

**ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
ЗА ДРУГИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

1. ЦИЉЕВИ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА СУ:

- 1) обезбеђивање добробити и подршка celovитом развоју ученика;
- 2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за celovити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- 3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
- 4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- 5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
- 6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
- 7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
- 8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- 9) развијање кључних компетенција за celоживотно учење, развијање међупредметних компетенција за потребе савремене науке и технологије;

10) развој свести о себи, развој стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоницијативе и изражавања свог мишљења;

11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;

12) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;

13) развијање позитивних људских вредности;

14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;

15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, развој толеранције и уважавање различитости;

16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;

17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;

18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

2. ПРОГРАМИ ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ И ПРОЦЕС УЧЕЊА

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за први циклус образовања и васпитања. У табели која следи, у првој колони, дефинисани су предметни исходи за крај другог разреда, у другој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе предметни садржаји. Иза табеле налазе се кључне речи садржаја програма и препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом *Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма*.

Програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама и могућностима ученика другог разреда. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји више нису циљ сами по себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретног наставног предмета. Овако конципирани програми подразуме-

вају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних.

Прегледом исхода који су дати у оквиру појединих програма наставе и учења може се видети како се постављају темељи развоја кључних и општих међупредметних компетенција које желимо да наши ученици имају на крају основног образовања. Та потреба да се образовање и васпитање усмере ка развијању компетенција био је један од разлога увођења и пројектне наставе као облика образовно-васпитног рада. Пројектна настава се у данашње време све више фокусира на остваривање образовних стандарда и исхода и, како показују резултати најновијих истраживања, прати друштвене промене својом усмереношћу на развијање знања и способности ученика кроз активности планирања, истраживања и тимског рада у оквиру предметног и међупредметног повезивања садржаја. Поред тога, једна од битних особина савременог приступа пројектном раду у настави односи се на коришћење ИКТ у пројектним активностима што обезбеђује ефикасније учење и развијање знања, али и развијање понашања правилног и безбедног коришћења рачунара и интернета. Детаљније препоруке за планирање и остваривање пројектне наставе дате су у поглављу 7 – *Упутство за реализацију пројектне наставе*.

На путу остваривања циља и исхода кључна је улога наставника који добија значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја; метода, поступака и техника наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Програми наставе и учења намењени су, пре свега, наставницима који непосредно раде са ученицима, али и онима који на посредан начин узимају учешће у образовању и васпитању. Зато треба имати у виду да терминологија, која је коришћена у програмима наставе и учења, није намењена ученицима и треба је приликом дефинисања конкретних наставних јединица, било за непосредан рад са ученицима, било за потребе учбеничких и дидактичких материјала, прилагодити узрасту ученика. Програми наставе и учења су наставницима полазна основа и педагошко полазиште за развијање образовно-васпитне праксе: за планирање годишњих и оперативних планова, непосредну припрему за рад као и оквир за преиспитивање праксе развијања планова, остваривања и праћења и вредновања наставе и учења кроз сопствена промишљања, разговор са колегама итд.

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датих програма планира и остварује настава и учење које одговара конкретним потребама одељења.

3. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета

СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ

Циљ наставе и учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Разред

други

Годишњи фонд часова

180 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; – одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни; – наведе једноставне примере поређења из текстова и свакодневног живота; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитије песму; – изводи драмске текстове; – износи своје мишљење о тексту; – разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола; – разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила; – влада основном техником читања и писања латиничког текста; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у краћу целину; – учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника; – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); – изражајно чита ћирилички текст. 	<p>КЊИЖЕВНОСТ</p>	<p>ШКОЛСКА ЛЕКТИРА</p> <p>Поезија</p> <p>Народна песма: <i>Да вам певам што истина није/Мишија моба</i> Народна песма: <i>Мајка Јова у ружи родила/Санак иде низ улицу</i> Јован Јовановић Змај: <i>Пролећница/Хвала</i> Војислав Илић: <i>Први снег</i> Бранко Ћопић: <i>Огласи „Шумских новина“ (одломци), Болесник на три спрата</i> Душан Радовић: <i>Лепо је све што је мало, Мама</i> Драган Лукић: <i>Школа, Равнотежа</i> Мирослав Антић: <i>Тајна</i> Душко Трифуновић: <i>Два јарца</i> Григор Витез: <i>Дохвати ми, тата, мјесец</i> Александар Сергејевич Пушкин: <i>Бајка о рибару и рибици (читање у наставцима)</i></p> <p>Проза</p> <p>Народна прича: <i>Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом</i> Народна прича: <i>Седам прUTOва</i> Народна басна: <i>Бик и зец/Коњ и магарац</i> Доситеј Обрадовић: <i>Пас и његова сенка/Коњ и магаре</i> Десанка Максимовић: <i>Бајка о лабуду</i> Гроздана Олујић: <i>Шаренорена</i> Градимиr Стојковић: <i>Деда Милоје</i> Мирјана Стефановић: <i>Златне рибице не праве штету</i> Ђани Родари: <i>Кад дедица не зна да прича приче</i> Су Ју Ђин: <i>Свитац тражи пријатеља</i> Феликс Салтен: <i>Бамби (одломак по избору)</i></p> <p>Драмски текстови</p> <p>Александар Поповић: <i>Два писма</i> Ана Миловановић: <i>Слатка математика</i> Гвидо Тартаља: <i>Оцене</i> Тоде Николетић: <i>Шума живот значи</i></p> <p>Популарни и информативни текстови</p> <p>Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Доситеј Обрадовић (баснописац), Никола Тесла (приче из детињства), знаменита завичајна личност и др.)</p> <p>ДОМАЋА ЛЕКТИРА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, питалице, разбрајалице) 2. Ханс Кристијан Андерсен: <i>Принцеза на зрну грашкa, Царево ново одело, Девојчица са шибцима</i> 3. Десанка Максимовић: <i>Ако је веровати мојој баки, Прстен на морском дну, Бајка о трешињи, Сликарка зима, Како су пужу украли кућу, Три патуљка, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи, Траве говоре бакиним гласом, Ораичићи-палчићи, Кћи вилиног коњица (три бајке по избору ученика)</i> 4. Љубивоје Ршумовић, избор из збирке песама <i>Ма шта ми рече (Једног дана, Др, Десет љутих гусара, Ишли смо у Африку, Ако желиш мишице, Уторац вече ма шта ми рече, Има један, Телефонјада, Дете, Вуче вуче бубо лења, Вук и овца)</i> 5. Драгомир Ђорђевић, избор песама (<i>Кад сам био мали, Бабе су нам сјајне, Рецепт за деду, Све су мајке, Ја сам био срећно дете, Једном давно ко зна када, Првоаприлска песма, Ми имамо машту, Тајанствена песма, Бити пекар то је сјајно, Успон једног лава, Стонога, Вештице су само трик</i>) 6. Избор из кратких прича за децу: Бранко Стевановић, <i>Прича из ормана</i>, Весна Видојевић Гајевић, <i>Бркњача</i>, Дејан Алексић, <i>Једном је један дечко зевнуо</i>. <p>Књижевни појмови:</p> <ul style="list-style-type: none"> – стих, строфа, рима; – народна успаванка; – басна; – бајка; – тема, место и време збивања, редослед догађаја; – главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци); – лица у драмском тексту за децу.

	<p style="text-align: center;">ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортографија</p>	<p>Глас и слог; самогласници и сугласници. Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни). Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. Потврдне и одричне реченице. Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива. Спојено и одвојено писање речи: писање речце <i>ли</i> и речце <i>не</i> уз глаголе. Интерпункција: тачка (на крају реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама. Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице <i>ОШ, бр., штд., стр. и нпр.</i>).</p>
	<p style="text-align: center;">ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p>	<p>Друго писмо (латиница): штампана и писана слова. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања. План описивања на основу непосредног посматрања. Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета. Сценско приказивање драмског/драматизованог текста.</p>

Кључни појмови садржаја: књижевност, језик, језичка култура, усвајање другог писма (латинице).

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. *Годишњи план* креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планирани фондом часова по областима и годишњим фондом часова.

Програм наставе и учења предмета Српски језик у другом разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура (у оквиру које уче и друго писмо – латиницу). Препоручени број часова по предметним областима је: Књижевност – 70 часова, Језик – 40 часова и Језичка култура 70 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Дистрибуција текстова по месецима, као и до сада, заснована је на груписању и повезивању текстова према различитим критеријумима – природа и улога књижевног дела; врсте текстова; сврха текстова: за описмењавање/читање/разумевање/препричавање/тумачење; методе и поступци учења латиничког писма; брзина напредовања ученика; годишња доба; значајни датуми и празници; посебности ученичког колектива, школе и локалне заједнице; предметна и међупредметна повезаност садржаја и исхода; међупредметне компетенције итд. Дакле, корелативност је омогућена комбиновањем текстова у сродне тематско-мотивске целине према различитим критеријумима. Могући примери функционалног повезивања текстова по сродности дела могу бити следећи (никако и једини):

- пријатељство (М. Антић: *Тајна* – Су Ју Ђин: *Свитац тражи пријатеља* – Феликс Салтен: *Бамби* (одломак по избору);
- породица (народне успаванке *Мајка Јова у ружји родила/Санак иде низ улицу* – Душан Радовић: *Лепо је све што је мало, Мама* – Григор Витез: *Дохвати ми, тата, мјесец* – Градимир Стојковић: *Деда Милоје* – Весна Видојевић Гајевић, *Бркљача*);

- ђачко доба (Драган Лукић: *Школа* – Мирослав Антић: *Тајна* – Александар Поповић: *Два писма* – Ана Миловановић: *Слатка математика* – Гвидо Тартаља: *Оцене*);

- хумор (народна песма: *Да вам певам што истина није/Мишија моба* – Душко Трифуновић: *Два јарца* – Бранко Ћопић: *Огласи из Шумских новина* (одломци) – Ђани Родари: *Кад дедица не зна да прича приче* – избор из збирке песама *Ма шта ми рече Љ. Ршумовића* – избор песама Драгомира Ђорђевића);

- усамљеност и проблеми у одрастању (Гроздана Олујић: *Шаренореп* – Андерсен: *Девојчица са шибицама*);

- описивање (Јован Јовановић Змај: *Пролећница* – Војислав Илић: *Први снег* – Драган Лукић: *Равнотежа* – Десанка Максимовић: *Сликарка зима, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи*);

- бајколики свет (Александар Сергејевич Пушкин: *Бајка о рибару и рибици*, Ханс Кристијан Андерсен: *Принцеза на зрну грашка, Царево ново одело* – Десанка Максимовић: *Бајка о лабуду, Ако је веровати мојој баки, Прстен на морском дну, Бајка о трешињи, Сликарка зима, Како су пужу украли кућу, Три патуљка, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи, Траве говоре бакиним гласом, Орашчићи-пачићи, Кћи вилиног коњица*);

- поучне приче (народна прича: *Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом* – народна прича: *Седм прутова* – Доситеј Обрадовић: *Пас и његова сенка, Коњ и магаре*).

Наведени примери показују како се исти текст може повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или тону приповедања. У другом, као и у првом разреду, чита се текст у наставцима *Бајка о рибару и рибици* Александра Сергејевича Пушкина. То подразумева да се на неколико планираних часова, према плану који учитељ сам осмисли и одговарајућом динамиком, чита и анализира део по део Пушкинове бајке у стиховима.

Оперативни план садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирање међупредметну повезаност и рубрику за евалуацију квалитета испланираног, као и друге елементе према процени наставника. Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе. *Припрема за час* подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КЊИЖЕВНОСТ

У настави књижевности најважније је код ученика развијати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус. Читање тражи време, истрајност и посвећеност, а неговање ових карактеристика представља основ за сва даља учења. Кроз читање књижевноуметничких текстова и у разговору о њима на часу гради се критичко мишљење, јер ученици треба да имају суд о поступцима и особинама ликова, као и о различитим догађајима у тексту. Посебно је важно што књижевност код деце интензивно развија емпатију, тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другог и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа.

Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – поезија, проза, драмски текстови за децу и обогаћена избором научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део школске лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен и делима за децу из светске књижевности. Избор дела примерен је узрасту ученика.

Поједина дела из обавезног корпуса су изборна. Учитељу се пружа могућност да изабере да ли ће на часовима обрађивати:

- народну песму *Да вам певам што истина није* или *Мишија моба*;
- народну песму *Мајка Јова у ружји родила* или *Санак иде низ улицу*;
- народну причу *Свети Сава, отац и син* или *Свети Сава и отац и мати са малим дететом*;
- једну од две народне басне и једну од две басне *Доситеја Обрадовића*.

Изборност допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Програмом се подстиче упознавање ученика са значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Доситеј Обрадовић, Никола Тесла).

При тумачењу текстова из школске и домаће лектире, али и популарних, информативних текстова из часописа за децу, енциклопедија и сл., треба уочити тему, главне догађаје, просторне и временске односе у прочитаном тексту, поуке и битне појединости у описима бића и природе; уочити главне и споредне ликове у књижевном делу, њихове позитивне и негативне особине и поступке; њихова емоционална стања и разликовати појмове добра и зла.

Ученик треба да уочи формалне разлике између поезије, прозе и драмског текста и њихове основне карактеристике (нпр. одсуство фабуле у лирском делу, ритмичност стихова и строфа, присуство риме или низања догађаја у епском и драмском делу), али не на нивоу дефинисања појмова. Ученик треба да разликује књижевне врсте: лирску песму (успаванку и шаљиву песму – по тону певања) од приче (басне и бајке) и драмског текста, али без увођења дефиниција књижевнотеоријских појмова. Детаљније терминолошко одређивање уводи се поступно у старијим разредима.

Ученик треба да разуме пренесено значење загонетке, али се не именују постојећи стилски поступци у њој; да препозна жанр басне као приче са пренесеним значењем (не уводи се појам алегорije), да у баснама и бајкама ликови могу бити и животиње, биљке, предмети, антропоморфна бића (Срећа, Нада) или људи, и да разуме пренесено значење басне, открије и објасни поуку. Ученици се уводе у тумачење пословица.

Током обраде књижевних текстова ученици развијају прва литерарно-естетска искуства и формирају своје ставове о делу које слушају или читају. Учитељ подстиче ученике да изнесе своје ставове и аргументују их примерима из текста.

Поезију (успаванку, шаљиву и описну песму) и проза дела ученици не уче да разликују на теоријском нивоу. Поређење као стилска фигура се такође не учи на теоријском нивоу, већ се од ученика очекује да је уочи у тексту (на пример у песми *Мајка Јова*

у *ружји родила*) и наводи једноставне примере поређења из свакодневнoг живота (на пример: румен као ружа, брз као зец, вредан као пчела итд.).

Приликом обраде драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела (сценски наступ – извођење драмског текста, драмска игра, луткарска игра, драмски дијалози, гледање деље позоришне представе, снимање и коментарисање драматизованих одломака). При том ученици усвајају и правила примереног понашања у позоришту.

Развијање књижевних појмова код ученика не подразумева учење дефиниција, већ именовање и описно образлагање појма; уочавање улоге одређеног појма у књижевноуметничком тексту.

Књижевна дела која су доживела екранизацију (*Бамби*, *Бајка о рибару и рибици*, *Царево ново одело*, *Принцеза на зрну грашка*, *Девојчица са шибцима*) могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевности и филма, чиме ученици могу доћи до закључка о природи два медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на друге филмове са сличном тематиком (деље авантуре или авантуре у фантастичном свету, одрастање усамљеног детета и сл.).

ЈЕЗИК

У настави језика, ученици овладавају писаним и усменим стандардним српским језиком. Програм је усмерен на развијање исхода и ученичких компетенција за примену граматичких правила у писаној и говорној комуникацији.

Граматика

Разликовање гласа и слога у изговорном смислу – слог се објашњава само на основу типичних случајева са самогласником на крају слога док се други случајеви обрађују у вишим разредима. Пожељно је направити корелацију са наставом музичке културе (указати им на то да песме певају тако што деле речи на слоге).

Из морфологије се развијају основна знања о именицама, глаголима, придевима и бројевима. За сваку врсту речи најпре се уводи појам, а затим разликовање подврста. Нпр. најпре треба радити на схватању појма именице као врсте речи и то на типичним примерима властитих и заједничких именица. Након тога уводи се разликовање подврста именица: властитих и заједничких. У вези са глаголима, најпре се обрађује глагол као врста речи, а онда се уводи разликовање категорије времена. Бројеве као врсту речи треба повезати са наставом математике.

Синтаксичка знања се надовезују на већ научена и проширују разликовањем реченица по облику и значењу.

Правопис

Правописна правила ученици усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ наученог и уз упознавање са новим садржајима, и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченица и текстова. Пожељно је направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице ћириличким и латиничким писмом. Потребно је да ученици усвоје правилно писање општих скраћеница које свакодневно користе, и то само пет: *ОШ*, *бр.*, *итд.*, *стр.* и *нпр.*

Правописне вежбе омогућавају ученицима да посебно обраде пажњу на правописне захтеве и на њихову улогу у тексту. Системска примена одговарајућих правописних вежби омогућава да теоријско правописно знање благовремено пређе у умење, као и да правописна правила ученици практично и спонтано примењују. Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. У овом узрасту требало би примењивати прости правописне вежбе које су погодне да се савлада само једно правописно правило из једне правописне области. Правописне вежбе је потребно припремити и притом поштовати принцип поступности, систематичности, јединства теорије и праксе. Приликом савлађивања правописних начела погодне могу бити следеће правописне вежбе: *преписивање*, *диктат* и *самостално писање*.

ЛЕЗИЧКА КУЛТУРА (УСМЕНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ)

Развијање и унапређивање језичке културе ученика представља један од најзначајнијих задатака наставе српског језика. Њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени да квалитетно и сврсисходно усмено и писмено комуницирају.

Основни облици усменог и писменог изражавања су препричавање, причање и описивање.

Препричавање – у другом разреду, настава језичке културе усложњава и повећава захтеве на плану овог облика усменог и писменог изражавања ученика. Потребно је подстицати ученике да уоче шта је битно, а шта може остати непоменуто када препричавају, како се не би догодило да препричани текст буде дужи од оног који препричавају. Потребно је, такође, вредновати препричавање, тј. указати ученицима на мање или више успеле сегменте овог облика изражавања.

Причање – обухвата причање догађаја и доживљаја, причање на основу маште, на задату тему, причање на основу слике или низа слика.

Описивање – најсложенији облик усменог и писменог изражавања у разредној настави. Због бројних узрасних ограничења у раду са најмлађим ученицима, овој врсти језичког изражавања потребно је приступити посебно одговорно и поштовати принципе наставне условности и поступности приликом постављања захтева: оспособљавати ученике да пажљиво посматрају, уочавају, откривају, запажају, упоређују, па тек онда дату предметност да мисаоно заокруже и језички уобличе. Будући да се описивање често доводи у блиску везу са читањем и тумачењем текста (посебно књижевноуметничког), потребно је стално усмеравати пажњу ученика на она места у овој врсти текстова која обилују описним елементима (опис природе, годишњих доба, предмета, биљака и животиња, књижевних ликова и сл.), јер су то и најбољи обрасци за спонтано усвајање техника описивања као трајне вештине.

Језичка култура ученика негује се и кроз игровне активности, посебно кроз језичке вежбе. Врсте игара потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. То могу бити разговорне игре, на пример, разговор са књижевним ликом, затим ситуационе игре, односно стварне ситуације, на пример, разговор у продавници, разговор код лекара. Могу се одабрати и ребуси, загонетке, питалице, брзалице, разбрајалице, једноставне укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица.

Лексичко-семантичке вежбе служе да се богати речник ученика и да се укаже на различите могућности приликом избора

речи и израза и упуту на њихову сврсисходнију употребу. Применом лексичко-семантичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику. Врсте ових вежби, такође, треба усагласити са интересовањима ученика и наставним садржајима. Смисао за прецизно изражавање и разумевање значења речи и израза развија се кроз различите вежбе, на пример *опис бића и предмета*, а за ученике овог узраста изазовне могу бити и вежбе *допуњавања реченица* (на пример, дати реченице у којима недостаје глагол).

Учење другог писма

Усвајање другог писма – латинице планира се најчешће за друго полугодиште јер су ученици у првом разреду овладали ћириличким писмом, али је потребно добро утврдити читање и писање ћириличног писма и радити на што бољој техници читања. Због свега наведеног, учитељ има могућност да самостално одлучи када ће почети са усвајањем другог писма. У срединама у којима би писање представљало оптерећење за ученике, писана слова другог писма могу се обрадити у првом полугодишту трећег разреда. Учитељи посебну пажњу треба да обрате на писање слова *џ* и *џ*, *џ* и *џ*, *њ* и *љ*.

Код учења писаних слова латинице посебну пажњу треба посветити графичком увезивању слова у речима. Писање се може увежбавати кроз преписивање, допуњавање реченица, састављање реченица на основу слике, састављање реченица на основу низа слика, диктате и самостално писање реченица и крајних текстуалних целина.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Назив предмета: МАТЕРЊИ ЈЕЗИК

АЛБАНСКИ ЈЕЗИК

Emërtimi i lëndës **GJUHA DHE LETËRSIA SHQIPE**

Qëllimi Qëllimi i mësimi të Gjuhës dhe Letërsisë shqipe në klasë të dytë nënkupton përvetësimin e shkathtësive për të komunikuar në situata të ndryshme, krijimin e pavarësisë individuale dhe formimin kulturor, përvetësimin e gjuhës letrare përgatitjen e nxënësit për të njohur jetën, zhvillimin e ndjenjës për të dëgjuar tema të ndryshme me karakter edukativ dhe arsimor, nxitjen dhe motivimin e nxënësve për të nxënë.

Plani dhe program i lëndës së Gjuhës dhe Letërsisë Shqipe në klasën e dytë, përmes temave dhe rezultateve përkatëse, u ofron mundësi nxënësve për zhvillimin dhe zbatimin e aftësive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave. Nxënësi mëson tingujt, shenjat, shkronjat, simbolet si sistem i organizuar gjuhësor. Në këtë klasë nxënësi pasuron fjalorin, aftësohet në mënyrë sistematike për të shkruar dhe lexuar si dhe për shkathtësi të tjera të komunikimit (të dëgjuarit dhe të folurit). Nëpërmjet përmbajtjeve nga tekste të thjeshta dhe ilustrime, nxënësi njih dhe kupton lidhjen e tingujve, shkronjave, rrokjeve, fjalëve e fjalive me ilustrimet dhe fotot e ndryshme. Në fund të kësaj klase nxënësi komunikon qartë, shpreh mendimet reflekton vlera dhe qëndrime në situata të caktuara. Nxënësit e kasës së dytë arrijnë rezultatet e të nxënës të lëndës, për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënës të fushave të njohurive të Gjuhës dhe Letërsisë shqipe:

Klasa: E dytë
Fondi javor i orëve 5
Fondi vjetor i orëve 180 orë

REZULTATET E TË NXËNËT TË LËNDËVE PËR TEMË	TEMAT/FUSHAT E NJOHURIVE	PËRMBAJTJET
<ul style="list-style-type: none"> - Njeh shkronjat e alfabetit të Gjuhës shqipe; - Dallon zanoret dhe bashkëtingëlloret; - Ndan në rrokje fjalë të dhëna, duke u mbështetur te zanoret e çdo fjalë; - Dallon shkronjat dyshe nga shkronjat e thjeshta; - Ndryshon shkronjën e parë duke gjetur fjalë të reja; - Shkruan fjalë që fillojnë me zanore, bashkëtingëllore dhe shkronja dyshe; - Dallon rrokjet në një fjalë; - Dallon fjalinë nga jo – fjalja; - Dallon fjalitë e thjeshta dëftore dhe pyetëse; - Dallon emra njerëzish, sendesh dhe kafshësh; - Dallon emrat e gjinisë mashkullore nga ato femërore; - Dallon foljet e rregullta në kohën e tashme, sipas modeleve të dhëna; - Përdor dhe shkruan drejt shkronjat e alfabetit të Gjuhës shqipe; - Formon fjali të thjeshta dëftore dhe pyetëse, duke respektuar shenjat e pikësimit; - Dallon emrat e gjinisë mashkullore nga ato femërore; - Dallon emra njerëzish, sendesh dhe kafshësh në numrin njëjës dhe shumës; - Dallon mbiemrin si fjalë që tregon cilësi të emrit; - Gjen dhe formon fjali me mbiemra dhe me numërorë; - Gjen dhe formon fjali me përemra vetorë dhe me numërorë; - Zgjedhon folje të rregullta në kohën e tashme; - Ndan fjalët në fund të rreshtit sipas rregullave gjuhësore dhe mënyrave të ndryshme; - Dallon fjalinë si grup fjalësh që lidhen me njëra-tjetrën sipas kuptimit; - Dallon fjalinë me të cilën tregojmë për diçka; - Formon fjali duke bashkuar fjalët sipas kuptimit; - Formon fjali të thjeshta dëftore dhe pyetëse, duke respektuar shenjat e pikësimit; - Përdor drejt emrat e njerëzve, sendeve dhe kafshëve në numrin njëjës dhe shumës; - Përdor drejt përemrat përemrat vetorë në fjali të ndryshme; - Grupon përemrat vetorë sipas numrit njëjës dhe shumës; - Zgjedhon në mënyrë intuitive foljet kam dhe jam në kohën e tashme; - Përshtat foljet kam dhe jam sipas vetës, numrit, në kohën e tashme në fjali; - Krijon fjali me foljen kam, në kohën e tashme; - Zgjedhon folje të rregullta sipas kohës, vetës e mënyrës; 	<p>GRAMATIKA (Fonetika, Morfologjia, Sintaksa, Leksikologjia, drejtshqiptimi (Ortoepia) dhe drejtshkrimi)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kujtojmë alfabetin Marrëdhënia tingull, Shkronjë Tingujt Shkronjat Zanoret Bashkëtingëlloret Rrokjet Fjala Fjalja Intonacioni Shenjat e pikësimit Nga fjalët te fjalja Fjalja me të cilën tregojmë Shkronja e madhe dhe pika Fjalitë janë të ndryshme Pyesim dhe përgjigjemi Rrokja dhe ritmi Pika dhe pikëpyetja Fjalja më e vogël Emri Dallojmë emrin Emrat e vendeve Gjinia e emrit Numri i emrit Mbiemri Dallojmë mbiemrin Numërori Drejtshkrimi i numërorëve Folja Foljet ndihmëse <i>kam</i> dhe <i>jam</i> <i>Ushtrime për foljen</i> Përemri Përemrat vetorë Foljet me kuptim të kundërt Mbiemrat me kuptim të kundërt Fjalët me kuptim të kundërt – Antonimet Fjalët me kuptim të afërt – sinonimet

<ul style="list-style-type: none"> - Të dallojë poezinë dhe tregimin; - Të mësojë përmendësh pjesë të shkurtra letrare (vargje, fjalë të urta, gjë e gjëza dhe enigma); - Dallon renditjen e ngjarjeve në tekstin letrar dhe vëren personazhet kryesore në tekst; - Njeh gjinitë letrare në bazë të veçorive formale të poezisë, prozës dhe dramës; - Njeh llojet letrare përrallën dhe fabulën; - Përcakton ngjarjen kryesore dhe personazhin, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar – artistik; - Përcakton kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar – artistik; - Dallon lidhjet në mes të ngjarjeve dhe përcakton kronologjinë e ngjarjeve në tekstin letrar – artistik; Dallon rrëfimin nga përshkrimi dhe dialogu; - Dallon poezinë nga tregimi, proza; Mëson përmendësh pjesë të shkurtra letrare (vargje, fjalë të urta, gjë e gjëza dhe enigma); - Bën renditjen e ngjarjeve në tekstin letrar dhe veçon personazhet kryesore në tekst; - Dallon gjinitë letrare të poezisë, prozës dhe dramës në bazë të pjesëve të lexuara; Dallon llojet letrare, përrallën dhe fabulën; - Veçon ngjarjen kryesore dhe gjen personazhin kryesor, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar – artistik; - Dallon kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar – artistik; - Cakton format folklorike të fjalëve të urta popullore, enigmave dhe gjë e gjëzave; - Dallon rimën, vargun dhe strofën në poezinë lirike; - Cakton vetitë karakteristike, ndjnjat, pamjen dhe veprimet e personazheve; - Cakton raportet ndërmjet personazheve në tekstin letrar – artistik; - Cakton veçoritë e rrëfimit nga përshkrimi dhe dialogu; - Vëren lidhjet në mes të ngjarjeve dhe përcakton kronologjinë e ngjarjeve në tekstin letrar – artistik; - Dallon prozën nga poezia; - Mëson përmendësh pjesë të shkurtra letrare dhe i interpreton (vargje, fjalë të urta, gjë e gjëza dhe enigma); - Përcakton renditjen e ngjarjeve në tekstin letrar dhe veçon personazhet kryesore në tekst; - Dallon gjinitë letrare të poezisë, prozës dhe dramës në bazë të veprave të lexuara dhe autorëve të tyre; - Përcakto llojet letrare, përrallën dhe fabulën në bazë të shembujve të dhënë; - Përcakton ngjarjen kryesore dhe gjen personazhin kryesor, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar – artistik; - Përcakton kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar – artistik; Përcakton format folklorike të fjalëve të urta popullore, enigmave dhe gjë e gjëzave; - Përcakton vetitë karakteristike, ndjenjat, pamjen dhe veprimet e personazheve; - Përcakton lidhjet në mes të ngjarjeve dhe përcakton kronologjinë e ngjarjeve në tekstin letrar – artistik; - Përcakton veçoritë e dialogut nga përshkrimi dhe rrëfimi; 	<p>LETËRSIA dhe tekste të tjera</p>	<p>Poezia, përrallëza, përralla, tregime, tekste të thjeshta dramatike, tekste të ndryshme të karakterit njohës, edukativ dhe dokumentar, gjëegjëza, fjalë të urta, urime, letra të thjeshta porosi, falënderime, letra, adresa, ftesa, njoftime, Shënime personale. Festa, koha e lirë, profesione. Elementet themelore të rimës, dialogut, vargut e prozës përmes shembujve praktikë. Përmbajtje për lexim: Përsëri në shkollë Çdo vit, në shtator Pema e familjes Bebushi erdhi Gjyshër e prindër Miq të e mi Të jesh i turpshëm Ata janë si ne Mjedisi – Erdhi vjeshta Java e librit Atdheu Shtëpia ime Në fshat Profesionet e bukura Letra e Babagyshit Kafshë të çuditshme Na ishin njëherë Java e teatrit Në dimër Kafshët dhe natyra Në botën e përrallave Unë jam... Festa e mamit dhe mësueses Erdhi pranvera Fabulat me kafshë Fundjavë e këndshme Kam frikë Tinguj e zhurma Qyteti dhe rregullat Në cirk Udhëtime fantastike Ëndrrat e së ardhmes Hapësira rreth nesh Tregime të së shkuarës Qershori Erdhi vera</p>
---	---	---

<p>– Lexon rrjedhshëm tekstin;</p> <p>– Nënvizon gjatë leximit fjalët kyç dhe pjesët më të rëndësishme;</p> <p>– Tregon shkurtimisht me fjalët e veta përmbajtjen;</p> <p>– Lidh pjesën që lexon me pushimet që ka kaluar gjatë verës;</p> <p>– Lexon me saktësi e intonacion pjesën;</p> <p>– Tregon përmbajtjen duke përdorur grafik organizues;</p> <p>– Krahason veten me fëmijët parahistorikë, duke shkruar në tekst ndryshimin.</p> <p>– Përdor strategjitë e duhura për të lexuar tekste të thjeshta;</p> <p>– Lexon duke i respektuar shenjat e pikësimit;</p> <p>– Mëson fjalë të reja, dallon fjalën, fjalinë dhe paragrafin;</p> <p>– Lexon me zë një tekst të shkurtër dhe tregon funksionin e pjesëve plotësuese të tekstit (p.sh. foto, vizatim, pamje etj.);</p> <p>– Jep përshtypjet e veta në lidhje me një tekst të shkurtër letrar (poezi, përralla nga folklori, përralla nga autorë të ndryshëm, tregime, fabula) dhe joletrar (si p.sh.; kalendar, fjalor i thjeshtë);</p> <p>– Shkruan tekste të thjeshta (urim, letër, kartolinë) sipas modeleve të dhëna;</p> <p>– Ritregon me fjalët e tij përmbajtjen ose informacionin kryesor të një bisede, poezie, përralle, tregimi, rregulle praktike ose udhëzimi;</p> <p>– Flet rrjedhshëm, kuptueshëm dhe me intonacionin e duhur, kur tregon një ngjarje, një përvojë të tijën ose kur përshkruan diçka etj.;</p> <p>– Diskuton në grupe të vogla për tema që i interesojnë, bën pyetje dhe jep përgjigje të thjeshta;</p> <p>– Përgatit materiale për organizimin e shfaqjeve dhe ekspozitave në klasë;</p> <p>– Merr pjesë në lojë me role;</p> <p>– Lexon pjesën saktë e rrjedhshëm;</p> <p>– Shpjegon fjalët apo shprehjet e reja;</p> <p>– Shpjegon fjalët e reja dhe formon fjali me to;</p> <p>– Ritregon përmbajtjen me anë të pyetjeve;</p> <p>– Dallon mesazhin e çdo paragrafi.</p> <p>– Demonstron të kuptuarit e teksteve që dëgjon në situata të ndryshme;</p> <p>– Lexon me intonacion dhe me kuptim pjesën; tregon përmbajtjen e pjesës me fjalët e veta;</p> <p>– Rendit punët që bëjnë pjesëtarët e familjes;</p> <p>– Shkruan fjali që tregojnë mesazhin e pjesës;</p> <p>– Lidh pjesën që lexon me përvoja personale.</p> <p>– Dëgjon me vëmendje bashkëbiseduesin;</p> <p>– Dallon të vërtetat nga të gabuarat;</p> <p>– Shpreh pëlqim dhe interes ndaj asaj që dëgjon.</p> <p>– Planifikon të shkruarin e një teksti përshkruar bazuar në një model të dhënë;</p> <p>– Organizon idetë duke shkruar një tekst rreth një faqe për një temë të caktuar;</p> <p>– Pyet për t'u sqaruar rreth tekstit që do të shkruajë;</p> <p>– Rrëfen histori e përvoja personale duke u ndihmuar nga pyetjet: Kush? Kur? Ku? Cili? Çfarë? Si?</p>	<p>KULTURË GJUHE</p>	<p>Elemente të përgjithshme kulturore për tema të ndryshme</p> <p>Toni, qëndrimi, mimika, toleranca; njoftimi, lutja, kërkim-falja, falja e tjetrit, falënderimi.</p> <p>Gëzimi, hidhërimi, shqetësimi;</p> <p>Njohja e frutave, kafshëve, dukurive të natyrës.</p> <p>Kulturë komunikimi</p> <p>Kalimi nga leximi i thjeshtë në lexim-kuptim</p> <p>Pushimet e verës</p> <p>Familja ime</p> <p>Ninullat (këngët e gjumit)</p> <p>Përshkruaj mamin dhe babin</p> <p>Përshkruaj shokun dhe shoqen</p> <p>Piktura “Shiu”</p> <p>Trego ngjarje</p> <p>Fjalët e përsëritjes</p> <p>Përshkruaj vjeshtën</p> <p>Të ruajmë mjedisin</p> <p>Librat që lexoj</p> <p>Vjershat e stërgjyshërve</p> <p>Dhoma ime</p> <p>Flasim për fshatin/çytetin</p> <p>Më pëlqen të udhëtoj</p> <p>Profesione të dobishme e të bukura</p> <p>Projekt. Përgatitemi për festën</p> <p>Letra, kartolina</p> <p>Unë i dua kafshët</p> <p>Këshilla për kafshët</p> <p>Përshkruaj dinozaurët</p> <p>Përshkruaj dimrin</p> <p>Uji është shumë i rëndësishëm</p> <p>Përshkruaj pinokun</p> <p>Si ndërtohet përralla</p> <p>Poezi për mamin dhe mësuesen</p> <p>Renditim veprimet e ngjarjes</p> <p>Te luleshitësja</p> <p>Përshkruaj pranverën</p> <p>Krahasojmë kafshët e fabulave</p> <p>Plani i punës</p> <p>Shkruaj një fabul</p> <p>Pasioni im</p> <p>Përshkruaj personazhet</p> <p>Këshjtjella e frikës</p> <p>Zhurmat e çytetit/fshatit</p> <p>Të sigurt në rrugë</p> <p>Shqisat tona</p> <p>Në cirk</p> <p>Ajri</p> <p>Të kesh mik një yll</p> <p>Uji, ajri, toka zjarri</p> <p>Veprimet e personazheve</p> <p>Në ç’ vend të botës jetoj unë?</p> <p>Të gjithë në pushime</p> <p>Teknika e hartimit të përmbajtjes me shkrim;</p> <p>Katër hartime shkollore;</p> <p>Katër korrigjime frontale;</p> <p>Katër korrigjime me shkrim;</p>
<p>– Identifikon mjetet audio – vizuale dhe ato të teknologjisë informative dhe t’i përdor ato për të dëgjuar, për të komunikuar dhe për të bere regjistrime;</p> <p>– Bën vizatime të thjeshta mbi baze imagjinare dhe shkruan fjali për përmbajtjen e figurës që ka vizatuar;</p> <p>– Përdor lojën për të mësuar;</p> <p>– Zhvillon dëshirën për të lexuar tekste të ndryshme qartë pa gabime dhe në mënyrë shprehëse;</p> <p>– Posedon vetëdije për veçimin e programit televiziv dhe kohën e caktuar për shikimin e programeve televizive;</p> <p>– Posedon informacione mbi dëmin e identifikimit me personazhe nga filmat vizatimorë, përkatësisht me personazhet nga emisionet televizive;</p> <p>– Kupton rëndësinë e bibliotekës dhe librit si burim i diturisë.</p>	<p>Kultura mediatike</p>	<p>Filmi i animuar – vizatimor, teatri i kukullave, vizatimi ose kukulla në funksion të tregimit; gjallërimi i sendeve;</p> <p>Përralla dhe filmi</p> <p>Flutura</p> <p>Mësojmë për Skenderbeun</p> <p>Programet televizive për fëmijë; televizioni është medium i fuqishëm mediatik, sepse mund të përcjellë dhe transmetojë ngjarjet nga moment kur ndodhin, mund të emitojnë lloje të ndryshme programesh;</p> <p>Biblioteka; biblioteka e shkollës ka pasuri të pazëvendësueshme librash, në të cilat është dituria dhe përgjigja për ato që nuk I dimë.</p>

Konceptet kyçe të përmbajtjes: lexim dhe shkrim, letërsi, gjuhë dhe kulturë gjuhësore, kulturë mediash

Lektyrat shtepiace

- “Vjersha të zgjedhura për fëmijë”, Agim Deva;
 - “Na ish dy herë...”, Qëndresa Zeneli Rrahmani;
 - “Vjershat e shkronjave”, Brunilda Tahiri;
 - “Aventurat e Tobit”, Valbona Imeraj;
 - “Pica, pica, vetëm ...pica”, Rudina Çupi;
 - “Aventurat e Lushit në kuzhinë”, Stela Subashi;
- Lektyrë sipas zgjedhjes (zgjedhje e lirë)
- “Fluturimi i Markut”, Sazan Goliku;
 - “Pa e vrarë mendjen”, Natasha Poroçani;

- Klasikët për të vegjël;
- Kopshti sekret;
- Sandokani, tigr i Malajzisë;
- Ishulli i thesarit;
- Rreth botës për 80 ditë;
- Aventurat e Tom Sojerit;
- Aventurat e Pinokut;
- Odiseja;
- Poliana;
- Udhëtimet e Guliverit;
- Hajdi;
- I mrekullueshmi i magjistari i Ozit.

UDHËZIMET METODOLOGJIKE

Metodologjia e mësimdhënies zë vend kryesor në realizimin e përmbajtjes programore. Gjatë realizimit të procesit mësimor, mësimdhënësi duhet të ketë parasysh strategjitë më efektive të cilat mundësojnë të nxëniet efektiv. Mësimdhënësi duhet të jetë model për nxënësit në mënyrën e përdorimit të shkathtësive gjuhësore dhe vëmendja e tyre duhet të përqendrohet në arritjen e rezultateve të të nxëniet për këtë klasë dhe në zhvillimin e kompetencave. Mësimdhënësi duhet që sistemin gjuhësor ta realizoj nëpërmjet shkathtësive gjuhësore (të dëgjuarit dhe të folurit ,të lexuarit dhe të shkruarit). Elemente themelore të gramatikës mësohen nëpërmjet teksteve të ndryshme letrare e joletrare. Nxënësi duhet të jetë në qendër të të nxëniet. Mësuesi duhet të bëjë përpjekje që ta njohë mirë karakterin e nxënësit, përparësitë dhe dobësitë e tij.

I. UDHËZIMET PËR ZBATIMIN E ÇËSHTJEVE NDËR PROGRAMORE

Gjuha dhe Letërsia shqipe është mjet komunikimi për të gjitha lëndët, mirëpo lidhje të drejtpërdrejta vihen me artet, muzikën, historinë, kulturën, matematikën, edukatën qytetare etj. Disa tema nga këto lëndë do të ndikojnë në zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, në formimin kulturor dhe në krijimin e individualitetit të pavarur. Përveç çështjeve ndër lëndore, përmes gjuhës shqipe do të mund të zhvillohen edhe disa çështje ndër programore si p.sh. tema për njohuri elementare nga shëndetësia, të drejtat e njeriut, çështjet gjinore etj. Temat mund të zgjidhen nga mësimdhënësi varësisht prej rëndësi që kanë (nga televizioni, revistat, gazetat apo nga rrethi). Për më shumë shih çështjet ndër programore në plan programin bazë për klasën e dytë dhe Arsimin fillor në tërësi.

II. UDHËZIME PËR VLERËSIM

Vlerësimi bëhet me qëllim që të verifikojmë të nxënësit se c' shqallë i kanë zotëruar rezultatet e të nxëniet, të identifikohen vështirësitë më të cilat ballafaqohen nxënësit, t'u mundësohet nxënësve që të identifikojnë përparësitë dhe pengesat e tyre si dhe t'u ndihmohet atyre në përmirësimin e pikave të dobëta. Mësimdhënësi në vazhdimësi duhet të vlerësojë njohuritë që ka fituar nxënësi si dhe shqallën e zotërimit të tyre.

Theks të veçantë gjatë vlerësimit duhet të kushtojmë të shprehurit gojor në vazhdimësi ,të shprehurit gojor përmes ndërveprimit si dhe të shprehurit me shkrim si të shprehurit gojor për ngjarjet, tregimet, shpjegimet, mendimet e pavarura, zanoreve, bashkëtingëlloreve, fjalëve, fjalive.

III. UDHËZIMET PËR MATERIALET DHE BURIMET MËSIMORE

Nga mësimdhënësi mund të përdoren të gjitha burimet,mjetet dhe materialet të cila ndihmojnë arritjen e rezultateve të lëndës për këtë klasë.

Kultura Mediale dhe Tekstet e Digjitalizuar

Përmbajtjen e kulturës mediatike duhet pasur parasysh në kontestin e përmbajtjeve të fushave të ndryshme mësimore, gjuhës shqipe dhe përmbajtjen e lëndëve të tjera mësimore si dhe në kontekstin e jetës. Ato kanë funksion të ndikimit në të njëjtën kohë të veprimit negativ të përmbajtjeve të monitorëve të vegjël dhe të mëdhenj dhe përgatitjen graduale të nxënësve për pjesëmarrje relative të ngjarjeve nga filmi dhe televizioni.

Me rëndësi të madhe është që nxënësve tu japim sqarime në mënyrë të drejtë se ajo që është e mundur të realizohet në filma vizatimor e njëjta gjë është e pamundur të realizohet në jetën reale. Kjo mund të sqarohet edhe me shembullin e kërcimit nga ballkoni .

Nëse nga ballkoni kërcëjmë me ombrellë nuk është njësoj si me parashutë . Pra, ombrella nuk e zëvendëson parashutën.

Rëndësi të madhe do të kenë edhe përdorimi i **teksteve të digjitalizuar**. Ku mësimdhënësi do të mundohet që lënda të jetë sa më e kuptueshme për nxënësit. Nxënësit do të kenë mundësi të shohin dhe mësojnë më lehtë tingujt, shkronjat dhe fjalët në gjuhën shqipe.

ПРОГРАМ А

ЗА УЧЕНИКЕ ЧИЈИ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК ПРИПАДА НЕСЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА И КОЈИ ЖИВЕ У ХОМОГЕНИМ СРЕДИНАМА (основни ниво стандарда)

Циљ	Циљ наставе и учења Српског као нематерњег језика јесте оспособљавање ученика да се служи српским језиком на основном нивоу у усменој и писаној комуникацији ради каснијег успешног укључивања у живот заједнице и остваривања грађанских права и дужности, као и уважавање српске културе и развијање интеркултуралности као темељне вредности демократског друштва.
Разред	други
Годишњи фонд часова	72 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – разуме и користи предвиђени лексички фонд; – разуме и користи граматичке конструкције усвајане у претходном разреду и проширује их новим језичким садржајима; – предметима и бићима из блиског окружења приписује типичне особине; – исказе радњу која се дешава у тренутку говорења (сва три лица и оба броја); – састави реченице са правим објектом; – исказе основне просторне односе; 	ЈЕЗИК	<p>Око 150 нових пунозначних и помоћних речи.</p> <p>Грамматички садржаји из претходног разреда (повнављање и увежбавање на познатој и новој лексици).</p> <p>Проста реченица са придевом у именском делу предиката;</p> <p>Именица у акузативу без Предлога.</p> <p>Именица у локативу са предлозима <i>у</i> и <i>на</i>.</p> <p>Именица у акузативу са предлозима <i>у</i> и <i>на</i> са глаголом <i>ићи</i>.</p> <p>Презент глагола за сва три лица и оба броја.</p> <p>Личне заменице 1, 2. и 3. лица множине у функцији субјекта.</p> <p>Присвојне заменице за 1. и 2. лице јединице сва три рода у функцији атрибута и именског дела предиката.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – слуша и разуме кратке песме и одабране одломке прозних текстова; – напамет казује кратке песме и одабране дијалоге; – уочава мелодију речи које се римују; – илуструје текст који му је прочитан, истичући неке од мотива (уз помоћ аудио и визуелних средстава); 	КЊИЖЕВНОСТ	<p>„Кад си срећан” (интернационална песма, УНИЦЕФ)</p> <p>Душан Радовић: „Најбоља мама на свету” (прва строфа и рефрен)</p> <p>Драган Лукић: „Он”, „Лепо дете”</p> <p>Јован Јовановић Змај: „Зимска песма” (одломак)</p> <p>По слободном избору (у складу са интересовањима ученика), наставник бира још један до два текста која нису на овој листи.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – разуме полако и јасно изговорена једноставна питања и информације везане за свакодневне активности; – представи себе и чланове своје породице и тражи исте информације од саговорника; – чита појединачне речи и кратке реченице са познатом лексиком и граматиком; – пише штампаним словима писмом које је блиско његовом матерњем језику (ћирилица или латиница). 	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	<p>I Лично представљање: основне информације о себи – адреса, телефонски број</p> <p>II Породица и људи у окружењу: чланови породице</p> <p>III Живот у кући: делови куће/стана; просторије; двориште; Нова година</p> <p>IV Храна и пиће: основни оброци и основно посуђе</p> <p>V Одећа и обућа: одевни предмети и обућа</p> <p>VI Здравље: основни делови тела</p> <p>VII образовање: просторије у школи (учионица), школски намештај, школски прибор</p> <p>VIII Природа: месеци у години; домаће животиње</p> <p>IX Спорт и игре: дечје игре</p> <p>X Насеља, саобраћај и јавни објекти: основна превозна средства; продавница, пијаца</p> <p>XI Нетематизована лексика: називи месеци, бројеви до 20</p> <p>XII Комуникативни модели: персирање; честитање и захваљивање; молба</p>

Кључни појмови садржаја: српски као нематерњи језик, слушање, разумевање, говор, читање, писање

ПРОГРАМ Б

ЗА УЧЕНИКЕ ЧИЈИ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК ПРИПАДА СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА И КОЈИ ЖИВЕ У ВИШЕНАЦИОНАЛНИМ СРЕДИНАМА (средњи–напредни ниво стандарда)

Циљ	Циљ наставе и учења Српског као нематерњег језика јесте оспособљавање ученика да води усмену и писану комуникацију са говорницима Српског као матерњег језика ради каснијег пуног укључивања у живот заједнице и остваривања грађанских права и дужности, као и упознавање српске културне баштине и развијање интеркултуралности као темељне вредности демократског друштва.
Разред	други
Годишњи фонд часова	72 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – разуме и користи предвиђени лексички фонд; – разуме и користи граматичке конструкције усвајане у претходном разреду и проширује их новим језичким садржајима; – предметима и бићима из блиског окружења приписује типичне особине; – исказе радњу у прошлости и садашности (сва три лица и оба броја); – састави реченице са правим објектом; – исказе основне просторне односе; 	ЈЕЗИК	<p>200–250 нових пунозначних и помоћних речи.</p> <p>Грамматички садржаји из претходног разреда (понављање и увежбавање на познатој и новој лексици).</p> <p>Именица у акузативу са предлозима у и на.</p> <p>Перфекат глагола (сва три лица и оба броја).</p> <p>Присвојне заменице сва три рода и оба броја.</p> <p>Прилози <i>сада, данас и јуче</i>.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – слуша и разуме кратке песме и одабране одломке прозних текстова; – напамет казује кратке песме и одабране дијалог из кратких прозних текстова; – уочи мелодију речи које се римују; – илуструје текст који му је прочитан истичући неке од мотива (уз помоћ аудио и визуелних средстава); – изводи кратак драмски текст кроз игру; 	КЊИЖЕВНОСТ	<p>„Кад си срећан“ (интернационална песма, УНИЦЕФ).</p> <p>Душан Раловић: „Најбоља мама на свету“.</p> <p>Драган Лукић: „Он“, „Лепо дете“;</p> <p>Јован Јовановић Змај: „Зимска песма“.</p> <p>Душан Раловић: „Страшан лав“.</p> <p>Алек Марјано: „Апетит“.</p> <p>Гвидо Тартаља: „Марамница“.</p> <p>Загонетке (избор примерен језичком оквиру).</p> <p>Басна по избору.</p> <p>Са списка наставник бира 7 текстова за обраду.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – разуме једноставна питања и информације везане за свакодневне активности; – разуме упутства и налоге у школи, на улици и у кући; – учествује у кратком дијалогу са вршњацима и одраслима; – пише штампаним словима писмом које је блиско његовом матерњем језику (ћирилица или латиница); – чита једноставне текстове са познатом лексиком и граматиком. 	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	<p>I Лично представљање: основне информације о себи – адреса, телефонски број.</p> <p>II Породица и људи у окружењу: чланови шире породице, пријатељи, суседи.</p> <p>III Живот у кући: кућа/стан, делови куће/стана, двориште, просторије, основни намештај и основни кућни апарати; Нова година.</p> <p>IV Храна и пиће: оброци, основно посуђе; активности у кухињи.</p> <p>V Одећа и обућа: одевни предмети и обућа.</p> <p>VI Здравље: основни делови тела, одржавање личне хигијене, основни прибор за личну хигијену.</p> <p>VII образовање: школски предмети, школски одмори, распоред часова.</p> <p>VIII Природа: месеци у години, домаће и дивље животиње.</p> <p>IX Спорт и игре: дечје игре, омиљене игре.</p> <p>X Насеља, саобраћај и јавни објекти: саобраћај и превозна средства; пијаца, амбуланта/дом здравља, апотека</p> <p>XI Нетематизована лексика: називи месеци, бројеви до 20, називи математичких ознака (плус и минус), основни геометријски облици.</p> <p>XII Комуникативни модели: перирање; честитање и захваљивање; молба</p>

Кључни појмови садржаја: српски као нематерњи језик, слушање, разумевање, говор, читање, писање

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет Српски као нематерњи језик похађају ученици који наставу слушају на неком од језика националних мањина. Међу тим ученицима постоје изразите разлике у степену овладаности српским језиком приликом поласка у школу и у темпу и обиму којим могу напредовати током школовања. Ова разлика условљена је различитим матерњим језицима од којих су једни блиски српском језику (разлике међу њима су такве да не морају ометати комуни-

кацију), док су други структурно толико различити да, без елементарног познавања једног од њих, комуникација међу говорницима није остварива. Осим тога, на ниво којим ученици реално могу овладати српским језиком утиче и средина у којој живе (претежно хомогена или хетерогена средина).

Имајући ово у виду, за предмет Српски као нематерњи језик сачињена су два програма.

Према постављеном циљу, очекиваним исходима и датим садржајима, први програм (А) примерен је ученицима чији се матерњи језици изразито разликују од српског, који живе у претежно језички

хомогеним срединама и имају мало контакта са српским језиком, а у школу полазе готово без икаквог предзнања српског језика.

Други програм (Б) предвиђен је за ученике који живе у језички мешовитим срединама, који могу брже и у већем обиму да савладавају српски језик, односно да, у складу с узрастом, достигну виши ниво владања српским језиком.

Оба програма за предмет Српски као нематерњи језик садрже три области: Језик, Књижевност и Језичку културу. Оне су функционално повезане, прожимају се и међусобно допуњају. Стога их треба разумети као делове комплексне целине који доприносе остваривању исхода овог предмета, сваки са својим специфичностима.

Наставник је обавезан да се упозна са исходима и програмским садржајима првог циклуса образовања или претходних разреда.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе, наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и могућности ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој глобални план рада, на основу кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Сада наставник за сваку област има дефинисане исходе.

На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. При планирању, треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена, више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно да наставник приступи уџбенику као једном од наставних средстава које је пожељно обогатити и проширивати додатним, самостално израђеним наставним материјалима. Поред уџбеника, као једног од извора информација, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЈЕЗИК

Област **Језик** обухвата лексику и граматичке моделе српског језика. У садржајима и исходима ове области налазе се оквирни број речи и граматички елементи којима ученик треба да овлада у сваком разреду. У овој области програма тежиште је на постепеном усвајању система српског језика почев од 1. разреда. Језик почиње да се усваја помоћу минималног броја речи употребљених у основним реченичним моделима с јасним комуникативним контекстом. Односно, речи и њихови облици не усвајају се изоловано, већ у реченичном, односно комуникативном контексту. За продуктивну употребу језика нефункционално је ванконтекстуално учење парадигми (учење самих облика речи).

Усвајање граматике српског језика у почетним фазама на млађем узрасту претежно је несвесно – у разноврсним активностима ученици слушају исказе на српском језику, понављају их и комбинују у одговарајућим познатим и блиским контекстима. У наредним фазама наставник помаже ученицима да уоче језичка правила и почну да их примењују.

Да би ученик овладао одређеним фондом речи и граматичким елементима, неопходно је да их разуме и дуготрајно увежбава. На тај начин, стварају се предуслови да их примени у одговарајућој комуникативној ситуацији. Формално познавање граматичких правила не подразумева и способност њихове примене, те је такво знање корисно само уколико помаже бољем разумевању неких правилности система. Односно, савладавање граматичких правила није само себи циљ. Објашњење граматичких правила, уколико наставник процени да је корисно, треба да буде усклађено с узрастом

ученика, његовим когнитивним способностима, предзнањима у матерњем језику и сведено на кључне информације неопходне за примену. Учениково познавање граматичких правила процењује се и оцењује на основу употребе у контексту, без инсистирања на њиховом експлицитном опису.

На nižем нивоу владања језиком (средине у којима се реализује А програм) важно је да се код ученика развије способност разумевања и конструисања исказа који садрже елементе одређене програмом. Притом је у продукцији (састављању и казивању исказа) на овом нивоу битно да значење поруке буде разумљиво, док се граматичка исправност постиже постепено. На том нивоу очекују се типичне грешке изазване интерференцијом и недовољном савладаношћу материје. Грешке нису само знак непознавања градива, већ су управо показатељ да је ученик спреман да се упусти у комуникацију, што наставник треба да подстиче. То не значи да грешке уопште не треба исправљати. Наставник одлучује о томе када ће, на који начин и које грешке исправљати, водећи рачуна истовремено и томе да ученика мотивише за комуникацију и о томе да се грешке постепено редукују.

Управо су часови из области Језик погодни за усмерено, циљано усвајање појединих сегмената, граматичких елемената српског језика. Током ових часова препоручује се динамичко смењивање различитих активности: различити типови вежби слушања, провера разумевања слушаног, понављање, граматичко и лексичко варирање модела, допуњавање, преобликовање потврних у упитне и негиране форме и сл.

Реализација наставе Српског као нематерњег језика према Б програму подразумева одређено владање српским језиком од почетка школовања, односно могућност бржег напредовања у току школовања. У таквим околностима очекује се мања заступљеност грешака и њихово брже исправљање. Примена Б програма подразумева овладаност садржајима А програма и подизање језичке компетенције на виши ниво, те је настава језика у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим стандардним српским језиком у складу с језичким и ванјезичким контекстом.

Будући да ученици који похађају наставу Српског као нематерњег језика, похађају и наставу матерњег језика, сврисходно је у одговарајућим приликама користити трансфер знања стечених на матерњем језику и о матерњем језику. Настава Српског као нематерњег језика треба да буде у корелацији с наставом матерњег језика.

Језичка грађа се из разреда у разред постепено проширује и усложњава, она је кумулативна и надовезује се на претходну. Увођење новог елемента подразумева овладаност претходним, што значи да се нова грађа ослања на претходну која се континуирано увежбава. Следећи примери краћих текстова илуструју примену језичке материје поштујући поступност и увођење нових језичких садржаја у сваком разреду у А програму:¹

1. разред (презент глагола у 1, 2. и 3. лицу једине (потврди и одрични облик); проста реченица с именским делом предиката; личне заменице 1, 2. и 3. лица једине у функцији субјекта; проста реченица с глаголским предикатом; именице у локативу једине с предлозима у и на уз глагол *јесам*): *Здраво! Ја се зовем Марија. Ја сам у школи. Ово је учионица. Ученик је у учионици. Он црта. То је учитељица. Она седи на столицу.*

2. разред (проста реченица с придевом у именском делу предиката; акузатив именица без предлога; локатив с предлозима у и на; акузатив с предлозима у и на са глаголом *ићи*; презент глагола за сва три лица и оба броја; личне заменице 1, 2. и 3. лица множине у функцији субјекта; присвојне заменице за 1. и 2. лице једине сва три рода у функцији атрибута и именског дела предиката): *Ово је моја школа. Ми смо ученици. Идемо у школу. Имамо торбе. Торбе су велике. Дечаци се играју у дворишту. Они имају лопту. Они воле фудбал.*

3. разред (перфекат глагола (сва три лица и оба броја); присвојне заменице за треће лице једине сва три рода; прилози *сада, данас и јуче*): *Марија данас слави рођендан. Ово је њена мама. Она је јуче правила торту. Ово је њен тата. Тата је правио сендвиче. Дошли су гости. Марија је весела.*

1 У загради су наведени садржаји области Језик за сваки разред.

4. разред (футур I глагола (сва три лица и оба броја); императив (2. лице једине и множине најфреквентнијих глагола); именица у дативу у функцији неправог објекта уз глаголе давања и говорења; присвојне заменице за сва три лица једине и множине – слагање с именицом у једини; прилози *сутра, ујутру, увече*; узрочна реченица с везницима *јер* и *зато што*; фреквентни прилози за начин (*брзо, полако, лепо*); творба именица са значењем вршиоца радње, имаоца занимања изведених суфиксима: *-ар, -ац, -ач*; именице које означавају женску особу изведене суфиксима: *-ица; -ка*): *Мој разред ће сутра ујутру ићи на излет. Ја ћу устати у седам сати. Направићу сендвич. Учитељица је рекла ученицима: „Понесите воду јер ће бити топло”. Брзо ћу се спаковати. Возач Иван ће возити аутобус.*

5. разред (узрочна реченица с везницима *јер* и *зато што*; одредбе за начин исказане фреквентним начинским прилозима; сложени глаголски предикат с модалним глаголима: *треба ти, морати, моћи, смети, желети*; именице у генитиву с предлозима *испред, иза, изнад, испод, поред* у функцији одредбе за место; конгруенција атрибута и именице у номинативу и акузативу; творба именица којима се означавају називи спортиста; творба прилога од придева): *Ја желим да играм кошарку. Треба много тренирати. Једног дана бићу кошаркаш. Поред моје куће је кошаркашки клуб. Уписују нове чланове. Моја старија сестра тренира пливање. Она је добра пливачица и вредно тренира.*

6. разред (именице у генитиву с предлозима *од* и *до* у функцији одредби за место и време; прилози *рано, касно, увек, никад, понекад, често, ретко, цео* (дан), *дуго, зими, лети*; конгруенција атрибута и именице у номинативу и акузативу; именица у инструменталу са значењем средства и друштва; компаратив и суперлатив придева и прилога; присвојни придеви на *-ов/ев, -ин* (у номинативу); називи земаља и регија изведени суфиксима: *-ија, -ска*): *Имам дванаест година и идем у шести разред. Волим модерну музику. Свирам гитару од четвртог разреда. У јуну ћу ићи на такмичење у Италију. Имам добре другове и другарице. С њима идем у школу аутобусом јер је школа далеко. Увек се добро забављам. Лети често идемо на базен бициклима. Мој најбољи друг се зове Марко. Он је нижи од мене и бољи је ученик јер више учи. Маркова сестра се зове Мирјана.*

7. разред (именице у генитиву с предлозима *са, из, око, између* у функцији одредбе за место; именице у генитиву с предлозима *пре* и *после* у функцији одредбе за време; локатив у функцији неправог објекта уз глаголе говорења и мишљења; именичке, бројне и прилошке синтагме са значењем количине; конгруенција атрибута и именице у дативу, инструменталу и локативу; најфреквентније збирне именице са суфиксом *-је*; творба именица за означавање места (простора и просторија) на којем се врши радња: *-иште/-лиште, -оница*); творба именица са значењем стника (примери из окружења): *Моја породица живи у кући. Око куће имамо цвеће. Наш сусед је Мађар. Између наше и његове куће налази се мало игрлиште. С друговима често идем тамо после школе. Понекад купимо флашу сока и неколико кесица семенки, седимо на дрвеним клупама и разговарамо о новим филмовима, строгим наставницима, музици и разним другим стварима. Прошле недеље смо помагали нашем старом суседу да поправи љуљашке и клацалице. Тако ће и млађој деци бити летице.*

8. разред (зависне реченице: временска (с везником *кад*), намерна (с предикатом у презенту), изрична (с везником *да*) и односна (са заменицом *који* у функцији субјекта); творба придева суфиксима *-ски* и *-(и)ји*): *Јуче сам имала много домаћих задатака. Кад сам их завршила, укључила сам телевизор. После пола сата у собу је ушао мој брат и променио канал. Хтео је да гледа утакмицу. Рекла сам му да ја желим да гледам омиљену серију која почиње за пет минута. Он је рекао да је утакмица веома важна, јер играју српска и мађарска репрезентација. Нисмо хтели да се свађамо. Договорили смо се да он иде у дневну собу и тамо гледа утакмицу.*

КЊИЖЕВНОСТ

Програм А намењен је хомогеној средини, ученицима који веома ретко имају контакта са говорницима чији је матерњи језик српски. Познавање језика је на основном (елементарном) нивоу,

комуникација на српском језику се тешко остварује, граматички модели су неувежбани пошто ученици немају прилике да користе српски језик, њихов речник не садржи велики број речи, речи веома лако из активног фонда прелазе у пасивни и буду заборављене, лексика се усваја спорније него код ученика хетерогене средине, интерференцијске грешке се често појављују у толиком обиму да ометају разумевање реченице; из ових разлога би акценат требало да буде на лексици и језичким обрасцима (моделима) који ће им обезбедити темељ за једноставну комуникацију на српском језику.

У сваком разреду, ученицима је понуђено више текстова од броја који је обавезујући. Основни критеријум за избор текстова је ниво познавања језика. Поред одабраних текстова, обрађују се и текстови по слободном избору, при чему се води рачуна о нивоу познавања језика и интересовањима ученика. Уз оригиналне књижевне текстове планирана је и обрада конструисаних текстова који треба да буду у функцији обогаћивања лексике неопходне за свакодневну комуникацију на основном нивоу. Предлаже се да наставник планира најмање три часа за обраду једног текста кроз теме. Песме које се певају не захтевају обавезно обраду, граматичка и лексичка објашњења језичких појава.

Област наставног програма Књижевност доприноси постизању комуникативне функције језика. Основна функција књижевно-уметничких текстова, односно адаптација, поред оспособљавања ученика за комуникативну употребу језика, јесте и упознавање ученика са културом, историјом и традицијом српског народа, као и с књижевним делима значајним за српску књижевност.

Функције адаптираног књижевног текста у А програму:

– усвајање лексике одређеног тематског круга потребне за свакодневну комуникацију;

– читање, односно слушање текста у функцији увежбавања разумевања писаног и говорног језика – увежбава се читање у себи и читање са разумевањем;

– задаци у вези са текстом развијају умење разумевања текста, увежбава се вештина писања, састављање и писање реченица које садрже познату лексику уз увежбавање основних језичких образаца, као и развијање способности састављања реченица говорног језика (приликом писаних и говорних вежби толеришу се интерференцијске грешке које не ометају разумевање реченице);

– одговори на питања (усмено и писмено) помажу ученику да развије механизме састављања реченица на српском језику, односно излагање на српском језику уз видно присуство интерференцијских грешака – упутно је да наставник врши корекције указујући на правилне облике;

– репродукција текста или препричавање развијају способност употребе језика – ученик треба да се изрази користећи више реченица, да формира и развија говорне способности.

Књижевноуметнички, адаптирани и конструисани текстови погодни су за тумачење, при чему се узимају у обзир узраст и предзнања ученика. Текстови су уједно и полазна основа за увежбавање нових речи и израза, језичких модела, читања, писања, говора; стога три часа намењена једном тексту представљају истовремено и обраду и увежбавање градива.

Рад на тексту обухвата:

1. Семантизацију непознатих речи: семантизација може да се изведе помоћу синонима који су познати ученицима, визуелним приказивањем речи, постављањем речи у контрастне парове (*мали-велики*), описивањем речи једноставним реченицама. Наставник мора да води рачуна да реченица којом описује непознату реч садржи ученицима познате речи. Превод је оправдан само у случају када не постоје друга средства за објашњење значења речи. Препоручује се употреба речника на часу.

2. Слушање или читање текста: саветује се да наставник први пут прочита текст – на овај начин ученици чују правилан изговор речи, пошто ученици хомогене средине ретко имају прилике да чују српски језик, наставничко гласно читање је од изузетне важности. Препоручује се употреба аудио-визуелних средстава. Захтеви који се у програму тичу учења одломака из поезије и прозе напамет подстичу усвајање модела говорења, као и интонацију речи и реченица.

Драматизација текстова везује се и за јавни наступ, али и за разговор о књижевном делу пошто представља вид његове интерпретације. Саживљавањем са ликовима дела, ученици могу испољити осећања која препознају у понашању јунака и о којима закључују.

3. Контекстуализација нове лексике: неопходно је да ученици нове речи поставе у реченични контекст како би се лексика увежбавала паралелно са конструисањем реченица. Реченице треба да буду једноставне да би се избегао велики број грешака које неминовно настају у сложенијим конструкцијама. Уколико реченица садржи превише грешака, постаје неразумљива слушаоцу. Контекстуализација нових речи је битан елеменат функционалне употребе језика пошто наводи ученика да саставља реченице и активира речнички фонд и језичке моделе.

4. Питања у вези с текстом (у писаној форми и усмено): процес разумевања текста има више етапа. Тек када се нова лексика усвоји и примени у реченицама, може да се пређе на ниво разумевања текста. Ниво на којем је ученик разумео текст може да се утврди постављањем питања у вези с текстом. Питања треба да се заснивају на лексички коју су раније усвојили уз употребу нових речи обрађених у тексту. Упутно је да питања буду кратка (*Шта је у Весниној торби?* – текст *Весна и торба*). Корисно је да део питања буде у писаној, а део у говорној форми. Значајно је да се примарно увежбава говор, а затим и писање.

5. Питања поводом текста (у писаној форми и усмено): ученици увежбавају и остварују комуникацију на српском језику засновану на познатој лексички, уз толерисање грешака које не ометају разумевање. Питања треба да буду у складу с лексичким фондом којим ученици располажу (на пример: *Ко је јунак приче?*; *Где се одиграва радња?*; *Како изгледа јунак приче?*; *Шта осећа девојчица у песми?*). Ово је следећи ниво у процесу усвајања језичких вештина чији је циљ навођење ученика да остваре комуникацију на српском језику. Овај циљ је, често, веома тешко постићи код ученика хомогене средине, али је неопходно навести ученика да усмено, а потом и у писаној форми, употреби одређене речи или изразе на српском језику.

6. Разговор о тексту: у складу са лексиком којом ученици располажу разговор се заснива на препознавању главних ликова, активностима које се везују уз њих, на истицању особина ликова из текста. Као део процеса увођења ученика у употребу језика упутно је да се ученици, према моделима из текстова подстичу да састављају реченице потребне у говорним ситуацијама. На пример, драматизација текста *Весна и торба* – *Весна*: Моја торба је стара. *Оловка*: Шта радиш, Весна? Зашто стављаш пуно ствари у торбу? *У торби нема места. Тата*: Весна, треба да купим нову торбу. *Весна*: Тата, молим те, купи ми нову торбу. Ученици се подстичу да поводом текста закључују о идејама препознатим у тексту (Шта текст казује о Весниним особинама?).

Приликом обраде поезије не инсистира се на књижевној теорији, већ на доживљају лирске песме. Подстицање ученика да разуме мотиве, песничке слике и језичкостилска изражајна средства доводи се у везу са илустровањем значајних појединости, као и с увежбавањем интонације стиха и уочавањем риме у песми.

7. Компаративни приступ: наставник планира укључивање текстова матерњег језика који се пореде са предложеним делима српске књижевности (уколико је то могуће) и са примерима везаним за филм, позоришну представу, различите аудио-визуелне записе; у обраду књижевног дела укључује и садржаје из ликовне и музичке културе, стрип и различите врсте игара (осмосмерке, ребуси, укрштене речи, асоцијације...).

Приликом уочавања битних поетских елемената у структури књижевноуметничког текста, користећи знање стечено на часовима матерњег језика, наставник се труди да код ученика (у складу са њиховим могућностима) објасни основне облике приповедања (нарацији, дескрипцији, дијалог); појам сижеа и фабуле, функцију песничке слике; улогу језичкостилских средстава и друге основне поетичке одлике текста.

8. Обликовање кратког текста у писменој форми или усмено на основу адаптираног књижевног текста: овај ниво употребе српског језика у говорној или писаној форми представља главни циљ

области Књижевност у А програму. Покушај самосталног састављања краћег текста од пет или шест реченица (у пару или у групи) представља виши ниво у остваривању комуникативне функције језика. Ученици развијају механизам употребе језичке грађе и језичких модела; спајају речи у реченице уз поштовање граматичких структура, затим спајају више реченица у краћи текст. Процес се односи и на говорени и на писани текст.

Програм Б:

Књижевноуметнички текстови у настави Српског као нематерњег језика имају вишеструку функцију. Читајући и тумачећи књижевноуметничка дела и изабране одломке најзначајнијих дела српских писаца, ученици ће имати прилику да се упознају са српском културном баштином и тако боље разумеју сличности и разлике које постоје између културе народа којем припадају и културе народа чији језик уче. Текстови истовремено представљају извор нове лексике и полазну основу за даљи рад – разговоре, читање, интерпретацију, различите врсте говорних и писмених вежби и друге активности.

У области наставног програма Књижевност наведени текстови усклађени су с узрасним карактеристикама и језичким могућностима ученика. Дати предлог дела наставник ће прилагођавати потребама својих ученика. Од предложених дела, наставник самостално бира она која ће обрађивати, као и дела којима ће проширити списак. За сваки текст је предвиђено по три часа.

За ученике који Српски као нематерњи језик буду савлађивали по програму који је намењен онима који уче и живе у хетерогеним језичким срединама или им је матерњи језик један од словенских језика, предложени су аутентични књижевноуметнички текстови или одломци из њих. Ипак, постоје значајне разлике између ученика који живе у хетерогеној средини, а чији је матерњи језик несловенски, и ученика чији је матерњи језик словенски. Ове разлике је неопходно узети у обзир приликом избора текстова за обраду и при изради уџбеника. Стога се препоручује ауторима уџбеника и наставницима да нека од предложених дела адаптирају, скрате и прилагоде језичком знању и могућностима ученика чији је матерњи језик несловенски. Наставници који раде с ученицима чији матерњи језик припада групи словенских језика, могу се опредељивати за аутентична дела.

Бављење књижевноуметничким текстом подразумева различите методичке поступке који ће бити усмерени на његово што боље разумевање и тумачење. Рад на тексту састоји се из неколико етапа: уводног разговора са семантизацијом мање познатих речи и изрази (ова етапа је посебно важна за ученике чији језик није словенски); просторне и временске локализације текста; изражајног читања; кратке провере уметничког доживљаја и разумевања текста; разговора о тексту и његовог тумачења (различитих аналитичко-синтетичких поступака којима ће се откривати естетске вредности дела, важне појединости у њему и места с посебном експресивношћу); повезивања дела с личним доживљајима и искуствима ученика. Свака од наведених етапа зависи од природе текста као и од предзнања и могућности ученика.

Уводни разговор и семантизација мање познатих речи и изрази биће за неке ученике од изузетне важности за разумевање дела и стога им је потребно посветити посебну пажњу. О избору речи за семантизацију одлучује наставник уважавајући предзнања својих ученика. Лексику је најбоље семантизовати током уводног разговора и пре првог читања текста како би се обезбедило разумевање садржаја текста након првог читања. Речи се могу семантизовати на различите начине – визуелним наставним средствима, демонстрацијом, посредством синонима и антонима, различитим описним дефиницијама и, уколико је то неопходно, реч се може и превести на матерњи језик ученика. Није потребно да све речи које се семантизују уђу у активан лексички фонд ученика, поједине могу остати у пасивном фонду. Лексика за коју се процени да треба да уђе у активан лексички фонд ученика треба да буде заступљена током разговора о тексту и његове интерпретације, а корисно је осмислити и различите лексичке вежбе које ће допри-

нети остваривању овог циља. Ученике овог узраста треба уводити и у коришћење речника јер је оно саставни део читања. Важно је да се служе и двојезичним и једнојезичним речницима и да овладају техником проналажења речи и значења које реч остварује у датом контексту. Речници представљају велику помоћ за читање и разумевање текстова различитих жанрова, нарочито су корисни приликом самосталног читања.

Многи текстови, посебно одломци из обимнијих књижевних дела, захтеваће и локализацију како би били правилно схваћени и доживљени. Локализација ће у неким случајевима подразумевати препричавање садржаја који претходе одломку који се обрађује или, на пример, давање података о аутору. Некад ће бити неопходно дело сместити у просторне и временске оквире и протумачити друштвене, историјске и друге околности у којима се радња одвија.

Читање текста је од велике важности за његово разумевање и доживљавање. У настави књижевности јављају се различити облици читања. Разумевање, доживљавање и тумачење текста условљено је квалитетом читања. Важно је да прво интерпретативно читање текста обави наставник или да ученици послушају квалитетан звучни запис. Овако ће се обезбедити правилно разумевање и бољи уметнички доживљај текста. Многа дела захтеваће једно или више поновљених читања наглас или у себи, усмерених ка одређеном циљу. Потребно је да ученици овладају техникама гласног читања и читања у себи. Читање у себи може бити у функцији бољег разумевања текста и оно увек треба да буде усмерено од стране наставника, истраживачког. Ученици ће, читајући у себи, пронаћи у тексту различите информације којима ће поткрепљивати и своје мишљење и ставове, увежбавање брзо читање и оспособљавање се за самостално учење. Циљ читања наглас јесте овладање техником читања и савлађивање важних чинилаца гласног читања (изговора и интонације речи и реченице, јачине гласа, пауза). Овим путем, ученици се постепено уводе у изражајно читање. Оно се увежбава на пажљиво одабраним епским, лирским и драмским текстовима. Изражајно читање увежбава се на претходно обрађеним текстовима, плански и уз добру припрему. Наставник треба да оспособи ученике да ускладе јачину гласа, интонацију, ритам, темпо, паузе с природом и садржином текста како би изражајно читање било што успешније.

Један од важних облика рада јесте учење напамет и изражајно казивање кратких одломака из одабраних књижевноуметничких текстова у стиху и прози (лирских песама, одломака из прозних и драмских текстова). Ученике треба постепено водити од гласног читања ка изражајном читању и казивању напамет научених одломака.

Тумачење текста умногоме ће зависити од средине у којој се настава реализује, предзнања ученика и њиховог матерњег језика. С ученицима који савлађују програм за средњи ниво, тумачење текста имаће више обележја разговора о важним појединостима у њему – догађајима, ликовима, месту и времену одвијања радње. Разговори о тексту треба да обезбеде правилно разумевање догађаја, учовавање веза између догађаја и ликова, тумачење поступака главних јунака и њихових особина. Без обзира на то што за ове разговоре није нужно да ученици знају стручну терминологију (основни мотив, епитет, описна лирска песма), они се не смеју свести на пуко препричавање садржаја текста. Разговор о тексту наставник треба да води тако да омогући ученицима да у њему испоље што већу креативност, да им поставља проблемске задатке, наводи их да размишљају о узрочно-последичним везама у делу, подстиче их да слободно маштају и износе своје утиске о уметничким сликама у делу.

С напреднијим ученицима наставник може остварити комплекснију анализу и интерпретацију дела током које ће ученици изводити сложеније закључке о догађајима и ликовима, откривати експресивна места у делу и износити своје утиске о њима служећи се основном терминологијом теорије књижевности. У настави Српског као нематерњег језика наставник треба да се ослања на књижевнотеоријска знања које су ученици стекли на свом матерњем језику и да их активира кад год је то могуће. Тако, на пример, приликом обраде књижевних дела и одломака, треба рачунати на то да су ученици у матерњем језику усвојили основне књижевно-

теоријске појмове: тема, мотив, главни лик и др. У складу са Општим стандардима постигнућа за Српски као нематерњи језик; познавање терминологије из теорије књижевности очекује се само од ученика напредног нивоа. Они ће, на примерима изабраних дела и одломака из српске књижевности, проширивати сазнања која су стекли на свом матерњем језику и обогатити их новом примерима.

Након разговора о садржају дела и његове интерпретације, потребно је с ученицима разговарати и о личним доживљајима који су изазвани делом – подстицати их да доводе у везу дело са својим личним искуствима, допустити им да постављају питања, створити у учионици услове у којима ће се развијати дијалог и дискусија.

Веома је важно да ученици активно учествују у свим етапама рада, да износе своја осећања, запажања, мишљења, закључке и да их образлажу. Ученичке активности не смеју бити ограничене само на рад на часу. У обраду текста ученике треба уводити задавањем различитих припремних задатка, које ће они решавати код куће. Након обраде текста, важно је да ученици стечена знања функционално примењују у даљем раду – приликом израде домаћих задатака, самосталног читања и усвајања знања из других наставних предмета. Наставнику и ученицима ће стечена знања и вештине бити драгоцене за интерпретацију нових књижевних дела.

Кад год је то могуће, наставу књижевности потребно је повезивати с наставом језика, успостављати унутарпредметну и међупредметну корелацију. Она ће допринети свестранијем сагледавању садржаја, а ученици ће стећи квалитетнија и трајнија знања.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Реализација исхода Српског као нематерњег језика подразумева континуитет у богаћењу ученичке језичке културе. То је једна од примарних методичких обавеза наставника. Наставник треба да процени способности сваког ученика за одговарајући ниво комуникативне компетенције и у складу са тим прилагоди језички материјал. Ово треба да доведе до функционалне употребе језика у настави, али и у свим осталим животним околностима, у школи и ван ње, где је ваљано језичко комуницирање услов за потпуно споразумевање. Језичка комуникација подразумева владање рецептивним и продуктивним језичким вештинама, а то су: слушање, читање, писање и говорење. Основно обележје савременог методичког приступа настави језика и језичке културе јесте развијање ученичких способности у све четири активности упоредо и њихово прилагођавање когнитивним способностима и језичком окружењу ученика. Исходи у области Језичка култура конципирани су тако да, с једне стране, обезбеде остваривање минимума језичких компетенција, али и да, с друге стране, не ограниче ученике који су у могућности да остваре већи напредак. Због специфичности ове наставе, предвиђене исходе (пре свега када су у питању хомогене језичке средине) потребно је остваривати кроз језичке активности (компетенције) које су, с методичког аспекта, сличније настави страног него матерњег језика.

Слушање је прва језичка активност с којом се ученици сусрећу у настави Српског као нематерњег језика. Она омогућава ученику да упозна мелодију језика, а затим и његов гласовни систем, интонацију речи и реченице. Коначни циљ слушања треба да буде разумевање, као предуслов за вербалну продукцију, односно – комуникацију.

Говорење је најсложенија језичка вештина, која подразумева владање свим елементима језика (фонетско-фонолошким, морфолошким, синтаксичким и лексичким). Говорење се најчешће реализује у дијалогској форми, те према томе подразумева разумевање (саговорника). Поред тога, говорење је вештина која захтева одређену брзину и правремену реакцију. Као продуктивна вештина, заједно са писањем, омогућава ученику да се изрази на српском језику, постави питање, интерпретира неки садржај и учествује у комуникацији са другима.

Читање је језичка активност која подразумева познавање графичког система језика (слова), њихове гласовне реализације, повезивање гласова у речи и спајање речи у реченицу, уз поштовање одговарајућих ритмичких и прозодијских правила. Циљ читања мора да буде разумевање прочитаног јер само тако оно представља језичку компетенцију, а не пуку вербализацију словних карактера.

Писање је продуктивна језичка вештина која подразумева исказивање језичког садржаја писаним путем, употребом одговарајућих словних карактера и поштовањем правописних правила. Посебну пажњу потребно је посветити графемама за које не постоје еквиваленти у матерњим језицима ученика. Такође је важно обратити пажњу на правила фонетског правописа (писање личних имена страног порекла итд.). Поред тога, српски језик има два писма – ћирилицу и латиницу, а ученик, још у првом циклусу образовања, треба да усвоји оба. Циљ писања је језичко изражавање писаним путем, те, према томе, подразумева разумевање.

Ове четири вештине су кроз исходе два програма вертикално повезане тако да јасно описују градацију постигнућа ученика у области Језичка култура.

Садржаји по темама представљају лексичко-семантички оквир унутар кога се функционално реализују језички садржаји. Тематске јединице презентују реалне, свакодневне околности у којима се остварује комуникација. За сваку тематску јединицу предложене су тематске групе које треба да се попуне одговарајућом лексиком, у оквиру препорученог броја нових речи.

На пример у другој тематској јединици, *Породица и људи у окружењу*, у садржају А програма предвиђено је да ученици у првом разреду овладају речима којима се именују чланови уже породице и употребе их у одговарајућој комуникативној ситуацији. У сваком следећем разреду ова тематска јединица се проширује новом лексиком и новим комуникативним ситуацијама. Тако у следећим разредима ученици овладавају називима за чланове шире породице, дају основне информације о њима, њиховим физичким и карактерним особинама, занимањима, међусобним односима итд.

Оваква хоризонтална врста градације примењена је у свим тематским јединицама.

Избор лексике је делимично условљен садржајем из области Језик и Књижевност, али зависи и од процене наставника о потреби одговарајућих лексема и њихове фреквенности, ради постизања информативности и природности у комуникацији. Многе речи нису везане само за једну тематску јединицу већ се преклапају и повезују у нове семантичке низове, што наставник треба да подстиче добро осмишљеним говорним и писменим вежбама.

Тематске јединице се углавном понављају у свим разредима, али се у сваком следећем разреду број лексема у оквиру тематских група понавља и проширује. Поред селективног приступа лексички, треба водити рачуна и о броју лексема које се усвајају у једној наставној јединици. На једном часу не би требало уводити више од пет нових речи, чије значење ће се објаснити и провежбати у типичним реализацијама унутар реченице (контекстуализација лексике). Најефикасније би било да за нову реч сваки ученик осмисли (минимални) контекст, односно реченицу. На овај начин наставник има увид у учениково разумевање значења речи, поред нових садржаја подстиче употребу и раније стечених знања из лексике и граматике, а ученици стичу самопоуздање јер могу да изговоре или напишу реченице на српском језику.

Поред датих тематских јединица, у прва четири разреда основне школе наводи се и нетематизована лексика која је потребна за комуникацију, независно од теме. У свакодневној комуникацији, велики значај имају устаљене комуникативне форме којима ученици постепено и континуирано треба да овладавају од првог разреда основне школе. Оне су издвојене у посебну област језичке културе и усклађене су потребама и узрастом ученика. Тако у првом разреду ученици усвајају моделе за поздрављање и представљање, затим се даље усвајају модели за честитање, захваљивање, исказивање жеље, молбе итд. до најсложенијих модела као што су исказивање психолошког стања и расположења и давање савета.

Функционално и економично повезивање подласти предмета Српски као матерњи језик (Језик, Књижевност и Језичка култура) омогућава савладавање њихових садржаја и остваривање предвиђених исхода на природан и спонтан начин, чинећи да једни садржаји произлазе из других, допуњују се и преклапају. На одабраним деловима књижевноуметничких, неуметничких и конструисаних текстова могу се развијати различите комуникативне

вештине; говорним вежбама се дефинишу смернице за израду писмених састава; креативне активности у настави доприносе развоју усменог и писменог изражавања, читање с разумевањем утиче на богаћење лексике и флуентност говора, итд. Усклађеност исхода с језичким компетенцијама омогућава наставнику не само кумулативно праћење напретка сваког ученика него и уочавање проблема у развијању појединих компетенција, што умногоме олакшава процес наставе и учења језика.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На почетку процеса учења, односно на почетку школске године, неопходно је спровести дијагностичко вредновање компетенција ученика. Ово је изузетно важан задатак наставника, будући да постоје велике разлике у владању српским језиком ученика једног одељења. Дијагностичко оцењивање се може реализовати помоћу иницијалног тестирања које служи да се установе вештине, способности, интересовања, искуства, нивои постигнућа или потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. Иницијално тестирање осмишљава наставник на основу исхода и садржаја програма из претходних разреда. На основу тога, могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу.

Поред стандардног, сумативног вредновања које још увек доминира у нашем систему образовања (процењује знање ученика на крају једне програмске целине и спроводи се стандардизованим мерним инструментима – писменим и усменим проверама знања, есејима, тестовима, што за последицу има кампањско учење оријентисано на оцену), савремени приступ настави претпоставља формативно вредновање – процену знања током савладавања наставног програма и стицања одговарајуће компетенције. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су добро савладане, а које не (нпр. ученик задовољавајуће разуме прочитани текст, али слабо разуме говорени текст; задовољавајуће пише у складу с правилима, али у говору не поштује правила конгруенције итд.), као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, а најчешће технике су: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и сумативно – бројчаном оценом. Оваква оцена има смисла ако су у њој садржана сва постигнућа ученика, редовно праћена и објективно и професионално бележена.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно и ефективно, требало би унапредити.

При вредновању ученичких постигнућа наставник се руководи исходима дефинисаним за сваки разред водећи рачуна о индивидуалном напредовању ученика у складу са њиховим могућностима и способностима. При оцењивању, пажња треба да буде усмерена на ниво развоја репродуктивних способности ученика, обим проширивања лексичког фонда, ниво смањивања различитих типова грешака.

Треба имати у виду ниво познавања језика: ученици хомогене средине спорадично остварују директан контакт с говорницима којима је српски матерњи језик, са српским језиком се срећу само на часовима српског као нематерњег језика. Резултат је да ученици српски језик користе на елементарном нивоу. Језичке моделе усвајају спорије, граматичке категорије користе уз много грешака, имају проблема при слушању, односно разумевању српског језика чак и онда када су им све речи говорног текста познате.

Назив предмета

СТРАНИ ЈЕЗИК

Циљ

Циљ наставе и учења страног језика у основном образовању и васпитању је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Разред

други (први страни језик)

Годишњи фонд часова

72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ (у комуникативним функцијама)
<ul style="list-style-type: none"> – поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; – представи себе и другог; – разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих; – разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; – даје кратка и једноставна упутства и налоге; – разуме позив и реагује на њега; – упуту позив на заједничку активност; – разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих; – упуту кратке и једноставне молбе; – исказе и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин; – разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; – упуту једноставне честитке; – препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; – разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима; – разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; – тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору; – разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време – разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање; – разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима; – разуме једноставне исказе који се односе на изражавање способности; – тражи информацију о туђим способностима и саопшти шта он/она или неко други може/не може/уме/не уме да уради; – разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине. 	ПОЗДРАВЉАЊЕ	Реаговање на усмени импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично); успостављање контакта при сусрету и усмено изражавање прикладних поздрава приликом растанка.
	ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	Слушање кратких и једноставних текстова у којима се неко представља; представљање себе и других особа, присутних и одсутних.
	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	Слушање налога и упутстава и реаговање на њих; давање кратких и једноставних упутстава (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).
	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Слушање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, уз коришћење најједноставнијих израза.
	ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	Слушање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог одговора на исказану молбу; изражавање и прихватање молби, захвалности и извињења.
	ЧЕСТИТАЊЕ	Слушање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан; реаговање на упућену честитку и упућивање кратких пригодних честитки.
	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	Слушање краћих једноставних описа бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких описа бића, предмета и места; тражење и давање информација у вези са описом бића, предмета и места.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Слушање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	Слушање кратких текстова у којима се на једноставан начин описује положај у простору; усмено тражење и давање информација о положају у простору.
	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	Слушање једноставних исказа у вези са хронолошким временом и метеоролошким приликама; усмено тражење и давање информација о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ужем комуникативном контексту.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/ НЕПОСЕДОВАЊА	Слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања.
	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/ НЕДОПАДАЊА	Слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања
	ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	Слушање једноставних исказа који говоре о способностима; постављање питања у вези са способностима и одговарање на њих, усмено.
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	Слушање једноставних исказа који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено.	

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда првог циклуса основног образовања и васпитања – у сваком наредном разреду обнавља се, а затим проширује фонд лингвистичких знања, навика и умења и екстралингвистичких представа везаних за конкретну тему. Наставници обрађују теме у складу са интересовањима ученика, њиховим потребама и савременим токовима у настави страних језика, тако да свака тема представља одређени ситуацијски комплекс.

- 1) Лични идентитет
- 2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
- 3) Географске особености
- 4) Србија – моја домовина
- 5) Становање – форме, навике
- 6) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине
- 7) Временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)

- 8) Школа и школски живот
- 9) Млади – живот деце и омладине
- 10) Здравље и хигијена
- 11) Емоције (љубав према породици, друговима)
- 12) Превозна средства
- 13) Временске прилике
- 14) Уметност за децу (нарочито модерна књижевност за децу; пригодне традиционалне и модерне песме)
- 15) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
- 16) Слободно време – забава, разонода, хобији
- 17) Исхрана и гастрономске навике
- 18) Путовања
- 19) Мода и облачење
- 20) Спорт
- 21) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења

ЈЕЗИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ	<p><i>Hi! Hello. Good morning/afternoon/evening/night. How are you? I'm fine, thank you, and you? Goodbye. Bye. See you (later/tomorrow). Have a nice day/weekend! Thanks, same to you!</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.</p>
ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	<p><i>My name's Maria /I'm Maria. What's your name? What's your phone number? It's... This is my friend. His name's/name is Marko. Maria, this is Barbara. Barbara, this is Maria. This is Miss Ivona. She's my teacher. That is Mr Jones. He's a doctor. Who's this/that? It's my father. Is this your family? She's not my sister, she's my friend. Who's in the picture? It's my brother. His name's Milan. How old is he? He's 12.</i></p> <p>Личне заменице у функцији субјекта – <i>I, you ...</i> Присвојни придеви – <i>my, your ...</i> Показне заменице – <i>this, that</i> Глагол <i>to be</i> – <i>the Present Simple Tense</i> Питања са <i>Who/What/How (old)</i> Основни бројеви (1–20)</p> <p>(Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања, представљања и размене основних личних података у нашој земљи и земљама енглеског говорног подручја.</p>
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	<p><i>Let's start/begin. Are you ready? Quiet, please. Listen to me! Look! Look at me/the picture! Sit down. Stand up. Turn around. Jump. Say hello/goodbye to your friend. Open/Close your books/notebooks. Put down your pencils. Pick up the rubber. Wash your hands. Open the window, please. Come in/over /here/to the board. Give me your book, please. Don't do that. Listen and say/chant/sing/do/number/find /match/draw/paint/repeat... Cut out/stick/point to... Colour the door yellow. Count from ... to My turn now. Touch your eyes. Move your body. Put on your T-shirt. Take off your shoes. Hurry up! Quick! Watch out! I understand /I don't understand. I'm finished.</i></p> <p>Императив Присвојни придеви – <i>my, your ...</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости; дечје песме одговарајућег садржаја.</p>
ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	<p><i>Let's play football /the memory game/go to the park/sing. It's time for lunch/school! Come and play with me! Come to my birthday party. Cool! Super! Great! OK. All right. Sorry, I can't.</i></p> <p>Императив</p> <p>(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода</p>
ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	<p><i>Can /May I have an apple, please? Yes, here you are. Thank you/Thank you, Maria /Thanks. You're welcome. No, sorry/Not now/No, you can't. Can you help me, please? Can/May I have some water, please? Can/May I go to the toilet/go out/come in? Excuse me, Teacher, ...? I can't see. Can you move, please? Sorry, can you repeat that, please? I'm sorry I'm late. It's OK. No problem.</i></p> <p>Модални глаголи за изражавање молбе – <i>can/may</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>
ЧЕСТИТАЊЕ	<p><i>Happy birthday to you! Here's a present for you! It's New Year's Eve. Happy New Year! It's Christmas Eve. Merry Christmas! It's Valentine's Day! Happy Valentine's Day! Happy Easter! Thanks, same to you! Hurray!</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања /прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.</p>
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	<p><i>What's this/that? It's a/an... Is it a/an...? It's not a pen, it's a pencil. It's not short, it's long. What colour is it? It's grey. The crayon is grey. She's got a small nose and big blue eyes. She's wearing a white dress. I've got two hands and two feet. Has he got four legs? No, he hasn't, he's got two legs. This is my house. It's got big windows. Has it got a garden? There's a park/toyshop/supermarket in my town. There are two playgrounds, too.</i></p> <p>Глаголи <i>have got, to be</i> за давање описа Егзистенцијално <i>There is/are...</i> Правилна множина именица: <i>leg – legs, arm – arms ...</i> Неправилна множина основних именица: <i>foot – feet...</i> <i>The Present Continuous Tense</i> за описивање тренутних радњи.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Дечје песме и приче одговарајућег садржаја.</p>

ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<i>I'm not thirsty, I'm hungry. Here's a sandwich for you. Do you want some water? Yes, please. I want fruit. No, thank you. I'm so happy/sad! Are you hot/cold?</i> <i>The Present Simple Tense (be, want)</i> (Интер)културни садржаји: Правила учтивне комуникације.
ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	<i>Where's my dad? Is he in the house? No, he's in the garage. Where's your dog? It's in the garden. Where's my bag? It's under the chair/in the wardrobe. Where's the toilet? It's here/over there.</i> Прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа – <i>here, there, in, on, under</i> Питања са <i>Where</i> (Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.
ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	<i>What day is it today? It's Monday. It's cold and rainy today.</i> <i>The Present Simple Tense</i> глагола <i>to be</i> Питања са <i>What</i> (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места.
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/ НЕПОСЕДОВАЊА	<i>This is my ball. Is that your bike? I've got a dog. Have you got a pet? He/She's got two brothers. Who's got a /an...? Here's your pen.</i> Присвојни придеви <i>my, your...</i> <i>Have got</i> за изражавање припадања/поседовања (Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/ НЕДОПАДАЊА	<i>Do you like orange juice? Yes, I do. /No, I don't. I like fish and chips, but I don't like chicken or rice. Do you like games? I love my family.</i> <i>The Present Simple Tense</i> глагола <i>like/love</i> . (Интер)културни садржаји: Популарна храна и пиће; породица
ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	<i>I can/can't sing. I can draw, but I can't read. Can you swim? Yes, I can. No, I can't. No, but I can run This is my parrot. It can talk. A penguin can't fly.</i> Модални глагол <i>can</i> за изражавање способности. (Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	<i>How many balls? 15 balls.</i> Основни бројеви до 20. Правилна множина именица. Питања са <i>How many</i> . (Интер)културни садржаји: Школско окружење.

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ	<i>Ciao! Buongiorno! Buonasera! Arrivederci!</i> <i>Come stai? Come va? Come sta? Bene, grazie.</i> <i>Piacere. A domani! A presto! Buona notte!</i> (Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.
ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	<i>Come ti chiami? Mi chiamo Jasmina/Sono Jasmina. Di dove sei? Sono di Novi Sad.</i> <i>Bojana, questo è il mio amico. Si chiama Marco.</i> <i>Questa è la mia maestra. Si chiama Biserka. Questa è la signora Genovesi. Questo è il signor Rossi. Piacere.</i> <i>Quanti anni hai? Ho 7 anni.</i> <i>Chi c'è nella foto?</i> <i>Questo è mio fratello. Lui ha 10 anni.</i> <i>Questa è mia sorella. Si chiama Nina.</i> Личне заменице у функцији субјекта. Присвојни придеви (<i>il mio/la mia, il tuo/la tua; i miei/le mie, i tuoi/le tue</i>) Показне заменице (<i>questo/a</i>) Упитне речи (<i>come, quanto, chi</i>) Презент глагола <i>essere, avere</i> и најфреквентнијих глагола. Глаголи <i>chiamarsi, stare, avere, essere</i> . Основни бројеви (1–20) (Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и Италији. Лична имена, надимци.
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЈЛОГА	<i>Chi è assente? Chi non c'è oggi? Tutto chiaro? Ragazzi, silenzio per favore! Non capisco. Può ripetere, per favore. Ho finito!</i> <i>Vieni alla lavagna. Ascoltate! Rispondete! Guardate! Cercate! Disegnate! Ripetete! Lavate le mani! Colorate! Alzatevi! Sedetevi! Avete finito? Attenzione! Cantiamo insieme! Prendete/aprite i vostri libri!</i> <i>Dammi il tuo quaderno!</i> <i>Ottimo. Giusto. Silenzio per favore!</i> Заповедни начин фреквентних глагола (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости, деचे песме одговарајућег садржаја.

<p>ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ</p>	<p><i>Giociamo a pallone/a carte! Andiamo fuori! Cantiamo insieme! Vuoi giocare con me? Vieni a giocare con me! Vieni alla mia festa di compleanno? Grazie. Va bene. Mi dispiace, non posso.</i></p> <p>Заповедни начин фреквентних глагола Питање интонацијом Негација</p> <p>(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива, прослава рођендана, игре, забава и разонода.</p>
<p>ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА</p>	<p><i>Permesso? Posso entrare? Prego. Avanti! Scusi, posso andare in bagno? Posso uscire? Va bene. Grazie. Scusi, può ripetere per favore? Vorrei un po' di acqua, grazie.</i></p> <p>Модални глагол за изражавање молбе (<i>potere</i>) Кондиционал учтивости: прво лице једнине (<i>vorrei</i>)</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>
<p>ЧЕСТИТАЊЕ</p>	<p><i>Buon compleanno! Buon Anno! Buon Natale! Auguri! Tanti auguri! Bravo/a/i/e! Molto bene! Grazie!</i></p> <p>Придеви (<i>buono, bravo</i>) Узвичне реченице.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања/прославе и честитања; пригодне дејче песме и игре.</p>
<p>ОПИСИВАЊЕ ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА</p>	<p><i>Il mio gatto si chiama Marta. È piccolo e nero. Il mio cane è bianco. Lui ha gli occhi verdi. La mia scuola è grande. Il giardino è piccolo. Di che colore è/sono? C'è un trenino rosso. Ci sono tre mele verdi. Ci sono due conigli bianchi.</i></p> <p>Присвојни придеви (<i>mio/mia, tuo/tua; i miei/le mie; i tuoi, le tue</i>) Множина именица. Описни придеви. Конструкција: речца <i>ci</i> и глагол <i>essere</i>: <i>c'è/ci sono</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Дејче песме и приче одговарајућег садржаја. Кућни љубимци, типичне играчке.</p>
<p>ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА</p>	<p><i>Ho fame. Ho sete. Vorrei un succo di frutta. Vuoi un panino? No, grazie. Non ho fame. Sì, grazie. Ho freddo/caldo. Sono malato/a. Ho mal di testa. Buon appetito!</i></p> <p>Кондиционал учтивости (<i>vorrei</i>) Негација (<i>no/non</i>) Презент глагола <i>avere</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>
<p>ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ</p>	<p><i>La camera è grande. C'è un tavolo. Ci sono tre sedie. C'è una borsa sul tavolo. Dov'è il gatto? È sotto la sedia. Metti la matita sul tavolo. Sono a casa. Vado al cinema.</i></p> <p>Неодређени и одређени члан (<i>un/una; il/la</i>) Предлози (<i>su, in, sotto, sopra</i>) Упитне речи (<i>dove</i>) <i>c'è, ci sono</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.</p>
<p>ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА</p>	<p><i>Che tempo fa? Fa bel tempo. C'è sole. Piove. Nevica. Che giorno è oggi? È mercoledì.</i></p> <p>Основни бројеви (до 20). Дани у недељи.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Радна недеља и викенд.</p>
<p>ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/ НЕПОСЕДОВАЊА</p>	<p><i>Questa è la mia penna. Questo non è il mio zaino. Di chi è questo giocattolo? È tuo questo orsetto? Sì, è mio. No, non è mio. È di Paolo. Ho due sorelle. Chi ha una matita?</i></p> <p>Присвојни придеви (<i>mio/a; tuo/a</i>) Презент глагола <i>avere</i> Питања <i>di chi è/di chi sono</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.</p>
<p>ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/ НЕДОПАДАЊА</p>	<p><i>Ti piace il gelato? Ti piace la pizza? Sì, mi piace. È molto buono/a. No, non mi piace. Mi piacciono queste figurine. Cosa vi piace fare? Ci piace disegnare/cantare. Va bene. Sono d'accordo. Non sono d'accordo.</i></p> <p>Именице. Одређени члан (<i>il, la, l'</i>). Презент фреквентних глагола. Глагол <i>piacere</i>. Конструкција са инфинитивом (<i>Mi piace nuotare</i>). Дативне заменице <i>mi, ti, ci vi</i>.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Храна и пиће.</p>

ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	<p><i>So disegnare. Sai nuotare? – Sì/No.</i> <i>Parli italiano? – Sì, poco.</i> <i>Parlo inglese.</i></p> <p>Глагол <i>sapere</i> за изражавање способности (Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	<p><i>Quanti libri ci sono sul banco? – Ci sono 12 libri.</i> <i>Ci sono 15 bambini nel disegno.</i> Основни бројеви до 20. Речца <i>ci</i> и глагол <i>essere: c'è, ci sono</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Школско окружење.</p>

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ	<p><i>Hallo! Guten Morgen! Guten Tag! Guten Abend! Aufwiedersehen! Tschüs! Bis bald! Gute Nacht!</i> <i>Wie geht's? Wie geht es Ihnen? Danke, gut! Es geht. Schlecht.</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.</p>
ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	<p><i>Wie heißt du? Ich heiße/bin Jasmina. Woher kommst du? Ich komme aus Serbien. Wo wohnen deine Großeltern? Auf dem Lande.</i> <i>Bojana, das ist mein Freund. Er heißt Marko.</i> <i>Wer ist das? Das ist meine Lehrerin. Sie heißt Leonora.</i> <i>Wie alt bist du? – Ich bin acht Jahre alt.</i> <i>Wer ist auf dem Foto? – Meine Schwester Paula. Sie ist 12.</i></p> <p>Личне заменице у функцији субјекта. Присвојни детерминативи у номинативу (<i>mein, dein, sein, ihr</i>) Упитне речи (<i>wer, wie, was, wo, woher</i>) Презент помоћних глагола <i>sein, haben</i> и најфреквентнијих глагола (<i>heißen, wohnen, kommen, machen...</i>). Основни бројеви (1–20)</p> <p>(Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и земљама немачког говорног подручја. Лична имена, надимци.</p>
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	<p><i>Wer ist abwesend? Wer ist heute nicht da? Alles klar? Jungs, Ruhe bitte, ich verstehe das nicht. Können Sie das bitte wiederholen? Ich bin fertig! Komm an die Tafel!, Hör zu! Wiederholen Sie das noch einmal! Schauen Sie! Zeichnet! Wiederholt! Wasche deine Hände! Steh auf! Setz dich! Bist du fertig? Achtung! Lass uns zusammen singen! Nimm dein Buch und mach es aus der Seite 34 auf! Gib mir dein Notizbuch! Sehr gut. Richtig/Falsch.</i></p> <p>Заповедни начин фреквентних глагола</p> <p>(Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости, дечје песме одговарајућег садржаја.</p>
ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	<p><i>Lass uns Ball-/Kartenspiele spielen! Komm, wir spielen Verstecken! Mach mit! Lass uns zusammen singen! Möchtest du mit mir spielen? Komm zu meiner Geburtstagsfeier? Danke. Alles klar. Es tut mir leid, ich kann nicht. Leider kann ich nicht.</i></p> <p>Заповедни начин фреквентних глагола Упитне реченице. Негација</p> <p>(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива, прослава рођендана, игре, забава и разонода.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	<p><i>Darf ich? Kann ich reinkommen? Entschuldigung, kann ich auf die Toilette gehen? Kann ich ausgehen? Natürlich. Danke. Entschuldigung, können Sie das bitte wiederholen? Kann ich ein Glas Wasser bekommen, bitte? Vielen Dank. Bitte, bitte.</i></p> <p>Модални глагол (<i>können, dürfen, möchten</i>)</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>
ЧЕСТИТАЊЕ	<p><i>Alles Gute zum Geburtstag! Herzlichen Glückwunsch! Frohe Weihnachten/Ostern! Frohes neues Jahr! Bravo! Danke!</i></p> <p>Узвичне реченице.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања/прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.</p>
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	<p><i>Meine Katze heißt Mitzi. Sie ist klein und schwarz. Mein Hund ist weiß. Seine Augen sind grün. Meine Schule ist groß. Der Garten ist klein. Welche Farbe ist das? Wie sind deine Haare? Hier ist mein Fahrrad. Es ist alt.</i></p> <p>Присвојни детерминативи у номинативу. Описни придеви као допуна глагола.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Дечје песме и приче одговарајућег садржаја. Кућни љубимци, типичне играчке.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<p><i>Ich habe (keinen) Hunger. Ich habe Durst. Ich möchte/hätte gern einen Apfelsaft. Möchtest du ein Sandwich? Nein, danke. Ich bin nicht hungrig. Ja, danke. Mir ist kalt/heiß. Ich bin krank. Ich habe Kopfschmerzen. Mein Kopf tut weh. Guten Appetit!</i></p> <p>Промена именица у номинативу и акузативу Негација (<i>nicht/kein</i>) Презент глагола</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>

ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	<p><i>Das Zimmer ist groß. Es gibt einen Tisch in meinem Zimmer. Es gibt drei Stühle. Auf dem Tisch steht eine Tasche. Wo ist die Katze? Sie ist unter dem Stuhl. Ich bin zu Hause. Ich bin im Kino.</i></p> <p>Неодређени и одређен члан Предлози (in, an, auf, unter, hinter, vor) уз глаголе мировања Употреба фразе <i>Es gibt</i> са акузативом. Упитне речи</p> <p>(Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	<p><i>Wie ist das Wetter? Schön, die Sonne scheint und es ist warm. Schlecht, es regnet und es ist kalt. Welcher Tag ist heute. Mittwoch.</i></p> <p>Основни бројеви (до 20). Дани у недељи.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Радна недеља и викенд.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/ НЕПОСЕДОВАЊА	<p><i>Das ist mein Heft. Das ist nicht mein Rucksack. Sie schmeckt gut. Nein, ich mag sie nicht. Was macht ihr gerne? Wir mögen zeichnen/singen. Joggen ist mein Hobby. Wie findest du meinen Pullover? Er ist schön aber ich finde die Farbe nicht so gut. Braun finde ich langweilig.</i></p> <p><i>Das ist der Rucksack von Petra. Wessen Spielzeug ist das? Das ist Annas Spielzeug. Sind das deine Bücher? Nein, sie sind von Paul./Sie gehören Paul. Ich habe zwei Schwestern. Wer hat einen Bleistift?</i></p> <p>Присвојни детерминативи у номинативу и акузативу (<i>mein/dein/sein/ihr...</i>) Презент Изражавање припадања саксонским генитивом, фразом <i>von</i>+име/властита именица и глаголом <i>gehören</i> уз властиту именицу</p> <p>(Интер)културни садржаји: породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/ НЕДОПАДАЊА	<p><i>Magst du Pizza? Ja, ich mag sie. Sie ist sehr gut. Sie schmeckt gut. Nein, ich mag sie nicht. Was macht ihr gerne? Wir mögen zeichnen/singen. Joggen ist mein Hobby. Wie findest du meinen Pullover? Er ist schön aber ich finde die Farbe nicht so gut. Braun finde ich langweilig.</i></p> <p>Именице у номинативу и акузативу. Личне заменице у номинативу и акузативу. Одређени члан. Презент фреквентних глагола. Конструкција са инфинитивом.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Храна и пиће.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	<p><i>Kannst du schwimmen? – Ja/Nein. Sprichst du Deutsch? – Ja, ein bisschen./Leider nicht. Kannst du Englisch? Ja.</i></p> <p>Глагол <i>können</i> за изражавање способности</p> <p>(Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	<p><i>Wieviele Bücher sind auf dem Tisch? – Es gibt 12 Bücher und zwei Hefte. Auf dem Foto sind 34 Schüler aus meiner Klasse. Kauf bitte 2 Kilo Äpfel.</i></p> <p>Основни бројеви до 20. Множина именица. Упитне речи за изражавање количине.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Школско окружење.</p>

РУСКИ ЈЕЗИК

Комункативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ	<p><i>Привет! Здравствуй! Здравствуйте! Добрый день! Доброе утро! Добрый вечер! Как дела? Нормально! До завтра! До встречи! Пока! До свидания!</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.</p>
ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	<p><i>Меня зовут Саша. Я – Ирина. Как тебя/его/её зовут? Как твоя фамилия? Кто это? Это Майя, а это Наташа. Это Мария Петровна. Она моя учительница. Это мой друг Саша. Саша – это Маша, моя подруга. Сколько тебе/ему/ей лет? Мне девять лет. Ему пять лет.</i></p> <p>Личне заменице: <i>я, ты, он/она, они</i> (номинатив, генитив и датив); Безличне реченице с глаголом <i>зовут</i>. Упитне заменице и прилози: <i>кто, как, сколько</i>. Показни прилог: <i>это</i> Основни бројеви 1–20. Спојивост бројева с именицама (<i>1 год, 2 года, 5 лет</i>)</p> <p>(Интер)културни садржаји: Препознавање најочљивијих сличности и разлика у начину упознавања, представљања, размене личних података код нас и у Русији. Руска лична имена, имена по оцу, надимци.</p>
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	<p><i>Слушай! Слушайте внимательно! Не разговаривайте! Посмотри! Что ты видишь на картинке? Заходи! Иди к доске! Встань! Садись! Открой/закрой дверь/тепль, окно, учебник! Ответьте на вопросы! Повтори(те) за мной! Положи ручку на стол. Дай мне ручку, пожалуйста. Дом голубого цвета. Раскрась его! Иди сюда! Напиши! Нарисуй!</i></p> <p>Заповедни начин 2. лице једине и множине</p> <p>(Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости; дечје песме одговарајућег садржаја.</p>

ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	<p><i>Давай играть в куклы/в футбол/в жмурки/в прятки. Давайте начнём. Готовы? Давайте пойдём в парк! Давайте петь! Давайте споём песенку. У меня день рождения, приходи ко мне! Извини, к сожалению не могу. Ничего! Хорошо!</i></p> <p>Заповедни начин – 1. лице множине</p> <p>(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	<p><i>Извини, можно взять твою ручку? Да, конечно. Нет, мне ручка нужна. Да, пожалуйста. Спасибо. Ничего. Не за что. Извините, повторите, пожалуйста. Извините, что опаздываю. Ничего. Заходи.</i></p> <p>Предикатив <i>можно</i>. Заповедни начин. Упитни искази без упитне речи. Интонација.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтивне комуникације.</p>
ЧЕСТИТАЊЕ	<p><i>Поздравляю! С днём рождения! Желаю тебе счастья! С Новым годом! С Рождеством! С Днём защитника отечества! Это подарок для тебя. Спасибо! Счастливо! Удачи! Всего хорошего!</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања /прославе и честитања; пригодне децје песме и игре.</p>
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	<p><i>Кто это? Это дети. Это Сергей, у него короткие волосы. На нём футболка и джинсы. Футболка красного цвета. Что это? Это ручка. Это ручки. Какого цвета? Зелёного. Это мой дом. Он большой. В гостиной большой диван и большие окна. У меня нет своей комнаты.</i></p> <p>Упитне заменице и прилози. Придеви. Род, број и слагање с именицама. Множина именица. Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины). Присвојне заменице: мой, твой, наш, ваш, их.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Децје песме и приче одговарајућег садржаја, култура становања.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<p><i>Тебе холодно? Да, мне холодно. Есть хочется? Мне хочется пить. Хочется есть. Хочу пить, не хочу есть. Как ты себя чувствуешь? Мне плохо. У меня болит зуб. Хочешь воды? Да, пожалуйста. Нет, не хочется.</i></p> <p>Безличне реченице. Глагол <i>хотеть</i> у садашњем времену. Упитни искази без упитне речи. Интонација.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтивне комуникације</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	<p><i>Где Даша? В детской, убирает. Где мой рюкзак? Под столом. На стуле. Где рубашка? В шкафу. Книги лежат на столе. Где мама? В саду. Отдыхает. Где мой стакан? Стоит на столе. Он вынул книгу из портфеля.</i></p> <p>Предлошко-падежне конструкције за изражавање просторних односа (в шкафу, под столом, на стуле...) Садашње време фреквентних глагола. Употреба глагола <i>стоять</i> и <i>лежать</i>. Генитив именица с предлогом <i>из</i>.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	<p><i>Какой сегодня день? Сегодня четверг. Который час? Сколько времени? Пять часов. Три часа. Сегодня холодно. Идёт снег. Дождь идёт. Светит солнце. Зимой в России очень холодно. На улице холодно/тепло.</i></p> <p>Садашње време фреквентних глагола. Безличне реченице. Основни бројеви 1–20. Слагање именице <i>час</i> с бројевима до 20.</p> <p>(Интер)културни садржаји: клима, временске прилике.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/ НЕПОСЕДОВАЊА	<p><i>Это мой мяч. Это твой велосипед? У меня нет велосипеда. У неё два брата и сестра. У тебя есть собака? Нет, у меня нет собаки.</i></p> <p>Присвојни придеви. Конструкције у + ген. за изражавање посесивности (у меня, у тебя, у неё...) Упитни искази с упитном речју. Интонација.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/ НЕДОПАДАЊА	<p><i>Ты любишь блины? Да, очень. Нет, не очень. Маша, ты любишь компот? Ты любишь играть в футбол? Нет, не люблю. Мне нравится варенье. Компот мне не нравится.</i></p> <p>Безличне реченице. Садашње време глагола <i>любить</i>, <i>нравиться</i>.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Храна и пиће; породица.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	<p><i>Я умею плавать. Нет, петь я не умею. Он очень хорошо рисует. Она прекрасно поёт.</i></p> <p>Садашње време фреквентних глагола.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	<p><i>Сколько кубиков на рисунке? 15. Сколько девочек в классе? 12.</i></p> <p>Основни бројеви до 20.</p> <p>(Интер)културни садржаји: друштвено окружење</p>

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ	<p><i>Salut ! Tu vas bien ? Bonjour, ça va ? Ça va, merci ! Comment allez-vous ? Bonsoir ! Bonne nuit ! Bonjour, Monsieur. Au revoir, Madame. A demain. A bientôt.</i></p> <p>Питање интонацијом. Узвична реченица.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.</p>
ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	<p>Садржаји <i>Je m'appelle Milica. Tu t'appelles comment ? J'ai sept ans. Tu as quel âge ? J'habite à Smederevo. Qui est-ce ? C'est mon copain/ma sœur/mon père. Il s'appelle Zoran. C'est mon professeur. Il s'appelle Igor. Qui est sur cette photo ? C'est mon frère. Il a 13 ans.</i></p> <p>Ненаглашене личне заменице у функцији субјекта. Присвојни придеви (<i>mon/ma, ton/ta</i>). Упитне речи (<i>comment, qui, quel/quelle</i>). Основни бројеви 1–20. Презент глагола <i>avoir</i> и <i>être</i> и глагола прве групе.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и земљама француског говорног подручја. Лична имена, надимци.</p>
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	<p><i>Qui est absent ? Qui n'est pas là ? C'est clair ? Je ne comprends pas. Ecoutez ! Répondez ! Regardez ! Cherchez ! Trouvez ! Dessinez ! Coloriez ! Ouvrez/fermez/prenez vos livres. Levez la main. Très bien ! C'est parfait ! Vous avez fini ? J'ai fini. Qui sait ? Je sais. Silence s'il vous plaît ! Levez-vous ! Asseyez-vous ! Viens au tableau ! Donne-moi ton livre, s'il te plaît. Attention ! Donne-moi ton cahier !</i></p> <p>Императив фреквентних глагола.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости, дечје песме одговарајућег садржаја.</p>
ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	<p><i>On va jouer dans la cour ? D'accord. Viens chez moi. Tu veux jouer avec moi ? Oui, super ! Désolé, je ne peux pas. Je t'invite à mon anniversaire. Merci.</i></p> <p>Императив фреквентних глагола. Питање интонацијом. Негација (<i>ne/n'... pas</i>).</p> <p>(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива, прослава рођендана, игре, забава и разонода.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	<p><i>Est-ce que je peux sortir, Madame/Monsieur ? Oui, vas-y ! Tu me donnes ton numéro ? Voilà. Merci ! Je t'en prie. Je peux entrer ? Entrez ! Je voudrais lire. Vous pouvez répéter, s'il vous plaît ? Désolé, tu ne peux pas.</i></p> <p>Питање са <i>est-ce que</i>. Кондиционал учтивости (<i>je voudrais...</i>).</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>
ЧЕСТИТАЊЕ	<p><i>Bon anniversaire ! Bonne année ! Bonne fête ! Joyeux Noël ! Bravo, très bien ! Merci, à toi/à vous aussi ! Félicitations !</i></p> <p>Придеви (<i>bon, bonne</i>). Узвичне реченице. Предлози (<i>à</i>).</p> <p>(Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања/прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.</p>
ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	<p><i>Mon perroquet s'appelle Simon. Il est rouge et jaune. Ma poupée s'appelle Lola. Elle est petite. Elle a les yeux noirs. Le chien est petit et noir. Mon école est grande. Ma salle est claire. Il est de quelle couleur ? Il y a un ballon rouge et deux ballons jaunes.</i></p> <p>Присвојни придеви (<i>mon/ma, ton/ta</i>). Описни придеви. Множина именица и придева. Презентативи (<i>il y a</i>).</p> <p>(Интер)културни садржаји: Дечје песме и приче одговарајућег садржаја. Кућни љубимци, типичне играчке.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<p><i>Je voudrais du jus d'orange, s'il te/vous plaît. J'ai faim/soif/chaud/froid. Brrrr !!! Tu veux un croissant ? Non, merci, je n'ai pas faim. Je suis contente. Il est malade. J'ai mal à la tête. Bon appétit !</i></p> <p>Кондиционал учтивости (<i>je voudrais</i>) Негација (<i>ne/n'... pas</i>). Презент глагола <i>avoir</i>.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	<p><i>Cette maison est grande. Il y a un chat dans la rue. Il y a quatre chaises. Il y a un livre sur la table. Où est ton crayon ? Je suis à l'école. Je vais au cinéma.</i></p> <p>Предлози (<i>dans, sous, sur</i>). Неодређени члан. Упитне речи (<i>où</i>).</p> <p>(Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	<p><i>Quel temps fait-il ? Il fait beau. Il neige. Il pleut. Quel jour sommes-nous ? C'est vendredi.</i></p> <p>Дани у недељи. Униперсонални глаголи.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Радна недеља и викенд.</p>

ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/ НЕПОСЕДОВАЊА	<i>C'est mon stylo. Ce n'est pas mon cartable. C'est ta poupée ? A qui est ce livre ? J'ai deux frères. Je n'ai pas de sœur. Qui a une gomme ?</i> Презентативи (<i>c'est, ce sont</i>). Присвојни придеви (<i>mon/ma, ton/ta</i>). Негација (<i>ne/n'... pas</i>). (Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/ НЕДОПАДАЊА	<i>D'accord. Je suis d'accord. Tu aime le basket ? J'aime le chocolat/la musique. Qu'est-ce que tu aimes faire ? J'aime dessiner/chanter. Tu aimes la glace ? C'est très bon. Je n'aime pas. Je ne suis pas d'accord.</i> Именице. Одређени члан (<i>le, la, l', les</i>). Презент фреквентних глагола. Конструкција са инфинитивом (<i>j'aime dessiner</i>). Негација (<i>ne/n'... pas</i>). (Интер)културни садржаји: Храна и пиће.
ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	<i>Je sais dessiner. Tu sais jouer au tennis ? – Oui/No. Tu parles français ? – Oui, un peu. Je parle italien.</i> Глагол <i>savoir</i> за изражавање способности. (Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе.
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	<i>Combien de livres il y a sur la table ? – Il y a 4 livres.. Sur cette photo il y a 15 personnes..</i> Основни бројеви до 20. Презентативи (<i>il y a</i>). (Интер)културни садржаји: Школско окружење.

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција	Језички садржаји
ПОЗДРАВЉАЊЕ	<i>¡Hola! ¡Hola! ¿Qué tal? ¡Hola! ¿Cómo estás? Bien, ¿y tú? Bien, gracias. ¡Buenos días! ¡Buenas tardes! ¡Buenas noches! ¡Hasta luego!</i> (Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.
ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	<i>Hola, soy Marcos. ¿Y tú? Soy Elena. Encantada. ¿Cómo te llamas? ¿Cuántos años tienes? Me llamo Elena. Tengo ocho años. ¿Y tú? ¿Quién es? Es mi amigo/amiga/hermano/hermana/profesor/profesora. Se llama Jovan. Es mi familia. Son mi papá, mi mamá y mis hermanos. Es mi hermano Manolito.</i> Презент глагола <i>ser</i> и <i>tener</i> Присвојни придеви (<i>mi, tu, mis, tus</i>) Упитне речи (<i>quién, cómo</i>), питање <i>cuántos años</i> Основни бројеви (1–20) Глагол <i>llamarse</i> у релевантним комуникативним ситуацијама (<i>me llamo, te llamas, se llama</i>) (Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и земљама шпанског говорног подручја. Лична имена, надимци.
РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЈЛОГА	<i>¡Adelante! ¿Quién falta? Estamos todos, ¡qué bien! A trabajar. Empezamos con una canción. ¡Escuchad la canción! Mira/dibuja /habla con tu amigo. Coge el lápiz/la pelota. Más despacio/alto, por favor. ¿Puedes repetir? ¿Listo? Cantamos juntos. ¡Excelente! Muy bien.</i> Заповедни начин у потврдном облику за друго лице јединице и множине – рецептивно (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости, децје песме одговарајућег садржаја.
ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	<i>– ¿Puedes salir? – Sí./No puedo. – ¿Jugamos al dominó/al parchís/al juego de memoria /al fútbol? –Sí/vale. Vamos al patio. – Es mi fiesta de cumpleaños. ¿Puedes venir? – Sí./No puedo.</i> Глагол <i>poder</i> + инфинитив за изражавање позива. Негација. (Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива, прослава рођендана, игре, забава и разонода.

ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	<p>– ¿Puedes repetir?/¿Puede repetir? – Sí. Claro. – Gracias./Muchas gracias. – ¿Puedo ir al baño? – Sí, claro. – ¿Puedo tomar agua? – No, no ahora. Más tarde. – ¿Puedo entrar? – Sí/No. Perdón. – ¿Me prestas tu goma? – Sí./Sí, claro.</p> <p>Глагол <i>poder</i> за изражавање молбе</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>
ЧЕСТИТАЊЕ	<p>¡Feliz cumpleaños! ¡Feliz cumple! Gracias./Muchas gracias. ¡Felices fiestas! A ti también. Feliz Navidad y próspero Año Nuevo. Felices Pascuas.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања/прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.</p>
ОПИСИВАЊЕ ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	<p><i>Mi perro se llama Chiqui. Es pequeño. Mi peluche se llama Luna. Es suave. Es mi juguete preferido. ¿Cómo es tu escuela? No es grande. Tiene un piso. Hay un patio también. Es muy bonito.</i></p> <p>Глагол <i>ser</i> Најфреквентнији описни придеви. Слагање у роду и броју. Презентативи (<i>hay</i>).</p> <p>(Интер)културни садржаји: Дечје песме и приче одговарајућег садржаја. Кућни љубимци, типичне играчке.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	<p>– <i>Tengo hambre /sed ... – Yo también. ¿Quieres un bocadillo/agua? – Sí, muchas gracias. – No tengo hambre/sed ... – Yo tampoco./Yo sí. – ¡Qué frío!/Tengo frío. – ¿Cierro la ventana? – Sí, gracias. – ¿Tienes frío/calor? – No, estoy bien. – ¿Estás bien? – Sí, gracias./No, estoy mal.</i></p> <p>Презент глагола <i>estar, tener</i> и <i>querer</i> у релевантним комуникативним ситуацијама</p> <p>(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	<p>– ¿Dónde está tu mamá? – Está en el trabajo. – ¿Dónde está Chiqui? ¿Está en casa? – No, está en el parque. – ¿Dónde está tu cuaderno? – Está en la mesa. – ¿Dónde está la biblioteca? – Está en el primer piso. <i>Voy a casa. Estoy en la escuela.</i></p> <p>Одређени члан. Најфреквентнији предлози (нпр. <i>a, en, sobre</i>). <i>Ir a, estar en.</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.</p>
ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	<p>– ¿Qué día es hoy? – Es lunes. – ¿Qué hora es? – Es la una. Son las dos. <i>Hace buen/mal tiempo.</i></p> <p>Основни бројеви (до 20). Дани у недељи.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Радна недеља и викенд.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/ НЕПОСЕДОВАЊА	<p><i>Es mi familia. Mi hermano menor se llama Pedro. Tiene 5 años. Mi hermana es mayor. Tiene 10 años. Su nombre es María. – ¿De quién es este libro? – Es mi libro. Es el libro de la profesora. – ¿Alguien tiene un lápiz bolígrafo/papel blanco? – Sí, yo tengo uno./No, lo siento.</i></p> <p>Присвојни придеви (<i>mi, tu, mis, tus</i>). Неодређени члан. Показни придев <i>este, esta, estos, estas</i> Питање <i>de quién es/son</i>.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/ НЕДОПАДАЊА	<p>– ¿Te gusta el chocolate? – Claro. – No me gustan los zumos. ¿A ti, te gustan? – Sí, mucho./A mí tampoco. – Me gusta dibujar/nadar/cantar. No me gusta dormir. No me gusta el café.</p> <p>Глагол <i>gustar</i>, потврдни и одрични облик у првом и другом лицу јединице. Личне заменице <i>a mí, a ti</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Храна и пиће.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	<p>¿Sabes español? – Sí, un poco. ¿Sabes nadar? – Sí./No sé.</p> <p>Глагол <i>saber</i> за изражавање способности</p> <p>(Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе.</p>
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	<p>¿Cuántos hermanos tienes? – <i>Tengo un hermano. ¿Cuántas personas hay en la clase? – Somos 20.</i></p> <p>Основни бројеви до 20. Презентативи (<i>hay</i>). Глагол <i>tener</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Школско окружење.</p>

Кључни појмови садржаја: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења за стране језике у првом циклусу основног образовања и васпитања усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања, читања, (раз)говора и писања у програму наставе и учења посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане и невербалне), формално и садржински централну позицију програма наставе и учења заузимају управо *комуникативне функције*. На основу комуникативних функција дефинисане су *језичке активности* помоћу којих се оне могу остварити, а које укључују постепено усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста (од трећег разреда), интерактивног усменог и писаног изражавања. Захваљујући цикличној и континуалној концепцији програма, комуникативне функције се преносе, усвајају и увежбавају током читавог образовног циклуса, с растућим степеном сложености. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије, и стога су за све стране језике идентични искази. Како би се, међутим, исходи, функције и активности операционализовали, понуђени су и примери језичких садржаја, и то за сваки појединачни страни језик. Њима се илуструју неке од најфреквентнијих и узрасно најадекватнијих могућности за вербалну реализацију комуникативних функција.

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и **примењују следећи ставови:**

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
- са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива на социјалној интеракцији у учионици и ван ње, и спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
- сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом и без детаљних граматичких објашњења, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
- комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
 - усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
 - поимање програма наставе и учења као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;
 - наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
 - ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

– наставни материјали представљају један од извора активности и треба да буду праћени употребом додатних аутентичних материјала;

– учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (планирање, запажање, анализа, вредновање, закључивање итд.);

– за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на нижем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.

Технике/активности

Током часа, препоручује се динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши – од трећег разреда, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исечи, обој, отвори/затвори свеску, итд.)

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације, итд.)

Мануелне активности (израда панона, презентација, зидних новина, постера и сл.)

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.)

Игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање).

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...)

Решавање „проблем-ситуација” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.

Заједничко прављење илустрованих материјала (планирање различитих активности, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА У ПРВОМ И У ДРУГОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Предности наставе страног језика у првом и другом разреду основне школе у вези су са специфичностима усвајања језика на раном узрасту. Основна карактеристика раног учења није аналитичко учење, већ усвајање језика на сличан начин на који се усваја матерњи језик – дете страни језик користи искључиво у комуникацији и у ситуацијама које су блиске његовим интересовањима. Рани почетак учења страног језика отвара пут за развијање вишејезичности и достизање виших нивоа језичке компетенције који су релевантни за даље школовање и професионални живот.

С обзиром на то да се исходи **операционализују** преко језичких активности у комуникативним ситуацијама, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само на тај начин ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем учења страног језика.

Пошто је програм учења страног језика у првом и другом разреду основне школе растерећен писања и читања, као и експлицитних објашњења граматичких правила, ово је драгоцен период за подстицање и навикавање ученика да у свакодневним ситуацијама у учионици и ван ње спонтано примењују научене речи и изразе у одговарајућим ситуацијама усмене комуникације (нпр. поздрављање наставника на страном језику у учионици, али и ван ње). Такво спонтано успостављање контакта помаже ученицима да се ослободе говорних блокада које могу настати изван услова симулираних у учионици, при сусрету са лицима другог говорног подручја. То ће пружити бројне прилике ученицима да експери-

ментитишу са употребом језика, растерећени страха од неуспеха у комуникацији. Због свега тога, треба инсистирати на таквом моделу комуникације од самог почетка, јер уколико ученици навикну на другачији модел, тј. искључиву примену матерњег језика приликом успостављања контакта и комуникације са наставником или вршњаком, тешко ће ту навикну касније променити. Сва кратка и једноставна упутства у настави која се често понављају треба да буду на страном језику уз обавезну одговарајућу гестикулацију (ако нпр. наставник каже *слушај*, пожељно је да покаже ту активност стављајући руку иза уха). Нека упутства наставник у почетку може да изговара паралелно на страном и на матерњем језику с тенденцијом да постепено изоставља матерњи језик, пратећи да ли ученици препознају њихово значење на страном језику. Потребно је што више користити предмете и бића из непосредног окружења, слике из наставних материјала, картице, постере и сл. За садржаје који не представљају „језик учионице” и не понављају се сваког часа препоручују се активности усмене репродукције и контролисане продукције; на тај начин ученицима се омогућава већи број понављања ради лакшег и бржег меморисања и стицања поуздања за самостално коришћење језика. У том смислу, пожељне су вежбе говорне продукције са малим варијацијама модела у којима се мењају и комбинују лексички и граматички садржаји уз постепено усложњавање. Такође се подстиче интеракција с другим ученицима, која се може, као благи вид медијације, реализовати давањем упутстава на матерњем језику (нпр. питај друга или другарицу како се зове и колико година има, шта воли/не воли да једе, итд.; одговори на питања друга/другарице), или увођењем покрета као невербалног средства комуникације.

Ученици се оспособљавају за комуникативне функције наведене у програму за дати ниво учења, при чему **предложени језички садржаји служе као препорука** и могу бити замењени сличним садржајима или проширивани у складу са расположивим наставним материјалом, као и потребама и интересовањима ученика.

Важно је да имамо на уму да је, упркос почетном ентузијазму с којим ученици улазе у процес учења страног језика у основној школи, њима то ипак још један у низу обавезних предмета. Стога се, на овом нивоу, не може очекивати да они сами, спонтано, развију интересовање и ентузијазам за учење страног језика. Неопходно је приликом планирања наставе имати у виду узраст ученика и њихове индивидуалне карактеристике. Неки ученици су интровертни, неки екстровејертни, уче различитом брзином и на различите начине – свим чулима, имају различите потребе и интересовања. Већина ученика на том узрасту има проблем са пажњом, концентрацијом и памћењем током 45 минута. Стога је упутно да час почне неком кратком игром загревања која би позитивно утицала на развијање способности пажње, концентрације и памћења, као и да се активности смењују одговарајућим логичним редоследом и да трају од 5 до 15 минута.

ПРЕЗЕНТОВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ САДРЖАЈА

С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.

Визуелна наставна средства (картице, постери, стварни предмети из непосредног окружења, како је у општим смерницама већ напоменуто) идеална су за увођење и увежбавање вокабулара. Када се ученицима покаже одређени појам – када га виде, важно је да неколико пута чују како се реч изговара и да је тек на крају изговоре. Хорско понављање корисно је за осећај сигурности ученика јер није јавно експониран, а страх од исмевања (који је на том узрасту неретко присутан) сведен је на минимум.

Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих

врста речи: именице – делови тела, животиње, играчке...; глаголи – устати, сести, подићи, спустити неки предмет...; придеви за описивање стања и осећања – срећан, тужан, гладан, жедан...

Одговарајући контекст (приче у сликама, песме, игре и сл.) битна је претпоставка успешног усвајања вокабулара, као и језика уопште. Усвајање лексике биће утолико ефикасније уколико се остварује у јасном ситуационом контексту. Примера ради, ако се усвајају речи које се односе на свет животиња, могуће је организовати стварни, симулирани или виртуелни обилазак зоолошког врта. Треба водити рачуна о томе да су ученици, током једног школског часа, у стању да усвоје пет до седам нових речи.

Дијалогски модели (као основа за „имитирање”) веома су ефикасни за развијање говора. У недостатку спонтане комуникације међу ученицима, наставник може да користи лутке – обичне плишане, прављене од чарапа или папира – и тако направи одговарајући дијалогски модел. Наставник се може обраћати ученицима са лутком која пита. Ученици ће врло брзо и лако моћи да дају одговор, али и да поставе питања. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст који ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре.

Пројектне активности повећавају мотивацију, јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или у групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне компетенције. Пројекат је погодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата, тако и процеса рада.

Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају” његову употребу. Њихов потенцијал огледа се, између осталог, и у томе што:

- ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);
 - ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;
 - сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе” те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;
 - одговарају свим стилима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетички се изражавају кроз покрет;
 - подижу мотивацију и самопоуздање;
 - оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;
 - развијају машту и креативност код ученика.
- Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.

Читање и писање су необавезне активности у другом рзреду. С обзиром на то да се латинично писмо уводи у наставу српског језика у другом полугодишту другог разреда, иницијално писање и читање може се понудити као опција само за ученике који то желе и знају, на елементарном нивоу (читање појединачних речи и једноставних реченица, допуњавање речи словом и слично, нипошто самостално писање и диктати). Ова активност се не оцењује и на часу има споредну улогу.

Социокултурну компетенцију, као скуп знања о свету уопште, сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији се језик учи, треба уводити од самог почетка учења страног језика на најнижем узрастом нивоу, јер су та знања потребна за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција подразумева и развијање то-

леранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене. Дакле, постепеним увођењем социокултурних садржаја на најнижем нивоу (поздрављање, певање пригодних празничних песама и сл.) доприноси се развоју интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Граматички садржаји се на овом узрасном нивоу не обрађу-

ју експлицитно. **Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта** (примењујући елементе граматике који су неопходни за успешно остваривање комуникативне функције). У процесу наставе страног језика треба тежити томе да се граматика усваја путем језичких активности слушања и говора, према јасно утврђеним циљевима, исходима и стандардима наставе страних језика.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења.

Назив предмета

МАТЕМАТИКА

Циљ

Циљ наставе и учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Разред

Други

Годишњи фонд часова

180 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> – одреди десетице најближе датом броју; – усмено сабира и одузима бројеве до 100; – користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац; – примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; – усмено множи и дели у оквиру прве стотине; – израчуна вредност бројевног израза са највише две операције; – реши текстуални задатак постављањем израза са највише две рачунске операције и провери тачност решења; – одреди непознати број у једначини са једном аритметичком операцијом; – одреди делове (облика $\frac{1}{n}$) дате величине; – изрази одређену суму новца преко различитих апоена; – прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама; – прикаже мањи број података у табели и стубичастим дијаграмом; – уочи правило и одреди следећи члан започетог низа; 	БРОЈЕВИ	Први део Сабирање и одузимање са преласком. Замена места и здруживање сабирака. Веза сабирања и одузимања. Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање). Римске цифре I, V, X, L, C Други део Множење и дељење (таблично) Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник. Замена места и здруживање чинилаца. Трећи део Редослед рачунских операција. Множење и дељење збира и разлике бројем. Веза множења и дељења. Једначине са једном операцијом (множење или дељење). Бројевни изрази. Формирање израза на основу реалистичних ситуација. Разломци облика $\frac{1}{n}$, $1 \leq n \leq 10$, визуелно и симболичко представљање.
<ul style="list-style-type: none"> – разликује дуж, полуправу и праву; – одреди дужину изломљене линије (графички и рачунски); – одреди обим геометријске фигуре; – нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи; – уочи подударне фигуре на датом цртежу; – уочи симетричне фигуре; – допуни дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву; 	ГЕОМЕТРИЈА	Први део Дуж, права и полуправа. Тачка и права. Отворена и затворена изломљена линија. Графичко надовезивање дужи. Дужина изломљене линије. Обим геометријских фигура без употребе формула. Други део Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи. Симетричне фигуре. Подударност фигура (интуитивно).
<ul style="list-style-type: none"> – изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине; – измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине – чита и запише време са часовника; – користи јединице за време у једноставним ситуацијама 	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Мерење дужине стандардним мерним јединицама (m, dm, cm). Мерење времена (дан, месец, година, час, минут).

Кључни појмови садржаја: сабирање, одузимање, множење, дељење, једначина, део целине, мерење дужине и времена, правоугаоник, квадрат, дужина, обим, римске цифре.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Ради лакшег планирања наставе, даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних

планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

Бројеви (145; 55 + 90)

Геометрија (22; 8 + 14)

Мерење и мере (13; 5 + 8)

Предложени редослед реализације тема:

1. Бројеви – први део;
2. Мерење и мере;
3. Геометрија – први део;
4. Бројеви – други део;
5. Геометрија – други део;
6. Бројеви – трећи део.

Предложена подела тема и редослед реализације нису обавезни за наставнике, већ само представљају један од могућих модела. Овакав предлог је дат због тога што је пожељно комбиновати алгебарске и геометријске садржаје.

Основа за писање исхода и избор садржаја је чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука. Сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности континуираног развијања знања.

Наставници у својој свакодневној наставној пракси треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је то за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Остваривањем исхода, ученици граде основне математичке концепте, основним математичким процесима и вештинама оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање образовних стандарда и међупредметних компетенција.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици остваре исходе и да изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине које су ученику потребне за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, дате исходе треба разложити на мање и на основу њих планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

Приликом планирања наставе, треба имати у виду да, у овом узрасту, различите игралике активности, као и употреба едукативних софтверских алата, у функцији сазнавања и учења могу бити додатна мотивација за усвајање математичких садржаја. Због тога је важно да се ученицима првог циклуса омогући да развијају математичко мишљење у контексту играликих активности и употребе едукативних апликација на интернету и других електронских материјала. Поред тога, игралике активности и употреба едукативних апликација и електронских материјала значајно доприносе развијању интересовања за математику и позитивног става према математици.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Бројеви

Већина исхода теме Бројеви се остварује спирално (у сваком разреду се градиво из ове области надовезује и проширује), исходи који се остваре у оквиру једног блока бројева, касније се проширују на остале блокове бројева. Развој појма броја и бројевног низа наставак је сазнања о бројевима, стеченог у првом разреду.

Сабирање и одузимање до 100 обухвата све облике усменог поступка сабирања и одузимања. Потребно је темељно обнављање таблица сабирања и одузимања до 20, јер су оне основ за даље упознавање ових операција у блоку бројева до 100. Правила замене места сабирака и здруживања сабирака обнављају се кроз очигледне примере и описују реторички, без формулског записа. За илустрацију правила користе се манипулативна средства као и визуелни прикази. Ученике кроз примере наводити на логичко разумевање и функционалну примену замене места сабирака и здруживања сабирака. Овде пре свега треба водити рачуна о мисаоном процесу ученика који треба да буде у директној вези са оним што ученик записује приликом решавања проблема. Ученици ће кроз примере увидети сврсисходност замене места сабирака, као и њихово здруживање, а не постојање ових својстава ради њих самих.

При обради поступака сабирања и одузимања у блоку бројева до 100, поред већ упознатог, упознају се случајеви са преласком десетнице ($25 + 7$, $25 + 37$, $45 - 8$, $45 - 38$). С обзиром да се поступци сабирања и одузимања заснивају на већ познатим поступцима, ученици могу бити охрабрени да сами откривају поступке рачунања уз употребу упознатих правила замене места сабирака и здруживања сабирака (Нпр. $25 + 7 = 25 + (5 + 2) = (25 + 5) + 2 = 30 + 2 = 32$). Потребно је одвојити довољно времена за активности рачунања без коришћења папира и оловке, уз подстицање разговора о различитим поступцима које су ученици применили. Омогућити ученицима слободу избора поступка рачунања. Писмени поступак рачунања није предвиђен у другом разреду.

Аритметичка операција *множења* упознаје се као поновљено сабирање (сабирање једнаких сабирака). Скуповно, производ је број елемената уније дисјунктних једнакобројних скупова. Посматрају се разни примери који представљају мултипликативну схему тј. описују се ситуације (речима, скуповима, визуелно $m \times n$ дијаграмима) када на m места имамо по n елемената.

По аналогији, аритметичка операција *дељења* формира се кроз посматрање разбијања (растављања) скупова са коначним бројем елемената на дисјунктне једнакобројне подскупове (у случајевима када је то могуће). До таблице дељења се долази на основу везе множења и дељења. Нпр. $7 \cdot 3 = 21$ па је $21 : 3 = 7$. Након формирања таблице дељења, формира се појам дељивости броја, утврђује се који бројеви су дељиви датим бројем, односно који број је садржалац датих бројева. Нпр. број 12 је дељив бројевима 1, 2, 3, 4, 6 и 12, односно број 12 је садржалац бројева 1, 2, 3, 4, 6 и 12.

Један од важних циљева је памћење таблица множења и дељења до 100, због чега треба предвидети довољно времена и различитих активности за увежбавање и стицање сигурности рачунања.

Непотпуном индукцијом кроз примере и анализом сликовних представа долази се до правила замене места чинилаца, здруживања чинилаца, множења и дељења збира и разлике бројем као и множења бројевима 1 и 0, дељења нуле и дељења са 1, без симболичког записа правила. На основу наведених правила прелази се на случајеве вантабличног множења (односно дељења) једноцифреним бројем. На пример:

$$13 \cdot 2 = (10 + 3) \cdot 2 = 10 \cdot 2 + 3 \cdot 2 = 20 + 6 = 26$$

$$72 : 4 = (40 + 32) : 4 = 40 : 4 + 32 : 4 = 10 + 8 = 18.$$

У другом разреду се ради искључиво усмени поступак рачунања.

Разматрају се случајеви једначина – математичких реченица исказаних помоћу бројева, знака аритметичке операције и релације једнакости у којима је један од елемената непознат број представљен словом. На основу веза сабирања и одузимања, множења и дељења, као и добро савладаних таблица сабирања, одузимања,

множења и дељења, ученици одређују непознати сабирак, умањилац, умањеник, чинилац, дељеник и делилац (нпр. $7 = x + 5$, $12 : x = 4$). Користе се примери једначина које се решавају и проверавају искључиво директном применом таблица множења и дељења. Ученицима треба указати на значај провере тачности резултата и навикавати их да самостално врше проверу решења, али треба водити рачуна да пречеста употреба провере резултата доводи до аутоматизованог преписивања добијених бројева, чиме се губи смисао самог поступка. Решавање једначина помаже у утврђивању веза аритметичких операција и уочавања могућности да се различите проблемске ситуације могу представити истом математичком реченицом, што представља развој концепта математичког моделовања. Задаци са теразијама треба да буду присутни и у другом разреду, у циљу разумевања концепта решавања једначина.

Изграђивање појма *разломка* започиње повезивањем са искуством везаним за реалистичне ситуације деобе целине (јединице) на једнаке делове, почевши од половине, а надовезује се визуелним приказима фигура подељених на подударне делове. Разломци се визуелизују на различите начине и записују симболички. На почетку је корисна манипулација очигледним средствима, нпр. прављење модела разломка пресавијањем папира. Половина датог броја јесте број чија удвостручена вредност даје дати број. Половина, трећина, четвртина... десетина, односно n -ти део броја, где је $0 < n \leq 10$, одређује се на основу табличних случајева дељења (нпр. једна трећина броја 18 је 6 јер је $18 : 3 = 6$).

У оквиру ове теме, ученици упознају и други начин записа бројева, односно записивање бројева римским цифрама (I, V, X, L, C) и принцип читања и писања бројева помоћу њих. Решавање проблема са штапићима и сабирање бројева записаних помоћу I, V, X доприноси бољем разумевању овог бројевног система. Показати ученицима на интернету програме који конвертују римске цифре у арапске и обрнуто. Такође је корисно и приказати краћи анимиран филм о историји бројева.

Решавање проблемских задатака датих у текстуалној форми веома је важан сегмент наставе, јер омогућава повезивање и примену математичких знања у реалистичним ситуацијама. Моделовање проблема у математички запис омогућава ученицима да немеханички приступају задацима и шире и примењују математичка знања. Наставник треба да подржи ученике у различитим приступима и начинима решавања задатака. Потребно је дати ученицима довољно времена за решавање оваквих задатака. Корисно је тражити да се, где је прикладно, подаци дати у задатку или добијени у процесу решавања, прикажу у табели или стубичастим дијаграмом. Задаци са новцем нису издвојени у посебну тему, већ их треба обрађивати у оквиру ове теме. Идеја пресликавања се развија прављењем табела зависности. Нпр. приказивањем како се у зависности од промене вредности променљиве x , мења вредност израза $x + 2$. Комбинаторни задаци, задаци одређивања следећег члана низа или уочавање правила у делимично попуњеној табели и попуњавање остатка табеле посебно су подстицајни за развој математичко логичког мишљења. Нпр. одреди правило за формирање низа задатог почетним члановима или попуњавање започете табеле и обрнуто, на основу датог упутства одреди чланове низа или попуни табелу. Важно је размотрити различита решења, уколико их има.

При решавању задатака пажњу усмерити на анализу услова задатака и састављање плана његовог решења: операције које треба обавити, бројеви над којима се обављају операције и редослед којим се извршавају те операције. Ученицима треба показати најрационалнији начин решавања задатка, али не треба инсистирати на таквом решавању задатака. Коришћење дијаграма, схема и других средстава приказивања може помоћи при решавању проблемских задатака.

Ученици се подстичу да правилно користе математички језик и употребљавају термине: десетина, јединица, сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика, чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац. Развој писане комуникације подстиче се увежбавањем писања поступка рачунања, представљања информација и описа поступка решавања задатка. Математички диктат, на пример, користан је за увежбавање коришћења одговарајуће тер-

минологије. Усмена комуникација, посебно подстицање ученика да образложе поступак и решење проблема, помажу ученицима да развију способност математичке комуникације.

Геометрија

На почетку ове теме обновити градиво првог разреда које је повезано са овом темом: тачка, права, крива и изломљена линија, дуж, отворена и затворена линија. У другом разреду наставља се развој просторног сазнања. Права се уводи као права линија која нема ни почетак ни крај, а полуправа као део праве који је ограничен са једне стране. За означавање тачака, правих, полуправих и дужи користити правилну математичку нотацију (A , p , Ap и AB).

Разликују се отворене и затворене изломљене линије и уводи појам дужине изломљене линије (графички и рачунски) и њено обележавање. Упознаје се појам обима геометријске фигуре прво визуелно, као дужина линије добијене графичким надовезивањем дужи чије су дужине једнаке дужини страница посматране фигуре, а затим рачунски, без употребе формула. Мерењем дужине добијене дужи ученици треба да се увере да је дужина добијене дужи једнака збиру дужина које су добијени сабирањем дужина појединачних дужи. На овај начин одређивати и обим троугла, квадрата и правоугаоника, а одговарајуће формуле су предвиђене за следећи разред.

Цртају се правоугаоник и квадрат пратећи линије квадратне мреже односно спајањем тачака на тачкастој мрежи. Цртање ових фигура на квадратној и тачкастој мрежи помоћу лежира је добра вежба за развој fine моторике и развијање прецизности и уредности код ученика. Осим тога, корисни су и задаци у којима дати правоугаоник, квадрат или троугао треба померити у квадратној мрежи за задати број страница квадратића нагоре, надоле, надесно или налево, како би се овај део градива повезао са градивом претходног разреда.

На опажаном нивоу наставља се развијање појма фигуре симетричне у односу на дату линију на квадратној мрежи. Активностима препознавања симетричних фигура или доцртавања започетог цртежа, показује се разумевање идеје „пресликавања у огледалу” тј. симетричности.

Уводи се идеја подударности фигура на интуитивном нивоу манипулацијом и разматрањем да ли би се две посматране дводимензионе фигуре могле довести до преклапања.

Мерење и мере

У оквиру области мерења уводе се стандардне мерне јединице за дужину метар, дециметар и центиметар (m, dm, cm), насупрот нестандардним јединицама мере које су ученици упознали у првом разреду. Стандардне јединице мере треба користити у практичним активностима које обухватају цртање дужи задате дужине, мерење и процењивање дужине објеката и растојања у непосредној околини.

Решавањем задатка израчунавања дужине развијају се способности изражавања дужине у различитим мерним јединицама као и претварања већих мерних јединица у мање и обрнуто. При рачунању треба водити рачуна о правилном математичком запису.

Исто тако, неопходно је и да ученици вежбају да процењују дужине/растојања, провере тачност процене мерењем, а потом и анализирају значајност направљене грешке. Овде треба ученике упознати са тим да се процењивање често користи у свакодневним ситуацијама.

У оквиру мерења времена уводе се мерне јединице за време (дан, месец, година, час, минут). У једноставним свакодневним ситуацијама користе се јединице за мерење времена, чита и записује време са часовника. Ученицима задавати задатке у којима треба да допуне реченице одговарајућим јединицама за време, као и једноставније проблемске задатке са рачунањем времена (без претварања јединица мере), укључујући и задатке „планирања времена”. Информације се у задацима дају на различите начине: текстуално, графички или табеларно.

Математичке садржаје треба повезивати са садржајима и активностима других предмета (нпр. бројевну полуправу са временском лентом или мерење времена са оријентацијом у времену из Света око нас). Одређени број часова на крају школске године треба одвојити за систематизацију и повезивање градива. На овим ча-

совима треба задавати текстуалне, проблемске задатке, задатке са геометријским приказом аритметичких задатака, текстуалне задатке у којима су дати и подаци који нису битни за решавање задатка, логички задаци са одричним реченицама. Циљ оваквих часова је да се утврди и повеже градиво, да се код ученика развија способност решавања проблема и логичко-комбинаторно мишљење.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености

исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Назив предмета

СВЕТ ОКО НАС

Циљ

Циљ наставе и учења Света око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

Разред

други

Годишњи фонд часова

72 часа

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – идентификује групе људи којима припада и своју улогу у њима; – оствари права и изврши обавезе у односу на правила понашања у групама којима припада; – се понаша тако да уважава различитости других људи; – прихвати последице када прекрши правила понашања групе; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – разликује потребе од жеља на једноставним примерима из сопственог живота; – препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примерено се понаша према симболима; – одреди тип насеља на основу његових карактеристика; – повеже личну хигијену, боравак у природи, физичку активност и разноврсну исхрану са очувањем здравља; – одржава личну хигијену – руку, зуба и чулних органа; – примени правила културног и безбедног понашања у саобраћају и превозним средствима у насељу са околином; – безбедно поступа пре и током временских непогода; – истезањем, савијањем и сабијањем одреди својства материјала; – одабере материјале који својим својствима највише одговарају употреби предмета; – пронађе нову намену коришћеним предметима; – наводи примере различитих облика кретања у окружењу; – одабере начин кретања тела, узимајући у обзир облик тела, врсту подлоге и средину у којој се тело креће; – измери растојање које тело пређе током свог кретања; – пронађе тражени објекат у насељу помоћу адресе/карактеристичних објеката; – именује занимања људи у свом насељу са околином; – одреди време помоћу часовника и календара користећи временске одреднице: сат, дан, седмицу, месец, годину; – забележи и прочита податке из личног живота помоћу ленте времена; – разликује облике рељефа у свом насељу и околини; – разликује облике и делове површинских вода у свом насељу и околини; – идентификује заједничке особине живих бића на примерима из окружења; – повеже делове тела живих бића са њиховом улогом/улогама; – разврста биљке из окружења на основу изгледа листа и стабла; – разврста животиње из окружења на основу начина живота и начина исхране; – наведе примере који показују значај биљака и животиња за човека; – штетљиво троши производе које користи у свакодневним ситуацијама; – разврста отпад на предвиђена места; – негује и својим понашањем не угрожава биљке и животиње у окружењу; – препозна примере повезаности живих бића са условима за живот; – повеже промене у природи и активности људи са годишњим добама; – изведе једноставне огледе пратећи упутства; – повеже резултате рада са уложеним трудом. 	НАСЕЉЕ СА ОКОЛИНОМ	<p>Други и ја</p> <p>Групе људи: родбина, (ван)школска заједница, становници насеља. Права и обавезе чланова група. Однос потреба и жеља. Правила понашања појединаца и група. Породични, школски и празници насеља.</p> <p>Култура живљења</p> <p>Симболи Републике Србије: грб, застава и химна. Типови насеља: село, град. Здрав начин живота: хигијена тела, разноврсна исхрана, број оброка, боравак у природи и физичка активност. Врсте саобраћаја (копнени, водни и ваздушни и одговарајућа превозна средства). Безбедно понашање у саобраћају у насељу (кретање улицом и путем без тротоара, прелажење улице и пута без пешачког прелаза. Правила понашања у превозним средствима (аутомобил и јавни превоз). Временске непогоде (олуја, град, мећава) и безбедно понашање у затвореном и на отвореном простору.</p> <p>Човек ствара</p> <p>Материјали (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина, глина/пластелин) и производи људског рада. Еластичност материјала. Својства материјала одређују њихову употребу. Нова намена предмета направљених од различитих материјала. Занимања људи у граду и селу.</p> <p>Кретање и оријентација у простору и времену</p> <p>Различити облици кретања тела (хода, скаче, трчи, пада, лети, плива, котрља се, клизи). Утицај облика тела, подлоге и средине на кретање по равной подлози и пређено растојање тела. Сналажење у насељу помоћу адресе (улица, кућни број) и карактеристичних објеката. Сналажење у времену у односу на временске одреднице: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум, годишња доба. Средства за мерење времена: часовник, календар, лента времена.</p> <p>Разноврсност природе</p> <p>Рељеф и облици рељефа: узвишења, (брдо, планина) удубљења (долине, котлине) и равнице. Рељеф у насељу и околини. Облици појављивања воде: површинске воде (текуће, стајаће) и њихови делови (извор, ток, корито, обала). Површинске воде у насељу и околини. Заједничке особине живих бића (дисање, исхрана, раст, остављање потомства). Функције (улога) делова тела живих бића. Разноврсност биљака у окружењу (зељасте и дрвенасте; лишћарске и четинарске). Разноврсност животиња у околини (домаће и дивље; биоједи, месоједи и сваштоједи). Значај биљака и животиња за човека. Улога човека у очувању природе (штетња производа који се користе у свакодневном животу, разврставање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама). Сунчева светлост и топлота, вода, ваздух и земљиште – неопходни услови за живот. Промене у природи и активности људи у зависности од годишњих доба.</p>

Кључни појмови садржаја: природа, оријентација у простору и времену, кретање, култура живљења.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Света око нас задржао је постојећи оквир од два часа недељно, односно 72 часа годишње и досадашњи завичајни принцип.

Завичајни принцип (принцип животне близине) одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса и као такав представља једну од суштинских одлика овог предмета. У првом разреду се креће од просторно и временски најближих феномена за ученика, док се у старијим разредима просторни и временски оквир постепено шири. Конкретно, оквир унутар ког се остварују предметни исходи у првом разреду чине садржаји из најближег и *непосредног окружења ученика* – дома, школе, насеља/дела насеља у коме ученик живи. У другом разреду просторни оквир се проширује на *Насеље са околином*, у трећем разреду на *Завичај*² (природно и друштвено окружење, крај³ односно крајина⁴), а завршиће се у четвртм разреду државом *Србијом*.

Завичајни принцип овом предмету обезбеђује високу осетљивост на контекст у коме ученици живе, односно отвореност за садржаје из дететовог окружења и флексибилност за уважавање карактеристика и одлика најразличитијих средина у којима деца из Србије живе. У том смислу, предмет Свет око нас подразумева отвореност и за садржаје од значаја за националне мањине у складу са простором проучавања природних и друштвених појава у првом разреду – непосредно окружење. Поред тога, код свих ученика треба развијати осећај богатства у различитостима међу припадницима различитих националности указивањем на постојање људи који славе другачије празнике, имају различите обичаје, културу становања, исхрану, облачење и сл.

Уважавање окружења у којем ученици живе директно је у вези са уважавањем искустава и знања ученика. Ученици у школу долазе са идејама о свету, себи и свему другом што их окружује. Изградили су их личним ангажовањем у свакодневним активностима – играњем, слушањем, посматрањем, размишљањем, разговарањем, неки и читањем итд. Зато је веома важно да полазне тачке у развоју научних идеја о природним и друштвеним појавама и процесима у настави буду управо идеје и искуства са којима ученици долазе у школу. Кроз разноврсне активности којима се уважава средина у којој ученици живе и њихово непосредно свакодневно искуство из конкретне средине, ученицима се омогућава да доживе и разумеју сложеност, разноликост и међусобну повезаност свих чинилаца који делују у њиховом природном и друштвеном окружењу. Истовремено се подстиче њихова радозналост за откривање појава и процеса у природној и друштвеној заједници.

Основна интенција наставе Света око нас усмерена је на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности ученика, што се одражава у наведеном циљу за крај циклуса и датим предметним исходима.

Предметни исходи Света око нас показују шта су ученици оспособљени да учине, предузму, изведу и обаве захваљујући знањима, ставовима и вештинама које су развили током године учења овог наставног предмета. Исходи се остварују у спреси садржаја, метода наставе и учења и активности ученика некад унутар једне теме, а најчешће кроз више тема. Зато границе међу темама проучавања треба схватити условно и флексибилно. Неки исходи су по својој природи међупредметни и оствариваће се кроз активности у оквиру више наставних предмета, као на пример исход: *По завршетку разреда ученик ће бити у стању да повезује резултате учења и рада са уложеним трудом*. Треба, такође, имати у виду да је редослед програмских тема и груписаних садржаја унутар тема урађен искључиво ради прегледности препоручених програмских

садржаја и не препоручује се као редослед приликом креирања годишњих и оперативних планова, већ као помоћ наставнику да их креира. Иста препорука се односи и на уџбенике. Није пожељно да структура садржаја уџбеника буде основ за планирање наставе.

Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. У зависности од исхода који се жели остварити, учитељ треба да подстакне ученике на различите врсте активности које ангажују како поједина чула, тако и више чула паралелно. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима ученика при упознавању света и процесу учења. Ипак, учење се не завршава на чулним утисцима, већ се наставља уопштавањем уоченог кроз описивање, поређење, формулисање закључака итд. У наставном процесу се, дакле, полази од несистематизованих искуствених сазнања и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Активности ученика потребно је прилагодити предметним исходима, специфичностима изабраних садржаја и узрасту ученика. Постепено треба повећавати ниво захтева и самосталности ученика приликом упознавања природних и друштвених појава.

Стварност (природна и друштвена) која нас окружује и из које произлази садржај овог предмета, заснована је на *повезаности различитих појава и процеса*. Због тога садржаји Света око нас, а касније и Природе и друштва морају да буду одраз те целовитости и повезаности појава које се изучавају. Ради формирања елементарних појмова и постављања мреже за систем појмова, при избору и распореду програмске грађе примењен је *спирално-узлазни модел*, а у складу са узрачним карактеристикама ученика. То значи да се иста тематика из разреда у разред проширује, продубљује и посматра са различитих аспеката. Изградња система у настави, последица је постојања система у стварности. Улога учитеља је управо да код ученика осветли и креира ту целовиту слику, а не да наставне садржаје тумачи само као биолошке, географске, историјске и друге садржаје.

Поред тога, приступ настави и учењу треба да буде *повезан и са логиком и методологијом научне дисциплине* одакле произлази одређени садржај. Тако изучавање биолошких садржаја нужно треба да укључи посматрање и праћење биолошких феномена; изучавање садржаја хемије и физике – закључивање на основу спроведеног огледа или експеримента, итд. Развијање система појмова подразумева континуиран рад учитеља на успостављању хоризонталне (унутар једног разреда) и вертикалне повезаности (између разреда) садржаја унутар Света око нас и, касније, Природе и друштва. Важно је да се кадгод је могуће приступи корелацији и интегрисаном приступу садржајима на међупредметном нивоу кроз наставне и ваннаставне облике рада и активности у школи и изван ње. Због природе садржаја предмета и датих исхода пожељно је активности организовати што чешће изван учioniце, односно у ближем природном и друштвеном окружењу. За потребе овог предмета посебно су погодни: организована посете, шетње, излети, настава у природи.

Поред коришћења званично одобрених уџбеничких комплета, у остваривању програма за Свет око нас препоручује се коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио-визуелних и електронских медија. Посебно се препоручује коришћење аутентичних природних и друштвених извора, као најверодостојнијих показатеља стварности, појава и процеса у конкретном непосредном окружењу, као и дидактичких материјала који одражавају посебности датог окружења/контекста у коме ученици живе.

Учитељ остварује постављени циљ и исходе кроз наставу и остале организационе форме рада у школи, без додатног оптерећења родитеља и њиховог обавезног ангажовања у остваривању програма. Родитељи могу бити добровољно ангажовани као расположиви потенцијал локалне средине, у зависности од њихових знања, могућности и хтења.

2 Завичај представља географски простор краја, односно крајине, у чијим границама се крећу програмски исходи и препоручени садржаји.

3 Крај – два или више суседних предела који се међусобно разликују, али заједно представљају одређену територијалну целину (Мачва са Поцериним, Подриње, Полимље, Гружа, Пештер...).

4 Крајина – два или више крајева сличних географских карактеристика који заједно сачињавају одређену територијалну целину (Срем, Банат, Бачка, Шумадија, Неготинска крајина...).

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. *Годишњи план* креира се у форми гантограма и садржи број часова по темама распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планираним фондом часова по темама и годишњим фондом часова.

Полазећи од датих предметних исхода и препоручених садржаја од наставника се очекује да дати програм контекстуализује према потребама конкретних одељења имајући у виду карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:

- индивидуалним разликама међу ученицима у погледу начина, темпа учења и брзине напредовања;
- интегрисаним приступом у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
- партиципативним и кооперативним активностима које омогућавају сарадњу;
- превасходно активним и искуственим методама наставе и учења;
- уважавањем свакодневног искуства и знања које је ученик изградио ван школе, повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене наученог и свакодневног живота;
- неговањем радозналости, одржавањем и подстицањем интересовања за учење и континуирано сазнавање;
- редовним и осмишљеним прикупљањем релевантних података о напредовању ученика, остваривању предметних исхода и постигнутом степену развоја компетенција ученика.

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре, као и до сада, креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у оперативним плановима, а потом и на нивоу конкретне наставне јединице.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Однос циља, исхода, препоручених програмских садржаја, метода наставе и учења и активности ученика

При остваривању циља и предметних исхода Света око нас мора се имати у виду да су садржаји, методе наставе и учења и активности ученика неодојиви у наставном процесу. У програму су дефинисани исходи које треба развијати помоћу препоручених садржаја, адекватних метода наставе и учења и активности ученика. Концепт наставе засноване на исходима подразумева наставу чији превасходни циљ није преношење предметних садржаја, већ развој и овладавање знањима као основе на којој се развијају разноврсна умења. У том смислу, програм наставе и учења нуди садржински оквир, а учитељ има слободу да уместо њих изабере и неке друге садржаје уколико сматра да су ти садржаји примеренији средини у којој ученици живе, узрасним и развојним карактеристикама ученика и њиховим интересовањима. Суштина је у томе да садржаји буду у функцији остваривања исхода, а не сами себи циљ. Учитељ има значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика како би водио ученике ка остваривању датог исхода.

Већина предметних исхода постиже се кроз непосредну истраживачку активност деце и ненаметљив подстицај и подршку наставника. Пожељне су активности које омогућају интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света око нас, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине. Најефикасније методе учења јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу развија-

ња знања. Потребно је стварање ситуација учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућају различите начине учења. Значајне активности ученика у оквиру предмета Свет око нас су:

- посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика);
- описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;
- процњивање – самостално одмеравање;
- груписање – уочавање сличности и различитости ради класификовања;
- праћење – континуирано посматрање ради запажања промена;
- бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
- практиковање – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;
- експериментисање – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;
- истраживање – испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа;
- сакупљање – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;
- стварање – креативна продукција;
- играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре;
- активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање и реализација.

– Ради прегледности, препоручени садржаји су дати у темама. Потребно је приликом тумачења исхода учења и препоручених садржаја у другом разреду стално имати у виду да се садржаји и одговарајући примери истражују и проналазе у оквиру *насеља* у коме ученици живе и *његовој околини*. Још једну карактеристику Света око нас у другом разреду чини истраживање феномена/појма *кретање* у различитим контекстима и кроз различите теме – кретање и оријентација у насељу и времену; кретање, односно физичка активност као један од предуслова за развијање здравих животних навика; кретање тела различитих облика по различитим подлогама и кроз различите средине; различити начини (по)кретања живих бића; кретање превозних средстава и класификација саобраћаја у складу са средином кроз коју се крећу превозна средства.

У оквиру теме *Други и ја* налазе се садржаји интердисциплинарног карактера који се односе на ученика као *друштвено биће*, његова права и обавезе у окружењу и *друштвеним групама* којима припада. У односу на први разред, када су у фокусу били права и обавезе у оквиру породице, школе и вршњачких група, сада су то: родбина, (ван)школске заједнице, односно права и обавезе становника насеља. Појам (ван)школске заједнице односи се, како на припадност, улоге и односе унутар школе, тако и на припадност, улоге и односе ученика у различитим групама у које се ученик укључује у складу са својим интересовањима и склоностима – спортски тимови, позоришне и фолклорне групе, групе за учење страних језика, математички клубови и сл.

Наставак изучавања *животних потреба* наставља се у правцу разликовања *потреба* и *жеља* ученика, на ученицима блиским примерима (нпр. да ли су нове патике заиста потребне или су само последица жеље ученика за новим и актуелним моделом). Кроз разматрање таквих примера ученицима се приближава концепт рационалне и штедљиве потрошње, што је повезано и са исходом који се односи на подстицање ученика на дуготрајнију употребу предмета кроз проналажење нове намене за већ коришћене предмете. И даље је потребно подстицати размишљање и дискусију не само о својим потребама већ и уважавања потреба и осећања других, што представља једну од суштинских важних васпитних компоненти, не само овог предмета, већ и свих осталих.

И у овом разреду налазе се исходи и садржаји који се односе на *здравље* и *безбедност*. И даље је акценат на развијању навика здравог живљења (хигијена тела, разноврсна и редовна исхрана, боравак у природи и физичка активност), али и на оспособљава-

њу ученика да препознају и адекватно реагују у потенцијално опасним ситуацијама по њихово здравље и живот. Посебну пажњу у овом сегменту потребно је обратити на оспособљавање ученика за *безбедно учешће у саобраћају* (кретање пешака кроз насеље и правила понашања у превозним средствима) и адекватно понашање током *временских непогода*.

Захваљујући концепцији развоја садржаја по спирално-узлазном моделу, наставља се изучавање *човека* као друштвеног бића које *ради и ствара*, бира и користи различите материјале због њихових својства која су важна приликом израде различитих предмета. У том смислу, пожељно је бавити се анализом ученицима блиских предмета и тумачењем разлога због којих су направљени од одређеног/одређених материјала, као и разматрањем других могућих материјала од којих може да буде направљен одређени предмет, а да његова сврха остане иста. Осим базичних својстава материјала која су уведена у првом разреду, у другом разреду уводи се испитивање *еластичности* као сложенијег својства неких материјала. Садржаји о материјалима су такви да омогућавају висок ниво активности ученика – коришћење различитих чула, непосредно (механичко) деловање на материјале, бележење уоченог, извођење огледа, описивање, итд.

Кретање и сналажење у простору и времену је тема од великог значаја и у другом разреду. Ученици већ имају развијена искуства везана за ову тему, а задатак наставника је да та несистематизована, искуствена знања буду структурирана и оפשћена и да омогуће ученику безбедно кретање и сналажење у непосредном окружењу. Приликом истраживања кретања као физичког феномена (облици кретања, утицај облика тела на кретање...) пожељно је да се кретање тела по равној подлози изучава кроз практичне активности (огледе или експерименте). Утицај облика тела и подлоге по којој се тело креће разматра се кроз удаљеност коју тела прелазе у различитим ситуацијама, при чему је пожељно укључити не само процену растојања, већ и њено прецизно мерење уз коришћење мерних јединица за дужину које се уводе у математици у другом разреду. Ученике II разреда је потребно оспособљавати да ове и друге практичне активности реализују пратећи упутства (наставника или ученика), бележећи уочено и да, на крају, уз мању или већу помоћ наставника формулишу једноставне закључке.

С обзиром на просторни оквир садржаја у другом разреду, истражују се *карактеристике насеља* у којем ученик живи са становишта базичне типологије насеља (село/град), односно уочавања карактеристика које одређено насеље сврставају у сеоско или градско (укључујући и занимања људи у њима). Посебан значај има оспособљавање ученика за *сналажење у насељу* помоћу адресе, кућног броја и карактеристичних објеката, што је пожељно реализовати кроз практичне активности, како у учioniци тако и ван ње. Наставља се и припрема за картографско описивање ученика млађих разреда основне школе увођењем појмова рељеф и облици рељефа кроз посматрање насеља и околине и упоређивањем географских објеката и појава у окружењу (узвишења, удубљења и равнице, површинске воде).

Сналажење у времену конципирано је тако да се надовезује на основне појмове усвојене у првом разреду (делови дана; сада, пре, после; прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра; дани у недељи), који се сада проширују временским одредницама: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум, годишња доба. Овакав редослед увођења временских одредница представља пример поштовања дидактичког правила *од познатог ка непознатом и од ближег ка даљем*. Нове временске јединице уводе се тако да се мањом (већ познатом) мерном јединицом објашњава већа (нова) мерна јединица. Један од кључних задатака учитеља у овом сегменту је да оспособи ученике да правилно користе средства за мерење времена: часовник, календар и ленту времена. Лента времена представља средство за разумевање хронологије догађаја и уводи се кроз приказивање различитих временских периода из личног живота ученика (редослед дневних или недељних активности, кључни догађаји из живота ученика – са колико година је научно/ла да вози

бицикл, пошао/ла у први разред, научно/ла да плива и сл.). И даље је важно указивати на *цикличност* временских одредница и појава у природи (дан, седмица, година, годишња доба). Касније ће се појам цикличности јављати и у другим појавама (животни циклус живих бића, ланац исхране, кружење воде у природи итд.), што је у складу са основним принципима и законима природних наука.

Област под називом *Разноврсност природе* односи се на узајамно дејство живе и неживе природе. Појмови који се односе на *живи свет* надограђују се на први разред кроз уочавање и апстраховање заједничких карактеристика живих бића и повезивање делова тела живих бића са њиховим улогама. Нове класификације биљака и животиња односе се на делове тела биљака (стабло и лист), начин исхране животиња (што представља припрему за увођење ланца исхране у трећем разреду) и начин живота животиња (домаће/дивље). Однос човека и живог света разматра се из различитих углова – значаја које биљке и животиње имају за опстанак и лакши живот људи, уз препознавање и практиковање понашања које не угрожава биљке и животиње у окружењу. У складу са интересовањима ученика, могу се детаљније истражити улоге неких делова тела човека, тако да се ученици не оптерећују фактографским знањем, него сагледавањем улоге тих делова тела у свакодневним активностима, нези и бризи о њима. Другу димензију односа у природи представља повезаност живих бића са елементима неживе природе као основним условима за живот.

Концепт *одрживог развоја* и активно учешће ученика у заштити животне средине заједнички су и за Свет око нас и за Природу и друштво. У разреду акценат треба да буде на подстицању ученика да у свакодневним активностима (у школи и ван ње) примењују неке од основних принципа рационалне потрошње – рационално троше производе, односно материјале које користе у свакодневном животу; ако су у прилици, сврставају отпад на предвиђена места; брину се о биљкама и животињама. Допринос развоју овог концепта представља и раније објашњена разлика између потреба и жеља. Пуно разумевање концепта *одрживог развоја* могуће је тек на каснијем узрасту ученика, али је потребно да се континуирано развија, и то не само на нивоу знања, већ првенствено на нивоу усвојених вредности, ставова и навика. На тај начин се интегришу вредности и утиче на развој ставова важних за опстанак и будућност.

Приликом изучавања природних и друштвених феномена нужно је и даље примењивати истраживачки приступ и оспособљавати ученике за различите начине прикупљања података о окружењу, њихову анализу, сврставање у групе и категорије по различитим карактеристикама, вођење белешки и закључивање. Посматрање се проширује праћењем појава које се понављају у одређеним временским периодима (нпр. током годишњих доба). Учествовање у једноставним огледима, које је било наглашено у првом разреду, сада се усложњава реализацијом огледа/експеримента на основу упутства – индивидуално, у пару или групи.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

**IV. ДОДАТНИ САДРЖАЈИ ПРОГРАМУ СВЕТ ОКО НАС
КОЈИ ИЗРАЖАВАЈУ ПОСЕБНОСТ НАЦИОНАЛНЕ
МАЊИНЕ**

1. СЛОВАЧКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Тема: ГДЕ ЧОВЕК ЖИВИ

- 1) Словачки обичаји, традиција и празници некад и сад – у мојој породици и у мом насељу: обичаји на дан Светог Николе и Свете Луције, Божић, Ускрс;
- 2) Насеља Словака код нас некад и сад.

2. МАЂАРСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Тема: ГДЕ ЧОВЕК ЖИВИ
(HOL ÉL AZ EMBER?)

- 1) Моје пребивалиште некад и сад
(Lakóhelyem régen és ma);
- 2) Историјска предања
(Történelmi mondák).

3. БОШЊАЧКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Теме:

- 1) Други и ја;
- 2) Права и обавезе Бошњака;
- 3) Породични празници Бошњака.

Назив предмета

ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ

Циљ наставе и учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Разред

други

Годишњи фонд часова

72 часа

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин; – изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције, машту, сећања и замисли; – користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад; – изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела; – идентификује истакнути део целине и визуелне супротности у свом окружењу; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, материјале и предмете за рециклажу; – тумачи једноставне визуелне информације које опажа у свакодневном животу; – изражава мимиком и/или телом различита расположења, покрете и кретања; – упоређује свој и туђ естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; – повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте; – пружи основне информације о одабраном музеју; – разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.	ОБЛИЦИ	Облици (светлост као услов за опажање облика; визуелне карактеристике природних и вештачких облика; дизајн предмета за свакодневну употребу). Супротности (обојено и безбојно, једноставно и сложено, испупчено и удубљено, ближе и даље...) Облик и целина (истакнути део целине; везивање и спајање облика).
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Тумачење (невербално и визуелно изражавање; садржај визуелних информација). Слика и реч (редослед радње у стрипу; знаци; лепо писање; честитке).
	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	Боја (светле и тамне боје; боја и облик; боја и звук). Замишљања (стварност и машта).
	ПРОСТОР	Простор (обликовање простора – школа, учионица, соба; музеј). Кретање (кретање једног облика у простору; кретање више облика у простору). Сцена (маске, костими, реквизити).

Кључни појмови садржаја: простор, облик, линија, боја.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

У другом разреду ученици се развијају и уче кроз разноврсне активности и задатке који подстицају радозналост и задовољство у истраживању, експериментисању, размишљању, повезивању, изражавању, стварању, дружењу и сарадњи.

Кључни појмови

Кључни појмови чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У првом разреду кључних појмова има три: простор – облик, линија; у другом разреду четири: простор – облик, линија, боја; у трећем пет: простор – облик, линија, боја, текстура и од четвртог шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина.

Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе.

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и могу се повезати са појмовима из свакодневног живота, уметности и других програма. Приликом планирања интегрисане наставе наставник одређује кључне појмове и потпојмове наставне јединице тако што их бира из програма свих предмета. На пример, полази се од централног појма „простор“ за који се узима појам „природа“. За појам „природа“ узима се појам „рељеф“. За појам „рељеф“ узима се појам „облик“, са којим су повезани потпојмови „испупчено“, „удубљено“, „узвишења“ и „удубљења“. Овако одабрани појмови и потпојмови обезбеђују да ученици граде знања постепено. На пример, појам „природа“ обезбеђује да се појам „рељеф“ не повезује одмах са појмовима из уметности. Ученици могу да обликују испупчене и удубљене облике у глини, као и да самостално надограђују појмове путем асоцијација, али наставник нуди само

објашњења појмова који су одабрани за ту наставну јединицу. У следећим наставним јединицама појмови се постепено надограђују и појмовима из уметности.

Опште међупредметне компетенције

У другом разреду се нарочито развијају: компетенција за комуникацију, естетичка компетенција, компетенција за рад са подацима и информацијама, компетенција за учење и компетенција за сарадњу.

Компетенција за рад са подацима и информацијама развија се на јединствени начин. Ученици користе информације и податке (визуелне, аудитивне, аудиовизуелне, текстуалне, вербалне, тактичне...) као подстицај (мотивацију) за стварање.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Називи, број и редослед наставних тема нису фиксни (прописани или препоручени) да би се омогућило планирање интегрисане и пројектне наставе. Наставник планира број и редослед наставних тема, као и број часова за реализацију сваке теме. У настави треба да доминирају ликовни задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ОБЛИЦИ

Наставник прво показује ученицима како да истражују, а затим их подстица да то раде самостално.

Облици

Облици се истражују посматрањем предмета из свих углова и/или са свих страна. Наставник пита ученике по чему препознају облик, на пример, флаше. Затим, тражи да поставе флашу у одговарајући положај тако да се види само дно. Ученици разговарају о томе да ли би препознали предмет да су видели само дно. Истраживање се током године наставља тако што ученици окре-

ћу предмете за свакодневну употребу или облике из природе све док не пронађу положај када предмет/облик више не може да се препозна. Исто може да се ради са текстуром. Када се увелича фотографија текстуре, да ли се препознаје облик? На пример, када се посматрају увеличане шаре на крилима лептира или годоци на пању? Наставник може да организује игру трагања за познатим облицима. Ученици посматрају мрље на поду, шаре на тлу, испупчења и удубљења на зидовима... и у њима траже познате облике. Ако у најближем окружењу има облутака, могу да цртају и сликају на њима лица или шаре... Могу да истражују облик и боју бачене сенке. Наставник може да покаже ученицима фотографије неколико дизајнираних предмета исте намене. На пример, торбе уметника Теда Нотена (Ted Noten), Мери Френсис (Mary Frances) или Катлин Дастин (Kathleen Dustin). Ученици треба да уоче како је уметник дошао до такве идеје, где је пронашао подстицај за стварање... Ове активности подстичу ученике да размишљају о облицима, да пажљивије посматрају и да самостално проналазе мотивацију за ликовни рад.

Симетрија се учи искуствено. Ученици могу да савијају једноставне оригами фигуре. Почине се од најједноставнијих: вртешка, писмо, обележивач страница... Важно је да вежбају прецизно савијање папира на пола (по дужини, ширини и дијагонали). Треба да испробају колико пута могу да пресавију папир различитих димензија. Додатни захтеви који могу да се поставе (уколико наставник процени да су реално изводљиви у конкретном одељењу) је истовремено цртање левом и десном руком или сликање одраза предела у води (као припрема, јер ће у старијим разредима учити о асиметричној равнотежи).

Предлог тема за разговор: *По чему препознајемо неки облик? У ком положају облик изгледа чудно? Како нам изгледају предмети када их осветљавамо из различитих углова? Да ли можемо да препознамо облик на основу његове сенке? Да ли постоје линије у облицима? Да ли облици могу да буду досадни и занимљиви? Да ли су лева и десна страна нашег лица исте? Како можемо да користимо облике из природе? Да ли неки предмети личе на жива бића?...*

Супротности

Парови очигледних визуелних супротности уче се искуствено. Уочавање, поређење и приказивање супротности су активно сти везане за принцип компоновања, контраст, који ће се учити у старијим разредима. У другом разреду се не нуди стручни термин. Један од задатака може да буде заједнички цртеж на натрон-папиру постављеном на зид или цртање на школској табли. Ученици се деле у две групе. Један ученик из прве групе црта неки познати облик. Друга група се договара шта би била очигледна супротност том облику, а затим један ученик из друге групе црта договорени облик поред првог. Игра се наставља све док има места на папиру/табли. Рад се бележи фотографијом. Основна сврха ове игре је самостална изградња мреже појмова путем асоцијација и сарадња. Међутим, ако је ученицима игра занимљива и желе да је понове, наставник треба да повећа захтеве (квалитет линије и цртежа, организација композиције, повезивање мотива у причу и сл.).

Предлог тема за разговор: *О чему мислимо када кажемо: супротно? Шта значи: различито, а шта супротно? Да ли је бела овца супротност црној овци? Да ли бели предмет поцрни када искључимо светло? Да ли прво примећујемо црну фигуру или белу позадину?...*

Облик и целина

Принцип компоновања, доминанта, учи се опажањем истакнутог дела (бића, предмета, боје, линије...) неке целине, без дефиниције и усвајања стручног термина. Наставник може да покаже ученицима неки непознати садржај (рекламну фотографију, фреску, илустрацију, кадар стрипа...) на кратко, да уклони садржај и провери шта су ученици упамтили, шта су прво видели. Наставник поново приказује садржај, тражи од ученика да уоче шта све нису одмах запазили, пита их шта мисле да је најважније на слици...

У ликовним задацима ученици спајају различите материјале и предмете комбинованим поступцима који укључују и везивање чвора и/или машине. Могу да уче како да пакују поклоне, како да ушију дугме, спајају суве гранчице концем у скулптуру коју ће касније осликати темперима...

Предлог тема за разговор: *Шта смо данас прво угледали када смо изашли из куће? Шта прво видимо када посматрамо нечије лице? Шта прво видимо када посматрамо уметничко дело? Шта значе речи везивање и повезивање? Да ли смо везани за место у коме живимо? Да ли се уметници везују за своја дела? Како можемо да повежемо предмете у нову целину?...*

СПОРАЗУМЕВАЊЕ

Тумачење

Невербално изражавање се реализује на интегрисаним часовима или у корелацији са часовима Физичког и здравственог васпитања (драматизација вежбања). Наставник прича причу коју ученик прати одговарајућим покретима, мимиком и кретањем. На пример, опонаша кретање животиња (зеца, змије, кокошке...); радње (махање, руковање, дириговање, чишћење...); кретање услед струјања ваздуха (њихање крошње...) и слично. Ове активности су важне за целокупни развој, за укључивање интровертних ученика, као припрема за сценски наступ и за касније презентовање радова и пројеката.

Тумачење слике учи се постепено. Користе се стрип и анимирани филм за одређивање редоследа радње, главних јунака, особина и изгледа јунака... Уводи се и разговор о теми, односно (једноставном) садржају ликовног дела, при чему наставник не нуди тумачења, већ дозвољава да ученици слободно исказују мишљење.

Ученици треба да обраћају више пажње на знаке у окружењу, почев од важних саобраћајних знакова за пешаке, до ознака на зградама поште, ресторана, апотеке... Могу да добију основне информације о томе како се знаци смишљају и ко их смишља.

Предлог тема за разговор: *Зашто је важно да се разумемо? Како саопштавамо оно што нам је важно? Да ли можемо да причамо без речи? Шта нам слике говоре? Да ли сваки знак нешто значи? Да ли свако може да разуме знак? Зашто људи праве печате и грбове?...*

Слика и реч

Предлог је везан за значај учтивих и добронамерних комуникација. Ученици треба да повезују речи и реченице које изговарају и одговарајућу мимику и гест. Такође, треба да усклађују текст и слику. На крају полугодишта могу да дизајнирају честитке. Додатни захтеви су, као и у првом разреду, украшавање слова (иницијала), које ће нацртати или насликати и на мањем и на већем формату папира.

Предлог тема за разговор: *Шта је учтива комуникација и зашто је важна? Шта је најлепше што смо икада чули? Шта је најлепше што смо данас неком рекли? Како можемо да нацртамо лепу реч? Ко смишља изглед украсних слова? Како да смислимо позитивне поруке за честитке?...*

ЛИКОВНЕ ИГРЕ

У овој целини су груписани предлози који се односе на индивидуално изражавање и истраживање изражајних могућности материјала и техника.

Боја

Ученици још увек уче о боји истраживањем, наставник не нуди дефиниције и објашњења шта су основне боје и како да направе изведене боје. Уколико то већ знају, наставник може да тражи да експериментом провере да ли мешањем различитих боја могу да добију основне боје. Тонове које добију треба да нанесу на папир, једне до других (папир касније могу да употребе за колаж). У току године се планира више задатака везаних за изражавање утиска или расположења светлим или тамним бојама, односно за повезивање светлих и

тамних боја са неким појмом (радост, одмор, туга, смиреност, брзина, бука, детињство...). Боја се повезује и са звуком. Наставник бира композиције без текста и тражи од ученика да насликају светлим или тамним бојама свој доживљај музичког дела. На исти начин могу светлим или тамним бојама да изразе доживљај књижевног, ликовног или филмског дела. Било би добро да се ликовни задаци не реализују само сликањем, већ и отискивањем (импровизованим печатима, згужваном кесом, дном пластичне флаше...).

Предлог тема за разговор: *Које боје називамо светлим, а које тамним бојама? Када користимо светле, а када тамне боје? Да ли се неке боје лепо слажу? Зашто нам се нека боја више свиђа од других? Да ли постоје боје за дечаке и боје за девојчице? Да ли постоје боје за децу и боје за одрасле? Да ли постоје јестиве боје? Како природа мења боју? Која бића мењају боју? Која је разлика између бојења и сликања? Чиме можемо да бојимо, а не можемо да сликамо? Ако насликамо љубичасту банану, да ли смо погрешили? Шта све можемо да отискујемо?.....*

Замишљања

Сврха задатака који се раде на основу разноврсних и непотпуних информација (фотографија, део текста, музичка виџета...), а које ученици треба да допуне и изразе у ликовном раду је развој маште. Од другог разреда и надаље ученици смишљају називе својих радова, јер се и на тај начин развија креативност.

Предлог тема за разговор: *Шта је стварност, а шта машта? Када јесте, а када није пожељно да измишљамо? Како себе замишљамо у будућности? О чему размишљамо када посматрамо непознату фотографију? Шта замишљамо када слушамо музичко дело?...*

ПРОСТОР

У овој целини су предложени пројекти везани за обликовање простора, који могу да се реализују било када у току године.

Простор

О амбијенту се учи тако што се ученицима постављају питања: какав утисак неки простор оставља на њих, како се осећају у том простору, шта им привлачи пажњу, а шта им смета, шта би променили и сл. Не нуде се дефиниције и не наводе елементи који чине амбијент. О амбијенту (утиску о простору) разговара се у свакој прилици која се укаже.

Ученике би требало упознати са једним одређеним музејом, не само са изгледом зграде и локацијом, већ са ентеријером и врстом експоната, са сврхом чувања експоната, са активностима, односно шта могу да очекују у музеју (тематске изложбе, едукативни програм...), на шта је потребно обратити пажњу...

Пројекти везани за обликовање простора могу да буду обликовање макета и обликовање дела простора у школи. Најједноставније макете обликују се техником клужа. Ученици обликују куће, зграде и друге делове насеља од разноврсне амбалаже (кутијице од лекова, кутије од кекса...), појединачне елементе лепе на картонску подлогу и премазују белом бојом (еколошка боја за зидове). Касније могу фломастерима да доцртају детаље (прозоре, врата...), али је важно да композиција не буде шарена. Осим насеља које им је познато, могу да обликују и насеља из прошлости, насеља других култура или насеља из маште. Основна сврха овог пројекта је организација композиције у простору и сарадња.

Предлог тема за разговор: *Шта нам се највише свиђа у нашој околини? Како се живело некад, а како сад? Како изгледају насеља у неким културама? Шта можемо да научимо у музеју? Како можемо сами да украсимо своју собу?...*

Кретање

Ученици треба да опажају кретање бића и машина. На пример, како лети једна птица, а како јато птица; како се креће један пешак, а како група пешака... Затим, које материјале може да покрене струјање ваздуха у затвореном простору (лишће, папир, картон, камен, пластика...). Обликовање дела простора у школи може

да буде израда мобилне скулптуре (и да се веже за кретање услед струјања ваздуха). Идеје за планирање пројекта могу се пронаћи на интернету ако се у претраживач унесе: „mobile art lesson plans” или „hanging art in school”.

Предлог тема за разговор: *Шта се све креће у природи? Шта могу да покрену вода и ваздух? Шта се све само креће? ...*

Сцена

Обликовање елемената сцене, маске и костима за школску представу реализује се у пројектној настави (није нужно да представа буде реализована, важно је припремање). Ученици обликују маске, костиме и реквизите према садржају одабраног текста (бајке, песме, драмског текста...).

Предлог тема за разговор: *Шта је сцена? Од чега све можемо да направимо маске? Како од старе одеће можемо да направимо костим за представу? Ко и како шминка глумце? Како можемо да уредимо сцену у школи?...*

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави Ликовне културе исходи су процесни. Формулисани су тако да до краја разреда сви ученици могу да их достигну (у мањој или већој мери) уколико су радили разноврсне задатке од којих сваки циља више исхода.

Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

- Однос према раду (ученик је припремљен за час, одговорно користи материјал, прибор и алатке, одржава прибор и радни простор...);
- Однос према себи (поставља питања, труди се, учи на грешкама, самосталан је у индивидуалном раду, истрајан је...);
- Однос према другима (поштује договорена правила понашања, спреман је да помогне и да сарађује, уважава туђе радове, начин размишљања, доживљавања, опажања...);
- Разумевање (разуме задатак, разуме појмове, разуме процес, разуме визуелне информације...);
- Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, идеје, дела...);
- Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове, оригиналан је у односу на своје претходне радове...);
- Вербално изражавање (учтиво комуницира, кратко и јасно образлаже свој рад, замисао, утисак, опажање, емоције...);
- Употреба техника (примењује одговарајући процес, контролише однос воде и боје, бира подлогу у односу на технику)...

Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка. На пример, када се уче временске одреднице ученици могу да обликују сат од картонских тањира, амбалаже за топљени сир, сламчица за сок... Неизоставни елементи за процењивање су разумевање концепта (мерања времена) и однос према раду, а наставник може да процењује и друге елементе, уколико је ученицима поставио јасне захтеве. На пример, да не копирају једни друге (у ликовном раду).

Самопроцена радова је вербална и писана, а захтеви се уводе постепено. Наставник прво тражи од ученика да усмено опише свој рад, а касније и да напише две до три реченице о свом раду.

Уколико наставник процени да су ученици спремни, може да користи прилагођену методу 3, 2, 1. У интегрисаној настави ученик на листићу пише: 3 ствари које сам научио/научила на часу, 2 примера која илуструју то што сам научио/научила и 1 ствар која ми није јасна или питање које бих поставио/поставила. Када се ученик ликовно изражава, може да напише на листићу: 3 ствари о којима сам размишљао током рада; 2 ствари које ми се свиђају на мом раду и 1 ствар коју бих променио или бих урадио другачије. На листићу се уписује име и презиме и назив рада, а листић се лепи на полеђину рада или се чува у блоку. Ученик не треба да наводи више од једне нејасноће или грешке, ни у случају када му ништа није јасно или сматра да је рад упропашћен. Издвајање само једне нејасноће или грешке постепено оспособљава ученика да идентификује најважнији пропуст и да се фокусира на његово уклањање. Листићи за самопроцену омогућавају наставнику потпунију слику о напредовању ученика.

IV. ДОДАТНИ САДРЖАЈИ ПРОГРАМУ ЛИКОВНА КУЛТУРА КОЈИ ИЗРАЖАВАЈУ ПОСЕБНОСТ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

1. СЛОВАЧКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

**Тема: Преобликовање материјала или предмета њиховим
спајањем (везивање)**

Прављење дечјих играчака којима је у основи део традиционалне народне ношње или обележавање народних обичаја

Препоруке:

– Визуелни симболи Словака у насељу и месту – грб града, грб фудбалског кулба, симбол града/места (културноисторијски споменик, ликовна колонија, традиционална манифестација...). Како је корелација са другим наставним предметима обавезна и на часовима ликовне културе учиће се словачки симболи које ученици виђају у свом месту. Ова тема може да се веже за следеће садржаје/појмове: разни знаци и симболи, конструкција, клуаж, амбијент, сценски простор. Ученици не морају само да сликају симболе, могу да у заједничком раду направе макету свог места (од картонских кутијица, делова поломљених играчака...), а затим да је осликају и додају симболе на одговарајућим местима.

– Контраст у ликовним делима Словака. Ова тема може да се веже за следеће садржаје/појмове: облици, контраст, наслеђе визуелне културе, дизајн. У оквиру теме може да се направи контраст између народног и савременог уметника, слике и скулптуре, контраст у тематици два дела... или да се одаберу два дела једног уметника која очигледно илуструју контраст. Одлучите да ли ћете нешто од тога да предложите у садржају или да садржај оставите овако отворен.

– Словачка уметничка фотографија. Ова тема може да се веже за следеће садржаје/појмове: замишљања, амбијент, сценски простор. Исто као и у претходној теми, одлучите да ли ће се садржај конкретизовати.

2. БОШЊАЧКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

– **Ћилим**, obeležja tradicionalnog bošnjačkog ćilima, istorijat i upotreba (KRETANJE OBLIKA U PROSTORU-OBLICI)

– **Ibrik**, upotrebni predmeti u bošnjačkom domaćinstvu (DEJSTVO SVJETLOSTI NA KARAKTER OBLIKA-OBLICI)

– **Bajramska čestitka**, obilježavanje bošnjačkih blagdana (LIJEPO PISANJE SA KALIGRAFIJOM-SPORAZUMIJEVANJE)

– **Minder**, enterijer stare bošnjačke kuće (AMBIJENT-SCENSKA UMJETNOST-PROSTOR)

– **Tablja, sehara, fes, dževahir kutija**, stari upotrebni predmeti kod Bošnjaka (PREOBLIKOVANJE MATERIJALA RAZLIČITOG PORIJEKLA-PROSTOR)

– **Nasrudin-hodža**, ilustracija priča o Nasrudin efendiji (ZAMIŠLJANJA-LIKOVNE IGRE)

Назив предмета

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ

Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Разред

други

Годишњи фонд часова

36 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none">– објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело;– разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима;– издвоји основне музичке изражајне елементе;– препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу;– повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима;– изговара бројалице у ритму, уз покрет;– пева по слуху песме различитог садржаја и расположења;– изводи уз покрет музичке и традиционалне игре;– примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању;– свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма;– повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама;– повезује ритам са графичким приказом;– објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења;– учествује у школским приредбама и манифестацијама;– направи дечје ритмичке инструменте;– осмисли покрете уз музику;– осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука;– осмисли одговор на музичко питање;– осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст;– према литерарном садржају изабере од понуђених, одговарајући музички садржај;– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;– користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	<p>Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук-лик, музика-рађа.</p> <p>Композиције које илуструју различита осећања.</p> <p>Звук и тон (извори) – звуци из природе и окружења.</p> <p>Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак-дуг), јачина (гласан-тих), висина (висок-дубок).</p> <p>Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената.</p> <p>Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар).</p> <p>Различити жанрови везани за ситуације значајне у животу ученика.</p> <p>Музичка прича.</p> <p>Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика).</p> <p>Музички бонтон.</p> <p>Музика и здравље.</p> <p>Носиоци звука (цедџ, плејер, рачунар...).</p>
	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	<p>Изговор бројалице у ритму уз покрет.</p> <p>Звучне ономагопеје и илустрације</p> <p>Правилан начин певања – држање тела и дисање.</p> <p>Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица.</p> <p>Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера.</p> <p>Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме.</p> <p>Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (а¹ бела, ха¹ љубичаста боја).</p> <p>Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима.</p> <p>Инструментална пратња по слуху уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара.</p> <p>Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације.</p> <p>Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука.</p> <p>Музички бонтон.</p>
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	<p>Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала.</p> <p>Креирање сопствених покрета уз музику.</p> <p>Стварање једноставне ритмичке пратње коришћењем различитих извора звука.</p> <p>Музичка питања и одговори и музичка допуњалка.</p> <p>Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономагопеја и илустрација на краћи литерарни текст.</p>

Кључни појмови садржаја: звук, тон, певање, свирање, слушање, музичке игре, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и програмских садржаја. Ниједна област не може да се изучава изоловано од друге и да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике. Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја из живота ученика.

Паралелно одвијање различитих музичких активности подстиче фину менталну комбинаторику, драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала детета, као и одличну основу за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике и музичко стваралаштво.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Музичке активности су говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва. Препоручени **музички садржаји** (бројалице, песме, музичке игре, ритмички аранжмани, композиције за слушање музике) остављају простор за избор других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник остварује наставу користећи глас, покрет и музичке инструменте. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз рад у групама и у одељењу, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Програм наставе и учења омогућава да се, поред наведених композиција за слушање и извођење, могу користити и композиције које нису наведене, односно, наставник има могућност да максимално до 30%, по слободном избору, одабере композиције

за слушање и извођење водећи рачуна о примерености наставним садржајима, узрасту ученика, њиховим могућностима и интересовањима, естетским захтевима, исходима и локалитету на коме се налази школска установа. Однос између понуђених композиција и примера из друге литературе треба да буде најмање 70% у корист понуђених. Из поменутог разлога, у програму наставе и учења се налази већи избор наставног материјала (за слушање и извођење) у односу на годишњи фонд часова предмета Музичка култура.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу, ученике треба упућивати да правилно седе, а вежбе дисања организовати кроз интересантну причу и игре (нпр. лева шака представља цвет, а скупљени прсти десне пчелу. Након што дубоко уздахну, имитирају зујање пчеле које се чује јаче када се приближи цвету, а утишава се када се од цвета удаљава; испрекидано дување у замишљену свећу, опонашање пробушеног балона, итд). Вежбе за сугласнике (Ш – шуштање лишћа, Ф – фијук ветра, Р – зујање мотора, З – зујање пчеле, П – хлађење нечег врућег, С – опонашање оглашавања змије). Лепота певања зависи од јасноће и разговрности текста. Вежбе за правилну дикцију најпримерније је остварити изговором брзалица. Извођењем брзалица, поред јасног изговора, развија се пажња и концентрација – пожељни пратиоци сваког музичког извођења. Брзалицу изабрати према гласовима који их очекују у песми коју ће потом учити.

Поред пажљивог избора што квалитетнијих музичких садржаја, ученике треба стално упућивати на неопходност неговања гласовног и слушног апарата. Упозорења да прегласно и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма, треба да се спроведу у континуитету.

Од велике важности је да се ученици упознају са правилима понашања (музичким бонтоном) при слушању и извођењу музике. Важно је обезбедити тишину и пажњу у току слушања музике и упутити их када треба извођаче да поздраве аплаузом. Овај модел понашања ученици треба да задрже на концертима и различитим музичким приредбама, било да се налазе у активној (као извођачи) или пасивној (само слушају) улози.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду годишњег плана наставе и учења, оперативних планова (на нивоу месеца) и планирање часова, односно припреме за час. *Годишњи план* креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са годишњим фондом часова. *Оперативни план* садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност, евалуацију квалитета испланираног и друге елементе према процени наставника. Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе. *Припрема за час* подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити развијање знања и вештина предвиђених дефинисаним исходима).

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоционални доживљај. На часу треба да преовлађују активности којима се развијају знања, вештине и ставови садржани у дефинисаним исходима за конкретан час.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Композиције

које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају опажајним могућностима ученика. Композиција се први пут *увек* слуша у целини (демонстративно слушање), са унапред постављеним задатком за слушање музике – уочавање извођачког медија: инструментално или вокално (соло, групно) или оркестарско музицирање. Свако следеће слушање (три до четири пута) је фрагментарно у оквиру кога се издвајају упечатљиве целине и анализирају носећи елементи музичког дела – у случају литерарног садржаја (текстуална анализа), понављања, мелодија, темпо, ритам (аналитичко слушање). Повезујући постепено елементе музичког дела са карактером самог дела, ученик се развија у смеру активног слушања музике, а квалитетном комуникацијом између наставника и ученика долази до постепеног утицаја на развој естетске осетљивости, музичког укуса и интересовања и припремају се услови за развијање естетског процењивања. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА СЛУШАЊЕ

Химне

1. Светосавска химна
2. Државна химна
3. Школска химна

Народне песме

1. *Кад се Тира оженио*
2. *Чардаш*
3. *Ој Мораво*
4. *Банатско коло*
5. *Дивна, Дивна*
6. *Моравац коло*

Песме за децу

1. П. Ступел: *Пахуљице*
2. А. Кораћ: *Молимо за фину тишину*
3. А. Кораћ: *Радост Европе*
4. М. Субота: *Другарство*
5. Н. Херцигоња: *Шапутање*
6. М. Шоуц: *Заклео се бумбар*
7. Б. Коцкица: *Ласте*
8. Хор Колибри: *Тротинет*
9. Хор Колибри: *Љубав је то*
10. Д. Лаковић: *Дај ми крила један круг*
11. Хор Колибри: *Најлепша је земља моја*
12. Хор Колибри: *Какви су моји тата и мама*
13. С. Барић: *Третти звезда плавим оком*
14. Р. Милосављевић: *Примили смо вести тазе*
15. Ј. Вукомановић: *Свети Саво, мудра главо*
16. М. Бајагић: *Мали слонов*
17. Д. Лаковић и хор Колибри: *Здравица*

Домаћи композитори

1. С. Христић: *Грлица*, Охридска легенда
2. С. Бинички: *Марш на Дрину*
3. П. Коњовић: *Сељачка игра*
4. М. Ђурђевић: *Анђели певају*
5. Љ. Манасијевић: *Од Бога је речено*

Страни композитори

1. Н. Римски Корсаков: *Бумбаров лет* (The King's Singers)
2. Ј. Штраус: *Анина полка*
3. Ф. Ж. Госек: *Гавота*
4. К. Сен Санс: *Карневал животиња* (Марш лавова, Акваријум, Птице, Магарци)
5. П. И. Чајковски: *Валцер*, Успавана лепотица
6. Ј. Брамс: *Мађарска игра бр. 5*
7. Ј. Андерсон: *Синкопирани сат*
8. П. И. Чајковски: *Шпанска игра*, Лабудово језеро

9. П. И. Чајковски: *Игра свирала*
10. А. Бородин: *Половецке игре*, Кнез Игор
11. А. Понкијели: *Игра сатова*, Ђоконда
12. Е. Григ: *У дворани планинског краља*
13. Х. Манцини: *Пинк Пантер*, тема
14. Р. Шуман: *Дивљи јахач*

Видео примери

К. Сен Санс: *Карневал животиња, Фламингоси*, <https://www.youtube.com/watch?v=OvPjtolaJZk>

К. Сен Санс: *Карневал животиња, Акваријум*, https://www.youtube.com/watch?v=9h_J5601Q_0 <https://www.youtube.com/watch?v=dMfXBY35LXo>

К. Сен Санс: *Карневал животиња, Мари лавова*, <https://www.youtube.com/watch?v=8y-KBIDFZOo>

К. Сен Санс: *Карневал животиња, Кенгури*, https://www.youtube.com/watch?v=Ae_ObZvOXeI

Чајковски: *Игра шећерне виле*, <https://www.youtube.com/watch?v=mQqbnMSm2aQ>

I like to move it move it, <https://www.youtube.com/watch?v=hdcTmPvDO0I>

П. И. Чајковски: *Игра свирала*, <https://www.youtube.com/watch?v=tsr9178bDB0>

Ј. Брамс: *Мађарска игра* бр. 5, <https://www.youtube.com/watch?v=vos4eXSM9qA>

Н. Римски Корсаков: *Бумбаров лет*, <https://www.youtube.com/watch?v=TZG8bN8tAws>

ИЗВОЂЕЊЕ

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и fine моторичке радње. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музички доживљај.

Бројалице

Бројалице су драгоцен музички садржај у настави музичке културе за развијање ритмичких способности ученика. Слогови бројалице изговарају се у ритму, прецизно и увек праћени одговарајућим покретом. Покрет који прати бројалицу представља извођење пулса, ритма или груписање удара. Учењем и извођењем бројалица, развијају се ритмичке способности и припрема свирање на дејчим инструментима, због чега је извођење бројалице добра уводна активност пре учења песме или свирања на дејчим ритмичким инструментима. Певане бројалице подразумевају мелодију малог обима од неколико тонова, па су погодне за почетак наставе и као уводна активност пре певања песама, уколико садржај бројалице корелира са садржајем текста нове песме. Правилан исход учења бројалице видљив је добијањем ритмички уједначеног покрета целе групе.

Певање

Избор песме треба да буде примерен узрасту ученика и њиховим интересовањима (тематика, ритмичка конструкција, форма, артикулација мелодијских скокова, садржај, мелодија и ритам). Вежбе правилног држања тела, дисања и говорне артикулације треба да претходе обнављању познатих песама, које су опет садржајно и/или музички сличне оној коју ће учити.

Рад на песми почиње обрадом литерарног текста (мотивациони разговор), а након тога следи звучна демонстрација. Песма се учи по деловима, а затим спаја у целину. Важно је увек обратити пажњу на правилну дикцију и инсистирати на изражајном извођењу песме.

Једноставни модели и наменске песме чији се почеци везују за боје служе за стварање звучног фонда и представа. На овом нивоу модели се уче по слуху.

Музичке игре

У настави музичке културе пожељно је што чешће повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара. Поред

музичких игара са певањем, музичких игара са певањем уз инструменталну пратњу, инструменталних музичких игара, традиционалних музичких игара са певањем и без певања (само уз инструменталну пратњу), дидактичких музичких игара, музичку игру може да представља и било која песма чији литерарни садржај може да буде исказан покретом. Музичка игра се обрађује као песма по слуху, након чега следи усвајање покрета. Циљ извођења сваке игре је постизање уједначеног покрета целе групе. Група се формира слободним избором, тако што се води рачуна о броју ученика који чине групу (ако није другачије прецизирано, група максимално треба да има до шест ученика). Сви ученици учествују у извођењу музичке игре, међусобним смењивањем група, све док игру не изведе цело одељење.

Свирање

Ова активност се реализује на дејчим и алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, инструменти које деца направе по узору на Орфове).

Тонску боју инструмената треба повезивати са музичким садржајем.

Примери ритмичке пратње могу бити:

- извођење пулса (основне ритмичке јединице),
- извођење ритма (који се поклапа са говорним ритмом бројалица и песама па се као такав једноставно учи по слуху),
- груписање удара – различитим покретима и различитим изворима звука се на један начин изводи наглашена прва у такту, а лакшим покретом и слабијим извором звука друга, односно остале слабије наглашене у такту,
- ономатопеја звучних илустрација – специфична места у тексту песама могу се звучно илустровати адекватним инструментом или неким другим предметом.

У извођењу инструменталних аранжмана ученике делити у две групе.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ

Химне

Државна химна
Светосавска химна
Школска химна

Народне песме и традиционалне дејче игре (уз певање)

Дуње ранке
Дечја поскакуша
Шетња
Зелени се јагодо
Коларићу Панићу
Лепа Анка
Вишњичица род родила
С' оне стране Дунава
Медвед бере јагоде
Седи Ђира на врх сламе
Ој, Јело, Јелице
Кад смо били бебе
Божична песма
Ој, Бадњаче, Бадњаче
Помози нам Вишњи Боже

Дечје песме

М. Милојевић: *На ливади*
Л. Вукомановић: *Свети Саво, мудра главо*
М. Бајагић: *Мали слонов*
М. Субота: *Телефонијада*
З. Христић: *Бус*
Д. Лаковић: *Ечке, течке*
Хор Колибри: *Какви су моји тата и мама*
Ст. Корунковић: *Јесен*
Ст. Корунковић: *Ала веје, веје*
Хор Колибри: *Преко брда, преко брега*
Ц. Пјерпонт: *Звончићи*

Ж. Б. Лили: *Док месец сја*
Р. Томерлин: *Рибар*
Б. Мандић: *Свиња*
Б. Мандић: *Јелен*
Б. Мајданац: *Имитатори*
Ст. Коруновић: *Пролећна песма*
В. Астрацијева: *Пролеће (Висибаба мала)*
В. А. Моцарт: *Француска песма*

Музичке игре

Перпетум цезиле: *Киша*
Н. Хиба: *Лептир*
М. Петров: *Загонетка*
В. Томерлин: *Семафор*

Свирање на дечјим инструментима

Народна песма: *С оне стране Дунава*
Народна песма из Шумадије: *Шетња (Пођи Миле у наш крај)*
Српска народна песма из Хрватске: *Ој, Јело, Јелице*
Народна песма: *Седи Ћира на врх сламе*
Ж. Б. Лили: *Док месец сја*
В. А. Моцарт: *Француска песма*
Ст. П. Коруновић: *Јесен (Нестало је лета)*
Ц. Пјерпонт: *Звончићи*
В. Астрацијева: *Пролеће (Висибаба мала)*
М. Милојевић: *На ливади*

Модел

Народна песма: *Дошла ми бака*
Народна песма: *Ресаво водо 'ладна*
Народна песма: *Ми идемо преко поља*
Народна песма: *Фалила ми се*

Народна песма: *Сол ми дај*
Народна песма: *Лазара мајка учила*
З. М. Васиљевић: *Синоћ је куца лајала*
М. Живковић: *Сићи мацо*

СТВАРАЛАШТВО

Дечје музичко стваралаштво подстиче музичку машту, утиче на развој стваралачког мишљења, продубљује интересовања и тако доприноси квалитетнијем остваривању позитивних исхода наставе.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- импровизацију игре/покрета на одређену музику
- израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала
- музичке импровизације
- музичка питања и одговоре
- компоновање мелодије на задати текст
- илустрацију доживљаја музике
- одабир познатог музичког садржаја у односу на литерарни.

Сви видови музичког стваралаштва реализују се искључиво по слуху, без записивања мелодија.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога, не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је степен ангажовања, уложен труд и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности, потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

IV. ДОДАТНИ САДРЖАЈИ ПРОГРАМУ МУЗИЧКА КУЛТУРА КОЈИ ИЗРАЖАВАЈУ ПОСЕБНОСТ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

1. СЛОВАЧКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Препоручене композиције за певање:

Народне песме

1. *Spievanky, spievanky* – словачка народна песма
2. *Počívajte, muzikanti* (Послушајте, музичари) – словачка народна песма
3. *Zdravia, šťastia, pokoj svätý* (Здравља, среће, спокоја) – словачка коледа

Дечије песме

1. Кветослава Бенкова – Јурај Тушјак: *Do školy* (У школу)
2. Штефан Кантор: *Hodinu tikajú* (Сат куца)
3. А. Биљова – К. Ондрејка: *Kvar, kvar, kvar*
4. Е. Храдечки – Ј. Хостан: *Muzikant* (Свирач)
5. Јурај Суђи – Јурај Тушјак: *Jedlička* (Јелка)
6. Ј. Ферик – П. Штефаник: *V novom roku* (У новој години)
7. П. Томаш – Б. Тимотијевић: *Nevedel som* (Нисам знао)
8. Ј. Худак – Г. Гловацки: *O pozdravoch* (О поздравима)
9. Ј. Галко – Марија Разусова-Мартакова: *Tancovala veвериčka* (Играла је веверица)
10. Самуел Ковач ст. – Ана Мајерова: *Marcovú dar* (Мартов поклон)
11. Алојз Чобеј: *Dám ti všetko, čo mám* (Даћу ти све што имам)
12. Ј. Носал – Ј. Тушјак: *Pesnička o jari* (Песмица о пролећу)
13. Марјена Станковић-Кривак – Т. Частвен: *Kohútov hnev* (Наљутио се петАО)
14. Алојз Чобеј: *Pišťalôčka vrbová* (Фрулица од врбе)
15. Јурај Ђурица – Ана Мајерова: *Aprílová* (Априлска)
16. *My sme deti veselé* (Ми смо деца весела) – дечја игра
17. Михал Болехрадски – Михал Бабинка: *Nahnevajú šarkan* (Љут змај)

Бројалице

1. *Tik, tak, tik, tak*
2. *Padá sniežik, padá* (Пада снег, пада)
3. *Hádanka* (Загонетка)

Свирање на дечјим инструментима

1. *Tik, tak, tik, tak*
2. *Padá sniežik, padá* (Пада снег, пада)
3. *Hádanka* (Загонетка)

Препоручене композиције за слушање:

Народне песме

1. Словачке народне песме у извођењу народног оркестра
2. *Dnešný deň sa radujte* – словачка коледа

Песме за децу

1. Бернард Херстек: *Detská zima* (Дечја зима)
2. Ондреј Магловски: *Po nábreží* (По речној обали) – обрада словачке народне песме
3. Јулиус Летњан: *Zázračná muzika* (Чаробна музика) – избор
4. Јан Цикер: *Ninaj, ninaj, Jezuliatko*
5. М. Шмид: *Tancuj, tancuj* – обрада словачке народне песме
6. О. Ференц: *Adam v škole nesedel* (*Spievaná abeceda*) (Адам у школи није пазио – абеџеда у песми)

2. РУМУНСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Препоручене композиције за певање по слуху и пратњу на ритмичким инструментима:

- М. Ungureanu „*Scărița muzicală*” (М. Унгуреану „Музичка лествица”)

– Petru Bălțeanu „Prima zi de școală” (Петру Балтеану „Први школски дан”)
 – Gr. Hiliță „Școlărița” (Гр. Хилица „Ученица”)
 – Popular „Masă bună” (Народна „Добра трпеза”)
 – Grigore Teodosiu „Acum e toamnă, da!” (Григоре Теодосију „Да, сада је јесен”)
 – D. Vicol „Rândunica” (И.Д. Викал „Ластавица”)
 – George Breazul „Porumbița”, (Георге Бреазул „Голубице”)
 – M. Ungureanu „Scărița muzicală” (М.Унгуреану „Музичка лествица”)
 – Cântec popular din Muntenia „Vine capra de la munte”, (Народна песма из Мунтеније „Силази коза са планине”)
 – D.G. Kiriac „Hora mare” (Д.Г. Кириак „Велико коло”)
 – Culegere Niță Frățilă „Ușa căruța” (Запис Нице Фрациле „Уша каруца”)
 – Alexandru Pașcanu „De-a trenul” (Александар Пашкану „Играмо се воза”)
 – Marin Constantin „Toamna” (Марин Константин „Јесен”)
 – Jean Lupu „Tractorul” (Жан Лупу „Трактор”)
 – Ion Nicorescu „Clopotețul” (Јон Никореску „Звонце”)
 – Gh. Ucenescu „Neculiță întră-n școală” (Г.Ученеску „Николица улази у школу”)
 – Tiberiu Olah „Trio pisicuța” (Тибериу Олах „Трио мачкица”)
 – Daniel Stăucescu „Cimpoiul” (Данијел Стаучеану „Гајде”)
 – Ana Motora – Ionescu „Ciocanele” (Ана Мотора Јонеску „Чекићу”)
 – P. Delion „Margareta” (П. Делион „Маргарета”)
 – D. Georgescu Kiriac „Ochiul lui Dumnezeu” (Д.Георгеску Кириак „Божје око”)
 – „Viola”, („Виолина”)
 – Dans popular „Să cântăm, să jucăm” (Народна игра „Да певамо, да играмо”)
 – Popular „Sus, mai sus, în vârf de nuc” (Народна „Горе, горе, на врх ораха”)
 – Gr. Teodossiu „Iarna a sosit în zori” (Гр. Теодосију „Зима је јутрос дошла”)
 – „În pădure” („У шуми”)
 – Dan Voiculescu „Numărătoare cu veverița” (Дан Војкулеску „Бројалица са веверицом”)
 – George Breazul „Cântec de stea” (Георге Бреазул „Звездарска песма”)
 – Timotei Popovici „Astăzi s-a născut Hristos” (Тимотеј Поповић „Данас се родио Христос”)
 – George Breazul „Astăzi Domnul s-au născut” (Георге Бреазул „Данас нам се Господ родио”)
 – N. Lungu „Plugușorul”, (Н. Лунгу „Плугушор”)
 – Ilie Cojocar „Moș Gerilă-n satelit” (Илије Кожокар „Деда Мраз у сателиту”)
 – L. Comes „Sănița” (Л. Комес „Санке”)
 – D.D. Stancu „Cântec nou” (Д.Д. Станку „Нова песма”)
 – J. Lupu „Scărița” (Ј. Лупу „Лествица”)
 – „Scărița muzicală” („Музичка лествица”)
 – Alex. Pașcanu „Șade rața pe butoi” (Александар Пашкану „Седи патка на бурету”, бројалица)
 – Alexandru Pașcanu „Uni, doi” (Александру Пашкану „Један, два”)
 – I.D. Vicol „Foaițe verde busuioc” (И.Д. Викал „Зелени босиљче”)
 – I. Vintilă „Săptămâna” (И. Винтила „Недеља”)
 – „Buni părinți”, („Добри родитељи”)
 – V.D. Nicolescu „Ghiocelul” (В.Д. Николеску „Висибаба”)
 – D.G. Kiriac „Cântecul raței” (Д.Г. Кириак „Пачија песма”)
 – Szenik „Treci ploaie trecătoare” din folclorul coriilor (Szenik „Прођи кишо” из дечијег фолклора)
 – Marțian Negrea „Mamei”, (Марцијан Негреа „За маму”)
 – Alex. Pașcanu „De ziua mamei” (Алек. Пашкану „За мајчин дан”)
 – L. Comes „Cântec de primăvară”, (Л. Комес „Пролећна песма”)
 – Corneliu Mereș „Corăcelul” (Корнелију Мереш „Дрвенце”)
 – „Albina” („Пчела”)

– Liviu Comes „Stârc, cocostârc” (Ливијус Комес „Рода”)
 – C. Rusnac „Bunica” (К. Руснак „Бака”)
 – D.D. Stancu „Greierașul” (Д.Д. Станку „Цврчак”)
 – A.M. Ionescu „Pisicuța, pis, pis, pis” (А.М. Јонеску „Мачкице, пис, пис, пис”)
 – Claude Auge „Mincinosul” (Claude Auge „Лажов”)
 – George Breazul „Melcul supărat” (Георге Бреазул „Љути пуж”)
 – J. Lupu „Dor de țară” (Ј. Лупу „Чежња за домовином”)
 – D.D. Stancu „Tot ce e pe lume” (Д.Д. Станку „Све на свету”)
 – „Lăzărețul” („Лазарел”)
 – Temistocle Popa „Zi de sărbătoare” (Темистокле Попа „Дан празника”)
 – Corneliu Mereș „Dimineața veselă” (Корнелију Мереш „Весело јутро”)
 – Tănase Constantinescu „Concertul” (Танасе Константинеску „Концерт”)

Препоручене композиције за слушање:

– Petru Bălțeanu „Prima zi de școală” (Петру Балтеану „Први школски дан”)
 – Gr. Hiliță „Școlărița” (Гр. Хилица „Ученица”);
 – Grigore Teodosiu „Acum e toamnă, da!” (Григоре Теодосију „Да, сада је јесен”)
 – D.G. Kiriac „Hora mare” (Д.Г. Кириак „Велико коло”);
 – D. Vicol „Rândunica” (И.Д. Викал „Ластавица”);
 – Gh. Ucenescu „Neculiță întră-n școală” (Г.Ученеску „Николица улази у школу”)
 – Dans popular „Să cântăm, să jucăm” (Народна игра „Да певамо, да играмо”)
 – Gr. Teodossiu „Iarna a sosit în zori” (Гр. Теодосију „Зима је јутрос дошла”)
 – Timotei Popovici „Astăzi s-a născut Hristos” (Тимотеј Поповић „Данас се родио Христос”)
 – I.D. Vicol „Foaițe verde busuioc” (И.Д. Викал „Зелени босиљче”)
 – I. Vintilă „Săptămâna” (И. Винтила „Недеља”)
 – Marțian Negrea „Mamei” (Марцијан Негреа „За маму”)
 – Claude Auge „Mincinosul” (Claude Auge „Лажов”)
 – Temistocle Popa „Zi de sărbătoare” (Темистокле Попа „Дан празника”)

3. РУСИНСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Препоручене композиције за певање или свирање:

Народне песме

1. Ишло дзивче по воду (Ишла је девојка по воду) – русинска народна песма
2. Пречистая Діва (Пречиста Дјева) – русинска божићна песма
3. Зламала ше кормань-деска (Сломило се рало) – русинска народна песма
4. Ей кед би я биду знала (Кад би за невољу знала) – русинска народна песма

Дечје песме

1. Геј до школи дзеци мали (Хеј, у школу децо мала) – М. Кољесар
2. Тик и так (Тик и так) – М. Хорњак
3. Шлімак (Пуж) – М. Хорњак
4. Рибар (Рибар) – М. Хорњак
5. Писня медведза (Песма медведа) – И. Тимко
6. Перши иніг (Први снег) – М. Хорњак, М. Хорњак-Лелас
7. Веє, веє (Веје, веје) – С. Макаји, Т. Барна
8. Руки (Руке) – М. Ковач, Ј. Рамач–Чамо
9. Колісанка (Успаванка) – М. Римар, Т. Барна
10. Не мам злата (Немам злата) – Н. Голуб
11. Писня Няфка (Песма Њафка) – И. Тимко
12. Пришла яр (Стогло је пролеће) – М. Хорњак
13. Перша любов (Прва љубав) – В. Дудаш
14. Козо, козо брадата (Козо, козо брадата) – М. Ковач, И. Ковач

Музичко-дидактичке игре

1. *Мак* (Мак) – дечја
2. *Плїва шаркань* (Плива змај) – русинска народна песма
3. *Посадзим я грушку* (Посадићу крушку) – дечја песма
4. *Тач, тач, рапотач* (Тач, тач, рапотач) – дечја песма
5. *Спадла коза* (Пала је коза) – дечја песма

Бројалице

1. *Єден рок* (Једна година)
2. *Грає Мижо на тамбури* (Свира Мижо на тамбури)
3. *Єден єлень, два донгови* (Један јелен, два бумбара)

Свирање на дечјим инструментима

1. *Гей до школи дзеци мали* (Хеј, у школу децо мала) – М. Кољесар
2. *Рибар* (Рибар) – М. Хорњак
3. *Пречистая дїва* (Пречиста дјева) – русинска божићна песма
4. *Зламала ше кормань-деска* (Сломило се рало) – русинска народна песма

Препоручене композиције за слушање:

Народне песме

1. Русинске народне песме у извођењу народног оркестра
2. *Говля танец* (Говља-игра) – русинска народна игра
3. *В Вифлєєми днес Марія* (У Витлејему је данас Марија) – русинска божићна песма
4. *Закарпатска свита* (Закарпатска свита) – обраде народних мелодија

Песме за децу

1. *Школски дзвон* (Школско звоно) – М. Ковач, М. Хорњак
2. *Тик-так* (Тик-так) – М. Хорњак
3. *Оленка* (Оленка) – И. Тимко
4. *Колїскова* (Успаванка) – М. Ковач, Т. Барна
5. *Приватна зоо заграда* (Приватни зоо врт) – Д. Папхархаји, М. Бођанец

4. МАЂАРСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Препоручене композиције за певање:

(допуна)

Народне песме

1. Kinyúlt a rózsa
2. Ti csak esztek isztok
3. A gúnárom elveszett
4. Virágéknál ég a világ
5. Esik eső karikára
6. Azért mondom néktek
7. Icsike-picike a Csabai utca

Дечје песме

1. Непознат аутор: Már tapsoljunk, újra vigadjunk
2. Непознат аутор: Egyél libám, egyél már
3. Járdányi Pál: Hervad már
4. Járdányi – Weöres: Sándor napján megszakad a tél
5. Kodály – Weöres: Mély erdőn
6. Непознат аутор: Úszik a kácsa
7. Kodály – Weöres: Jön a kocsí most érkezünk
8. Ádám Jenő – Szabó Lőrinc: Háp, háp, háp!
9. Непознат аутор: Ess eső, ess!
10. Непознат аутор: A Kállói szőlőbe
11. Непознат аутор: Láttál-e már valaha?
12. Непознат аутор: Béka a fa tövében
13. Непознат аутор: Suttog a fenyves zöld erdő
14. Непознат аутор: Télapó itt van
15. Vass L. – Várkonyi: Ezüst fenyő, szép sudár

16. Непознат аутор: Jaj de árva ez az erdő
17. Kodály: Száll a madár
18. Kodály – Weöres: Zsong-bong a határ
19. Kodály – Weöres: Zajgás, nevetés
20. Непознат аутор: Zúg, dong
21. Непознат аутор: Fut, szalad a pejkó
22. Непознат аутор: Árok szélén búzaszál nőtt
23. Непознат аутор: A part alatt
24. Непознат аутор: Süssünk, süssünk valamit

Музичко-дидактичке игре

1. Elvesztettem zsebkendőmet
2. Ispiláng, ispiláng
3. Hold, hold, fényes lánс
4. Mész, méz, méz
5. Tűzet viszek

Бројалице

1. Egy petty, libapetty
2. Sírjunk, rijunk
3. Két kis kakas összeveszett

Препоручене композиције за слушање:

(допуна)

Народне песме

1. Katalinka, szállj el
2. Még azt mondják, nem illik

Песме за децу

1. Kodály: Hajnövesztő
2. Egyél, libám – Једи, гуско /дечји хор/
3. Kodály: Mész, méz, méz – Кодаль: Мед, мед, мед
4. Járdányi Pál: Gergő nótái – Пал Јардањи: Гргине песме /хорска композиција/
5. Karácsonyi ének – Pásztorok, pásztorok, Божићна песма – Пастири, пастири
6. Népdalok furulyán – Народне песме на фрули
7. Járdányi Pál: Tavaszköszöntő – Пал Јардањи: Поздрав пролећу

5. ХРВАТСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Препоручене нумере за певање:

Народне песме и игре

- *Радујте се народи*
- *Добер вам вечер – народна*
- *Наша дода моли Бога – народна из Славоније*
- *Звони звонце, чобан тира овце*

Дечје песме

- *Крушка, јабука, шљива*
- *Кишобран за двоје – Ђ. Јусић-Г. Брајовић*
- *Блистај, блистај звијезде мала – пјесма из Француске*
- *Мајка – из збирке „Вијенац“*
- *Прољетна пјесма – З. Шпољар*
- *Химна задругара – А. Дедић-Д. Бритвић*
- *Магарац и кукавица – А. Е. М. Гретри*
- *Јесенска песма – В. Стојанов*
- *Плава успаванка – М. Матановић*

Дидактичке игре

- *Ми смо деца весела*
- *Јежало, драгало – буњевачка сигра*
- *Чворак – Славонија*

Бројалице

- *Иш, иш, иш*

Свирање на дечјим инструментима

- Кока снијела јаје

Препоручене нумере за слушање:

Песме за децу

- Нек свуд љубав сја – из Белгије
- Пачји плес

Народне песме и плесови

- Срићна ноћ је приспила – божићна песма
- Боже дај – буњевачки плес
- Ајде Иве, ајде Винце (Цупаница – коло)

Домаћи композитори

- Еро с онога свијета – Завршно коло из опере – Ј. Готовац

Видео примери

- Jakov Gotovac – Ero s onoga svijeta, Završno kolo iz opere
<https://www.youtube.com/watch?v=2tdDX-2d5C4>
- Amilcare Ponchielli – Igra satova
<https://www.youtube.com/watch?v=MJ7IGnQPZPQ>
- Karneval životinja – Camille Saint-Saens
<https://www.youtube.com/watch?v=k2RPMJMjSp0>
- Divlji jahač – Robert Schumann
<https://www.youtube.com/watch?v=A1jAvAeaXdg>
- Četiri godišnja doba – Antonio Vivaldi: Proljeće i ljeto https://www.youtube.com/watch?v=2m7hv6M_OyA
- Pink Panther – Henry Mancini
<https://www.youtube.com/watch?v=QcDkUf6rz60>

6. БОШЊАЧКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Садржаји за извођење:

Песме:

1. Бевојка је мала, народна песма
2. Момак једе јабуку, народна песма
3. Ја посијах проју, народна песма
4. Море мила, народна песма
5. Увело ми лишће, народна песма
6. Сукња б'јела, народна песма
7. Теткино, теткино, Дамир Пјанић

Песме модели:

1. Лако ти је воду прегазити
2. Сићела сам

Музичке игре:

1. Голубови, традиционална дечја игра
2. Поскакуша, народна игра уз певање
3. Еј у Агана, народна игра уз певање
4. Три јунака, народна игра уз певање

Бројалице:

1. Иде коло
2. Хајд` изађи медвједе
3. Један ковач
4. Један, доден, дивен, дисен

Садржаји за слушање:

1. Небо и планете, Неџад Мерџановић, Хамдија Салихбеговић
2. За децу свијета на крил`ма вјетра, Сенад Арнаутовић
3. Амсел Пака Поан, Аднан Мушановић
4. Шевин Кљун, Асим Хорозић
5. Фризерај, Рифат Рамовић
6. Дошло писмо из Босне, обрада и стилизација Решад Арнаутовић
7. Собна жељезница, Цефриз Пучић
8. Близанци, Аида Худовић
9. Малени братић, Нихад Хуковић

Назив предмета

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ

Циљ наставе и учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Разред

други

Годишњи фонд часова

108 часова

<p>– примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања);</p> <p>– правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања;</p> <p>– комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу;</p> <p>– одржава равнотежу у различитим кретањима;</p> <p>– разликује правилно од неправилног држања тела;</p> <p>– успостави правилно држање тела;</p> <p>– правилно дише током вежбања;</p> <p>– изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу;</p> <p>– изведе децји и народни плес;</p> <p>– користи основну терминологију вежбања;</p> <p>– поштује правила понашања у и на просторима за вежбање;</p> <p>– поштује мере безбедности током вежбања;</p> <p>– одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање;</p> <p>– поштује правила игре;</p> <p>– навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа;</p> <p>– прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења;</p> <p>– уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања;</p> <p>– уочава улогу делова тела у вежбању;</p> <p>– уочи промене у расту код себе и других;</p> <p>– препозна сопствено болесно стање и не вежба када је болестан;</p> <p>– примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања;</p> <p>– одржава личну хигијену;</p> <p>– учествује у одржавању простора у коме живи и борави;</p> <p>– наведе врсте намирница у исхрани;</p> <p>– препознаје везу вежбања и уноса воде;</p> <p>– повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље;</p> <p>– препозна лепоту покрета у вежбању;</p> <p>– се придржава правила вежбања;</p> <p>– вреднује успех у вежбању;</p>	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ		<p>Вежбе за развој снаге.</p> <p>Вежбе за развој покретљивости.</p> <p>Вежбе за развој издржљивости.</p> <p>Вежбе за развој брзине.</p> <p>Вежбе за развој координације.</p>
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ	Ходање и трчање	<p>Ходање:</p> <p>– кратким корацима,</p> <p>– дугим корацима,</p> <p>– у различитом ритму,</p> <p>– ходање опружањем стајне ноге,</p> <p>– ходање са реквизитом,</p> <p>– ходање са променом правца и смера,</p> <p>– ходање комбиновано са различитим покретима,</p> <p>– ходање преко ниских препрека,</p> <p>– елементарне игре са ходањем.</p> <p>Техника трчања:</p> <p>– трчање преко препрека,</p> <p>– трчање са променом ритма,</p> <p>– трчање са променом правца и смера,</p> <p>– брзо трчање стартом из различитих почетних положаја,</p> <p>– трчање 30 m</p> <p>– елементарне игре са трчањем.</p>
		Скакања и прескакања	<p>Прескакање вијача, палица и других реквизита поређаних на тлу једноножним и суножним одскоком.</p> <p>Комбинације скокова,</p> <p>Скок удаљ и увис из места и залета.</p> <p>Скок са повишене површине.</p> <p>Припремне вежбе за прескок:</p> <p>игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.</p>

		Бацања и хватања	<p>Ходање и трчање са котрљањем лопте. Бацање лоптице из места у даљину и у циљ. Бацање лоптице из кретања. Бацање лопте увис без и са окреом за 360°. Вођење лопте једном и другом руком у месту и кретању. Додавање лопте једном и другом руком. Вођење лопте у ходању и трчању. Гађање лоптом у импровизовани кош, ниски кош и гол. Елементарне игре са вођењем, додавањем и гађањем лоптом у циљ. Штафетне игре и друге елементарне игре лоптом (вођење, хватање, додавање).</p>	
		Пузања, вишења, упори и пењања	<p>Помицање на дохватном вратилу са погрченим ногама у вису предњем. Помицање у вису предњем окретањем за 180°, са укрштеним хватом. Њихање уз помоћ.</p> <p>Проширени садржаји Узмак корацама уз косу површину. Бочно пењање уз лестве са наизменичним прехватањем и опирањем истовремено обема ногама.</p>	
		Вежбе на тлу	<p>Основни садржаји Два повезана колута напред. Колут напред и скок пруженим телом. Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину. Колут назад. Састав од научених елемената. Игре усвојених вежби.</p> <p>Проширени садржаји Колут напред из упора стојећег опружених ногу. Колут преко лопте. Одељенско такмичење са задатом комбинацијом вежби.</p>	
		Вежбе равнотеже	<p>Основни садржаји Мала вага на тлу, клупи и ниској греди. Ходање привлачењем на целом стопалу и успон. Ходање опружањем стајне и предножењем замајне ноге. Ходање уназад на греди. Састав из првог разреда допунити наученим вежбама.</p> <p>Проширени садржаји Наскок кораком на греду. Чучањ и окрет у чучњу за 90° и 180°. Састав из првог разреда допунити вежбама ходањем уназад и окретом у чучњу за 180°. Одељенско такмичење.</p>	
		Вежбе са реквизитима	<p>Вежбе обликовања сареквизитима. Трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита. Прескакање вијаче на различите начине. Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са ластиншом. Полигон и елементарне игре уз коришћење реквизита</p>	
		Плес и Ритмика	<p>Основни садржаји Народно коло и дечији плес по избору. Повезивање елемената из првог разреда у композицију – састав. Основни ритмички покрети са реквизитима.</p> <p>Проширени садржаји Прескакање вијаче уназад. Комбиновано прескакање вијаче напред-назад. Ходање и трчање са бацањем и хватањем лопте и обруча. Вежба са вијачом</p>	
		Полигони	<p>Кобиновани полигон од усвојених вештина (вежби).</p>	
		ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	Култура вежбања и играња	<p>Основни термини у вежбању. Вежбам безбедно. Чувам своје и туђе ствари. Правила елементарних игара. Некад изгубим, а некада победим. Навијам пристојно.</p>
			Здравствено васпитање	<p>Моје здравље и вежбање. Мишићи, зглобови и кости мога тела. Телесни развој. Лична хигијена. Хигијена простора за вежбање. „Шарени-разноврсни оброк” – правилна исхрана. Значај воде за организам и вежбање.</p>

Кључни појмови садржаја: базична кретања, вежбање, игра, здравље, васпитање.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепција Физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области:

- физичке способности,
- моторичке вештине,
- физичка и здравствена култура.

Већина исхода у програму је развојног карактера и протеже се кроз цео први циклус основног образовања и васпитања, узимајући у обзир узраст ученика и сензитивне периоде развоја физичких способности.

Програм другог разреда базиран је на континуираном развоју знања, вештина, ставова и вредности.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА

- А. часови физичког и здравственог васпитања;
- Б. слободне активности;
- В. недеља школског спорта;
- Г. активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање ...);
- Д. школска такмичења;
- Ђ. корективно-педагошки рад и допунска настава.

А. Часови физичког и здравственог васпитања

Наставне области:

I. ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

На свим часовима као и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

- развијање физичких способности које се континуирано реализују у припремном делу часа. Део главне фазе користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;
- подстицање ученика на самостално вежбање;
- учвршћивање правилног држања тела.

II. МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

Усвајање моторичких вештина остварује се путем основних и проширених програмских садржаја тако што се примењују основни дидактичко-методички принципи и методе рада неопходне за достизање постављених исхода.

Усвојене моторичке вештине ученицима треба да омогуће примену у свакодневним и специфичним животним ситуацијама.

Ученицима који имају потешкоћа да усвоје неке од садржаја, задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе.

Ученику који има потешкоће да достигне предвиђени исход, оставља се могућност да тај исход достигне у наредном периоду.

Усавршавање неких моторичких задатака је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.).

У раду са напреднијим ученицима, реализују се проширени садржаји. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности.

Пре рада на усвајању нових моторичких вештина из наведених наставних тема, неопходно је поновити моторичке вештине усвојене у првом разреду.

III. ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практичан рад.

Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу.

Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.

Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу; развијање и неговање другарства; препознавање негативних – неприхватљивих облика понашања у игри и др.

Поред наведеног, у овој области потребно је радити и на: неговању патриотских вредности (народне традиције) и мултикултуралности; формирању правилног односа према различитостима, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених вредности, итд.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дефинисани исходи су важан део и незаобилазан елемент процеса планирања наставе и учења. Дефинисани исходи представљају резултат учења на крају сваког разреда, па је при планирању рада потребно одредити временску динамику у односу на остваривање одређених исхода током школске године. Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током године.

Предмет се реализује кроз 108 часова практичне наставе. Број часова датих наставних тема планира се на основу процене наставника, материјално-техничких и просторних услова. Наставне теме или поједини садржаји за које не постоје услови за реализацију могу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајући услови.

Неке наставне теме остварују се реализацијом основних и проширених садржаја.

Основни садржаји су они које је неопходно спровести у раду са ученицима, узимајући у обзир способности ученика, материјално-техничке и просторне услове.

Проширени садржаји су они које наставник бира и реализује у раду са ученицима (групама или појединцима) који су савладали основне садржаје, узимајући у обзир ниво достигнутог – остварености исхода, потребе ученика и услове за рад.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретне задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима примењивати диференциране облике рада, доzirати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, тако што се води рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимизацији интензитета рада.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.

1. Развој снаге
 - без и са реквизитима,
 - на справама и уз помоћ справа.
2. Развој покретљивости
 - без и са реквизитима,
 - уз коришћење справа.
3. Развој издржљивости
 - трчање,
 - елементарне игре,
 - вежбање уз музику,
 - плес.

4. Развој координације

– извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима.

5. Развој брзине

– једноставне и сложене кретне структуре изводити максималним интензитетом из различитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитих положаја, итд.),

- штафетне игре,
- извођење вежби максималном брзином.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

1. Ходање и трчање

Ходање кратким корацама, дугим корацама, у различитом ритму, ходање са опружањем стајне ноге, ходање са реквизитом, ходање са променом правца и смера, ходање комбиновано са различитим покретима (покрети руку, ногу, тупа), ходање преко ниских препрека, елементарне игре са ходањем.

Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку, са подизањем колена, трчање преко препрека, трчање са променом ритма, трчање са променом правца и смера, брзо трчање 30 m са стартом из различитих почетних положаја, елементарне игре са трчањем.

2. Скакања и прескакања

Поскоци у месту: суножним одскоком и суножним доскоком са опружањем тела, лево–десно, напред–назад, у доскок разножно и поново суножно; са вијачом (са међупоскоком и без међупоскока); једноножним одскоком и доскоком на једну ногу, саопружањем тела, лево–десно, напред–назад. Скок суножним одскоком пруженим телом са окретом за 90° и суножним доскоком. Суножно наскок на повишену површину (до висине шведске клупе), на наслагане струњаче или горњу површину шведског сандука. Скок удаљ из места, уз правилан замах рукама, амортизацију и завршни положај.

Поскоци у кретању: после неколико корака, једноножни поскок једном, после неколико корака, једноножни поскок другом ногом и наизменично; после неколико корака једноножни одскок и меки суножни доскок до почучња („да се не чује“). Поновити после неколико трчећих корака. Једноножни наскок на повишену површину чеоним и бочним залетом (два оквира шведског сандука, ниска греда, коцка) и суножни доскок на меку површину.

Скакање преко вијача, палица и других реквизита поређаних на тлу једноножним и суножним одскоком.

Школица, игра „ластиша“ и др.

Комбинације скокова:

- скокови са ноге на ногу,
- скок са једне ноге и доскок на исту,
- скокови одразом са једне ноге и доскок на обе ноге,
- скокови преко ниже препреке.

Скокови удаљ: повезати залет од неколико трчећих корака са једноножним одскоком са обележеног простора (шира површина, или линије) и доскок на меку површину (струњача за скок увис, песак).

Скокови увис: из залета право једноножним одскоком прескочити вијачу или ластиш, ноге погрчити и меко суножно доскочити (у групи од три до четири ученика); прескочити ластиш (постављен по ширини) истовременим поласком два до три ученика.

Скок са повишене површине, комбинован са увинућем, згрченим ногама, са окретом за 90° или 180°.

Вежбе (скакања и прескакања) упором рукама: боком поред шведске клупе, упор и суножним одскоком наскок у упор чучећи, исто, прескочити клупу.

Припремне вежбе за прескок:

- суножни скокови са одскачне даске, доскок на струњачу.

Прескакање дуге вијаче која се окреће: појединачно из места, са уласком и изласком према могућностима ученика.

Игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.

3. Бацања и хватања

Бацање лоптице (левом и десном руком) из места и удаљ и у циљ (оквир од шведског сандука, обележени циљ на зиду, квадрати од вијача на рукометном голу...). Вежбе поновити у ходању и лаганом трчању.

Бацање лопте увис и после њеног одбијања од тла хватање обема рукама: уз цео окрет, после пљеска рукама, затварања очију, чучња, седа...; закотрљати лопту по тлу и хватањем је подићи обема рукама.

Вођење лопте у месту и ходању (левом и десном руком).

Додавање лопте у паровима, у месту, са груди и изнад главе.

Игре са вођењем и додавањем лопте и гађањем у циљ.

4. Пузења, вишења, упори и пењања

Реализују се кроз основне и проширене садржаје.

Основни садржаји

Пузања по струњачи на различите начине (лицем према тлу, леђима на тлу...).

Пењање: уз рипстол, уз морнарске лестве, чеоно, наизменичним прехватањем, пењање.

Провлачење кроз окна шведског сандука, клупе и реквизита (обруч) и др.

Пењање и спуштање на и са различитих справа.

Вишења: у вису лежећем опруженим телом, помицање улево и удесно. Помицања у вису слободном. Вис активни на свим справама на којима се вис може извести.

Помицање на дохватном вратилу са погрченим ногама у вису предњем.

Помицање у вису предњем са окретањем за 180°, са укрштеним хватом.

Њихање уз помоћ.

Упор активни на тлу и на свим справама на којима се упор може извести.

Проширени садржаји

Узмак корацама уз косу површину.

Бочно пењање уз лестве са наизменичним прехватањем и опирањем истовремено обема ногама.

5. Вежбе на тлу

Реализују се кроз основне и проширене садржаје.

Основни садржаји

Клек, усправ без помоћи руку; клек суножни на струњаче; клек једноножни, усправ; кретање у упору чучећем и упору склоњено, лицем и леђима ка тлу; из чучња, малим одразом доскок прво на руке, а затим на стопала у упор чучећи („жабљи поскоци“). Клек, узручење, заклон.

Поваљка на леђима. Став на лопатицама („свећа“), грчењем и обухватом колена поваљка низ косу површину.

Колут напред, из чучња у чучањ, низ косу површину (на рипстолу окачење шведске клупе и прекривене струњачама).

Колут напред, из чучња у чучањ, и из чучња до става усправно и узручења.

Поваљка на стомаку (лежање на трбуху, обухватити рукама скочне зглобове – поваљка).

Два повезана колута напред.

Колут напред и скок пруженим телом.

Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину.

Колут назад.

Поновити састав из првог разреда, комбинацију на тлу од следећих вежби:

најмање четири такта вежби обликовања, колут напред до става усправно, окрет у успону на обе ноге за 180°, чучањ, став на лопатицама, став усправно и два дечја поскока.

Састав од научених елемената:

Два везана колута напред до става усправно, окрет у успону на обе ноге за 180°, чучањ, став на лопатицама, став усправно, колут назад, усправ и два дечја поскока.

Примене усвојених вежби кроз игру

Проширени садржаји

Колут напред из упора стојећег опружених ногу.

Колут преко лопте.

Одељенско такмичење у комбинацији научених вежби.

6. Вежбе равнотеже

Реализују се кроз основне и проширене садржаје.

Основни садржаји

Ходање по линији напред са правилним постављањем стопала (гимнастичким кораком), и уназад са опруженом упорном ногом, краћим корацима, корацима у успону и са различитим положајем руку (о бок, одручење, узручење).

Ходање по широком делу шведске клупе:

напред – одручење; уназад опружањем упорне ноге, узручење; у страну: из става спетног, руке о бок, ходање корацима са привлачењем до става спетног и узручења, зибом почучњем, корак у страну – одручити, став спетни, узручити.

Лагано трчање на предњем делу стопала са правилним држањем тела, рукама о бок или у одручењу (шведска клупа и ниска греда).

Комбинација вежби из првог разреда: из става спетног на почетку шведске клупе, трчање до половине клупе, одручити; став: једна нога иза друге, узручити, одручити; ходање до краја клупе, одручити, став: једна нога иза друге узручити; ходање уназад до половине клупе, једна нога иза друге, руке о бок; окрет за 90° ходање у страну корацима са привлачењем и зибом почучњем, одручити; на крају греде став спетни, узручити, саскок, предручити, став спетни, приручити, завршити леђима према клупи. Ако школа нема клупу или греду, комбинацију научити на тлу, на линији.

Мала вага на тлу, клупи и ниској греди.

Ходање са привлачењем на целом стопалу и успон.

Ходање опружањем стајне и предножењем замајне ноге.

Ходање у назад на греди.

Састав из првог разреда допунити наученим вежбама.

Проширени садржаји

Наскок кораком на греду.

Чучањ и окрет у чучњу за 90° и 180°.

Састав из првог разреда допунити вежбама: ходање у назад и окретом у чучњу за 180°.

Одељенско такмичење.

7. Вежбе реквизитима

Вежбе реквизитима користити приликом савладавања следећих садржаја:

Вежбе обликовања са лоптом, палицом, обручем, вијачом и другим реквизитима.

Трчања, поскоци и скокови – вијаче, палице и обручи поређани на краћем и дужем одстојању: прескакање кратке и дуге вијаче; ритмичке вежбе;

Коцке, шведска клупа или шведски сандук: пењање и силажење нагазним кораком и суножним доскоком у чучањ и почучањ; суножни наскок и доскок у чучањ и почучањ; чуњеви и обручи: вијугаво трчање, трчање са реквизитом у рукама (лопта, медицинка, обруч...);

Прескакање вијаче на различите начине (суножним, једноножним скоковима, прескакања са међускоком, са ноге на ногу, прескакање вијаче у кретању).

Дизање и ношење: предмета и реквизита (коцка, медицинка...) на различите начине; постављање и скупљање предмета и реквизита.

Игре са ластичом.

Полигон и елементарне игре узкоришћење палица, вијача, обруча, коцки и чуњева.

8. Плес и ритмика

Реализују се кроз основне и проширене садржаје.

Основни садржаји

Ритмичко ходање и трчање променљивим ритмом, темпом уз плесак и одговарајућу музичку пратњу. Кретања уз мењање положаја руку, ногу и трупа. Галоп напред и странце. Дечји поскок. Сачинити састав од научених елемената уз музичку пратњу.

Основни ритмички покрети са реквизитима

Вијача: њихање и кружење вијачом или траком у бочној и чеonoј равни; суножни скокови кроз вијачу обртањем напред. Певезати ова два елемента као обавезни састав.

Прескакање вијаче у кретању напред.

Лопта или обруч: кружења у чеonoј и бочној равни обема и једном руком; бацање и хватање у задатом ритму у месту и у кретању са почучњем;

Плесови: „Ја посејох лубенице” и „Ми смо деца весела”.

Једно коло по избору.

Проширени садржаји

Прескакање вијаче уназад.

Комбиновано прескакање вијаче напред-назад.

Ходање и трчање са бацањем и хватањем лопте и обруча.

Вежба са вијачом:

Њихање вијаче у бочној равни напред-назад, кружење, отворити вијачу у предручењу, два суножна поскока са међупоскоком, два суножна поскока без међупоскока окретањем вијаче напред, њихање и кружење у бочној равни на супротној страни, исти скокови али са окретањем вијаче назад, зауставити вијачу у предручењу и наставити четири поскока са ноге на ногу обртањем вијаче напред, став спетни, предручење.

9. Полигони

Полигони се примењују након неколико обрађених тематских целина (наставних тема или области).

Полигони се састављају од усвојених вежби у складу са условима за извођење наставе.

Комбиновани полигон са задацима уз коришћење справа и ревизита (провлачења, ношења, котрљања, пењања, вишења, прескакања...).

Усавршавање моторичких вештина може се реализовати кроз драматизацију вежбања уз корелацију са другим наставним предметима (музичко, ликовно, математика, српски језик и књижевност...).

Пливање

Наставну тему *Пливање*, реализују школе које за то имају услове у школи или објектима ван ње.

Програм наставе пливања садржи:

– обуку непливача,

– игре на води.

Наставу пливања реализује наставник физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставником који спроводи разредну наставу том одељењу.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све друге наставне области и теме уз практичан рад и састоји се од две наставне теме *Култура вежбања и играња* и *Здравствено васпитање*.

Основни термини у вежбању

У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежби и упознати их са утицајем примењених вежби на организм.

Вежбај безбедно

Упознати ученика са правилима понашања која важе у просторима за физичко вежбање како у школи, тако и ван ње. Истичати неопходност поштовања правила понашања током вежбања.

Чувам своје и туђе ствари

Формирање свести о потреби чувања како својих тако и туђих ствари.

Правила елементарних игара

Усвајање основних правила елементарних игара које се на часу реализују. Развијање свести о потреби поштовања правила игара, као и последицама њиховог непоштовања.

Некад изгубим, а некад победим

Неговање такмичарског духа. Прихватање победе и пораза на социјално прихватљив начин (без ругања и ниподаштавања противника...).

Навијам пристojно

Подстицати ученике да приликом игре или такмичења поштују своју и противничку екипу и награде сваки леп потез и поступак учесника у игри.

Здравствено васпитање

Моје здравље и вежбање

На начин прихватљив за ученике објаснити значај различитих вежбања за здравље. Развој свести о потреби да се буде здрав и шта значи здравље за човека. Неопходно је да уоче разлике између здравог и болесног стања организма.

Мишићи зглобови и кости

Ученици именују делове тела, кости, зглобове и мишиће (груди, стомак, леђа, ноге, руке – рамени појас) и наводе њихову улогу. Могућности свог тела ученици показују кроз вежбање. Нагласити значај физичке активности и физичког и здравственог васпитања као предмета.

Телесни развој

Проширити ученичка знања о сопственом расту и развоју. Оспособити их да уоче одређене промене током досадашњег развоја.

Лична хигијена

Формирање свести о значају одржавања личне хигијене. Стварање навике да се опрема за физичко вежбање уредно одржава и чува.

Хигијена простора за вежбање

Формирање навике да се хигијена простора у којем ученик вежба уредно одржава и чува (сала, свлачионице игралишта...)

„Шарени – разноврсни оброк” правилна исхрана

Упознавати ученика са значајем разноврсности исхране.

Значај воде за организм и вежбање

Упознавати ученика са значајем редовног и довољног конзумирања течности – воде и њеним значајем у вежбању.

Основне карактеристике реализације наставе:

- јасноћа наставног процеса;
- оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;
- избор рационалних облика и метода рада;
- избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходом;
- функционална повезаност делова часа – унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме.

При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада.

Избор дидактичких облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода.

У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају прецизност извођења. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе Физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- Ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у физичком и здравственом васпитању који обухвата:
 - вежбање у адекватној спортској опреми;
 - активно учествује на часовима физичког и здравственог васпитања;
 - вежбање и играње у слободно време.
- Приказ једног комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита.
- Постигнућа у моторичким вештинама.
- Индивидуални напредак ученика

Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир његов индивидуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу.

Код ученика ослобођених практичног дела наставе прати се и вреднује:

- познавање основних правила елементарних игара, основних здравствено-хигијенских правила вежбања и здраве исхране;
- учешће у ваннаставним активностима.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, врши се на основу посебног ангажовања у настави.

Праћење вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.

ВАННАСТАВНЕ И ВАНШКОЛСКЕ АКТИВНОСТИ

План и програм ових активности предлаже Одељенско веће другог разреда и саставни је део годишњег плана рада школе и школског програма.

Б. Слободне активности

Реализују се према интересовању ученика. Сачињава се посебан програм при чему се узимају у обзир материјални и просторни услови рада, узрасне карактеристике и способности ученика.

В. Недеља школског спорта

Ради развоја и практиковања здравог начина живота, схватања важности сопственог здравља и безбедности, о потреби него-

вања и развоја физичких способности, као и превенције насиља, наркоманије, малолетничке делинквенције, школа у оквиру Школског програма реализује недељу школског спорта.

Недеља школског спорта обухвата:

- физичке активности прилагођене узрасту и могућностима ученика;
- културне манифестације са циљем промоције физичког вежбања, спорта и здравља (ликовне и друге изложбе, фолклор, плес, музичко-спортске радионице...);
- ђачке радионице (о здрављу, физичком вежбању, спорту и др...).

План и програм Недеље школског спорта сачињава Одељенско веће другог разреда заједно са Стручним већем предметних наставника који реализују наставу Физичког и здравственог васпитања у другом циклусу, као и другим Стручним већима (ликовне културе, музичке културе, историје, информатике...) и стручним сарадницима у школи, водећи рачуна да и ученици који су ослобођени од практичног дела наставе Физичког и здравственог васпитања, буду укључени у организовању ових активности.

Г. Активности у природи (излет, крос, зимовање, летовање...)

Из фонда радних дана, предвиђених заједничким планом, школа организује активности у природи:

- излет;
- крос се организује минимум једном у току школске године;
- зимовање – организује се за време зимског распуста (физичке активности на снегу);
- летовање – организује се за време летњег распуста (камповање итд.).

План и програм ових активности сачињава Одељенско веће другог разреда у сарадњи са Стручним већем предметних наставника који реализују наставу Физичког и здравственог васпитања у другом циклусу.

Д. Школска такмичења

Школа за ученике другог разреда организује и спроводи такмичења из минимум једне елементарне игре или полигона у току школске године, као интегрални део процеса Физичког и здравственог васпитања. План такмичења доноси Одељенско веће другог разреда у сарадњи са Стручним већем наставника Физичког и здравственог васпитања.

Ученици могу да учествују и на такмичењима у систему школских спортских такмичења Републике Србије, која су у складу са наставним планом и програмом, као и на такмичењима од интереса за локалну заједницу.

Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

Ове активности организују се са ученицима који имају:

- потешкоће у остваривању исхода;
- смањене физичке способности;
- лоше држање тела;

– здравствене потешкоће које онемогућавају редовно похађање наставе.

За ученике који имају потешкоће у савладавању градива и ученике са смањеним физичким способностима организује се допунска настава која подразумева савладавање оних обавезних програмских садржаја које ученици нису успели да савладају на редовној настави, као и развијање њихових физичких способности;

Рад са ученицима који имају лоше држање тела подразумева:

- уочавање постуралних поремећаја код ученика;
- саветовање ученика и родитеља;
- организовање додатног превентивног вежбања у трајању од једног школског часа недељно;
- организовање корективног вежбања у сарадњи са одговарајућом здравственом установом.

Рад са ученицима са здравственим потешкоћама организује се искључиво у сарадњи са лекаром специјалистом, који одређује врсту вежби и степен оптерећења, а спроводи их наставник Физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставником који реализује разредну наставну у одељењу које ученик похађа.

Ослобађање ученика наставе физичког и здравственог васпитања

Ученик може бити ослобођен само практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара.

Ученик ослобођен практичног дела, у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођеним ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и корелацији са садржајима других предмета.

Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да:

- прате игру и усвајају правила игара,
- направе едукативни цртеж са спортског догађаја,
- на други начин помажу у настави.

Пример исхода за ученике ослобођене од практичног дела наставе:

По завршетку теме ученик ће бити у стању да:

- наведе основна правила елементарне игре која се најчешће примењује у настави;
- примени основна здравствено-хигијенска правила;
- помогне у организацији активности предвиђених програмом.

Педагошка документација

– Планови рада Физичког и здравственог васпитања, план рада одељенског већа, годишњи план (по темама са бројем часова), месечни оперативни план, план ванчасовних и ваншколских активности и праћење њихове реализације.

– Писане припреме: форму и изглед припреме сачињава сам наставник у складу са Стручним упутством.

Педагошку документацију наставник сачињава у писаној или електронској форми.

4. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

Назив програма

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ

Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

Разред

други

Годишњи фонд часова

36 часова

ИСХОДИ По завршеном разреду ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – разликује понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе; – успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој припада; – исказе своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге; – препозна и уважи осећања и потребе других; – наведе и својим речима објасни основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима; – прихвата и образлаже на примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости; – препозна ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да тражи помоћ; – се договара и одлучује у доношењу правила групе и да се понаша у складу са њима; – наводи примере међусобне повезаности права и одговорности; – разликује ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, из књижевних дела које чита и филмова које гледа; – саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем; – даје и прихвата предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу; – представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе; – се понаша у складу са Правилником о безбедности ученика; – наводи примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи; – препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета; – сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи; – износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи; – учествује у изради плана једноставне акције; – са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; – доприноси промоцији акције; – на једноставан начин вреднује изведену акцију. 	<p style="text-align: center;">ЉУДСКА ПРАВА Ја и други у различитим групама</p>	<p>Групис идентитет Ко смо ми – сличности и разлике? Групе којима припадамо (породица, одељење, школа, спортски клуб, музичка школа...) Од чега зависи функционисање и напредак групе: комуникација, сарадња, узајамно подржавање, блискост. Понашања појединаца која ојачавају или ометају односе у групи.</p> <p>Осећања Изражавање сопствених осећања. Осећања других, како их препознајемо и уважавамо. Веза осећања са мислима и понашањима.</p> <p>Потребе и права Моје потребе и потребе других. Осећања, потребе, вредности и начин њиховог остваривања. Веза са правима.</p> <p>Права детета Конвенција о дечјим правима. Различити смо, али су нам права иста. Људска права важе свуда и за сваког.</p> <p>Кршење и заштита права Нисам посматрач, реагујем на ситуације кршења права дече у одељењу и школи. Знам како и коме да се обратим за помоћ.</p>
	<p style="text-align: center;">ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Школа као заједница</p>	<p>Школа као заједница Вредности школе као заједнице – равноправност, одговорност, солидарност, брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Правила у школи и њихова функција. Одговорности ученика и одраслих за функционисање школе као заједнице.</p> <p>Односи у заједници Како радим сам, а како у групи? Шта у школи радимо заједно? У чему смо добри? У чему бисмо могли бити бољи? Како комуницирамо у групи? Насилна и ненасилна комуникација.</p> <p>Сукоби Узроци сукоба и шта са њима. Сукоб из угла оног другог. Посредовање у сукобу. Конструктивно решавање сукоба.</p>
	<p style="text-align: center;">ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Школа као безбедно место</p>	<p>Безбедност ученика у школи Ученици имају право на заштиту и безбедност. Правилник школе о безбедности ученика. Безбедност ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе – на излету и на настави у природи. Безбедност ученика је одговорност свих – запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе. Безбедно и небезбедно понашање на интернету. Одговорна употреба мобилног телефона.</p>
	<p style="text-align: center;">ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Школа као безбедно место за све</p>	<p>Како учинити школу безбедним местом за све – планирање и извођење једноставне акције. Кораци у планирању и извођењу акције. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције – видео-снимци фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или панова, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.</p>

Кључни појмови садржаја: група, школа као заједница, безбедност у школи.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Изборни програм Грађанско васпитање за други разред организован је, као и програм за први разред, по моделу спирале што значи да су садржаји дати у исте четири области (*Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам*) али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза.

У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада али увек имајући у виду исходе које треба остварити. Они су тако дати да одговарају узрасту ученика и да су проверљиви, односно наставник може, пратећи активности ученика, лако да утврди да ли их они остварују и у којој мери. Најчешће су на нивоу примене што значи да се знање и разумевање подразумевају јер без тога нема примене. Такав приступ одговара концепту Грађанског васпитања од кога се очекује да код ученика развија конативну, вољну компоненту која долази до изражаја у понашању. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета и развоја међупредметних компетенција. Између исхода постоји повезаност. Остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода што се препознаје у томе да се неки исходи у истој или сличној формулацији налазе у програмима за више разреда.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу планирања наставе и учења наставник се руководи, преваходно, исходима које ученици треба да остваре. Приликом осмишљавања активности, како наставника тако и ученика, треба имати у виду да се свака од њих може вишеструко искористити. На пример, у оквиру скоро свих активности на различитим садржајима могућ је допринос остваривању исхода који се односе на комуникацију, осетљивост за различитост, емпатичност и друге опште исходе Грађанског васпитања. То значи да за такве исходе нису потребни посебни садржаји, активности и часови. Њихово остваривање одвија се постепено и спонтано са тенденцијом да ученици аутентично развијају пожељне облике понашања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Добро је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика, добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем.

Како је планом предвиђено да се у другом разреду са фондом од једног часа недељно остварује Пројектна настава, то је

добра прилика да се повеже са активностима Грађанског васпитања. Пројектна настава по свом концепту у потпуности одговара природи овог изборног програма. Заједничко им је што доприноси когнитивном, афективном и социјалном развоју ученика, као и развоју међупредметних компетенција. Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе који се односе на тражење решења за неки проблем кроз тимски рад и коришћење савремених технологија. Заједничко им је и то што се предност даје процесу рада и сарадњи наспрам самих резултата. Пројектна настава од ученика захтева самостално проналажење информација, способност решавања проблема, рад у групи, критичко мишљење, доношење одлука, аргументовање, преузимање одговорности, поштовање рокова, планирање, што су све захтеви и програма Грађанског васпитања посебно у области *Грађански активизам*. Посебно треба нагласити да Пројектна настава подразумева унапређивање компетенције ученика да користе савремене технологије у образовне сврхе на одговоран и безбедан начин што се потпуно уклапа са очекиваним исходима програма за Грађанско васпитање у другом разреду где је један део од безбедности ученика посвећен опасностима у коришћењу интернета.

Грађанско васпитање, као програм, део је ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Најјача корелација је са Српским језиком и предметом Свет око нас где се може користити тематско планирање.

У овом програму продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Они се могу користити у току рада на неком садржају као вид документовања процеса учења и активности ученика, при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процене напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван одељења/групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе.

За реализацију програма и остваривање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Он подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе што је озбиљан захтев за ученике другог разреда који су још увек у великој мери фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се остваре жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање ученика у Грађанском васпитању се остварује у складу са *Правилником о оцењивању у основној школи*. Оно је описно и подразумева да ученици имају увид у своје напредовање које није само у овом изборном програму већ и у развоју неколико међупредметних компетенција, посебно *Одговорно учење* у *демократском друштву*, где овај изборни програм има највећи допринос. Како је највећи број активности ученика у оквиру часова Грађанског васпитања, организован кроз групни рад, то значи да наставник треба да има јасне критеријуме праћења напредовања који су и ученицима познати. Могу се пратити следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научно, предвиди последице, дају креативна решења. Наставник, такође, прати и вреднује како ученици међусобно сара-

ђују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Када су у питању активности ученика у оквиру последње области, ученици не треба да буду оптерећени резултатима јер и из неуспешних акција може се пуно тога научити. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе.

5. ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИПРЕМУ ИНДИВИДУАЛНОГ ОБРАЗОВНОГ ПЛАНА ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА

5.1. Индивидуални образовни план за социјално ускраћене ученике и ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом

Индивидуални образовни план се припрема за ученике којима је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика и других разлога потребна додатна образовна подршка. Циљ индивидуалног образовног плана јесте постизање оптималног укључивања таквих ученика у редован образовно-васпитни рад и њихово осамостаљивање у вршњачком колективу. За сваког ученика појединачно, према његовим специфичним потребама и могућностима, припрема се прилагођен начин образовања који обухвата индивидуални образовни план, програм и начин рада који садрже: 1) дневни распоред активности часова наставе у одељењу; 2) дневни распоред рада са лицем које пружа додатну подршку и учесталост те подршке; 3) циљеве образовно-васпитног рада; 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или све предмете са образложењем за одступање; 5) програм по предметима, у коме је прецизирано који садржаји се обрађују у одељењу, а који у раду са додатном подршком; 6) индивидуализован начин рада наставника, избор адекватних метода и техника образовно-васпитног рада. Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог стручног тима за инклузивно образовање. Тим за инклузивно образовање чине наставник разредне наставе, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби педагошки асистент и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник при планирању свог рада у одељењу усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика. Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

5.2. Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима

За ученике са изузетним способностима припрема се индивидуални образовни план, програм и начин рада којим се утврђује обogaћен начин образовања и васпитања који садржи: 1) дневни распоред активности часова наставе у одељењу; 2) дневни распоред рада са лицем које пружа додатну подршку и учесталост те подршке; 3) циљеве образовно-васпитног рада; 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или све предмете са образложењем за одступање; 5) програм по предметима, прецизирано који садржаји се обрађују у одељењу, а који у раду са додатном подршком; 6) индивидуализован начин рада наставника, избор адекватних метода и техника образовно-васпитног рада.

6. НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

6.1. Начин прилагођавања програма предмета од значаја за националну мањину

У настави предмета од значаја за националну мањину (Свет око нас, Музичка култура и Ликовна култура) изучавају се додатни садржаји који се односе на историјско и уметничко наслеђе одређене мањине. Од наставника се очекује да, у оквирима дефинисаног годишњег фонда часова, обраде и додатне садржаје, обезбеђујући

остваривање циља предмета, стандарда постигнућа ученика и дефинисаних исхода. Да би се ово постигло веома је важно планирати и реализовати наставу на тај начин да се садржаји из културно-историјске баштине једне мањине не посматрају и обрађују изоловано, већ да се повезују и интегришу са осталим садржајима програма користећи сваку прилику да се деси учење које ће код ученика јачати њихов осећај припадности одређеној националној мањини.

7. УПУТСТВО ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОЈЕКТНЕ НАСТАВЕ

Планом наставе и учења у првом циклусу основног образовања и васпитања дефинисана је Пројектна настава као облик образовно-васпитног рада којим се развијају опште међупредметне компетенције уз употребу информационо комуникационих технологија. Усмерена је на достизање исхода који се првенствено одnose на логичко и критичко мишљење као и припрему ученика за лако сналажење у свету технике, технологије и рачунарства, како у свакодневном животу тако и у процесу учења. У складу је са општим исходима образовања и васпитања и у функцији је когнитивног, афективног и социјалног развоја ученика.

Пројектна настава почива на савременим схватањима дeтeтa, наставе, функције образовања и сазнавања као социјалне конструкције подржане кроз сарадничко деловање, коришћењем различитих извора информација и активности. Применом пројектне наставе долази до повезивања познатог и непознатог, учења помоћу примера, учења примењивањем, развоја процедуралних знања, коришћења информационог технологија као и комбиновања конвергентног (логичког) и дивергентног (стваралачког) мишљења. Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе али се овом врстом наставе поред централног захтева, који се односи на тражење решења за неки проблем, потенцирају још и процедуре, планирање, евалуирање, презентовање резултата, коришћење савремених технологија на правилан начин и наравно, тимски рад, односно процес сарадње, који је изнад самог резултата у решавању проблема.

Пројектна настава је део целокупног образовно-васпитног рада и прати наставни процес уважавајући специфичности наставних предмета у другом разреду. Ослободити планирања и организације пројектне наставе су: уважавање узраста ученика и њихове природне радозналости; коришћење ваншколских знања, вештина и искустава ученика; укључивање свих ученика уз поштовање њихових различитости; повезивање садржаја свих наставних предмета и употреба савремених информационо-комуникационих технологија. Зато ова врста наставе омогућава да наставни предмети буду смислено међусобно повезани као и доведени у везу са свакодневним животом ученика. На тај начин се обезбеђује разумевање сврхе онога што се учи, функционално повезивање знања, вештина и искустава и мотивација ученика.

Пројектна настава је драгоцен начин рада јер од ученика захтева бројне активности, међу којима су: самостално проналажење информација; способност решавања проблема; самостално учење; рад у групи, сарадњу; критички однос према властитом и туђем раду; доношење одлука; аргументовање; усвајање другачијих, нових начина рада; планирање; поштовање рокова и преузимање одговорности.

С обзиром на узраст ученика другог разреда и чињеницу да су се са оваквим начином рада сусрели у првом разреду, примерено је да се реализују пројектни задаци где је наставник и даље главни организатор активности, а самосталност ученика се испољава у сегментима пројекта где је то могуће. Наставник пружа подршку свим ученичким активностима у току пројекта. Као и у првом разреду, и у другом разреду је важно наставити са култивисањем сарадње и начина на који се комуницира у групи што су важни циљеви пројектне наставе, јер доприносе јачању одељењске кохезије.

Пројектну наставу треба планирати и организовати на начин да садржи све потребне кораке:

- дефинисање циља и исхода који се пројектом желе постићи;
- планирање активности које одговарају теми пројекта, односно циљу пројекта, подела активности, избор материјала и метода рада, дефинисање места и динамике рада;

- реализацију планираних активности;
- приказ добијених резултата и продуката пројекта;
- вредновање пројекта (процена остварености дефинисаних циљева и исхода, указивање на успехе и тешкоће у току реализације пројекта).

При планирању наставник треба да дефинише тип пројекта, да одреди његов циљ, очекиване исходе, област којом се бави пројекат и повезаност са наставним предметима, његове садржаје, активности ученика, потребна средства, динамику рада по фазама и све што је потребно за успешно спровођење пројектне наставе. За други разред је, као и за први, најпримеренији је полуструктурирани тип пројекта где наставник даје ограничен избор тема, у великој мери дефинише методологију рада и сам одређује које ће материјале дати ученицима, а које ће они сами пронаћи. Све садржаје треба реализовати кроз различито тематско повезивање у игри или функционалној активности која задовољава интересовање и потребе детета на млађем школском узрасту.

Кроз пројектну наставу треба започети са развијањем основа дигиталне писмености. На овом узрасту, употреба ИКТ-а треба да буде сведена на употребу најједноставнијих алата и упознавање са коришћењем интернета. На крају другог разреда ученик би требао да буде у стању да:

- правилно укључи рачунар, покрене програм за цртање, користи одговарајуће алатке овог програма, сачува свој цртеж и искључи рачунар,
- користи интернет за учење и проналажење информација уз помоћ наставника,
- правилно седи при раду за рачунаром,
- зна да наведе могуће последице на здравље услед неправилног коришћења дигиталних уређаја.

Један од важних исхода реализације пројекта јесте оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим и представе их другима. Бројни су начини да се то постигне (представе, изложбе, кратки филм, текст у новинама, наступ на локалној телевизији, представљање за родитеље...), а њихов квалитет није приоритет.

Пројектна настава јесте захтевнији облик рада који подразумева добру припрему наставника. Планом је предвиђено да се реализује са једним часом недељно али сам наставник ће проценити каква динамика рада највише одговара могућностима ученика и фази у којој је пројекат. То значи, да уколико је потребно пројектна настава се може организовати и на другачији начин (на пример као двочас сваке друге недеље).

Родитељи треба да буду упознати са сврхом пројектне наставе и њеним најважнијим исходима. Они треба да подрже самосталне активности своје деце, или њихов заједнички рад са другом децом, као и да разумеју зашто је важно да не преузимају њихове задатке у жељи да имају боље продукте.

8. УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Школа је у обавези да својим Школским програмом и Годишњим планом рада предвиди различите активности у складу са својим ресурсима и просторним могућностима. Поред организације излета, посета изложбама и сарадње са локалном самоуправом, ученицима треба понудити већи број друштвених, техничких, хуманитарних, спортских и културних активности. Те активности могу се реализовати по програму које је сама школа развила, али могу се користити и програми који су претходно донети као изборни (нпр. *чувари природе, рука у тесту, народна традиција*). Сврха ових активности је подршка прилагођавању ученика првог разреда на школску средину и заједницу, као и задовољавање/проширивање њихових интересовања, дружење са вршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој неких вештина и друго. Активности треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за креативно испољавање, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених технологија. Резултате рада ученика у оквиру слободних активности треба учинити видљивим јер се на тај начин обезбеђује мотивација и за-

довољство учесника активности. Бројни су начини на које је могуће то остварити, као на пример: организовање представа, изложби, базара, објављивање на сајту школе, кроз смотре стваралаштва, спортске сусрете и друго.

За ученике овог узраста важно је да родитељи буду упознати са активностима које школа нуди и помогну да њихова деца изаберу оне које им највише одговарају.

ХОР

Певање у хору је непроцењива вештина у којој деца уживају од најранијег узраста. Свака основна школа је у обавези да организује рад хорова. У зависности од броја ученика и њихових певачких способности, могу се формирати разредни хор и/или хор млађих, то јест старијих разреда основне школе.

Рад са хором представља сложенији вид васпитно-образовног рада наставника. Рачуна се као саставни део обавезне наставе, а вредније се као педагошка норма наставника у оквиру обавезне двадесеточасовне норме са по три часа недељно, односно по 108 часова годишње.

Часови хора се изводе континуирано од почетка до краја школске године и као редовна настава улазе у фонд часова наставника музичке културе.

Образовни циљ обухвата развијање музичког укуса, стваралачких способности, спонтаног изражавања, музичког слуха и ритма, развијање гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...). Развија се дечји глас, правилно држање, дисање, интонација, изговор и артикулација.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње. Упознавање разноврсних дела домаћих и страних аутора доприноси развоју опште културе, међусобном разумевању, уважавању и поштовању.

Утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој) је веома значајан. Певање у хору у великој мери доприноси смањењу стреса и агресивности. Деца која певају у хору показују боље резултате у учењу и социјалним вештинама. Уједно, певање у хору подстиче и доживотну љубав према музици.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дечјих композитора и композиције са фестивала дечјег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет једногласних и двогласних композиција, а саррелла или уз инструменталну пратњу. При избору песама, наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности и примереног литерарног садржаја.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ХОРА

Наставник формира хор на основу провере слуха и гласовних могућности ученика, дикције и осећаја за ритам. Код сваког ученика треба да пронађе његов природни певачки регистар и опсег. На тај начин ће их поделити на певачке гласове (први и други, односно горњи и доњи) за извођење двогласних композиција.

На часовима хора, наставник треба да укаже на важност држања тела, дисања и правилног изговора гласова. Услов правилног дисања је правилно држање тела. Крајњи циљ је природно и синхронизовано певање и уједначен звук хора.

Вежбе дисања су важне за загревање гласница, отварање дисајних путева и опуштање грла. Практикују се пре вежби певања и значајне су за регулисање даха у току певања.

Вежбе распевавања доприносе квалитету певања и прецизном интонирању, чак и у почетним фазама. Како је певање техничка вештина, распевавање може помоћи развоју дечјих гласова. Наставник треба да буде креативан и користити вокализе које ће бити забавне деци, јер основни циљ је да заволе певање. Вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене.

Обрада песме:

– Обратити пажњу на избор песме имајући у виду могућности ученика. Код обраде нове песме најпре се приступа анализи текста. Наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. За вежбање дикције препоручује се и певање слогова или одговарајућег текста на истој тонској висини.

– Усвајање мелодије се одвија у фрагментима. Уколико је композиција двогласна, ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима, све док свака група не буде интонативно сигурна. Правилно интонирању могу помоћи и визуелни знакови, на које деца одлично реагују. На пример, покретима руку нагоре и надоле можемо давати знак деци да се мелодија креће навише или наниже.

– На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обратити пажњу на динамику и агогику.

Ученици треба да усвоје правило међусобног слушања, нарочито код унисоног певања. Уколико не чују ученика поред себе, значи да певају прегласно. Уколико се уз певање изводи и кореографија, покрете треба увежбати пре текста.

Од прве пробе хора, ученике треба упутити на правила понашања: нема причања у току извођења, жвакања жвака, треба да стоје право (мада их не можемо спречити да се врпоље). Ако ученици правила усвоје на пробама, лакше ће их поштовати на концертима. Незаобилазни су и детаљи везани за одабир гардеробе за наступе, уласка на сцену, распореда стајања, поклањања, изласка са сцене...

Обрађене композиције треба изводити на редовним школским активностима (Дан школе, Свечана прослава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт...), културним манифестацијама у школи и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ У ХОРУ У II РАЗРЕДУ

Химне

Државна химна
Химна Светом Сави
Химна школе

Дечје песме

М. Субота: *Од школе и књиге*
Б. Милићевић: *Ласте*
М. Бајагић: *Бројалица*
Ж. Б. Лили: *Док месец сја*
А. Кораћ: *Молимо за фину тишину*
Песма из Јапана: *Шуштити, шуштити*
К. Бабић: *За свако чудо*
К. Бабић: *Коњски реп*
К. Бабић: *Врабац*
М. Шоуц: *Јесен*
А. Кораћ: *Ал је леп овај свет*
М. Илић-Бели: *Јануарске звезде*
П. Озгијан: *Свитац*
М. Ђурђевић: *Анђели певају*
Л. Вукомановић: *Свети Саво, мудра главо*
М. Бајагић: *Мали слонов*
Д. Лаковић: *Ечке, течке*
Ст. Корунковић: *Пролећна песма*
Перпетум Цезиле: *Киша*

Народне песме

Киша пада
Дуње ранке
Кажми мени ђаче, учениче
Ој, Бадњаче, Бадњаче
Божјићна песма
Седи Ђира на врх сламе

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

У свакој основној школи има ученика чије интересовање и љубав за музику не може да се задовољи само оним што им пружа редовна настава. За такве ученике могу да се организују слободне активности у оквиру музичке и фолклорне секције.

У зависности од афинитета, креативних способности или извођачких могућности ученика, рад се може организовати кроз следеће активности:

- солистичко певање;
 - групе певача (дуети, терцети...);
 - „Мали композитор” (експериментисање са инструментима и звуцима, звучно осликавање и ритмичка пратња уз стихове, приче, бројалице, песме и музичке игре, компоновање мелодије...);
 - „Мала школа инструмента” (металофон, блок флаута, мелодика, Veehharfe/Melody lap harp...);
 - оркестар (Орфов инструментаријум, разноврсни инструменти...);
 - музичко-креативне радионице (прављење музичких инструмената, илустрације везане за наставу музичке културе и школске музичке догађаје...);
 - ритмичке радионице (осмишљавање малих музичких игара уз покрет, модерни и традиционални плес, ритмичке игре, игре чашама, штаповима, ’битбокс’ – вокалне перкусије...);
 - посете концертима у школи и ван ње (концерти ученика музичких школа, пријатеља школе, концерти у организацији Музичке омладине или неког другог удружења, концерти еминентних уметника, мјузикли, пројекције музичких филмова...);
 - музички уредник (одабир одговарајућег музичког материјала према датом садржају).
- Програм рада треба прилагодити могућностима сваког ученика или групе.

Назив предмета: МАТЕРЊИ ЈЕЗИК/ГОВОР СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ**БОСАНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ**Naziv predmeta **BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE**Cilj Cilj nastave i učenja *bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture* je sticanje znanja o osobenostima bosanskoga jezika, književnosti i kulture Bošnjaka, kao i razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, te razvijanje svijesti o sopstvenom nacionalnom identitetu, vrednovanju vlastitog kulturnog stvaralaštva i stvaralaštva drugih naroda.Razred **Drugi**Godišnji fond časova **72 časa (sata)**

ISHODI Po završenoj temi / oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST / TEMA	SADRŽAJI
<ul style="list-style-type: none"> – ima izražen interes za knjigu, znanje i čitanje sadržaja koje nudi knjiga; – zna klasificirati elemente toka događaja u priči; – može uočiti važne pojedinosti u književnome tekstu; – uočava likove i njihove osobine; – uočava prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje pojedinih likova; – prepoznaje slijed događaja u književnome tekstu; – sastavlja plan priče; – prepoznaje dijelove teksta koje govore likovi i one dijelove koje govori pripovjedač; – shvata i izvlači pouku priče; – razumije osjećanja koja u njemu budi priča; – doživljava priču može izraziti riječima, pokretom, crtežom, zvukom; – zna da je bajka priča o čudesnim, nestvarnim likovima i događajima; – zna da je basna kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje, biljke i predmeti; – može analizirati pjesmu, učiti je napamet i recitirati je izražajno; – uočava da u igrokazu glumci likove predstavljaju na pozornici; – glumi; – prepoznaje teorijske pojmove; 	KNJIŽEVNOST	Lektira Hadžem Hajdarević: <i>Bajramske cipele</i> Ahmet Hromadžić: <i>Dječak i ptica</i> Suada Hodžić: <i>Prvak Nino</i> Mevluda Melajac: <i>Vrapčići</i> Ela Peroci: <i>Papučica maca</i> Narodna priča: <i>Nasrudin i car</i> Narodna priča: <i>Lisica i roda</i> Braća Grim: <i>Hrabri krojač</i> Zehra Hubijar: <i>Zeko i djeca</i> Grugor Vitez: <i>Zalazak sunca</i> Mirsad Bećirbašić: <i>Naušnice od trešanja</i> Hajro Ikić: <i>Pismo učitelju</i> Omer Turković: <i>Hor hrčaka</i> Muharem Omerović: <i>Kad djeca vožnju uče</i> Ibrahim Kajan: <i>Igra žmurke</i> Zehnija Bulić: <i>Biciklo</i> Bela Džogović: <i>Maslačak</i> Nasiha KapidžićHadžić: <i>Sjenice</i> Halil Kadrić: <i>Prije prvog školskog sata (igrokaz)</i> Enes Kahvić: <i>Najbolji majstor (igrokaz)</i>

<ul style="list-style-type: none"> – istražuje i upoznaje se sa životom i običajima Bošnjaka; – zna o kulturno-historijskom naslijeđu Bošnjaka; – istražuje i upoznaje se sa ličnostima iz historije Bošnjaka; 		<p>Razumijevanje i doživljavanje proznoga književnoga teksta. O čemu ili o kome se govori u tekstu, slijed događaja, glavni događaj. Određivanje glavnog, najuzbudljivijeg, najljepšeg dijela priče (zapažanje i dojmovi).</p> <p>Osobine likova (prepoznavanje i zauzimanje stava prema liku). Uočavanje i doživljavanje osnovnog raspoloženja u pjesmi. Dramski tekst (igrokazi): pozorište, publika, pozornica, glumci.</p> <p>Bajka je priča o čudesnim, nestvarnim događajima i likovima (definiranje samo na nivou prepoznavanja). Razlika između bajke i basne.</p> <p>Basna je kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje, a ponekad biljke i predmeti. Pouka i moral basne.</p> <p>Nacionalna kultura Život i običaji Bošnjaka. Praznici, blagdani i značajni događaji Bošnjaka.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – zna upotrijebiti veliko slovo na početku i tačku na kraju rečenice; – pravilno piše veliko početno slovo u pisanju vlastitih imena ljudi, u nazivima sela, gradova i naseljenih mjesta; – piše veliko početno slovo u nazivima praznika i blagdana; – u učestalim riječima pravilno upotrebljava skupove je/ije; 	<p style="text-align: center;">JEZIK (rječnik, gramatika, ortoepija, ortografija)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Razumijevanje pojmova: rečenica, riječ, slog. – Veliko slovo na početku i tačka na kraju rečenice. – Veliko početno slovo u pisanju vlastitih imena ljudi. – Veliko početno slovo u pisanju imena sela i gradova. – Pisanje naziva praznika. – Skupovi je/ije u učestalim riječima – Glasovi – slova č, ć, dž, d, h u izgovorenim i napisanim riječima. – Pravilno izgovaranje i pisanje afrikata.
<ul style="list-style-type: none"> – može govoriti u kontinuitetu i služiti se oblicima izražavanja koji su predviđeni programom; – zna razgovarati s drugom osobom / osobama, direktno ili telefonom uz uvažavanje pravila lijepog ponašanja; – može ispričati priču predstavljenu nizom slika ili jednom slikom (kao običan slijed događaja); – može prepričati tekst pomoću detaljnih pitanja; – može napisati priču ispričanu nizom slika ili jednom slikom; – prepričava priču u pisanoj formi (po nizu slika, po jednoj slici, po detaljnim pitanjima); – zna napisati čestitku, poruku; 	<p style="text-align: center;">JEZIČKA KULTURA</p>	<p>Vježbe usmenog izražavanja</p> <p>Pričanje</p> <ul style="list-style-type: none"> – Situacioni i telefonski razgovor. – Pričanje događaja predstavljenog nizom slika <p>Prepričavanje</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prepričavanje teksta na osnovu detaljnih pitanja. <p>Opisivanje</p> <ul style="list-style-type: none"> – Opis predmeta (doživljavanje svim čulima i izražavanje doživljaja riječima); opisivanje kao vježba percepcije i izbora adekvatne riječi kao oznake. <p>Čestitka</p> <ul style="list-style-type: none"> – Čestitanje praznika i rođendana (igra uloga, ponašanje, učtivost u obraćanju, uvažavanje različitosti, poštovanje drugog). – Vježbe pisanog izražavanja. <p>Pričanje događaja</p> <ul style="list-style-type: none"> – Pisani odgovori na pitanja koja se odnose na sadržaj niza slika. – Dopunjavanje rečenica uzetih iz priče. <p>Prepričavanje teksta</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prepričavanje na osnovu detaljnih pitanja (pisani odgovori na pitanja). <p>Pisanje rečenica o dragom predmetu (Koji je to predmet? Kako izgleda? Kakve je boje, veličine i od čega je izrađen?)</p> <p>Pisanje čestitke (pravimo i pišemo čestitku).</p>
<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje filmske priče, rado ih gledaju i prepričava sadržaj; – usvoji pojam televizijske emisije i priča o emisijama koje odgovaraju njegovom / njenom interesu i uzrastu; – rado gleda crtani film i prepričava sadržaj; – uočava izražajne mogućnosti filma (slika, riječ, muzika, boja, zvuk). 	<p style="text-align: center;">MEDIJSKA KULTURA</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Filmske priče za djecu. – Televizijske emisije kao poticaj i sredstvo za realizaciju svih sadržaja. – Crtani film (nivo prepoznavanja). – Šta sve može moj računar.

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezička kultura, medijska kultura

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

U procesu nastave *Bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture* treba uvažiti osnovnu pedagošku pretpostavku da je učenik u centru obrazovno radne kreacije, pa stoga nastavnik mora upoznati i uvažavati intelektualno-mentalne i psihološke sposobnosti učenika, kako bi pronašao didaktičku formulu koja će garantirati da će učenici moći savladati nove sadržaje.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

U procesu nastave i učenja treba na zanimljiv način prezentirati pažljivo odabrane jezičko-literarne vrijednosti koje će učenici bez teškoća usvojiti, jer će im biti potrebne za dalje školovanje, bogaćenje opće kulture i znanja o životu.

Pored općih metoda, u savremenoj nastavi jezika i književnosti treba primijeniti i:

- metodu čitanja i rada na tekstu,

- metodu razgovora – dijalošku metodu,

- metodu izlaganja i objašnjavanja (monološku metodu),

- metodu praktičnog rada – naučno-istraživačku metodu iz oblasti jezika, dijalektologije, uočavanje prozodijskih osobina lokalnoga govora, sakupljanja raznih oblika usmene književnosti, rad na sredstvima medijske tehnologije.

Potrebno je primijeniti različite oblike rada kao što su: rad sa pojedincima – diferencirani rad, rad u parovima, rad u grupama, rad sa cijelim odjeljenjem – učenje kroz različite vrste igara, kao što su kvizovi, recitali, imitacije, skečevi i slično, kako bi se ponavljanjem i uvježbavanjem došlo do ciljanih rezultata.

Nastava *Bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture* daje temeljna znanja iz jezika, književnosti i nacionalne kulture.

Kod učenika treba probuditi interesiranje da čitaju, zapisuju, prikupljaju i sistematizuju leksiku svoga maternjeg jezika, da upoznaju, prihvate i afirmiraju osobenosti svoje kulture, običaja i načina života.

Nastava je koncipirana na upoznavanju, njegovanju i afirmiranju kulture Bošnjaka, ovladavanju bosanskim standardnim jezikom u usmenom i pismenom izražavanju, njegovanju i bogaćenju jezičkoga i stilskoga izraza, bogaćenju rječnika, upoznavanju učenika sa bogatom riznicom narodnoga stvaralaštva Bošnjaka, sticanju znanja iz historije i tradicije Bošnjaka.

Program nastave i učenja orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu nastavnoga procesa biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija.

Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo) praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Književnost

Književnost kao područje u nastavnom predmetu ima umjetničke i književnonaučne aspekte. U razrednoj nastavi je težište na umjetničkoj, doživljajnoj komponenti. Ovo područje je u funkciji usavršavanja tehnike čitanja, razumijevanja sadržaja i ostalih segmenata, a u skladu sa zahtjevima programa. Ne bi trebalo zaboraviti da stepen razvijenosti pamćenja, mišljenja, emocionalne zrelosti kao i stepen lingvističkog razvoja utječu na percepciju kao i na recepciju književnog djela. Književno djelo ukupnim bogatstvom i ljepotom djeluje poticajno na sve navedene aspekte, posebno na rječnik, jezičke i kulturološke aspekte, senzibilitet i doživljajno– spoznajni intenzitet u procesu komunikacije sa književnim tekstom.

Književnonaučne aspekte čine osnovni pojmovi o sadržaju teksta, događaju ili događajima, toku događaja, likovima i njihovim osobinama. Posredovanje nastavnika još uvijek je veoma važno u uspostavljanju komunikacije s tekstom. Pri izbori tekstova uvažavani su sljedeći kriteriji:

- psihološki kriterij (primjerenost teksta receptivnim mogućnostima učenika drugog razreda);
- estetski kriterij (umjetnička vrijednost teksta);
- etički kriterij (afirmacija sistema vrijednosti koji je neprolazan);
- nacionalni kriterij (poštovanje nacionalnog kriterija pri izboru književnih djela);
- gnoseološki kriterij (koliko književni tekstovi služe kao osnova znanjima o jeziku i književnosti).

Učenici se upoznaju sa nacionalnom kulturom kroz sadržaje iz književnosti, jezika i jezičke kulture, kao i kroz neke izdvojene sadržaje koji su usko povezani sa tradicijom i historijom Bošnjaka.

Jezik

Jezik kao nastavno područje obuhvata sljedeće sadržaje: rječnik, gramatiku, ortoepiju i ortografiju. Ove sadržaje dijete usvaja na sadržajima drugih područja nastave bosanskog sa elementima nacionalne kulture i sadržajima drugih nastavnih predmeta. Još uvijek učenici nisu spremni za usvajanje apstraktnih sadržaja, pa i elementarne pojmove treba zasnivati na komunikaciji, situacionom govornom kontekstu, komunikacijskim tekstovima i zadržati se na nivou prepoznavanja jezičkih sadržaja.

Raznovrsnim vježbama koje mogu imati identičnu polaznu osnovu (sliku, tekst, rečenice, govornu situaciju, film), ali različito usmjerenje: jezičko, stilsko, gramatičko, raditi dalje na poboljšanju govora. Još uvijek ima vremena za poboljšanja kvaliteta govora, te za čitanje i pisanje.

Sadržaji gramatike su apstraktnog karaktera i kao takve učenici ovog uzrasta ih teže razumiju s obzirom na konkretnost njihovog mišljenja, a pored toga dijete jo nije savladalo tečno čitanje. To će biti tako sve do trenutka kada proces čitanja postane automatiziran.

Kultura izražavanja

Sadržaji kulture usmenog i pisanog izražavanja su u funkciji razvoja jezičke pismenosti, kulture komunikacije, kulture komunikacije na usmenom i pisanom nivou. Ovi sadržaji su i u sadržajima svih drugih područja. Valja znati da vježbama pisanog izražavanja uvijek prethode vježbe usmenog izražavanja. Samo kod uvođenja u situacioni razgovor i upoznavanja pravila telefonskog razgovora ostajemo na nivou usmene komunikacije. Uvijek treba planirati one oblike pismenih vježbi koji su primjereni učenicima drugog razreda (prepisivanje riječi, rečenica prema slici, pisati čestitku razglednicu, pismo.

Medijska kultura

Sadržaj medijske kulture trebalo bi posmatrati u kontekstu sadržaja drugih područja nastave *Bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture* i sadržaja drugih nastavnih predmeta, te u kontekstu života. Ima funkciju pravovremenog preveniranja negativnog djelovanja malih i velikih ekrana i postepenog osposobljavanja učenika za selektivni pristup sadržajima filma i televizije. Posebno je važno objasniti učenicima da ono što je moguće u crtanom filmu nije moguće i u stvarnom životu (kišobran ne može zamijeniti padobran). Nije naglasak na pojmovima i na njihovom definiranju, nego na razumijevanju komunikacije i poruke, odnosno snalaženja u toj komunikaciji.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja za predmet *Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture* za drugi razred osnovne škole koncipiran je tako da svaka nastavna tema i sadržaji koji se nalaze u okviru nje budu usmjereni na ishode koje bi učenik trebalo usvojiti. Svaka procjena bit će zasnovana na stalnom praćenju i bilježenju aktivnosti i učeničkog napredovanja. Formativno vrednovanje predstavlja savremenu metodu procjene kvaliteta znanja koje je usvojeno tokom jednog perioda nastavnoga procesa. Njegov rezultat daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koji dio gradiva je dobro naučen, a na kojem treba još raditi i koja metoda u nastavnome procesu je efikasna, a koju treba mijenjati. Ovakav vid vrednovanja predstavlja polaznu osnovu za koncipiranje dugoročnog planiranja nastave. Na osnovu formativnog vrednovanja, na kraju određene nastavne cjeline ili nastavnoga ciklusa, vrši se sumativno vrednovanje iskazano brojačnom ocjenom. Sumativno vrednovanje predstavlja procjenu ishoda učenja i pruža nam informacije o kvalitetu učenikovog znanja u toku i na kraju nastavnoga procesa.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Upoznavanje elemenata nacionalne kulture Bunjevaca uglavnom se ostvariva upoznavanjem i približavanjem dila tradicionalne književnosti, običaja i tradicije. Poštujuć princip postupnosti, učenicima će se olakšat usvajanje znanja. Teme su iste u sva četiri razreda, s tim da se obim gradi-va povećava iz razreda u razred. U drugom razredu prema ishodbima učenici pored pripoznavanja i imenovanja bunjevački narodni običaja triba da kažu i osnovne karakteristike samog običaja.

Neophodno je da nastavnik uvik primjenjiva sistematsko ponavljanje. Nastava mora bit postavljena tako da omogući učeniku što češće verbalne aktivnosti.

Posebnu pažnju triba posvetit razvijanju kreativnosti, istraživačke sposobnosti, ko i kritičkog mišljenja učenika.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje vridnovanja učenika se odvija kroz usmenu i pismenu proviru znanja najčešće primenom formativnog ocinjivanja. Ocine su brojčane i ne ulaze u prosik. Učenik se ocinjiva i na osnovu aktivnosti i zalaganja u toku časa. *Bunjevački jezik* pratimo i vridnujemo kroz usmeno izlaganje učenika, ko i na osnovu pismene provire koja je kombinacija slika i riči, odnosno, rečenica. *Književnost* pratimo na osnovu usmine provire, deklamovanja, odgovori na pitanja i dramatizacija. *Jezičku kulturu* pratimo i vridnujemo na osnovu pismenog izražavanja o ličnim događajima i doživljajima ko i pričanja na osnovu dati slika. *Elemente nacionalne kulture* pratimo i vridnujemo kroz praktične radove i na osnovu usmenog i pismenog izlaganja. Pismena provira podrazumiva imenovanje i zapisivanje naziva praznika, običaja, predmeta, odgovori na pitanja, a učenicima se pruža mogućnost da svoje znanje pokažu putom zadataka zaokruživanjom odgovara, povezivanjom, pricrtavanjom, dopisivanjom.

ВЛАШКИ ГОВОР СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Numilji lu kurs

VUORBA ŠI KULTURA VLAHA

Cilju

Cilju lu invacatu lu *Vuorba ši kultura Vlahu* je si sa intarjaskā pućearja di komunikacije a lu ŝkularj atit si puoatā si askulće ši sa incaljaĝā vuorba vlasaskā, si ŝćije alje mājpruoasće zakuoanje lu vuorba ši kultura Vlahu kum ra puća si lje kaće ši ingaždeadzā, pastrind aša aluor identitjet di etnicitjet, ku grizā di relacija inātrā mošija Vlahilor ši mošija lumnji, dišprā intarjitu ljeĝaturilji inātrā kulturj.

Razu

Aduojlja

Fuondu di ŝasurj prā an **72 di ŝasurj**

AŽUNSU	TJEMA	SUCINUTU	
Dipa še oguoaje ku tjema ŝkularju o sā puoatā si:			
<ul style="list-style-type: none"> – aljaĝā glasu vorbit diŇ sluova skrisā in latinjica vlasaskā; aljaĝā vuorbje ši spusurj vorbiće ši skrisā; – incaljaĝā sucinutu lu tjeĝstu di literaturā karje ij sā šećaesće; – kunuoaskā subjektu ši predikatu; – kunuoaskā numiturilji ši verburilji; – aljaĝā ruodu ši numāru lu numiturj; – aljaĝā fuorma lu verburj ku karje sā spunje vrjeamja di aku, vrjeamja še a tjeĝkut ši vrjeamja še vinje; – numārje ši spunā numjeri pinā la sutā prā vlasiašće; 	VUORBA VLAHA	<p>Glasi ši sluova; sluovilji štimpujice ši skrisā in latinjicā.</p> <p>Vuorbilji ši spusu in vuorbā ši skris.</p> <p>Tjeĝsturlji inplinjicje ku sluovurj karje sā lukrā/tjeĝsturlji karje is numice di ŝećit.</p> <p>Tjeĝsturlji vlasāšć skrisā or štampujice prā latinjicā.</p> <p>Žukarij di lĝimbā.</p> <p>Vjezbujitu di analizā ši sintjezā; vjezbujitu di leksikā ši sintaksā; vjezbujitu di motuorjikā.</p> <p>Subjektu ši predikatu in spus;</p> <p>Suoarta lu vuorbje: numiturilji ši verburilji.</p> <p>Numiturilji: ruodu ši numāru.</p> <p>Fuoarma lu verb: vrjeamja di aku, vrjeamja še a tjeĝkut ši vrjeamja še vinje.</p> <p>Numilji lu numjerj diŇ suta adintinj.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> – kunuoaskā ši si aljaĝā kinćiku ši povastā; – vadā in povastā potrivjala, vrjeamja (rinđu lu potrivjelurj) ši luoku unde suoa sa potrivit; – vadā junaši ši sā aljaĝā inātrā aja še je la jej bun diŇ aja še je njebun; – spunā še gindeašće di aja še lukrā junaši in kinćik or in povastā; – vadā paragrafurilji in tjeĝkst ši sā rāzumenjaskā kum is ljeĝac ku tjeĝstu tuot; – kunuoaskā ŝumalka ši si o incaljaĝā; – kunuoaskā basna ši si o incaljaĝā; 	LITERATURA VLAHILOR	<p>Kinćiŝilji vlasāšć aljeasā di nastavnjik in rinđu ku anji lu ŝkularj.</p> <p>Povjeŝćilji vlasāšć aljeasā di nastavnjik in rinđu ku anji lu ŝkularj.</p> <p>Šumjelšilji vlasāšć.</p> <p>Basnjilji vlasāšć.</p> <p>Aljeasā tjeĝsturj (kinćiše ši povjeŝć) a lu autorj vlasāšć aj di aku.</p> <p>Lektjira: dPasujoni „Panda invacā kung-fu“ Beograd 2013.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> – spunā kum trābje spusu ku struktura pruoastā ku inonacija bunā, ku ŝiamnu di interpunkcije la kāpatinj; – sumjearnjik ja parće in vuorba dirigujitā ši sluobidā; – fakā o krišalā askulćindu sā ku vuorbje aljeasā; – prospunā diŇ gurā; povāstuje diŇ gurā di sljikā/sljis ši di potrivjelurj; – prospunā diŇ gurā di aja še a vadztu la film or in teatā; – dāskrije diŇ gurā di stvarurj diŇ okuolu aluor; – diŇ gurā dāskrije di bujedz ši ŝuoavinj; vadā ši spunā aluor karaktjeristikurj; – diŇ gurā povāstuje di aja še asimće ši še ij sa potrivit nainće; – aljaĝā ši si sā askulće in vuorbā ku vuorbje aljeasā; sā askulće kum trābje in vuorbā ku vuorbje nuoj; – spunā diŇ kap skurće tjeĝsturj di literaturā; – askulće, incaljaĝā ši parafrazirjaskā krišala; – askulće ŝećitu ši povāstujitu lu käre di literaturā ši si lje incaljaĝā;čeksturj dišprā incaljes ši asi 	<p>K</p> <p>U</p> <p>L</p> <p>T</p> <p>U</p> <p>R</p> <p>A</p> <p>LU</p> <p>V</p> <p>U</p> <p>O</p> <p>R</p> <p>B</p> <p>Ā</p>	<p>Vorbitu</p> <p>Askultatu</p>	<p>Vuorba dirigujitā ši sluobidā.</p> <p>Krišala diŇ gurā.</p> <p>Povāstujitu, propovāstujitu ši dāskrisu.</p> <p>Povāstujitu lu tjeĝstu di literaturā.</p> <p>Tjeĝsturlji di dramā, di dramatizacije, improvizacija la scenā.</p> <p>Realizacija lu tjeĝkst la scenā (di dramā ši ku papušā).</p> <p>Ingaždatu lu vorbarj: vjezbilji di leksikā ši sintaksā.</p> <p>Žuoaka in vuorbā, di lĝimbā ši in situacije.</p> <p>Katatu la filmurj ši dusu in tetatā.</p> <p>Dāskrisu di bujedz ši ŝuoavinj.</p> <p>Situacijilji di istinā ši simulirjicje.</p> <p>Krišala di askultat.</p> <p>Snimkurlji di audio ši video.</p> <p>Žukarij di luvat sama la askultat.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - recitue șî/or la scenă arată povjeșčilji dîn folkloru vlasăsk dî adeturli dî dîziljilji marj kum îs Krașunu șî Pașčilji. - fakă ku mînjilji stvarurj ku karje sã askultã în ritualje dî dîziljilji marj (fîarbuje uoavîlji dî Pașc, fașe la maskje șî așa); - șcije șî ũuoasê în ũuok ũuoku vlasăsk; - aljagã elementurli fundatuorj lu puortu Vlahilor dîn aluor luok. - șcije șî spunã unde șî kum sã boçadzã; - kunoaskã prã șe sã aljeaze nunta vlasakã; - șcije șî numaskã zakuoanjilji dî pomanã (Suoarilji, Luna, Punca șî așa); - kunuoaskã stvarurli karje îs o komponentã materijalizujitã în kultura Vlahilor. 	ELEMENTURLJI DÎ KULTURĂ ȘI TRADICIJE	<ul style="list-style-type: none"> - Dîziljilji marj, adeturli la (Krașunu, Sîntuoader, Pașčilji, Sîmc, ...) - Stvarurli ku karje sã askultã în ritualje dî dîziljilji marj vlasăsk. - ũuokurli vlasăsk. - Puortu lumnji vlasăsk. - Adeturli ku karje sã însamnã boçeadzu. - Nunta. - Zakuoanjilji la pomanã. - Stvarurli karje îs o komponentã materijalizujitã în kultura Vlahilor.
--	---	---

Terminurli dî kjeaje lu sucînaturã: vuorba vlasakã, povăstujitu lumnji, kultura lu vuorbã, elementurli dî kulturã șî tradicije.

INSTRUCÎJILJI DÎ DIDAKTIKĂ ȘI METUODIKĂ DÎ REALIZACÎJA LU PROGRAM

Programu dî edukacije șî învacatu lu *Vuorba șî kultura Vlahi* are patru tjem: Vuorba Vlahi, Literatura Vlahilor, Kultura lu vuorbã, Elementurli lu tradicije șî kulturã.

Sã porînsêasêce asta distribucije lu șasuj: Vuorba Vlahi – 18 șasurj, Literatura Vlahilor – 12 șasurj, Kultura lu vuorbã – 18 șasurj șî Elementurli dî kulturã șî tradicije – 24 șasurj. Tuoaçe tjemurli îs înpopljeçioçe șî njișuna nu sã poaçe lukra skuos doparçe șî firdã aljelalçe tjemj.

VUORBA VLAHA

Edukacija dîn *Vuorba Vlahi* sã realizujeasêce șingur, ma kuprinde șî sucînaturj alu aljelalçe tri tjemj, mäjkusama dîn *Literatura Vlahilor* șî *Kultura lu vuorbã*.

Ka șî în razu aldîntînj, în aduojlja raz vorbitu dîn gurã sã lukrã prîn ũuoakã șî aktivnosturj ku karje sã vjeașbuje komunikacija (pozdravitu în situaçije dî tuoațadzî: *bunã diminjaca, bunã dzîva șî nje vjedem; izvinjitu*). Škuolarji puot sî povîastuje katînd la sljikã or rîndurj dî sljiș. Puot sî propovîastuje tjeckstu karje a askultat, sî propovîastuje aja șe a vadzut șî a audzît în teatãr or în teatãr ku papușã, încaljes șî sumjeanjik. Oçitulji trîabje sî ja sama dî sî fije glasurli bun spusã șî sî fakã ku ũkuolarji komenturj la aja șe sa askultat.

Vjeșbilji dî vadzut îs dî vadzutu lu tuot întreag șî lu detaljurj, katatu la stvarurj, poiviturj șî okuolu. Trîabje sî fije organizujice prã tjemurj. Sã însêapje dî la luoku în ũkuoalã unde sã învacã, pã înumã sã trjeasê șî la okuol. Škuolarji puot sã kaçe la stvarurj, uoamjenj, ũuoavinje, potrivjelurj, sljiș, sljiș în rînd, fotografije, objekturj dîn okuol șî așa. Škuolarji trîabje sî ja sama mäjîntînj la tuotalu, da prãurmã la djetaljurj. Sã katã la: fuormurj, fãrburj, relacije, mișkaturj, mimikã șî gjesturj, djetaljurj pitulaçe șî așa.

Vjeșbilji dî askultat sã însêp ku askultatu lu vuorba lu oçitul, alc ũkuolarj, glumc șî spikjer. Vuorba șe je askultatã sã komentarisiașce sî sã vadã prã șe sã aljeaze vuorba alu vorbituorj. Askultatu trîabje sî fije înpreonat ku mimikã șî gjesturj karje petrjek vuorba. Dî vrjeamja șe sã askultã trîabje aljes aja șe arje vrjedujalã dîn aja șe nare, katat ku grizã șî koncentracije. Sã askultã șî sunurli dî onomatopejã, ũușajelje, sunurli artikuljișcê șî njeartikuljișcê.

Ka șî în razu aldîntînj trîabje sî sã fakã vjeșburj dî analitikã kum îs vadzutu lu pozicija lu glasurj în vuorbilji karje îs vorbiçe. Kînd ũkuolarji învacã sî vadã pozicija lu glasurj în vuorbj, sã trjeasê la înparcîtu lu vuorbj prã glasurj. Sã însêape ku vuorbj dîn duoa glasurj, da prãurmã dîn tri, patru șî mäjmulçe.

Vjeșbilji dî sintjezã sã organizujesk bãrabar ku vjeșburli dî analizã. Vuorbilji karje îs dîsparicice în glasurj jar sã adunã întuuna. Sã pornjeasêce dî la al mäjjușor șî mjearže kîrtã tuot mäjgrjeau. Škuolarji sã sprimãsk sî șeçaskã șî încaljagã aja șe a șeçit, șe o sî fije în razurli șe vin.

Oçitulji trîabje sî ja sama kum sã vorbãsk glasurli *ã, î, dz, ș, ž*.

În aduojlja raz ũkuolarji înkã nu șeçesk șî skriu ma sã kunosk ku grafemurli dîn latinjica vlasakã, kum în razu dîntînj sa kunoskut ku grafemurli lu çiriljica vlasakã.

Prîn situaçije dî vuorbã lu ũkuolarj trîabje aratã șe je subjektu, da șe predikatu în spusurj. Sî lji sã ariaçe șe je una, da șe alta, șî kum sî lje kunoaskã șî aljagã. Tuot așa lje trîabje aratã șe je numitura da șe verbu. Lje trîabje aratã kum sã vjeade numãru șî ruodu lu numitura.

Prîn povjeșcê dî potrivjelurj șe sã potrivãsk în aãsta momjent la ũkuoalã, aratã lu ũkuolarj karakteristikurli lu verbu ku karje sã spunje vrjeamja dî aku. Prîn vuorba dî tjemurj în karje sã ũkuolarju învintã sî vorbãskã dî aja șe çinje minçe dî njiskar potrivjelurj șe a fuost, sã aratã fuorma lu verbu ku karje sã spunje vrjeamja șe a trjekut. Ku vuorba dî aja șe je în plan sî fije în dzîva, stamîna, lunã, or dî vro lunã or vrun an, aratã lu ũkuolarj fuorma lu verbu ku karje sã spunje vrjeamja șe vinje.

Ku vuorba dî tjemã lu rodendanurli lu aj dîn kasã șî lumnje dîn okuol sã puoaçe ușura lu ũkuolarj învacatu lu numaratu pînã la sutã.

LITERATURA VLAHILOR

Aja șe je sucînat în tjemã *Literatura Vlahilor* sã lukrã prîstã tuot anu la ũkuoalã, dîn karça dî învacat ka un instrumjent dî edukacije ka șî dîn alçe izvuorã kum aljeaze nastavnjiku șî dîn kîncîkatuoarje ku sljiș, karje je ku Planu șî Programu lu edukacije șî învacat datã dî lektirã. Aluor realiçacie oçitulu plãnjrjeasêce în rîndu ku karakterjistika lu tuot ũkuolarju șî aluj azunsurj dî învacat.

Dî vrjeamja kînd ũkuolarji sã fak sî fije kadîrj, ku azutatu lu oçitul, sî încaljagã povjeșčilji șî kîncîșilji, trîabje luvat sama sî sã vadã potrivjelurli, relacîjilji dî arje șî vrjeamje șî aja șe je aljes în daskriu lu sfururj șî prîruodã. Škuolarji sã învintã sî ujçe junași în povastã or kîncîc, aluor karakteristikurj șî aja șe lukrã; aluor emuocije (marjeac, trist, dî rîs) șî sî aljagã al bun dîn njebun.

Sã krișeasêce kã je bun sî sã șeçaskã tjeckstu la postãc, așî sã gindeasêce kã oçitulu, prã planu karje șingur a fakut ku dînamika șe a plãnjritj spunje tjeckstu postatã dîpa postatã șî vorbjeasêce ku ũkuolarji dî aja șe je șeçit, dî aja vrjeamje ij motivisiașce sî povîastuje șî șingurj.

Kum îs tjecksturli plãnjricj ku programu pruoșc, skurc șî fakuc prã rînditu lu potrivjelurj prã hronoluogije, ũkuolarju trîabje sî ujçe *kînd șî unde* sa potrivit aja șe sã lukrã în tjeckst șî sî încaljagã rînditu lu potrivjelurj, șe sa în fabula lu tjeckst potrivjit întînj, da șe prãurmã, șe a fuost nainça lu vro potrivjalã, da șe dîpa jea vinje.

Ka șî în razu aldîntînj, șî în aduojlja raz ũkuolarju trîabje sî fije kadîr sî ujçe kum îs poezija ku proza aljeasã în fuormã (sî aljagã vjersu dîn tjeckstu dî pruožã) șî aluor mäjpuçinje karakteristikurj (aja șe în lirjikã nuje fabulã, ritmika lu vjers or rînditu lu potrivjelurj în epikã șî așa ũuoava), ma nu la nivuu lu definjîsîtu la tjemurj. Škuolarju trîabje sî aljagã kîncîku (șî kîncîku dî glumã – prã tuonu kum sã kîntã) dîn povastã (basnã), ma firdã definjîsîtu lu tjemurj dîn teoriã lu literaturã. Aja sã lukrã mjerekucîal șî la postãc în razurli mäjbatrinje.

Škuolarju trîabje sî poatã sî încaljagã șe însamnã șumalka firdã formuljîsîtu lu stil; sî kunoaskã žanru lu basnje ka povjeșčilji șe însamnã ũuo altãșe (firdã însêputu ku tjemurj lu aleguorije), kã în basnje junași puot sî fije nu numa ũuoavinjilji, ma șî bujedzilji, stvarurli, kreaturli antro-

pomorfizujice (Naruoku, Nađearđa) or uoamjenji Ńi, mājprāurmā, si poatā si Ńncaljađā aja Ńe basna Ńnsamnā Ńi sā vadā aja Ńe basna nje kriŃeaŃe. Kum dī aāŃca anj lu kopij sā adaptirjeaŃe, skurćadzā tjeĳstu lu basnā nus spuŃ elementurlji dī strukturā lu žanru lu basnā (fabula Ńi kriŃsala).

Ńkuolarji sā sprimāŃk si ujeje Ńn tjeĳst vuorbje njeĳunoskuće Ńi mājpućin kunoskuće Ńi sā Ńnriabje oćitulu si lje tulmaŃaskā kum ra Ńncalježa tjeĳstu mājĳun. Purtac ku Ńntrabārilji (*karje? Ńe? unde? kīnd? dī Ńe?*) dī sućinatu Ńe je spus, Ńkuolarji Ńn rīndu ku aluor pućearje, sā sprimāŃk si fakā ka raspunsurlji: spusurj, pasusurj, tjeĳsturj skurće. Kīnd lukrā tjeĳsturj dī aja Ńe lumnja Vlahilor a fakut prīn vuorbā Ńi dīn literatura lu autorj, Ńkuolarji sā kunosk mājĳmĳnj ku estetikā Ńn skrisuoarje Ńi formirjesk aluor veđearje dī aja Ńe askultā. Oćitulu Ńj Ńnvintā sā spunā aja Ńe gindesk.

Kīnd lukrā kīnćiŃilji dī lirjikā Ńkuolarji la postāc sā Ńnvacā si kunoaskā Ńi asimće melodika lu kīnćiŃe Ńi si lje recituje ku intonacīje. Aljesu lu tjeĳsturj Ńn vjers dīn aāalja Ńn pruožā nu sā lukrā la nivou lu teorije.

Sā kriŃeaŃe kā je bun si sā fakā dramatizacīja lu povjeŃćilji dīn lumnje, bajkje Ńi basnje, kum sar Ńkuolarji aduŃe Ńn vuoja bunā la aktivnos- turj dī kreacīje (jeŃiŃu la scenā, žuoaka ku dramā, žuoaka ku papuŃā...). AŃa Ńkuolarji prīn vaspitujitu lu Ńkuoalā Ńnruuna Ńnvacā Ńi bontuonu Ńn teatār.

Ńkuolarji Ńn aduojlja raz nadesk ku sućinatu lu program Ńi Ńnvacā la tjerminurj dīn literaturā la postāc Ńi ku sistjem, da lu oćitulj sā kriŃeaŃe Ńn kontinuitjet si sā Ńnvjeacā vuorbje nuoj kum sar Ńngazda vuorbarju lu Ńkuolarj. Supt Ńnvacatu la tjerminurj dī literaturā nu sā ginđeaŃe la Ńnvaca- tu lu aluor definicīje, ma aluor numit Ńi dāskris, ujtatu lu aluj rolā Ńn tjeĳstu al spus.

KULTURA LU VUORBĀ

Tjema *Kultura lu vuorbā* kuprinde Ńnvaljitu lu duoa dīn patru pāre dī literacīja lu Ńkuolarj, da aāalja Ńs vorbitu Ńi askultatu. Duoa karje uđesk, ŃećiŃu Ńi skrisu, sā Ńnvaljesk Ńn aljelalće razurj lu ciklusu dī Ńnvacamīnt la Ńkuoalā. Edukacīja Ńi Ńnvacatu Ńn asta tjemā Ńs ŃuŃiće kīrtā katatu lu kultu- ra lu vuorbā, Ńngazdatu lu vuorbarj Ńi la Ńnvaljitu lu pućearja Ńn komunikacīje lu Ńkuolarj. Lukru la edukacīje Ńn tjema *Kultura lu vuorbā* sā realizu- jeaŃe Ńnpopljećit ku aljeće tjemurj dīn aāsta kurs, ka Ńi prīn lekcīje Ńingurje.

Vorbitu lu Ńkuolarj sā ŃnvaljeaŃe prīn vuorbā Ńn karje oćitulu Ńj Ńnđirjaptā si ajbje mājĳunā aluor komunikacīje. Ńn vuorbā dī tjeĳstu dī litera- turā or dī vro tjemā, Ńkuolarji raspund la Ńntrabārj, Ńntrabā, spun Ńe gindesk. Vuorba sluobīdā, vuorba dī drustvā je fundu lu komunikacīja dī tuo- tādzī Ńi dī aja Ńkuolarji trīabje Ńnđirjeptac Ńn aja parće si frumuos ŃnŃeapā vuorba, ŃnŃimbje la informacīje Ńi si ajbje bontuon. Ńkuolarji sā Ńnvintā si formirjaskā kriŃalā Ńn karje o si fije informacīje dīn vijaca Ńkuolji. Dī vreamja dī vuorbā Ńkuolarji sā Ńnvintā si vorbaskā, si đea Ńnformacīje, si spunā Ńe gindesk, numaskā Ńe asimt ku vuorbilji aljeasā.

Foarma lu vorbit karje sā kriŃeaŃe je povāstujitu, propovāstujitu Ńi dāskrisu. Aja Ńs sućinuturlji lu program, sućinuturlji lu Ńnvacat. Ńn aduojl- ja raz sā nadeaŃe ku Ńnvacatu lu Ńkuolarj Ńi la postāc sā bađā Ńn vuorbā Ńi Ńnvacā kum si propovāstuje tjeĳstu, kum si povāstuje or kum si dāskri- je. Vuorba sā realizuje prīn vježbje dī vorbit ku ažutarja lu plan. Planu lu Ńkuolarj ažutā si progindaskā sućinutu lu vuorbā, ma nu trīabje Ńnpeđecac aāja karje puot si vorbaskā Ńingurj ku aluor plan, or firdā jeal. Dīn gurā sā propovāstuje vrun tjeĳst skurt, aja Ńe a vadzut Ńn teatār or la film. Sā kriŃeaŃe aāsta povāstujit: povāstujitu dī sljikā or prā rīndu dī sljiŃ (povasta Ńn sljiŃ), povāstujitu dī petrekuće Ńi potrivjealje... Sā dāskrije dī sezu- oanje prā an, dī bujedz Ńi žuoavinje, dī drugarju or drugarjica a mājĳunā, dī aj dīn kasā Ńi aŃa. Ńkuolarji sā Ńnđirjaptā si vorbaskā kum trīabje.

Ńnvacatu dīn kap Ńi vorbitu lu tjeĳsturj aljeasā or aluor postāc je Ńnđirjeptat Ńn parća lu Ńngazdatu lu vuorbarj Ńi vuorba kum trīabje. Sā vor- bāsk dīn kap aljeasā kīnćiŃe karje Ńs Ńnvacaće odatā ku Ńnvacatu lu recitujitu đirjept. Prīnĳa aja, sā puot Ńnvaca Ńi dīn kap vorbi tjeĳsturj skurće postāc dīn povjeŃ or dīn tjeĳsturj dī dramā (junaku). Cīlju lu asta suoartā dī vorbit je si sā vorbaskā ku Ńntonacīje, da nu numa memorisītu lu tje- kst. Dī aja trīabje luvat sama Ńi bun aljes aja Ńe kopiji o si Ńnvjeacā si spunā dīn kap, da vrunji dīn kriterijumurj Ńs vrjedujala lu tjeĳst Ńi kum aduŃe ku anji lu kopij. Žuoakā dī scenā mājĳun je si sā realizuje prā tjeĳsturj dī literaturā karje Ńs bunje dī improvizacīje la scenā.

Ńngazdatu lu vuorbarj đisprā vuorbītu Ńnđirjeptat sā realizuje askultfīndu sā ku vuorbje Ńe trīabje la vorbit, Ńnvacīnd Ńi askultfīnd ku vuorbje nuoj, ka Ńi larzīnd kuprīnsu lu aja Ńe Ńnsamnā o vuorbā. Vuorbilji nuoj sā Ńnvacā dīn vuorbītu Ńnđirjeptat Ńi dīn tjeĳstur dī literaturā Ńi njeliteraturā. Ńkuolarji sā Ńnđirjaptā Ńn parća si sā askulće ku vuorbje dīn aluor vuorbarj karje je aktivirjit Ńi ku aāla Ńe je pasivirjit Ńi Ńe poaće mājĳun spunā Ńn- fuormacīja karje vrjea, ma Ńi si puoatā si fakā ku vuorba mājfrumuos vorbitu.

Kultura lu lĳimbā alu Ńkuolarj sā Ńngāžđeadzā Ńi prīn žuoakā, mājĳusama prīn žuoakā dī lĳimbā. Žuoaka sā aljeaže prā interesujalu lu Ńkuolarj or Ńn kontjeĳstu lu sućinatu dī edukacīje. Aja puoaće si fije žuoakā ku vorbit (vorbitu ku papuŃa njeĳuminće, vorbitu ku junaku dīn literaturā...), đīpa aja žuoakā dī situacīje, situacīj dīn tuođīnuna (vorbitu Ńn prodavnjicā, la stanjica dī autobus, la duoktuor,...). Si puot alježa Ńi anagramurj, rebu- sā, palīndruomurj, doīnpluće, pruoāŃe vuorbje ŃnkruŃiŃaŃe.

Askultatu arje marje vrjedujalā Ńn komunikacīje. Ńkuolarji sā Ńnvacā si askulće suvorbituorju ku griže Ńi kulturā. Ńn kontjeĳstu dī edukacīje Ńkuolarji askultā Ńe ajlale vorbāsk Ńi aja prodzīk ku reproduĳujitu Ńi parafrazirjitu lu aja Ńe a askultat, ka Ńi lukrīnd prā rugatu Ńi Ńnstrukćijilji dīn gurā a lu aj batrīnj Ńi aluor drugarj. Askultatu ku grižā sā trīabje si ja parće Ńi Ńn situacījilji simulirjīce (žuoaka dī vuorbā Ńi dī situacīje). Ńkuolarji askultā ŃećiŃu lu oćitul Ńi spīkjer.

Ka Ńi Ńn razu aldīmĳnj, žuoaka dī Ńnvaljit askultatu ku grižā sā lukrā Ńn kontjeĳstu lu edukacīje: askultatu ku grižā ku daćina, si džiŃsem, *Ku- noaŃe karje vorbjeaŃe, askultā kum vorbjeaŃe* (Ńn Ńeat, jut), *Aud ĳlasu...*

ELEMENTURLJI DĪ KULTURĀ ŃI TRADICĪJE

Tjema đīprāurmā karje sā lukrā Ńn programu dī edukacīje Ńi Ńnvacat lu *Vuorba Ńi kultura Vlahi, Elementurlji dī kulturā Ńi tradicīje*, makrā đīkā sā lukrā bāŃkaŃit je lĳegatā ku aljelalće tjemj. Ja prā numāru lu Ńasurj numic dī realizacīje arje mājmarje kuprīns, da prīn ja sā Ńkuolarji kunosk ku aluor kulturā Ńi tradicīje kum ra puća si o pastrjeadzā Ńi Ńnojaskā. Prīn mulće aktivnosurj Ńn la Ńasur simulirjīce situacīje Ńkuolarji sā kunosk ku aja kum sā faŃe PaŃćilji, Ažunu Ńi KraŃunu, da Ńi ku mīnjilji sā fakā stvarurj ku karje sā askultā Ńn ritualje dī đzilje marj (fīrbujitu lu uoavā đī PaŃć, fakutu la maskje dī Ńintuoaderj Ńi aŃa).

Ńkuolarji sā Ńnvintā kīnd puot si arīaće aja Ńe a Ńnvacat la Ńas Ńi Ńn situacīje dī tuoatādzī la aluor kāŃ. La Ńas Ńkuolarji sā Ńnvintā si arīaće aja Ńe Ńćiu Ńi Ńe a Ńnvacat la kasā. AŃa si ŃntarjeaŃe Ńnvacamīntu prīn lĳegatu lu aja Ńe Ńkuolarju aduŃe ku jeal dīn izvuoarā đīnfarāđ dī Ńkuoalā ku aja Ńe Ńj đīa Ńkuoala, nastavnjiku Ńi kerćilji dī Ńnvacat.

Ńn kultura vlasaskā mult sā cjeanuje žuoaku Ńi kīnćiku, đisprā Ńe Ńkuolarji sā Ńnvintā si Ńnvjeacā paŃurlji dī žuok. Prīnĳa aja, Ńkuolarji sā kunosk Ńi ku puortu vlahilor dīn aluor luok Ńi okuol. Kunoskutu ku puortu lumnji puoaće si fije petrjekut ku lukru la fakutu lu puort dīn arćije Ńi/or dīn pīndzā, ku ažutarja lu nastavnjik Ńi parinc, da đīpa aja Ńi Ńntrakatu la papuŃā Ńn aja, si puoaće crtaji puortu Ńi aŃa.

Dīn plastelin or aŃa Ńoava Ńkuolarji puot si fakā kolaŃi (zakuoanĳilji) dī pomanā Ńi aŃa Ńnvjeacā karje kum Ńl kjamā Ńi dī Ńe je.

Katfīnd la video or la sljiŃ ku tjema lu boćeadz, or Ńn beŃarīkā la vrun boćeadz sā puoaće Ńnvaca aja Ńe trīabje dī boćedzatu. AŃa Ńtīa trjaba Ńi ku nunta vlahilor Ńi ritualjilji karje mārg ku ja.

Ku dusu Ńn muzej Ńkuolarji puot si sā kunoaskā ku stvarurlji dīn kultura Ńi tradicīja Vlahilor. Đīka aja nu sā puoaće lukra ku audio Ńi video materijal lu Ńkuolarj sā puot arata stvarurlji batrīnje dīn tradicīja Ńi kultura Vlahilor.

Ka ši in razu aldintinj, ši in aduojlja raz mājmult triabje si sa kinuje si sa pastrejadza ši pazaska identitjetu ši marosija Vlahilor, ma nu prin frāzurj ma in praksā, aratind la vrjedujala lu uoamjenj ši etnicitjeturj, pošujala inā etnij, tolerancije ši interakcije.

Kum sā realizuje programu

Triabje in tuotduna luvat sama di a mājmarje dačinā alu kurs: si škuolarji in vjeacā frumuos si vorbaskā prā vuorba vlasaskā ši šcije di aluor kulturā ši tradicije. Triabje bagat di sama še škuolarji šciu intinj, ku še vin di la aluor kās ši in rindu ku aja lukrat ku tuot škuolarju bāškašit, purtind di grizā ši di tuot kolektjivu.

Atmosfjera la šas triabje si fije relaksirjita, si kače o relacije di partnerj inā očitul/nastavnjik ši škuolarj kum sar mājušor trješa barijera lu psihā la aktivizacija lu pučearja lu vorbit ši in vīacurj. Tuot še sa lukrā di ljmā sā demonstrirjeašće in kontjekt, nu sā skuoāce dīnlaturj. Kīnd sā vjeazbuje pučearja di vuorbā dominirjesk dijaluogurli in mājmulče fuoarmje in interakcija lu nastavnjik ku škuolarju ši škuolarju ku škuolarj. La vuorbit sā katā si nu fije komplukujit, si fije njeinsiljit ši si sa spune kum triabje.

PETRJEKUTU ŠI VRJEDUJALA LU EDUKACIJE ŠI INVACAT

Petrjekutu ši vrjedujala lu progrjesu škuolarilor sā lukrā di si sā puoatā azuns la azunsurj, da inšeapje ku ocjena dīntinj lu nivou la karje je škuolarju ši in relacije ku karje sā ocjenjeašće kīt progrjes a avut ši še ocjenā o si ajbje. Fijekarje aktivnuost arje potencijal di procjenjitu lu aja kīt sa mārs naince ši di si sā kapiče informacije napuoj. Tuot šasu di edukacije ši aktivnuosturli lu škuolarj je šansa di si sā formirjaskā ocjenā, di si sā registruje kīt škuolarju a mārs naince ši sīj sā spunā še triabje šimāj si lukrje.

Formirjitu lu ocjenā je un nou princip in edukacije karje sucinje procjenjitu lu aja še sa šcije, še sa puoāce, cīnutu ši rindu la lukru, ka ši intarjitu lu kompetencij di vrjeamje lu eukacije ši invacat. Māsuratu la formirjitu lu ocjenā sucinje astrīns la fakturj di aja še škuolarji a lukrat, a mājdeas is aāšca tjehnjike: realizacija lu dačinj in praksā, petrekutu ši insamnatu lu aja še škuolarji lukrā di vrjeamje di edukacije, komunikacija inā nastavnjik ši škuolarj, registru di tuot škuolarju (mapa di progrjes) ši aša. Rjezultaturlji lu vrjedujalā ku formirjitu lu ocjenā la kāpafnju lu ciklusu di edukacije triabje si fije dat inruuna in ocjenā ku numār.

Lukrā lu nastavnjik sā sucinje dīn plānirjīt, realizujit, petrjekut ši vrjedujit. Nastavnjiku triabje in kontinuitjet si petrjakā ši ocjenjaskā di-ferjencirjīt prīnga aja še škuolarji a fakut, ši procjesu lu edukacije ši invacat, ka ši prā jeal sīngur ši aluj lukru. Ku tuot še sa aratā bun ši še azutā, nastavnjiku o si sā azuče ku aja in aluj praksā di edukacije, da tuot še sa aratā ka njedastul bun ar trābuji ogođit si fije mājibun.

МАЂАРСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

A tantárgy neve **MAGYAR NYELV – ANYANYELV A NEMZETI KULTÚRA ELEMEIVEL**

Cél *A magyar nyelv – anyanyelvvel tanításának célja, hogy a szerb nyelvű tagozatra járó magyar anyanyelvű tanulók elsajátítsák a magyar nyelv alapvető nyelvhasználati szabályait, és megfelelő módon tudják magukat kifejezni szóban, tudatosuljon bennük az anyanyelv fontossága a nemzeti identitás megőrzése szempontjából.*

Osztály **Második**

Évi óraszám **72 óra**

KIMENET A tanév végére a tanuló:	RÉSZTERÜLET/ TÉMA	TARTALOM
<ul style="list-style-type: none"> – Elsajátítja a helyes kiejtést, hangsúlyt, hangletjtést; – pontosan artikulál, beszéde tagolt, érthető és közepes tempójú; – helyesen ejti ki a rövid és a hosszú magán- és mássalhangzókat; – alapszinten képes verbális kommunikációra; – rövid szóbeli üzenetet fogalmaz meg, megfelelő szavakkal; – kívülről/fejből mond rövid népköltészeti alkotást, drámai szöveget, gyermekverset; – képes egyszerű beszédhelyzetek eljátszására; – a felolvasott rövid szöveggel kapcsolatban tud a feltett kérdésekre válaszolni (elmesélni a szöveg tartalmát). 	NYELVI KULTÚRA	<ul style="list-style-type: none"> Szókincsfejlesztő és mondatalkotási gyakorlatok. Az életkornak megfelelő rövid mesék, történetek. Irányított és szabadon folytatott beszélgetés (párbeszéd). Nyelvi játékok. Beszélgetések, szituációs játékok. Dráma- és dramatizált szövegek, színpadi improvizációk. Jelenetek előadása és bábozás. Hibás szórendű mondatok javítása. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése. Önellenzés, közös javítás.
<ul style="list-style-type: none"> – Figyelmesen hallgatja beszédpartnerét, és nem szakítja félbe; – meghallgatja, megérti és értelmezi az üzenetet; – megérti a felolvasott, rövid ismeretterjesztő szöveget; – átéli az irodalmi szöveget a bemutató olvasás során. 	Befogadás	<ul style="list-style-type: none"> Valós vagy szimulált helyzetek. Szóbeli közlés befogadása. Felolvasott szöveg befogadása Utastítás, szóbeli üzenet. A másokra figyelmet fejlesztő játékok. Ismeretterjesztő szöveg bemutatása. Irodalmi szöveg bemutatása.
<ul style="list-style-type: none"> – Felismeri a verset és a mesét; – meghatározza a szöveg témáját; – meghatározza a szöveg számára kevésbé érthető tartalmi elemeit; – meghatározza a szöveg cselekményét, annak idejét és helyét; – felismeri a szereplőket, és meg tudja különböztetni őket a pozitív és negatív tulajdonságaik alapján; – képes rövid szöveget értelmezni; – felismeri a rimet. 	IRODALOM	<p>Választható és adaptálható ISKOLAI OLVASMÁNYOK</p> <p>Költészet:</p> <ul style="list-style-type: none"> Balázs Imre József: <i>A mese/Csehs</i> Katalin: <i>Meghatározás</i> Fecske Csaba: <i>Jó leszek/A nagymamánál</i> Kovács András Ferenc: <i>Kanásznota</i> Tolna Éva: <i>Ünnep</i> Tóth Krisztina: <i>Kobra</i> Nemes Nagy Ágnes: <i>Lila fecske</i> József Attila: <i>De szeretnék...</i> Nemes Nagy Ágnes: <i>Mi van a titkos úton?</i> Weöres Sándor: <i>A kutya-tár</i> Tamkó Sírátó Károly: <i>Mondjam még?</i> Kányádi Sándor: <i>Három kérdező</i>

		<p>Próza: Janikovszky Éva: <i>Már megint (részletek)</i> May Szilvia: <i>A Fásli Utcai Állatkórház</i> Csukás István: <i>Süsü, a sárkány (részlet)</i> Janikovszky Éva: <i>Már iskolás vagyok</i> Lázár Ervin: <i>A Kék meg a Sárga</i> Népmese: <i>Kutyta akart lenni</i> Kolozsvári Grandpierre Emil: <i>A pecsenye</i> Népmese: <i>A róka és a gólya</i> Darvasi László: <i>Pálcika, ha elindul (A nem varázslás)</i></p> <p>Népköltészeti alkotások: mondóka, közmondás, szólás, találós kérdés, szöveges népi gyermekjáték.</p> <p>Dramai szöveg: Dušan Radović: <i>Nebáncsvirág</i></p> <p>Tudományos és ismeretterjesztő szövegek A magyar nemzeti kultúra elemeivel kapcsolatos szövegek. Válogatás a gyermekenciklopédiák és a gyermeklapok szövegeiből.</p> <p>Irodalomelméleti fogalmak: – vers; – mese; – a cselekmény; helye és ideje; – a mű szereplője – külső és belső tulajdonságai és cselekedetei.</p>
<p>– Megkülönbözteti és megnevezi a hangot, a szót és a mondatot; – odafigyel a helyes szórendre; – kérdő mondatokat tud szerkeszteni; – a főnevek többszámát helyesen használja; – a helyhatározó ragokat megfelelően használja.</p>	<p>NYELVTAN</p>	<p>Csoportmunka, nyelvi játékok alkalmazása. Hallás után befogadott mesével, történettel kapcsolatban rövid mondat megfogalmazása, szereplők nevének felsorolása. A szerb nyelv hangrendszerétől eltérő magyar hangok ejtésének gyakorlása. Ismert történetekkel kapcsolatban kérdés megfogalmazása. Párbeszéd folytatása játék keretében, illetve ismert szöveggel kapcsolatban.</p>

Kulcsszavak: nyelvi kultúra, irodalom, szövegértés, nyelvismeret, alapvető kommunikációs készség és nyelvhelyesség.
Korreláció: zenekultúra, képzőművészeti kultúra, szerb mint anyanyelv, környezetismeret.

DIDAKTIKAI-MÓDSZERTANI UTASÍTÁS

A magyar nyelv – anyanyelvápolás tanításának és tanulásának tantervi alapját a kimenet elemei, a tanulási folyamat, valamint a tanulói eredmények képezik. A kimenet magában foglalja a rendszerbe épített tudás, a készségek, álláspontok és értékek leírását, amelyeket a tanuló gyarapít, fejleszt és elmélyít a tantárgyi részterületek révén.

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A tanítás és a tanulás tervezése felöleli az éves és az operatív tervek elkészítését, valamint az órára, napra/hétre való előkészületeket. Az éves tervet Gantt-diagram formájában kell elkészíteni, amely összhangban van az iskolanaptárral és az évi óraszámmal, valamint havi felbontásban tartalmazza az óraszámot részterületenként.

A magyar nyelv – anyanyelvápolás tanításának és tanulásának programstruktúrája az általános iskola második osztályában a következő három részterületet foglalja magába: nyelvi kultúra, irodalom és nyelv. Az ajánlott óraszám részterületenként: nyelvi kultúra – 30 óra irodalom – 30 óra és nyelvtan – 12. Az ajánlott óraszám tájékoztató jellegű, mivel a tanítási részterületek összefüggnek egymással, és azokat nem lehet egymástól izoláltan tanítani.

Az éves tervvel összhangban ki kell alakítani az iskolai olvasmányok szövegeinek jegyzékét, havonkénti lebontásban. A szövegek ilyen módon történő felosztása, mint eddig is, a szövegek bizonyos kritérium szerinti csoportosításán és összekapcsolásán alapul – az irodalmi mű jellege és szerepe; szövegfajta; a szöveg célja: szövegértés/elmésélés/értelmezés; évszakok; jelentős dátumok és ünnepek; a tanulói közösség; a tartalmak és a kimenetek tantárgyi és tantárgyközi kapcsolata; tantárgyközi kompetenciák stb. Vagyis a szövegek korrelációját azok rokon tematikai-motivációs egységekbe való besorolása teszi lehetővé. A szövegrokonságon alapuló funkcionális összekapcsolás lehetséges példái (semmiképpen sem egyetlen):

- barátság;
- család;
- iskola;
- humor;
- leírás;
- mesevilág stb.

Az operatív terv az operacionizált kimeneteket, a definiált tanítási egységeket, a tantárgyközi kapcsolatokat (korrelációt), a megvalósítást, az értékelést, valamint (a tanító által lényegesnek tartott) egyéb elemeket tartalmazza. Az éves és az operatív tervet az iskolanaptárral és az iskolai élettel összhangban kell elkészíteni. Az óravázlatnak tartalmaznia kell az óra célját, a kimeneteket, a tanulói és a tanári tevékenységet/aktivitást, a megvalósított kimenet ellenőrzési módját (a visszacsatolást), a kiválasztott tanítási módszereket, eljárásokat és a tanulási stratégiákat.

II. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

A nyelvi kifejezőkészség közvetlen kapcsolatban áll az egyén megismerő képességének a fejlődésével általában. A nyelvtanulás, a nyelv szerkezetének és szerepének megismerése sokkal eredményesebb, ha a tanító/tanár a nyelvet a kommunikáció szolgálatába állított természetes eszköznek fogja fel, mintha a nyelvi szabályokat elszigetelten, kontextusok nélkül tanítaná. Alapvető feladat az értelmes, kifejező beszédtechnika, a beszédmegértés és a nyelvi kommunikáció alakítása, a tanulók nyelvi tudásának továbbfejlesztése, melynek során lényeges a magyar nemzeti kultúra elemeinek megismerése.

A tanítási részterületek összefüggnek egymással, és nem lehet őket egymástól elkülönítve tanítani.

NYELVI KULTÚRA (SZÓBELI KIFEJEZŐKÉSZSÉG)

Az első osztályban a nyelvi kultúra az alapvető beszédfejlesztést, valamint a beszédhallás fejlesztését foglalta magába, a második osztályban ennek a részterületnek a készségszintjévé mélyítésén van a hangsúly. A nyelvi kultúra részterületének céljai az egyéb részterületekkel összhangban, vagy önálló tanegységek keretében valósulnak meg. A második osztályban figyelmet kell fordítani a szóbeli kifejezőkészség permanens fejlesztésére. Az alapozás lényege, hogy a tanulók viszonylag fejlett beszédalap birtokába jussanak. Ezért beszédüket a szó, a mondat és a szöveg szintjén egyaránt fejlesztjük, és a fejlesztés folyamatában nemcsak a nyelvi kultúra részterületeit használjuk ki, hanem a szövegelemzés és a nyelvhelyesség nyújtotta lehetőségeket is.

A *beszédfejlesztés* alapozását szolgáló (szó-, illetve mondatszintű) tevékenységformák közül kiemelünk néhányat: közös szógyűjtés adott szempontok szerint, szavak csoportosítása, rokon értelmű szavak felismerése adott szóhalmazból, szópárok alkotása, mondatalkotás képek segítségével, megadott szavakkal, kifejezésekkel, hiányos mondatok kiegészítése, kérdések alapján válasz megfogalmazása. A szövegszintű beszédfejlesztés történhet kép/képsor alapján. A szóbeli megnyilvánulás része a versmondás és a drámarészletekben való hangos szereplés is. Fontos szerepet játszanak ebben a párbeszéddel kapcsolatos feladatok (párbeszéd alkotása adott szöveg dramatizálásával, adott téma alapján, megjelölt téma alapján megadott mondatok felhasználásával vagy szereplők megadásával).

A tananyagot témakörök és témák szerint ajánlott feldolgozni. Az első osztályban javasolt témákon kívül még a következő témákat lehet feldolgozni:

NAPSZAKOK: reggel, dél, este, délelőtt, délután, éjjel.

ÉTKEZÉS: Reggeli, ebéd, vacsora, uzsonna (étkezés közben az illedelmes viselkedés szabályai). Egészséges táplálkozás. Az idő mérése (óra és perc), Tőszámnevek 1–60-ig. Sorszámnevek 1–20-ig.

VÁSÁROLUNK: A piacon. A boltban. A játékboltban.

TERMÉSZET: Az évszakok váltakozása. A hónapok.

A tanulók beszédkulturáját játékos aktivitásokkal is fejleszhetjük: nyelvi játékkal, játékos beszélgetéssel (pl. beszélgetés egy meseszereplővel), situációs gyakorlatokkal (pl. beszélgetés az üzletben, a piacon, a szünetben, az iskolaudvaron) stb.

A *befogadás* (beszédhallás), a kommunikációs partner meghallgatása a kommunikáció lényeges eleme. A tanulókat arra utasítjuk, hogy az irányított és a szabadon folytatott beszélgetések során, de a valós szituációkban is, figyelmesen és kulturált módon hallgassák meg társukat. Az oktatási kontextusban (utasítások, szóbeli üzenetek közvetítéskor) a tanulók figyelemmel hallgatják mások beszédét, majd megfelelő módon reagálnak az elhangzott üzenetre, azaz a felnőttektől és a társaktól hallott szóbeli utasítás és kérdés alapján cselekszenek. A szimulált helyzetben és a másokra figyelmet fejlesztő játékokban, ismeretterjesztő és irodalmi szöveg bemutatásakor is figyelmesen meghallgatják az elhangzottakat. A valós beszélgetésben, a megfelelő szituációkban mind a tanító, mind a társak beszédét is figyelemmel kell kísérniük.

A nyelv gazdag szókészletéből való tudatos válogatás nem képzelhető el a tanulók szókincsének állandó bővítése nélkül. Ezért figyeltetjük meg az olvasmányok stílus eszközeit, nyelvi fordulatait, tanítjuk meg az új szavakat, kifejezéseket.

IRODALOM

Az irodalomra vonatkozóan az ajánlott szövegeket a tanulók a tanév folyamán fogadják be (a tanító/tanár felolvasása alapján), szem előtt tartva a magyar tagozatos második osztályosok számára készült tankönyvet/tankönyveket is. A tanító/tanár a gyerekek egyéni sajátosságainak és a közösség lehetőségeinek megfelelően tervez, és választja meg a felsorolt iskolai olvasmányok közül a megfelelőket.

A tanító az iskolában különböző szövegtípusokkal ismerteti meg a tanulókat, amelyeket meg is értenek, de megértik az enciklopédiák és a gyermeklapok szövegeit is. Észre tudják venni az eseményt, a cselekvésmozzanatokat, az időbeli és térbeli viszonyokat.

A tanterv egyszerű, rövid, néha adaptált szövegeket lát elő, így a tanulók könnyen felfedezhetik a szövegekben az események időrendi sorrendjét, meghatározzák az esemény helyét és idejét. A tanulónak meg kell különböztetnie a verset a mesétől.

Szoktatni kell a tanulókat arra, hogy megtalálják a számukra ismeretlen szavakat, megkérdézzék a tanítótól azok jelentését, hogy minél pontosabban megértsék a szöveg értelmét. A tanító kérdéseket tesz fel (ki?, mi?, hol?, mikor?, miért?) a felolvasott szöveg tartalmával kapcsolatosan. A tanulók válaszaikat egyéni képességeiknek megfelelően adják meg: mondatok, összefüggő mondatok vagy rövid szöveg formájában.

A verseket szavalják, a gyermekek számára írt drámaszövegek feldolgozásakor a tanulók számos kreatív tevékenységre motiváltak, amelyek a mű hatására keletkeznek (színpadi előadás, drámajáték, bábjáték, gyermekszínházi előadások, dramatizált részletek megbeszélése).

Első osztálytól a tantervi tartalmak azt sugallják, hogy az irodalomelméleti fogalmakat fokozatosan sajátítsák el. A tanítónak javasoljuk, hogy folyamatosan új szavakkal gyarapítsák a tanulók szókincsét. Az irodalmi fogalmak elsajátítása nem azt jelenti, hogy a gyerekek a definíciókat megtanulják, hanem megértik a fogalmak leíró magyarázatát, az irodalmi szövegben betöltött szerepüket.

A nyelvi kultúra keretében, valamint az irodalmi szövegek feldolgozásánál is, fejleszteni kell a szövegértés képességét. A tanító a tanév folyamán rendszeresen mond el rövid történetet (képpel vagy képsorral szemlélve), mesét, amelyet a gyerekek hallás alapján befogadnak, beszélgetnek róla. Az aktív hallgatás során a tanulók képesek lesznek az irodalmi, az ismeretterjesztő és más szövegek befogadására.

NYELVTAN

A tanuló a tanító irányításával összehasonlítja a magyar és a szerb nyelv hangjait. Képek és indukciós szövegek kapcsán mondatokat és kérdéseket fogalmaz meg, majd egyszerű mondatokkal történetet mesél el. Megadott szavakból mondatokat alkot, a szórendre figyel, annak jelentőségét felismeri. Szavakat gyűjt adott témával kapcsolatban. A kérdésekre válaszokat fogalmaz meg.

III. A TANÍTÁSI ÉS TANULÁSI FOLYAMAT KÖVETÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A tanuló eredményeinek és tudásának értékelése és osztályozása *A tanulóknak az általános iskolai oktatásban és nevelésben való osztályozásáról szóló szabállyal* összhangban kell, hogy történjen. A tanuló előrehaladásának mértékét, valamint az értékelést a tanuló kezdeti tudásszintjéhez kell viszonyítani. A tanár a tanítási-tanulási folyamat során állandó jelleggel és egyértelműen visszajelez a tanulói tudás minőségére vonatkozóan. A visszajelezésnek útmutatóként kell szolgálnia a további munkához, de ugyanakkor motiválnia is kell vele a tanulót. Minden tanulói tevékenységet értékelni kell, de az értékelés és a visszajelezés mellett fontos feladat, hogy rászoktassuk a tanulókat az önértékelésre.

HEMAЧКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Fach: **DEUTSCH MIT EINBEZIEHUNG VON ETHNOKULTURELLEN KOMPONENTEN**

Ziele: Ziele des Faches *Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten* sind das systematische Beherrschen von Regeln der deutschen Bildungssprache in ihrer mündlichen Ausdrucksweise, die Entwicklung des Bewusstseins über die Rolle der Sprache im Aufbau der nationalen Identität, das Verstehen von ausgewählten literarischen und anderen Kunstwerken der Deutschen, die in den deutschsprachigen Ländern leben, wie auch der Donauschwaben wegen Achtung der Tradition, der Kultur und der Entwicklung von Interkulturalität als der Lebensweise der modernen Gesellschaft.

Klasse: **Zweite**

Jahresstundenzahl: **72 Stunden**

LERNERGEBNISSE	THEMENFELD/ THEMA	INHALTE
Nach dem bearbeiteten Themenfeld/Thema wird der Schüler fähig sein:		
	1. Deutsche Sprache und Literatur	
<ul style="list-style-type: none"> – seine Bedürfnisse, Gefühle und Gedanken seinen Sprachkenntnissen gemäß auszudrücken und sich dabei an die Verhaltensregeln zu halten; – einige Unterschiede zwischen der deutschen Bildungssprache und dem Donauschwäbischen zu erkennen; – einen Unterschied zwischen Laut und Buchstabe zu machen; – einen Unterschied zwischen gesprochenen und geschriebenen Wörtern und Sätzen zu machen; – den gelesenen Text zu verstehen; – das richtige Wort zu finden und sich der neuen Lexik in der Alltagssprache zu bedienen; – den Fragen des Sprechers zuzuhören und auf sie mit vollem Satz zu antworten; – thematisch die Wörter und Sätze in einen logischen Text zu verbinden; – die Gegenstände aus der nahen Umgebung mündlich zu beschreiben; – Texte nachzuerzählen; – Bildgeschichten zu erzählen. – einen Unterschied zwischen dem Gedicht, Märchen und dramatischen Text zu machen; – die Hauptfiguren zu erkennen und ihre positiven und negativen Eigenschaften zu unterscheiden; – kürzere Texte auswendig zu lernen; – an der szenischen Darstellung eines Textes teil zu nehmen; – der Botschaft zuzuhören, sie zu verstehen und zu paraphrasieren; 	<p>Sprache und sprachliche Äußerung</p>	<p>Wortschatzerweiterung, lexikalische und syntaktische Übungen. Das Erlernen von neuen Wörtern und ihrer Bedeutung. Satzbau in der mündlichen und schriftlichen Kommunikation. Das deutsche ABCD. Die Rechtsschreibung – Substantive, Satzanfang. Freies und gelenktes Sprechen. Freies und gelenktes Schreiben. Erzählen, Nacherzählen, Beschreibung. Rezitieren. Drama, dramatische Texte, szenische Darstellung. Szenische Darstellung eines Textes (Drama, Puppenspiel); Kinder- volksgedichte und Spiele. Sprach, und –Situationsspiele. Reale und Simulationssituationen. Audiovisuelle Texte. Hörverstehensspiele. Abzählreime.</p>
	<p>Literatur</p> <ul style="list-style-type: none"> – der deutschsprachigen Ländern (BR Deutschland, Österreich, Schweiz) – der Donauschwaben 	<p>Gedichte</p> <p>Ingrid Uebe: <i>Der kleine Brüllbär geht zur Schule</i> Anne Steinwart: <i>Herbstanfang</i> Volker Braun: <i>Der Baum</i> Regina Schwarz: <i>Meine Schwester und ich</i> Elisabeth Borchers: <i>November</i> Alfons Schweigert: <i>Neujahr</i> Robert Reinik: <i>Der Schneemann auf der Straße</i> Franz Fühman: <i>In der Kuchenfabrik</i> Regina Schwarz: <i>Vater</i> Abzählreime nach Auswahl. Dusan Radovic: <i>Stockdunkel war es – Kađ je bio mrak</i>, Übersetzung Masa Dabic Ljubivoje Rsumovic: <i>Ein Kind – Дете</i>, Übersetzung Cornelia Marx</p> <p>Prosa</p> <p>Hanneliese Schulze: <i>Ein ganz besonderer Ferientag</i> Kristina Koenig, Katarina Wieker: <i>Traumpony</i> Werner Färber, Michael Schober: <i>Polarforscher in Not</i> Rüdiger Bertram: <i>Trixi und die wilden Wikinger</i> Kornelia Scholtes u.a.: <i>Am Kiosk</i> Ursula von Kuester u.a.: <i>Der Igel</i> Eva Simetsberger: <i>Fasching in der Schule</i></p> <p>Brüder Grimm: <i>Dornröschen</i></p> <p>Drama</p> <p>Bernhard Linz: <i>Der gestiefelte Kater</i></p> <p>Auswahl von Texten für lesen und Schreiben: Sandra Duscher u.a. <i>Rechtsschreib – Stars 1</i>, Oldenburg, München, 2016 Annete Webersberger u.a.: <i>Deutsch – Stars 1</i>, Oldenburg, München, 2016</p>
	2. Ethnokulturelle Komponenten	
<ul style="list-style-type: none"> – ethnokulturelle Komponenten und Werte zu erkennen; – die Merkmale der Kindertracht von Donauschwaben zu erkennen; – Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen den Kindertrachten der Donauschwaben und der Serben festzustellen; – die traditionelle deutsche Feste zu erkennen (<i>Weihnachten, St. Nikolaus, St. Martin, Ostern</i>) – den <i>Fasching (Fünfte Jahreszeit)</i> zu erkennen; – die Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen <i>Fasching</i> in Serbien und bei den Donauschwaben zu erkennen; – die Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen Bräuchen bei Serben und bei den Donauschwaben festzustellen; – einige Gerichte der donauschwäbischen Küche zu nennen; – einen donauschwäbischen Volkstanz zu spielen; – einen Teil oder die ganze Handlung eines Kinderspiels oder Kinderfilms zu erzählen; 	<p>Geschichte, Ethnokultur</p> <ul style="list-style-type: none"> – Feste – Volkstrachten – Deutsche Küche – Volkstanz – Theater, Film 	<p>Feste: <i>St. Martin, St. Nikolaus, Weihnachten, Ostern</i> in deutschsprachigen Ländern und bei den Donauschwaben. <i>St. Nikolaus, Weihnachten und Ostern</i> bei den Serben. <i>Fasching</i> in deutschsprachigen Ländern und bei den Donauschwaben. Volkstanz: <i>Hupfpolka</i>. Kindertracht der Donauschwaben. Kindertracht der Serben. Volksspeise der Donauschwaben und der Deutschen: <i>Sauerkraut und Bratwurst, Stollen...</i> Gerichte die man in serbischen Familien kocht und deren Namen deutscher Abstammung sind: <i>Suppe und Rindfleisch, Grünzeug, Milchbrot, Schneenockerln, Gugelhupf</i>. Gerichte, die während <i>des Faschings</i> vorbereitet werden. Kindertheaterspiel, Kinderfilm nach eigener Auswahl. Kulturveranstaltungen und Besuch bei dem Verein der Donauschwaben. Texte nach eigener Auswahl aus der Schülerzeitschrift <i>Mini Spatenpost</i>.</p>

<ul style="list-style-type: none"> – einige gemeinsamen Gerichte der donauschwäbischen und der serbischen Küche zu nennen. – Volkslieder und Kinderlieder, die zum Thema Feste, Jahreszeiten und das Alltagsleben haben zu singen – Hörtexte zu illustrieren; – mit verschiedenen Techniken seine Kreativität auszubauen. 	Musik – Singen – Zuhören	Zuhören und Singen 1. Volkslied: <i>Es regnet seinen lauf</i> 2. Volkslied: <i>Grün, grün sind alle meine Kleider</i> 3. Volkslied: <i>Ich gehe mit meiner Laterne</i> 4. Volkslied: <i>Mein Opa hat einen Bauernhof</i> 5. Wilhelm Hey: <i>Alle Jahre wieder</i> 6. Volkslied: <i>: Backe, backe Kuchen</i> 7. Stefan Janeschko: <i>Sand, Sand, Sand..</i> 8. Karl Gottlieb Hering: <i>Hopp, hopp, hopp!</i> 9. Volker Rosin: <i>Das Lied über mich</i> 10. Erwin Loskott: <i>Wochentage</i> 11. Volkslied: <i>Alle Masken sind schon da</i> 12. Kati Breuer u Stefan Janeschko: <i>Auf Wiedersehen</i>
	Kunst	Basteln und Bemalen von Nikolasstiefeln. Weihnachtsschmuck. Basteln und Bemalen von Laternen. Basteln und Schreiben von Glückwunschkarten. Basteln von Faschingskostümen und Masken. Bemalen von Osterneiern. Basteln mit Kastanien, Blättern und Plasteline. Malbücher ausmalen. Schriftliche Texte illustrieren.

Schlüsselwörter: Sprache, Sprachäußerung, Literatur, Tradition, Kultur

DIDAKTISCHE UND METHODISCHE UMSETZUNG DES CURRICULUMS

Das Curriculum für das Fach *Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten* besteht aus zwei Fachbereichen: *Deutsche Sprache und Literatur* und *Ethnokultur*. Die Unterrichtsstunden sollten nicht aufgrund der Fachbereichen aufgeteilt werden, aber in jeder Stunde soll der deutschen Kultur und der Kultur der Donauschwaben in Serbien, mit einem Schwerpunkt auf Volkstradition und Bräuche, Aufmerksamkeit geschenkt werden. Beide Bereiche verflechten sich, und keines kann isoliert ohne Zusammenwirken mit anderen Bereichen gelehrt werden. Wir empfehlen jedoch eine grobe Aufteilung: *Deutsche Sprache* – 30 Stunden und *Ethnokultur* – 42 Stunden.

Die deutsche Sprache wird durch die Inhalte Kinderliteratur, Naturkunde, traditionelle Kultur, Musik und Kunst gelehrt. Alle diese Inhalte sollte man gegenseitig verbinden und gleichzeitig einem bestimmten Thema (Jahreszeiten, Traditionen, Gastronomie der Donauschwaben ...) den Vorrang geben. Um die vorgeschlagene Inhalte in eine Einheit verknüpfen zu könnten, wird eine Doppelstunde (90 Minuten) empfohlen.

Das Curriculum für das Fach *Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten* baut auf den Lernergebnissen, dem Lernprozess und dem Lernerfolg auf. Die Lernergebnisse schließen die Beschreibung von integriertem Wissen, Fähigkeiten, Einstellungen und Werten, die der Schüler entwickelt, ein.

I. UNTERRICHTSPLANUNG

Das auf Lernergebnisse eingestellte Curriculum gibt den Lehrern mehr Freiheit, mehrere Möglichkeiten bei der Gestaltung des Unterrichts. Die Rolle des Lehrers ist dieses Curriculum an die bestimmte Zielgruppe (Klasse) anzupassen und dabei die Sprachkenntnisse, die Zusammensetzung der Klasse und die Merkmale der Schüler, Lehrwerke und Lehrmaterialien, die technische Ausstattung der Schule, die Ressourcen, Möglichkeiten und Bedürfnisse der lokalen Gemeinschaft, in der sich die Schule befindet, zu beachten. Von den gegebenen Lernergebnissen und Inhalten ausgehend erstellt die Lehrkraft zunächst ihren Jahresplan, aus dem er später seine operative Pläne entwickelt.

Bei der Unterrichtsplanung sollte man darauf achten, dass das Lehrwerk nicht den Inhalt des Faches bestimmt, das es auch ein Lehrmittel ist. Deswegen ist es sehr wichtig die im Lehrwerk gegebenen Inhalte selektiv einzusetzen. Neben dem Lehrwerk, als einer der Wissensquellen, soll die Lehrkraft den Schülern ermöglichen, auch andere Lernquellen zu nutzen wie Film, Musik, Besuch in einer Bibliothek. Es wird empfohlen, den Schülern keine Hausaufgaben aufzugeben, aber man könnte ihnen einige literarische Werke zum fakultativen Lesen empfehlen. Bei der Planung des Lehr- und Lernprozesses sollten das Wissen, die Erfahrung, die intellektuellen Fähigkeiten und die Interessen der Schüler berücksichtigt werden.

Lesen und Schreiben in der zweiten Klasse

Unterrichtsplanung sollte aufgrund einer Binnendifferenzierung beruhen. Die Inhalte und Methoden sollen dem Alter und den Möglichkeiten der Schüler angepasst werden.

In der zweiten Klasse sollte man den Leseübungen und Ausspracheübungen genug Raum geben. Es sollte besonders das Vorlesen geübt werden. Der individuelle Tempo der Schüler soll berücksichtigt werden. Jeder Schüler liest in seinem eigenen Tempo. Lesetechniken und Leseverstehenübungen sollten auch vertreten werden. Hier eignen sich besonders die Laut-, und Wortspiele, Rätsel, Wortschatzrätsel usw. Die Schüler lernen auf diese Weise neue Situationen kennen, die Motivation steigt und die Lernatmosphäre ist angenehm. Es ist wichtig das Wissen der Schüler, das sie sich in dem Fach Serbische Sprache angeeignet haben, auszunutzen, besonders bei den Bearbeitung des ABCD.

Einige Schreibübungen:

Abschreiben, Ergänzungen, Satzverbindungen, Bildbeschreibungen, Diktate, freies Schreiben.

Es ist wichtig auch auf ein ordentliches Heft zu achten. Die Buchstaben werden in einer oder zwei Reihen geschrieben.

Die Texte sollen dynamisch, interessant, altersgemäß sein. Eine besondere Aufmerksamkeit gilt dem Leseverstehen.

II. DURCHFÜHRUNG DES CURRICULUMS DEUTSCHE SPRACHE UND LITERATUR

Die vorgeschlagenen Inhalte im Bereich der *Literatur* werden durch das ganze Jahr über mit Hilfe von Lehrbüchern, Arbeitsblättern als Grundmaterial für die Arbeit und mit Hilfe von Audio- und Videoaufnahmen bearbeitet, so dass der Lehrer entsprechend den individuellen Eigenschaften der Schüler und den Lernergebnissen entsprechend seinen Lehrplan vorbereitet.

Pflichtlektüre sind hauptsächlich Werke, die zu dem nationalen Korpus gehören, die mit Werken der zeitgenössischen Kinderliteratur ange-reichert werden. Die Auswahl der Werke basiert hauptsächlich auf dem Prinzip der Altersangemessenheit, so dass am häufigsten Kindergedichte und Kindergeschichten vorkommen.

DEUTSCHE SPRACHE

Im Sprachunterricht wird die mündliche Kommunikation in der deutschen Bildungssprache entwickelt.

Bei den Schülern sollte man die Verwendung von Wörtern und ihre richtige Aussprache in der deutschen Bildungssprache fördern.

Das Zuhören ist eine wichtige Tätigkeit in der Kommunikation. Im Unterricht sollte das sorgfältige Zuhören, das Verstehen des mündlichen Textes und die richtige Reaktion geübt werden. Dies wird durch Hörübungen erreicht. Im Unterrichtskontext hören die Schüler zu, was andere sagen, und das bestätigen sie durch Wiederholung oder durch Paraphrasieren des Audiotextes. Aufmerksames Zuhören wird in simulierten Situationen (Sprach- und Situationsspielen) praktiziert. Spiele für die Entwicklung des aufmerksamen Zuhörens werden im Rahmen des Unterrichts mit einer bestimmten Aufgabe ausgeführt (*Erkenne, wer spricht; Hör, wie ich spreche – leise, langsam, schnell ..*) Die Lehrkraft sollte auch auf die richtige Aussprache der Laute achten und die Aussprache der Bildungssprache und der Sprache der Donauschwaben mit den Schülern besprechen.

Die richtige Aussprache kann man einüben auch durch:

Erzählen d.h. Nacherzählen des gehörten Textes

Beschreibung der unmittelbaren Umgebung, Tiere, Früchte, Kleidungsstücke

Reproduktion – Bildbeschreibung oder Bildgeschichten

Simulation realen Situationen – Dialoge (im Laden, beim Arzt, in der Post,

auf dem Markt, im Kino), Gespräch mit der ungehorsamen Puppe oder mit einer literarischen Gestalt

Wortspiele – Buchstabenspiele, Rebusse

DEUTSCHE LITERATUR

Das Curriculum sieht die Bearbeitung von kurzen literarischen Texten vor. Das Curriculum ermöglicht der Lehrkraft ihrer Wahl nach ein Werk mit einem Anderen zu ersetzen oder auszutauschen (30%). Auf diese Weise wird ein flexibler und kreativer Umgang mit literarischem Inhalt angeboten. Die Lehrkraft plant die Umsetzung des Curriculums im Einklang mit den individuellen Eigenschaften der Schüler um die Lernergebnisse zu erreichen. Bei der Bearbeitung eines literarischen Textes ist seine Präsentation wichtig. Die Lehrkraft kann selbst oder mit Hilfe von authentischen Audio- und Videoaufzeichnungen den Text präsentieren.

Weiterhin kann man zur Darstellung des Inhalts Folgendes verwenden:

Pantomime (als eine Art Drama Techniken), sowie auch das komplette physikalische Antwort-Verfahren, es sehr beliebt und effektiv, nicht nur für diese Altersgruppe, sondern auch später. Sie ist besonders für Schüler mit kinästhetischem Lernstil geeignet (das Übersetzen des ausgesprochenen Wortes in Bewegung und umgekehrt). Pantomime eignet sich für die Einführung und Einübung von allen Wortarten.

Dialogmodellen (als Grundlage für „Nachahmen“) sind sehr effektiv für die Sprachentwicklung. Wenn die spontane Kommunikation unter den Schülern fehlt, kann die Lehrkraft Puppen verwenden – einfache Puppen oder Puppen aus Plüsch, aus Socken oder Papier – und so macht sie ein entsprechendes Dialogmodell. Die Lehrkraft kann sich mit der Puppe, die Fragen stellt, an die Schüler wenden. Die Schüler werden schnell und einfach Antworten geben können, aber auch Fragen stellen. Natürlich ist es notwendig, eine geeignete Umgebung zu schaffen, wo die schüchterne Schüler zum Sprechen ermutigt werden können.

Neben der Korrelation zwischen den Texten ist es notwendig, dass der Lehrer eine vertikale Korrelation zustande bringt. Der Lehrer sollte mit dem Inhalt des Faches *Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten* vertraut sein, um das Prinzip der Stufenmäßigkeit zu respektieren.

Die horizontale Korrelation bringt der Lehrer zustande, in Verbindung vor allem mit den Fächern Naturkunde, Kunst, Musik, Religion, als auch mit den Inhalten der Ethnokultur d.h. mit der Kultur der Donauschwaben.

Mögliche Beispiele der Inhaltsverbindung aus dem Bereich Sachkunde, Ethnokultur, Kunst, Musik und Religion:

Thema: Volkstradition und Religion

– Lyrik, Prosa, Lied, was zum Thema eines der religiösen Feiertagen hat.

• Beispiel 1: Poesie: Elisabeth Borchers: *November (Sachkunde) und das Gedicht: Ich gehe mit eminer latterne (Musik, Ethnokultur) Herstellung und Bemalen von latternen, St. Martinszug (Kunst, Religion).*

• Beispiel 2: Prosa: Eva Simetsberger: *Fasching in der Schule (Religion und Sachkunde); Fasching in den deutschsprachigen Ländern, bei den Donauschwaben und in Serbien (Sachkunde, Ethnokultur), Volkslied: Alle Masken sind schon da,*

Masken, Faschingskostüme basteln, Fasching im Klassenraum/ Schule mit, Faschingsbuffet (Sachkunde, Ethnokultur) organisieren.

SOZIOKULTURELLE KOMPETENZ UND DIE ETHNOKULTURELLEN KOMPONENTEN

In dem Unterricht des faches Deutsch mit ethnokulturellen Komponenten gilt eine besondere Aufmerksamkeit der soziokulturellen Kompetenz, als einem Teil des Weltwissens über die Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen den kulturellen und kommunikativen Modellen der Bevölkerungsmehrheit und der Minderheit. Die Schüler sollten allmählich die Kultur der Donauschwaben kennenlernen.

Einen besonderen Aspekt der soziokulturellen Kompetenz ist die interkulturelle Kompetenz, die die Bewusstmachung des Anderen, das Kennen und Verstehen der Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen den Welten, der Sprachgemeinschaften innerhalb sich der Schüler bewegt, einschließt. Die interkulturelle Kompetenz beinhaltet auch die Toleranzentwicklung und die positive Einstellung gegenüber den individuellen und kollektiven merkmalen der Sprecher von anderen Sprachen, den Angehörigen der anderen Kulturen, die sich in einem größeren oder geringeren Maß von der eigenen unterscheiden. Also mit allmählichem Einführen von soziokulturellen Inhalten auf dem niedrigsten Sprachniveau (Kennenlernen, Singen von entsprechenden Liedern u.ä.) wird der Entwicklung einer interkulturellen Persönlichkeit beigetragen, durch das Bewusstmachen von Werten verschiedener Kulturen und Entwicklung der Fähigkeit, die erworbenen interkulturellen Erfahrungen in das eigene kulturelle Verhaltens-, und Glaubensmodell zu integrieren.

III. BEGLEITEN UND BEURTEILEN DES LERNPROZESSES UND DES UNTERRICHTS

Das Begleiten und die Beurteilung von Schülerleistungen ist in der Funktion der Erreichung von Lernergebnissen und beginnt mit der Beurteilung des Eingangsniveaus im Verhältnis zu dem was im Lernprozess beurteilt wird. Jede Aktivität ist eine gute Gelegenheit für die Beurteilung von Lernfortschritten und für Rückmeldungen. Jede Unterrichtsstunde und jede Schüleraktivität ist eine Gelegenheit für die formative Beurteilung dh. für das Registrieren von Lernfortschritten und für das Planen von weiteren Aktivitäten.

Die formative Beurteilung ist Bestandteil des modernen Unterrichts und beinhaltet die Beurteilung von Wissen, Fertigkeiten, Einstellungen und Verhalten, wie auch die Entwicklung von entsprechenden Kompetenzen im Lehr-und Lernprozess. Bei der formativen Beurteilung werden Informationen über Lernfortschritte gesammelt und die meisten Techniken, die dabei eingesetzt werden, sind: Durchführung von praktischen

Aufgaben, Beobachten und Notieren von Schüleraktivitäten im Unterricht, Lehrer – Schüler Kommunikation, Führung von Schülerregister (Lernfortschritt Map) usw. Die Ergebnisse der formativen Beurteilung sollen am Ende des Unterrichtsmoduls summativ in einer Bewertung – Note zusammengefasst werden.

Die Arbeit jeder Lehrkraft besteht aus Planen, Durchführen, Begleiten und Beurteilen. Es ist wichtig, dass die Lehrkraft andauernd nicht nur die Schülerleistungen und den Unterrichtsprozess begleitet und beurteilt, sondern auch sich selbst und die eigene Tätigkeit. Alles was zu guten Ergebnissen führt, wird die Lehrkraft weiter in ihrer Unterrichtspraxis einsetzen und alles was nicht genug effektiv und effizient ist, sollte geändert werden.

РОМСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Anav sikavimasko	ROMANI ČHIB E ELEMENTJENCA NACIONALNO KULTURAKE
Reso	Reso sikljovipe <i>rromani čhibjako e elementjenca nacionalno kulturake</i> sito te lenpe džandipe kotar rromani čhib thaj olake karakteristike, lilavnipe thaj kultura Rromengi, sar ini barjaripe džandipasko vaš labaripe čhibjako ano aver-aver sakodivutne komunikaciake situacie, thaj barjaripe godjako kotar poro nacionalno identiteti, vaš te sikljon te dikhlaren alosarde literarno thaj aver artistikane kotora kotar rromani thaj tradicia srbikani thaj aver themengi, vaš lačharipe tradicia thaj kultura rromano themeski thaj barjaripe interkulturalipe.
Klasa	Dujto
Beršesko fondi satjengo	72 satja

REZULTATJA Pedo agorisipe klasako siklovno ka ovol ani situacia te:	UMAL/TEMA	MOTHOVDIPE
<ul style="list-style-type: none"> – ulavel literarno forme: gili, paramisi, bajka, dramako teksti; – sikavel angluno keripe, vakhti thaj than keripasko ano drabarutno teksti; – sikavel rno keripasko ano teksti; – sikavel stihio thaj strofa; – dikhlarel stihja save silen rima; – mothavol semnipe godaripaske lava, garavde lava, thaj siklovipe savo dikhlarela ano basne; – drabarela teksti pačavipa intonacia teksteski; – iloa recituinela gili; – khelela dramatikane tekstja; – sikavela poro gndipe kotar teksti; – ulavela avazi thaj lafori thaj pendjarela vokalja thaj konstantantja; – dikhlarela pašipe thaj ulavipe maškar fundone lavja pi rromani thaj phurano indijaki čhib – dela fundone gramatikake kategorije navnutnake thaj verbeske – pačavinela thaj labarinela fundone lekhavipaske regule; – thagarinela fundone tehniko drabaripasko thaj hramosaripasko, ulavela specifikan avazja ani rromani čhib, džanela te labarinol disave grafeme ano hramosaripe; – labarinela aver, aver forme mujeske thaj lekhipasko mothovipe: kerela poro mothavipe, mothavipe, deskripcija; – pedo literarno rromani čhib kerela polugi thaj pherdhi laforutni thaj phanela pobut laforutne ani jek harno teksti; – lela kotar ano vakheripe thaj pačavipa šunela aver dženen; – ulavela fundone kotora teksteske (anav, pasusi, anav autoresko, mothovdipe); – iloa drabarinelat teksti. 	LILAVNIPE	<p>ŠKOLAKI LEKTIRA</p> <p>Poezija</p> <p>Rajko Đurić: <i>Sar šaj te vazdas amen</i> Themutni gili: <i>Amari čhib</i> Ljuan Koko: <i>Abecedaki gili</i> Jovan Jovanović Zmaj: <i>Ivend</i> Desanka Maksimović: <i>Ano suno čhavore bajrona</i> Ljuan Koko: <i>Te bajrova</i> Rajko Đurić: <i>Baro, bareder, majbaro</i> Alija Krasnići: <i>E dako kamljipe</i> Ljuan Koko: <i>Amaro Beogradi</i> Rajko Đurić: <i>Gili sovimaski</i> Božidar Timotijević: <i>Grafemeski gili</i></p> <p>Proza</p> <p>Themutni paramisi: <i>O papo thaj i bindalako</i> Themutni paramisi: <i>Godžaver phuro</i> Themutni paramisi: <i>Paramisi kotar ešta ranika</i> Themutni indijaki paramisi: <i>Kobor sito pondž thaj jekh</i> Jakov Tajc: <i>Maša thaj ruv</i> Rajko Đurić: <i>Amen džas e čhibake dromesa</i> Rajko Đurić: <i>Tikno TV dnevniko</i> Dejan Aleksić, roman (kotor): <i>Čudipaske avanture Azbučko angluno ano trianda grafeme</i></p> <p>Dramake tekstja</p> <p>Aleksandar Popović: <i>Ni kamav sajek te ovav jekto</i></p> <p>Popularno thaj informativno tekstja</p> <p>Ano Grafemari vaš dujto klasa ano margine dendile lavja pi rromani čhib thaj olengo pašipe e phurano indijake lavjenca thaj sanskriti; Dendile Garavdo lavja thaj godaripaske lavja / <i>Garavdo alav</i>; Ano fundone tekstja kotar grafeme dendile informacie ini kotar xanig Rromengi, zanatja, tradicija thaj olenge gila adekvatno grafemi savo sikljolape; Čavrikano lil pi rromani thaj srbikani čhib vaš sikljovne kotar 1. dži 4. klasa – <i>Čirikljori</i> (aktuelno informacie, paramisi, gila, garavutno lafja, interesantna geografija, kultura, tradicija...)</p> <p>KHERUTNI LEKTIRA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alija Krasnići: Čavrikane gila thaj paramisja 2. Trifun Dimić: Kedipe themutne paramisja thaj gila 3. Rajko Ranko Jovanović: Rromane čirikljorra– alosaripe gilengo 4. Zlatomir Jovanović: Jevandjelje vaš čhavorenge pi rromani čhib 5. Alija Krasnići (kedipe themutne paramisjengo): Devla kerma kir <p>Lilavne svatja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – stih, strofa, rima – themutni sovimaski gili; – basna; – bajka; – tema, than thaj vakhti keripasko, rndosiripe keripasko; – angluno thaj epizodno rola (dikhipe, karakteri thaj keripe); – persone ano dramatikano teksti vaš čhavorenge.

	<p style="text-align: center;">ČHIB</p> <p style="text-align: center;">Gramatika, lekhipe thaj ortoeipija</p>	<p>Avazi, vokali thaj konsonanti. Forma lavjengi: navnutni; verbi; gendo (fundo thaj rndomo). Laforutne (verifikacia thaj nanipe). Baro grafema: hramisaripe anava raštrenge, dizjengo thaj gavengo thaj geografikane anava. Čačikano hramosaripe thaj vakheripe thaj labaripe grafemengo: <i>Kh; Čh; Ph; Th; Rr;</i> Čačikano hramosaripe thaj ulavipe grafemengo sar so siton: <i>Dž thaj Dj; Ć thaj Ć; Ch u Ch; H u X; Rr u R; J u Y; N u Nj; L thaj Lj</i> thaj olengo čačikano labaripe. Pučipe adikharipe disave grafemengo ano lilavni (standardno) rromani čhib. Phando thaj ulavdo hramosaripe lavjengo. Interpunkcija: punkto (po agor laforutnako thaj palo rndomo gendo); duj punktja thaj koma ano gendipe.</p>
	<p style="text-align: center;">ČHIBJAKI KULTURA</p>	<p>Haljovipe drabarutno teksti prekal amboldipe pedo pučipe. Plani vaš mothovdipe hame tekstesko (lirikano, epikano, dramatikano) kedimo kotar generalno pučipe. Plani te mothavipasko pedo fundo direktno dikharipe. Lekhipaske siklovipe: hramosaripe, diktati thaj korkorutno lekhisaripe. Čhibjake siklvovipe: garavde lavja, rebusja, keripe laforutnako, bufljaripe laforutnako. Leksikano-semantikano keripe: džipheridpe laforutnako, mothovdipe dživutrenge thaj šejengo. Scenako sikavipe dramatikano teksti.</p>

Klidutne svatja: grafeme, lilavnipe, čhib, čhibjake kultura, specifikanane avazja

DIREKCIA VAŠ DIDAKTIKANO-METODIKANO KERIPE PROGRAMESKO

Programi siklvovipe Rromana čhibjako e elementjenca nacionalno kulturake fundomo sito pedo rezultatja, jase po procesi siklvovipe thaj siklvovnesko astaripe. Rezultatja sikavela mothovdipe integrišimo džandipasko, poziciako thaj molipasko savo siljovno lačharel, bufljarel thaj horakarel prekal sa trin siklvovimaske umalja.

I. PLANIRIPE SIKLJOVIPASKO

Planiripe siklvovipasko astarela kreiribe beršesko thaj operativno plajna, sar ini barjaripe gatisaripe vaš sati/dive/kurko. *Beršesko plani* kerelape ani forma gantogrami thaj adiharela gendo satjengo pedo umalja rndime pedo maseka, a ano rami e školake kalendarea, planirime fondea satjengo pedo umalja thaj beršesko fondi satjengo.

Programi siklvovipe Rromana čhibjako ani dujto klasa siton trin siklvovipaske umalja: Lilavnipe, Čhib thaj Čhibjake kultura. Dendutne siton akala satja pedo siklvovibaske umalja: Lilavnipe – 26 satja, Čhib – 24 satja thaj Čhibjake kultura 22 satja. Sa umalja khuvena maškar peste thaj nijekh našti te siklvovipe izolouimo thaj koordinacia aver umaljenca.

Uzo beršesko plani, formirinelape lista rndome tekstjengo pedo maseka, sar ini kherutni lektira. Distribucia tekstjengi pedo maseka, sar ini dži akana, fundomi sitoj pedo grupišipe thaj phandipe tekstjengo prekal aver-aver kriterijumja – natura thar rola lilavnesko keripe, forma tektesk, reso tekteski, sigipe anglunisaripe siklvovnesko, beršeski sezona, semne datuma thaj festja, specifikanipe siklvovnengo kolektivi, školengo thaj lokalno khupatnengo, siklvovipaski thaj maškarsiklvovipasko phandipe mothovdipasko thaj rezultatjengo; tekstja ano paše tematikako-motivjenge paramisja prekal aver-aver kriterijumja. Šajipe misal funkcionalno phandipe tekstjengo pedo pašaripe keripasko šaj te oven akala:

- Rajko Đurić: *Sar šaj te vazdas amen*
- Themutni gili: *Amari čhib*
- Ljuan Koko: *Abecedaki gili*
- Jovan Jovanović Zmaj: *Ivend*
- Desanka Maksimović: *Ano suno čhavore bajrona*
- Ljuan Koko: *Te bajrova*
- Rajko Đurić: *Baro, bareder, majbaro*
- Alija Krasnići: *E dako kamljipe*
- Ljuan Koko: *Amaro Beogradi*
- Rajko Đurić: *Gili sovimaski*
- Božidar Timotijević: *Grafemeski gili*
- Themutni paramisi: *O papo thaj i bindalako*
- Themutni paramisi: *Godžaver phuro*
- Themutni paramisi: *Paramisi kotar efa ranika*
- Themutni indijaki paramisi: *Kobor sito pondž thaj jekh*
- Jakov Tajc: *Maša thaj ruv*
- Rajko Đurić: *Amen džas e čhibake dromesa*
- Rajko Đurić: *Tikno TV dnevniko*
- Dejan Aleksić, roman (kotor): *Čudipaske avanture Azbučko angluno ano trianda grafeme*
- Aleksandar Popović: *Ni kamav sajek te ovav jekto*

Operativno plani sirole rubrika e operacionalizuime rezultatjenca, definišime siklvovibaske jekutne, rubrika vaš planirimo maškar siklvovibaske phandipe thaj rubrika vaš evaluacija kvaliteti planimosko, sar ini aver elementja prekal dikhipa e sikavnesko. Kana kerelape beršesko thaj operativno planja musaj te legarole logari kotar školako kalendari thaj aktivipe save siton ano školako dživdipe. *Gatisaripe vaš sati* talohaljovela definišipe reso satesko, definišipe rezultati kana dikholape pedo reso satesko, planiripe aktivipe siklvovnengo thaj sikavnesko kana dikhelape pedo reso thaj pedo definišime rezultatja, planirime čhane te dikhenpe (verifikuibe) reslime rezultatja, alosaripe sikavnipaske strategije, metode thaj procedure siklvovipaske thaj talosiklvovipaske.

II. RESLIPE SIKLJOVIPASKO

LILAVNIPE

Ano sikljovipe lilavnipasko majsemno ko sikljovne te bajakarolpe kamiye prekal drabaripe, te lačharolpe hačaripe vaš šukaripe thaj molipe thaj te bajakarolpe etikako hačaripe.

Školaki lektira ulavdi sito pedo lilavne forme – *poezia, proza, dramatikane tekstja vaš čhavorjenge* thaj baravalimi alosardutne informativno tekstjenca. Obligaciono koto školako lektirako sito, majbut, kotar keripe save siton fundono nacionalno korpusi, numa si ini kotora kotar lumiako lilavnipe. Alosaripe keripasko adekvatno sito e sikljovnego baripasko.

Kana dikhlarenape tekstja kotar školaki thaj kherutni lektira, ama ini popularno, informativno tekstja kotar nevipaske lila vaš čhavorenge thaj aver, manglape te dikhljarolpe tema, anglune keripe, thantune thaj vakhteske relacie ano drabarutno teksti, sikljovipe kotar odova thaj sa disave mothovdipe kotar dživutne thaj natura, te dikhenpe anglune thaj epizodno role ano lilavnipasko keripe, olenge pozitivno thaj negativno karakterja thaj procedure, olengo emocionalno pozicia thaj te ulavolpe šukaripe kotar bilačipe.

Sikljovno musaj te dikhljarolpe formalno ulavipe maškar poezia, proza thaj dramatikane tekstja thaj olenge fundone karakteristike (po misal nanipe fabula ano lirikavo keripe, ritmika stihesko thaj strofako, rima jase keripe ano epikano ja dramatikano koto), hema na pedo niveli definišibe akale formengo. Sikljovno manglape te ulavel lilavni forma: lirikani gili (sovimaski gili thaj hasaibaski gili – pedo toni gilaibasko) kotar paramisi (basna thaj bajka) thaj dramako teksti, numa bi čivipe definiciako akale lilavno teoritikake forme. Detaljno terminesko astaripe čhivelape ano pobare klase.

Sikljovno musaj te haljovel legardo semnipe garavdo lavesko, ama na anavnelpe stileski procedure savi sito ando leste. Sikljovne čhivenape ano dikhljaripe godaripaske lavjengo.

Kana dikhlarenape dramatikane tekstja vaš čhavorenge sikljovne motivišinenape vaš but keripaske aktivipe save ovena sebepi keribasko (scensko iklovipe – keripe dramatikano teksti, dramako kelipe, papušengo khelipe, dramatikane dijalogja, dikhljaripe čhavorengo teataresko sika-vipe, lavavdipe thaj komentarišipe dramatikane kotora). Uzo odva sikljovne sikljona ini kotar lačo keripe ano teatari.

Barjaripe lilavneske forme ko sikljovno na talo haljovela te sikljonpe definicije, već anavipe thaj mothovdipasko mothovdipe formengo; te dikhljarolpe rola disave formako ano lilavnoartistikano teksti.

ČHIB

Ano sikljovipe čhibjako, sikljovne sikljona lekhaibasko thaj mujesko standardno rromani čhib. Sikljona sa grafeme, latinica rromana čhibjaki. Dikhlarena ulavdipe thaj specifikanipe disave avazjengo, labaripe disave avazjengo, sar ini pendžaripe e sa aver-averipe ano hramosaripe pi rromani čhib. Programi sito fokusirimo pedo barjaripe rezultatjengo thaj sikljovneske kompetencije vaš labaripe gramatikake regule ano lekhipas-ki thaj vakheribaski komunikacija.

Gramatika

Ulavipe thaj vakheripe kvašoaspirativno avazi ano svatja sar ini dujgrafeme save siton ano disave svatja. Musaj te zorakarolpe kaj ano vakheripe dikhljarogona adžahar avazja thaj sar te dikhljarolpe ulavipe ano vakheripe. Aver situacije lačharenape ano pobare klase. Kotar morfologija bajarenape fundone džanipe kotar navne, verbja, prediktja thaj gendja.

Sintaksako džanipe phanenape pedo već siljime thaj bufljarenape ano ulavdipe laforutjengo pi forma thaj semnipe.

Lekhippe

Lekhipaske regulimate sikljovne lena ano faze, uzo leparibe thaj sikljovipe već odova so sikljolisalo thaj uzo leparipe e neve mothavdipa ini odova prekal drom aver-aver treningo sar ano niveli lavesko adžahar ini po niveli lavorutnako thaj po niveli tekstjengo.

Lekhipaske sikljovipe, leipa ano pherdipe standardizuiami rromani čhib resela sikljovnenge poulavdipe dikhlaren pačiv pedo lekhipaske rodipe thaj pedi olengi rola ano teksti. Sistematikano labaripe adekvatno lekhipasko treningo resela kaj teorikano lekhipasko džandipe ko vakhti nakhela ano praktikano džandipe, sar ini kaj lekhipaske regule sikljovne praktikane thaj biplanirimo labarinena. Lekhimasko treningo sito majšukar čhane kaj o lekhimaske regule sikljona, dikhljarenape sar ini odova so si doš te cidelpe. Ano akava barjaripe musaj te keripe čučavne lekhimaske sikljovipe save siton šukar te phagolpe numa jek lekhimaski regula kotar jek lekhimasko umal. Lekhimaske sikljovipe musaj te gatisarenpe thaj uzo odova te pačavinolpe principi koto po koto, sistematikane, jekipe teorija thaj praksa. Kana kerelape phagipe lekhimaske principja šukar sito thaj kerolpe akava treningo: *dikhlarutno hramosaripe, diktati thaj korkorutno hramosaripe*.

ČHIBJAKI KULTURA (MUJESKO THAJ LEKHIMASKO VAKHERIPE)

Barjaripe thaj anglunisaripe čhibjaka kulturako sikljovnenge sito jek kotar majsemne buti kotar sikljovipe rromana čhibjako. Olako agorutno reso sito kaj e sikljovne ovena kvalifikuime vaš kvalitetno thaj resutno mujeski thaj lekhimaski komunikacija.

Fundone forme mujeske thaj hramibasko sikavibe siton mothavdipe paramisako, mothovdipe thaj deskripcija.

Čhibjake kultura sikljovneski lačharelape ini prekal khelibasko aktivibe, poulavdipe prekal čhibjako treningo. Khelipe musaj te alosarolpe prekal interesuibe sikljovnego ama ini ano konteksti sikljovibasko mothovdipe. Odova šaj te ovol vakheribaske khelipe, pomisal vakheribe e literarno persona, palem situaciako khelipe, jase čačičakani situacija, po misal, vakheribe ano dučani, vakheribe ko doktori. Šaj te alosarenpe ini rebusja, garavde lavja, pučlutne, sigutne, ulavdutne, phandipe lavorutnako, bufljaripe dende lavorutnengo.

Leksikako-semantikako treningo sito vaš te barvarolpe alavari sikljovnesko thaj te sikavolpe pedo aver-aver šajipe kana alosarenpe lavja thaj idiomja thaj kerelape olengo resutno labaripe. Labaripe leksikako-semantikako treningo ko sikljovno kerelape praksa te gndisaren thaj te roden adekvatno čhibjako lav vaš odova so mangena te mothaven (phandipa kotar komunikativno situacija) thaj te bajarolpe fondi adžahar lavjengo ano olengo alavari. Forme akale treningja, adžahar, manglape te pašarelpe e interesuiba sikljovnenge thaj e sikljovnipaske mothovdipa.

III. DIKHLJARIPE THAJ DEVIPE MOLIPE SIKLJOVIPASKE

Dikljaripe anglosaripasko thaj notiribe rezultatja sikljovnesko sito formatesko thaj sumatesko thaj realizunelape ano rami e *Regulako lil vaš notiribe sikljovnego ano fundono edukuibe*. Procesi dikljaripe thaj devipe molipe jeke sikljovneske musaj te lelpe inicijalno nota kotar niveli ano savo sikljovno arakhelape. Sikavno kotar procesi sikljovipasko ano kontinuiteti thaj ano misalutno čhane sikavela sikljovneske pedo kvaliteti ole-

ske reslipasko adžahar so inardutni informacia ovela adaptirimi, kobor manglape šuži thaj informativno vaš te ovel ola rola inicijativno inardutni informacija. Sakova aktivipe sitož šukar šansa vaš te notirinelpe anglunisaripe thaj devipe inardutni informacija, a sikljovnenge manglape te delpe kvalifikacija thaj te delpe zorakaripe vaš korkore te notirinen poro anglunisaripe ano reslipe rezultaža sikljovipaske, sar ini anglunisaripe aver sikljovnenge.

РУМУНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Denumirea disciplinei LIMBA ROMÂNĂ CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE

Scopul Scopul predării și învățării limbii române cu elemente ale culturii naționale în învățământul elementar este ca prin însușirea funcțiilor de bază despre sistemul lingvistic, cultură, tradiție, obiceiuri și prin dezvoltarea strategiilor de învățare a limbii române cu elemente ale culturii naționale, elevii să-și dezvolte capacitatea de comunicare elementară orală și scrisă și să aibă o atitudine pozitivă față de propria limbă, dar și față de alte limbi, culturi, obiceiuri și patrimoniul cultural.

Clasa a doua

Fondul anual de ore 72

FINALITĂȚI După terminarea clasei elevul va fi capabil:	FUNCȚIILE COMUNICATIVE	ACTIVITĂȚI LINGVISTICE (în funcții comunicative)
<ul style="list-style-type: none"> – să salute și să răspundă la salut, aplicând cele mai simple instrumente de limbă; – să se prezinte pe sine și pe alții; – să înțeleagă în mod clar întrebările simple de natură personală și să răspundă la ele; – să înțeleagă instrucțiunile și sarcinile scurte și simple și să reacționeze la ele; – să ofere instrucțiuni și ordine scurte și simple; – să înțeleagă apelul și să reacționeze la acesta; – să adreseze apel privind o activitate comună; – să înțeleagă cereri scurte și simple și să reacționeze la ele; – să adreseze cereri scurte și simple; – să exprime și accepte mulțumiri și scuze în formulări simple; – să înțeleagă formulele simple de felicitare și să răspundă la ele; – să adreseze felicitări simple; – să recunoască și numească ființe, obiecte și locuri din mediul înconjurător; – să înțeleagă descrieri simple ale ființelor, obiectelor și locurilor; – să descrie ființe, obiecte și locuri folosind instrumente lingvistice simple; – să înțeleagă enunțuri cotidiene cu privire la necesități, simțuri, sentimente și să reacționeze la ele; – să exprime necesitățile elementare, simțurile și sentimentele prin instrumente lingvistice scurte și simple; – să înțeleagă informații mai simple despre poziția în spațiu și să reacționeze la ele; – să ceară și să ofere informații scurte despre poziția în spațiu; – să înțeleagă și să exprime în enunțuri scurte timpul și condițiile meteorologice – să înțeleagă enunțuri simple prin care se exprimă apartenența / neapartenența, posesia / neposeda și să reacționeze la ele; – să ceară și să ofere enunțuri simple prin care să exprime apartenența / neapartenența, posesia / neposeda și să reacționeze la ele; – să înțeleagă enunțuri simple de exprimare a mulțumirii / nemulțumirii și să reacționeze la ele; – să ceară părerea și să exprime mulțumirea / nemulțumirea prin instrumente lingvistice simple; – să înțeleagă enunțuri simple care se referă la exprimarea capacității; – să ceară informații despre capacitatea altora și să exprime ce el/ea sau altcineva nu poate / poate știe / nu știe să facă; – să înțeleagă și să exprime enunțuri simple care se referă la numere și cantitate; – să înțeleagă texte simple care se referă la descrierea ființelor, plantelor, animalelor, obiectelor, locului, fenomenului, acțiunii, stării sau întâmplării; – să descrie și să compare ființele, obiectele, locurile, fenomenele, acțiunile, stările și evenimentele folosind mijloace de limbă mai simple; – să înțeleagă sugestii, sfaturi și invitații la activități comune și să răspundă la acestea cu explicații corespunzătoare; – să adreseze sugestii, sfaturi și invitații la activități comune folosind modele de comunicare adecvate situației; – să ceară și să ofere informații suplimentare cu privire la propuneri, sfaturi și invitații la activități comune; – să înțeleagă cererile obișnuite și să reacționeze la ele; – să adreseze cereri obișnuite; – să felicite, să mulțumească și să-și ceară scuze folosind mijloace de limbă mai simple; – să înțeleagă și să urmeze instrucții mai simple cu privire la situații obișnuite din viața cotidiană; 	SALUTAREA	Reacționarea la impulsul oral al conlocutorului (profesorului, vârstnicilor etc.), stabilirea contactului la întâlnire și exprimarea orală a salutului cu prilejul despărțirii.
	PREZENTAREA PE SINE ȘI PE ALȚII, OFEREA INFORMAȚIILOR DE BAZĂ DESPRE SINE, OFERIREA ȘI CEREA INFORMAȚIILOR DE BAZĂ DESPRE ALȚII	Audierea textelor scurte și simple în care cineva se prezintă pe sine și pe alte persoane prezente sau absente.
	ÎNTELEGerea ȘI OFERIREA INDICAȚIILOR ȘI ORDINELOR SIMPLE	Ascultarea ordinelor și indicațiilor și reacționarea la acestea, oferirea indicațiilor scurte și simple (comunicarea în clasă – indicații și ordine pe care le adresează participanții în procesul de învățământ, indicații privind jocurile etc.)
	APELUL/ INVITAȚIA ȘI REACȚIONAREA LA APELUL/ INVITAȚIA DE PARTICIPARE LA ACTIVITĂȚILE COMUNE	Ascultarea apelurilor / invitațiilor scurte și simple privind activități comune și reacționarea la acestea (invitație la ziua de naștere, joc, prietenie...), adresarea și acceptarea / refuzarea invitației la o activitate comună, prin utilizarea celor mai simple expresii.
	EXPRIMAREA CERERII, MULȚUMIRII ȘI SCUZEI	Ascultarea enunțurilor simple prin care se cere ajutor, serviciu sau informație, răspunsul oral la o cerere, exprimarea și acceptarea cererii, exprimarea mulțumirii și scuzei.
	FELICITAREA	Ascultarea expresiilor scurte și simple prin care se adresează felicitări cu ocazia sărbătorilor, zilei de naștere; reacționarea la felicitările primite și adresarea felicitărilor ocazionale.
	DESCRIEREA FIINȚELOR, OBIECTELOR, LOCURILOR ȘI FENOMENELOR	Audierea descrierilor mai simple ale ființelor, obiectelor și locurilor în care se oferă informații despre aspectul fizic, forma, dimensiunile și alte caracteristici simple, descrierea orală, în linii generale, a ființelor, obiectelor și locurilor.
	EXPRIMAREA NECESITĂȚILOR, SIMȚURILOR ȘI SENTIMENTELOR	Ascultarea enunțurilor legate de necesități, simțuri, sentimente; exprimarea propriilor necesități, simțuri și sentimente și reacționarea (empatică) la sentimentele altora.
	EXPRIMAREA POZIȚIEI ÎN SPAȚIU	Audierea textelor scurte prin care se descrie în mod simplu poziția în spațiu; cererea și oferirea de informații despre poziția în spațiu
	EXPRIMAREA TIMPULUI	Ascultarea enunțurilor mai simple legate de timp și condițiile meteorologice, cererea și oferirea orală de informații despre timp și condițiile meteorologice într-un context comunicativ mai restrâns.
	EXPRIMAREA APARTENENȚEI / NEAPARTENENȚEI ȘI POSEDĂRII / NEPOSEDĂRII	Audierea textelor cu enunțuri simple prin care se exprimă apartenența / neapartenența și posesia / neposeda și reacționarea la acestea; exprimarea orală apartenenței / neapartenenței și posedării / neposedării.
	EXPRIMAREA MULȚUMIRII / NEMULȚUMIRII	Audierea textelor mai scurte cu enunțuri prin care se exprimă mulțumirea / nemulțumirea și reacționarea la acestea; exprimarea orală a acordului / dezacordului, mulțumirii / nemulțumirii.
	EXPRIMAREA CAPABILITĂȚII	Ascultarea enunțurilor mai simple în care sunt exprimate capacitățile, formularea întrebărilor cu privire la capacități și răspunsul oral la ele.
	EXPRIMAREA CANTITĂȚII ȘI A NUMERELOR	Ascultarea enunțurilor mai simple în care este exprimată cantitatea, formularea întrebărilor cu privire la cantitate și răspunde oral la ele.

<p>– să ofere instrucții mai simple cu privire la situații obișnuite din viața de zi cu zi;</p> <p>– să înțeleagă texte mai simple în care se descriu acțiuni și situații din prezent;</p> <p>– să înțeleagă texte mai simple în care se descriu capacități și abilități;</p> <p>– să facă schimb de informații simple și /sau o serie de informații care se referă la acțiunea din prezent;</p> <p>– să descrie acțiuni, capacități și abilități folosind un șir de enunțuri;</p> <p>– să înțeleagă texte mai simple în care sunt descrise experiențe, evenimente și abilități din trecut;</p> <p>– să facă schimb de informații individuale și / sau să ofere o serie de informații despre experiențe, evenimente și abilități în trecut;</p> <p>– să descrie într-un șir de enunțuri scurte experiențe și evenimente din trecut;</p> <p>– să descrie un eveniment istoric, o personalitate istorică etc.</p> <p>– să înțeleagă enunțuri mai simple care se referă la hotărâri, promisiuni, planuri, intenții și prevederi și să reacționeze la ele;</p> <p>– să facă schimb de enunțuri mai simple cu privire la hotărâri, promisiuni, planuri, intenții și prevederi;</p> <p>– să comunice aceea ce el / ea sau altcineva planifică, intenționează, prevede;</p> <p>– să înțeleagă enunțurile obișnuite cu privire la dorințe, interes, necesități, simțuri și sentimente și să reacționeze la ele;</p> <p>– să exprime dorințe, interes, necesitate, simțuri și sentimente prin mijloace de limbă mai simple;</p> <p>– să înțeleagă întrebări mai simple care se referă la orientare/ poziția obiectelor și ființelor în spațiu și direcția de mișcare și să răspundă la ele;</p> <p>– să ceară și să înțeleagă informații și orientarea/ poziția obiectelor și ființelor în spațiu și direcția de mișcare;</p> <p>– să descrie direcția de mișcare și relațiile în spațiu printr-un șir de enunțuri mai simple;</p> <p>– să înțeleagă interdicții mai simple, reguli de comportament, obligațiile proprii și a altora și să reacționeze la ele;</p> <p>– să facă schimb de informații mai simple care se referă la interdicțiile și regulile de comportament la școală și în locurile publice, precum și de informații privind obligațiile proprii și ale altora;</p> <p>– să comunice regulile de comportament, interdicțiile și lista de obligații proprii și ale altora folosind mijloacele de limbă adecvate;</p> <p>– să înțeleagă expresii mai simple care se referă la posesiune și apartenență;</p> <p>– să formuleze expresii mai simple care se referă la posesiune și apartenență;</p> <p>– să întrebe și să spună ce are / nu are ceva și cui aparține ceva;</p> <p>– să înțeleagă enunțuri mai scurte care se referă la exprimarea mulțumirii și nemulțumirii și să reacționeze la ele;</p> <p>– să exprime mulțumirea și nemulțumirea și să dea explicații scurte;</p> <p>– să înțeleagă enunțuri mai simple prin care se cere părerea și să reacționeze la ele;</p> <p>– să exprime părerea, acordul/dezacordul și să dea explicații scurte.</p>		
---	--	--

DOMENIILE TEMATICE ÎN ÎNSUȘIREA LIMBII ROMÂNE CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ELEMENTAR

Notă: Domeniile tematice se întrepătrund și sunt aceleași în toate cele patru clase ale primului ciclu al instrucției și educației elementare – în fiecare clasă în anul școlar următor se repetă, iar apoi se lărgeste fondul de cunoștințe de limbă, obișnuințe și abilități, precum și contextele extralingvistice legate de o temă concretă. Profesorii abordează temele în conformitate cu interesele elevilor, necesitățile lor și metodele moderne care se aplică în procesul de însușire a limbii române cu elemente de cultură națională, cunoștințele anterioare de limba română, astfel că fiecare temă reprezintă o anumită complexitate situațională.

- 1) Identitatea personală
- 2) Familia și mediul social înconjurător (prieteni, vecini, profesori etc.)
- 3) Caracteristicile geografice
- 4) România – țara de baștină; Serbia – patria mea
- 5) Locuirea – forme, obiceiuri
- 6) Lumea vie – natura, animalele de companie, protecția mediului de viață
- 7) Experiența în timp și situarea în timp (trecut – prezent – viitor)
- 8) Școala și viața școlară
- 9) Tinerii – viața copiilor și a tineretului
- 10) Sănătatea și igiena
- 11) Emoțiile (dragostea față de familie, colegi, prieteni)
- 12) Mijloacele de transport
- 13) Condițiile meteorologice
- 14) Arta pentru copii (în special literatura modernă pentru copii, cântece tradiționale ocazionale și cântece moderne-contemporane)
- 15) Obiceiurile și tradiția, folclorul, aniversările (zilele de naștere, sărbătorile)
- 16) Timpul liber – distracția, divertismentul, hobby-urile
- 17) Alimentația și obiceiurile gastronomice
- 18) Călătoriile

19) Moda și îmbrăcămintea

20) Sportul

21) Comunicarea verbală și non-verbală, regulile de comportament și bunele maniere.

CONȚINUTURILE DE LIMBĂ
LIMBA ROMÂNĂ CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE

Nr. curent al func. com.	Conținuturile de limbă
SALUTAREA	<p><i>Salut ! Ce mai faci ? Bună ziua, vă simțiți bine ? Bine, mulțumesc ! Ce mai faceți ? Bună seara ! Noapte bună ! Bună ziua, Doamnă. La revedere, Doamnă. Pe mâine. Cu bine.</i></p> <p>Întrebări prin intonare. Propoziția exclamativă.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Salutul formal și neformal, regulile de politețe.</p>
PREZENTAREA PE SINE ȘI PE ALȚII, OFERIREA INFORMAȚIILOR DE BAZĂ DESPRE SINE, OFERIREA ȘI CEREA INFORMAȚIILOR DE BAZĂ DESPRE ALȚII	<p><i>Mă numesc Maria. Cum te numești ? Eu am șapte ani. Tu câți ani ai ? Eu trăiesc la Vârșeț. Cine este acela ? Este colegul meu / sora mea / tatăl meu. Pe el îl cheamă (el se numește) Petru. Cartea este a ta ? Ghiozdanul este al ei. Acesta este profesorul meu. El se numește Andrei. Cine este în poză ? Este fratele meu. El are 13 ani. Ce au Elena și Mia ? Ele au un papagal.</i></p> <p>Pronumele personal ca și subiect. Adjectivul și pronumele posesiv: (al meu/a mea, al tău&a ta). Cuvinte interogative (cum, cine, ce). Numerele cardinale de la 1 – 20. Prezentul verbului a avea și a fi.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Recunoașterea celor mai simple asemănări și diferențe în formulele de prezentare și cunoaștere în limba română și sârbă. Numele persoanei /prenumele.</p>
ÎNȚELEGEREA ȘI OFERIREA INDICAȚIILOR ȘI ORDINELOR SIMPLE	<p><i>Cine este absent ? Cine nu este aici ? Este clar ? Eu nu înțeleg. Ascultați ! Răspundeți ! Priviți ! Căutați ! Găsiți ! Desenați ! Colorați ! Deschideți /închideți /luați cărțile voastre. Spălați-vă pe mâine. Foarte bine ! Este perfect ! Ați terminat ? Eu am terminat. Cine știe ? Eu știu. Liniște, vă rog ! Ridicați-vă ! Așezați-vă ! Vino la tablă ! Dă-mi te rog caietul tău. Atenție ! Dă-mi caietul tău !</i></p> <p>Imperativul verbelor frecvente.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Respectarea normelor elementare de politețe, poezii pentru copii cu conținut adecvat.</p>
APELUL/ INVITAȚIA ȘI REACȚIONAREA LA APELUL/ INVITAȚIA DE PARTICIPARE LA ACTIVITĂȚILE COMUNE	<p><i>Vreți să ne jucăm în curte ? De acord. Vino la mine. Vrei să te joci cu mine ? Da, super ! Scuză, nu pot. Eu te invit la ziua mea. Mulțumesc.</i></p> <p>Imperativul verbelor frecvente. Întrebare prin intonare. Negația nu.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Acceptarea și refuzarea adecvată a invitației, aniversarea zilei de naștere, jocuri, distracții și divertisment.</p>
EXPRIMAREA CERERII, MULȚUMIRII ȘI SCUZEI	<p><i>Doamnă /Doamnă, pot să ies ? Da, du-te ! Îmi dai numărul tău ? Poftește. Mulțumesc ! Te rog. Pot să intru ? Intrați ! Aș vrea să citec. Puteți să repetați, vă rog ? Scuză, nu poți.</i></p> <p>Exprimarea adresării politicoase prin condițional (aș dori/ aș vrea/ poți/puteți).</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Regulile comunicării politicoase.</p>
FELICITAREA	<p><i>La mulți ani ! La mulți ani fericiți ! Anul Nou fericit ! Sărbători fericite ! Crăciun fericit ! Bravo, foarte bine ! Îți /vă mulțumesc ! Felicitări !</i></p> <p>Adjectivele (fericit,fericită/fericiți, fericite). Propozițiile exclamative. Prepoziții (la).</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Cele mai semnificative sărbători și modul de aniversare/ sărbătorire și adresarea ocazională a felicitărilor; poezii pentru copii și jocuri ocazionale.</p>
DESCRIEREA FIINȚELOR, OBIECTELOR, LOCURILOR ȘI FENOMENELOR	<p><i>Papagalul meu se numește Pepe. El este roșu și galben. Păpușa mea se numește Lili. Ea este mică. Ea are ochii negri. Cățelul este mic și negru. Școala mea este mare. Clasa mea este frumoasă. De ce culoare este ? Este o minge roșie și două mingi galbene.</i></p> <p>Adjectivele posesive (meu/ mea, tău /ta). Adjective calificative Pluralul substantivelor și adjectivelor.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Poezii și povestiri pentru copii cu conținut adecvat. Animalele de companie, jucăriile.</p>
EXPRIMAREA NECESITĂȚILOR, SIMȚURILOR ȘI SENTIMENTELOR	<p><i>Aș vrea suc de portocale te / vă rog. Sunt flămând/ setos. Îmi este cald/ frig. Brrrr !!! Vrei un cornuleț ? Nu, mulțumesc, nu sunt flămând. Eu sunt mulțumit (fericit). El este bolnav. Mă doare capul/ burta. Poftă bună !</i></p> <p>Politețea exprimată prin condițional (aș vrea /aș dori...) Negația (nu/ n-). Prezentul verbului a vrea.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Regulile de comunicare politicoasă.</p>

EXPRIMAREA POZIȚIEI ÎN SPAȚIU	<p><i>Această casă este mare. Pe stradă este un câine. Există patru scaune. Sub masă sunt trei cărți. Unde este creionul tău? Eu sunt la școală. Ei vin de la magazin.</i></p> <p>Prepozițiile (<i>în, sub, pe, la</i>). Cuvinte interogative (<i>unde</i>)</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Cultura locuirii: sat, oraș.</p>
EXPRIMAREA TIMPULUI	<p><i>Cum este timpul? Este frumos. Ninge. Plouă. Ce zi este azi? Este vineri.</i></p> <p>Zilele din săptămână Verbele impersonale.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Săptămâna de lucru și sfârșitul săptămânii.</p>
EXPRIMAREA APARTENENȚEI / NEAPARTENENȚEI ȘI POSEDĂRII / NEPOSEDĂRII	<p><i>Este stiloul meu. Acesta nu este ghiozdanul meu. Aceasta este păpușa ta? A cui este cartea aceasta? Eu am doi frați. Eu nu am soră. Cine are o gumă?</i></p> <p>Pronumele și adjectivele demonstrative (<i>acesta, aceasta, aceștia, acestea</i>). Pronumele și adjectivele posesive (<i>al meu/ a mea, al tău/ a ta</i>). Negația (<i>nu</i>).</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Familia, prietenii, animalele de companie, jucăriile.</p>
EXPRIMAREA MULȚUMIRII / NEMULȚUMIRII	<p><i>De acord. Eu nu sunt de acord. Tu practici sportul? Da/nu practic înotul. Sunt / nu sunt mulțumit cu rezultatul. Îmi place ciocolata/ sportul-muzica. Ce îți place să faci? Îmi place să desenez/ să cânt. Ție îți place înghețata? Nu, nu-mi place înghețata. Nu sunt de acord.</i></p> <p>Substantivele. Prezentul verbelor frecvente. Construcții cu conjunctivul (<i>îmi place să...</i>). Negația (<i>nu</i>).</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Mâncarea și băutura.</p>
EXPRIMAREA CAPABILITĂȚII	<p><i>Eu știu să desenez. Tu știi să joci tenis? – Da/Nu. Tu știi să citești românește? – Da, știu puțin. Eu știu limba sârbă.</i></p> <p>Verbul <i>a ști</i> și exprimarea capacității.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Activități școlare, animale de companie și lumea naturii.</p>
EXPRIMAREA CANTITĂȚII ȘI A NUMERELOR	<p><i>Câte cărți sunt pe bancă? – Pe bancă sunt patru cărți. În această poză sunt 15 persoane...</i></p> <p>Numerele cardinale până la 20.</p> <p>Conținuturi (inter)culturale: Împrejurimea școlii.</p>

Noțiunile cheie ale conținutului: acces comunicativ, utilizarea funcțională a limbii, interculturalitate.

INSTRUCȚIUNI PENTRU REALIZAREA METODICO-DIDACTICĂ A PROGRAMEI

Programa școlară la Limba română cu elemente ale culturii naționale, pentru primul ciclu de școală elementară este axată pe dezvoltarea de cunoștințe funcționale și bazată pe finalitățile privind comunicarea, respectiv pe activitățile pe care elevii le realizează cu succes folosind limba română. Activitățile lingvistice de audiere, citire, vorbire și scriere în programa de predare și învățare sunt considerate părți integrante și inseparabile în comunicarea autentică a fiecărui individ dintr-o comunitate lingvistică. Pornind de la finalități, adică de la ceea ce elevul este capabil să realizeze în diferite tipuri și forme de comunicare (orală, scrisă, într-o oarecare măsură și cea non-verbală), poziția centrală formală și structurală a programei predării și învățării o dețin *funcțiile comunicative*. Pe baza funcțiilor comunicative sunt definite *activitățile de limbă* prin care se pot realiza aceste funcții și care prevăd o îmbunătățire treptată a capacității de înțelegere a vorbirii și a textului scris (din clasa a treia), a exprimării orale și scrise interactive. Datorită concepției continue și ciclice a programei școlare, funcțiile comunicative se transmit, însușesc și exersează pe tot parcursul ciclului de învățământ, prin extinderea treptată a gradului de complexitate. Finalitățile, funcțiile comunicative și activitățile lingvistice sunt definite ca și categorii lingvistice generale. În scopul operaționalizării finalităților, funcțiilor și activităților, sunt oferite exemple de realizare. Acestea ilustrează unele dintre cele mai frecvente și, raportat la vârsta elevilor, cele mai potrivite posibilități de realizare verbală a funcțiilor comunicative.

Programa axată pe finalitățile indică ceea ce un elev este capabil să înțeleagă și să reproducă în procesul de comunicare. Prezentarea tabelară îl îndrumă treptat pe profesor de la finalități și funcțiile comunicative ca domenii, până la activitățile care asigură elevilor capacitatea de a comunica și utiliza limba în viața lor de zi cu zi, în împrejurări particulare, publice sau educaționale. Aplicarea acestei modalități de abordare în predarea limbii se bazează pe eforturile de implementare și **aplicare** consecventă a următoarelor **aliniate**:

- limba țintă este folosită într-o sală de clasă în contexte de interes pentru elevi, bine concepute, într-o atmosferă de comuniune și cooperare reciprocă;
- discursul profesorului este adaptat vârstei și cunoștințelor elevilor;
- profesorul trebuie să fie sigur că elevii au înțeles sensul mesajului, inclusiv elementele sale culturologice și educaționale, precum și elementele socializării;
- este importantă semnificația mesajului lingvistic;
- cunoștințele elevilor se evaluează prin criterii de exactitate relative clar definite și din acest motiv modelul nu este întotdeauna vorbitorul original;
- pentru îmbunătățirea calității și volumului materialului lingvistic, predarea se bazează pe interacțiunea socială; lucrul în sala de clasă și în afara acesteia se desfășoară prin rezolvarea problemelor în grup sau individual, precum și prin rezolvarea unor sarcini mai mult sau mai puțin complexe în condiții reale și virtuale, cu un context, procedură și obiectiv clar definite;
- toate conținuturile din gramatică sunt introduse inductiv prin diverse exemple contextualizate, în conformitate cu nivelul de cunoștințe a elevilor și fără explicații gramaticale detaliate, cu excepția cazului în care elevii insistă asupra lor, iar cunoștințele lor sunt evaluate și notate pe baza utilizării lor în contexte comunicative adecvate.

- abordarea comunicativ-interactivă în predarea limbii include, de asemenea, următoarele:
- însușirea conținutului lingvistic prin participarea concretă și gândită la actul social;
- conceperea programei de predare ca pe un ansamblu de sarcini și activități dinamice, pregătite în comun și adaptate vârstei elevilor;
- profesorul trebuie să permită accesul la ideile noi și acceptarea lor, precum și crearea de noi idei;
- elevii sunt considerați participanți responsabili, creativi și activi la actul social;
- materialele didactice reprezintă una din sursele de activitate și trebuie îmbogățite cu materiale suplimentare autentice;
- sala de clasă este un spațiu care poate fi adaptat zilnic la necesitățile de predare;
- lucrul la un proiect este considerat o sarcină prin care se stabilește corelația cu alte discipline și încurajează dezvoltarea abilităților cognitive ale elevilor (observarea, analiza, deducția etc.).

– pentru introducerea unui nou material lexical vor fi utilizate structurile gramaticale cunoscute și invers, iar în mod aparte la elevii de vârstă mai mică ar trebui să se folosească cuvinte internaționale și cuvinte pe care le cunosc, precum și vizualizarea ca mijloc de identificare a semnificației cuvântului.

Tehnici / activități

În timpul orei se recomandă alterarea dinamică a tehnicilor / activităților care nu trebuie să dureze mai mult de 15 minute.

Ascultarea și răspunsul la instrucțiunile profesorilor în limba română sau înregistrările audio (*ascultă, scrie* – din clasa a treia, *unește, determină, găsește* și activitățile legate de activitatea în clasă: *desenează, decupează, colorează, deschide / închide caietul* etc.)

Munca în perechi, grupuri mici și mari (mini-dialoguri, joc pe roluri, simulări etc.)

Activități manuale (realizarea panourilor, prezentărilor, ziarelor, posterelor etc.)

Exerciții de ascultare/audiere (după instrucțiunile profesorului sau înregistrările audio să unească noțiunile, să adăuge părți ale imaginii, să completeze informații, să selecteze enunțuri exacte și inexacte, să determine cronologia etc.)

Jocuri potrivite vârstei și cerințelor didactice (de încălzire, dezvoltare a atenției și concentrării, întărire a motivației, introducerea a unui nou material lingvistic sau consolidare a materiei).

Clasificarea și compararea (după cantitate, formă, culoare, anotimpuri, îmi place / nu-mi place, comparații ...).

Rezolvarea „problemelor actuale” în clasă, dezbateri și mini-proiecte.

„Transpunerea» enunțului în gest și a gestului în enunț.

Crearea în comun a materialelor ilustrate și scrise (din clasa a doua) (planificarea diferitelor activități, raport / jurnal de călătorie, afiș publicitar, program de serbare sau altă manifestare).

STRATEGIILE PENTRU AVANSAREA ȘI EXERSAREA ABILITĂȚILOR LINGVISTICE ÎN CLASELE I ȘI A II-A ALE ȘCOLII ELEMENTARE

Avantajele predării limbii române în clasele I și a II-a ale școlii elementare sunt legate de specificul însușirii limbii la o vârstă fragedă. Caracteristica de bază a învățării timpurii nu este învățarea analitică, ci însușirea limbii într-un mod asemănător cu cel în care se însușește o limbă – copilul folosește limba română exclusiv în comunicare și în situații apropiate de interesele sale. Începutul timpurii al învățării unei alte limbi deschide calea pentru atingerea unor niveluri mai ridicate de competență lingvistică și dezvoltare a multilingvistismului, relevante pentru școlarizarea ulterioară și viața profesională.

Având în vedere că finalitățile se operaționalizată prin activități lingvistice în situații de comunicare, este important ca aceasta să se exercise permanent și simultan. Doar în acest fel, elevii pot dobândi competențe lingvistice care sunt în concordanță cu scopurile date.

Deoarece programa de învățare a limbii române cu elemente ale culturii naționale în clasa întâi și în clasa a doua de școală elementară nu prevede citirea și scrierea, dar nici explicarea mai detaliată a regulilor gramaticale, această perioadă este importantă pentru încurajarea și formarea deprinderilor la elevi ca în situațiile de zi cu zi, în clasă și în afara clasei să utilizeze în mod spontan cuvintele și expresiile învățate în situațiile concrete de comunicare orală (de ex. salutare profesorului în limba română în clasă, dar și în afara acesteia). O astfel de stabilire spontană a contactelor îi ajută pe elevi să se elibereze de blocajul în vorbire, care ar putea apărea în afara condițiilor simulate în clasă, atunci când se întâlnesc cu persoane din alt areal lingvistic. Acest fapt va crea numeroase posibilități ca elevii să experimenteze utilizarea limbii și să se elibereze de teama greșelilor în comunicare. De aceea este necesar să se insiste asupra unui astfel de model de comunicare de la început, pentru că în cazul în care elevii se obișnuiesc cu un alt model, ca de ex. utilizarea exclusivă a limbii sârbe la stabilirea contactelor și a comunicării cu un profesor sau un coleg, va fi mult mai greu să se schimbe mai târziu. Toate instrucțiunile scurte și simple date la ore, care se repetă frecvent, ar trebui să fie în limba română și să fie în mod obligatoriu însoțite de gesturi adecvate (dacă, de exemplu, profesorul spune *ascultă*, este de dorit ca pe lângă pronunțarea acestui enunț, să pună mâna în dosul urechii). Unele instrucțiuni pot fi inițial expuse de profesor în limbile română și sârbă, cu tendința de a elimina treptat limba sârbă, verificând dacă elevii cunosc semnificația în limba română. Pentru asemenea forme de învățare este necesar să se utilizeze obiecte și ființe din mediul înconjurător, imagini din materialele didactice, cărți, postere etc. Pentru conținuturile care nu reprezintă «limba clasei» și nu se repetă la fiecare oră, se recomandă, de asemenea, activități de reproducere orală și de producție controlată. În acest fel, elevilor li se oferă posibilitatea de a repeta conținuturile de mai multe ori pentru memorarea mai ușoară și mai rapidă și obținerea încrederii că pot utiliza limba în mod independent. În acest sens, sunt preferabile exerciții de producție orală cu mici variații ale modelelor în care se schimbă și se combină diverse conținuturi lexicale și gramaticale, ridicând treptat nivelul lor de complexitate. Trebuie de asemenea sprijinită interacțiunea cu alți elevi, care poate fi realizată ca o formă ușoară de mediere, prin intermediul unor instrucțiuni în limba sârbă (de ex. întrebați colegul sau colega cum îl/o cheamă și câți ani are, ce îi place / nu-i place să mănânce etc, răspundeți la întrebările colegului / colegei) sau prin introducerea mișcărilor ca mijloc de comunicare non-verbală.

Este necesar ca elevii să însușească funcțiile comunicative expuse în Programă pentru un anumit nivel de învățare, cu menționarea că **unele conținuturi lingvistice sunt date ca o recomandare** și pot fi înlocuite cu un conținut similar sau extinse, în conformitate cu materialele didactice disponibile, dar și cu necesitățile și interesele elevilor.

Este important să ținem cont de faptul că, în pofida entuziasmului inițial cu care elevii intră în procesul de învățare a limbii române cu elemente ale culturii naționale în școala elementară, pentru ei acesta este încă una din disciplinele școlare. De aceea, la acest nivel nu se poate aștepta ca ei să dezvolte în mod spontan interesul și entuziasmul pentru învățarea limbii române. În planificarea activităților este necesar să se țină cont de vârsta elevilor și de caracteristicile individuale ale lor, precum și de cunoștințele de limbă anterioare. Unii elevi sunt introverți, unii extroverți, învață cu viteze diferite și în moduri diferite – cu toate simțurile, au necesități și interese diferite, au cunoștințe prealabile. Majoritatea elevilor la această vârstă au probleme cu atenția, concentrarea și memorarea în cele 45 de minute. De aceea se recomandă ca ora să înceapă cu un scurt joc de inițiere care ar avea un efect pozitiv asupra capacității de atenție, concentrare și de memorare, dar ar duce și la succesiunea activităților în ordine logică, care trebuie să dureze de la 5 până la 15 minute.

PREZENTAREA ȘI EXERSAREA CONȚINUTURILOR

Având în vedere diferitele stiluri de învățare, diversitatea activităților este un cuvânt cheie pentru prezentarea unui material lexical nou. Este important să respectăm cunoștințele prealabile ale elevilor, deoarece acestea pot constitui o bază bună pentru lucru și înțelegerea mai ușoară a temei.

Mijloace vizuale de predare (cărți, postere, filme de scurt metraj animate, obiecte reale din mediul înconjurător, așa cum s-a menționat deja în indicațiile generale) sunt ideale pentru însușirea și exersarea vocabularului. Când se prezintă elevilor o anumită noțiune – când o văd, este important să audă de câteva ori cum se pronunță cuvântul și doar după aceea să îl pronunțe. Repetarea în cor este utilă pentru ca elevul să simtă siguranță, deoarece nu este expus în public, iar teama de a fi ridicolizat (adesea prezentă la această vârstă) este redusă la minim.

Pantomima (ca un gen de tehnică teatrală), precum și metoda de răspuns fizic complet, sunt foarte populare și eficiente, nu numai la această vârstă, ci și mai târziu. Se potrivește în special elevilor cu stilul chinestezic de învățare (transpunerea cuvintelor pronunțate în mișcare și invers). Aceste tehnici sunt potrivite pentru însușirea și exersarea tuturor părților de vorbire: substantive – părți ale corpului, animale, jucării ...; verbe – *a se ridica, a sta jos, a ridica, a da jos un obiect* ...; adjective calificative prin care se descriu stări și sentimente – *fericit, trist, flămând, însetat* ...

Contextul corespunzător (povestiri în imagini, poezii, jocuri etc.) este o condiție esențială pentru însușirea cu succes a vocabularului, dar și a limbii în general, și a familiarizării cu obiceiurile românești. Insușirea lexicului va fi cu atât mai eficientă dacă este realizată într-un context situațional clar. De exemplu, dacă se însușesc cuvinte care se referă la lumea animalelor, s-ar putea să se organizeze o vizită reală, simulată sau virtuală la grădina zoologică. Trebuie să se țină cont de faptul că elevii, în timpul unei ore, pot însuși 5-7 cuvinte noi.

Modelele de dialog (ca bază pentru „imitare”) sunt foarte eficiente pentru dezvoltarea vorbirii. În absența comunicării spontane a elevilor, profesorul poate să folosească păpuși – simple de pluș, confecționate din ciorapi sau hârtie – și în acest mod să facă un model adecvat de dialog. Profesorul poate să se adreseze elevilor prin intermediul păpușii care pune întrebări. Elevii vor putea să răspundă repede și cu ușurință la întrebări, dar și să pună întrebări. Bineînțeles, este necesar să se asigure un context adecvat care să permită elevilor timizi să se încurajeze să vorbească.

Activitățile de proiect măresc motivația deoarece oferă elevilor posibilitatea de a lucra responsabil în perechi sau în grup pentru a realiza o sarcină într-un mod propriu, în acord cu ceilalți, prin aceasta dezvoltând și consolidând anumite competențe sociale. Proiectul este potrivit pentru lucrul în secțiile de clasă cu componență mixtă, dă o amprentă personală, stimulează cooperativitatea în muncă și se încheie cu un fel de prezentare a rezultatelor și a procesului de lucru.

Activitățile dramatice permit elevilor să folosească limba într-un context adecvat și astfel să „reînvie” folosirea acestuia. Potențialul lor se reflectă, printre altele, în faptul că:

- elevii nu numai că învață limba română într-un mod distractiv, ci prin interacțiunea și rolurile diferite pe care le iau, concep lucruri din diferite unghiuri (ceea ce contribuie la dezvoltarea gândirii critice și divergente);

- elevii colaborează și însușesc limba printr-o interacțiune semnificativă în limba țintă și dezvoltă toate abilitățile necesare – cognitive, comunicative și sociale;

- toți pot să participe – fiecare își are un rol pe care îl pot „duce la bun sfârșit” și de aceea este potrivit pentru munca în secțiile de clasă cu componență mixtă;

- sunt potrivite pentru toate modalitățile de învățare – pe cele video le văd, pe cele auditive le aud, pe cele chinestezice le exprimă prin mișcare;

- avansează motivația și încrederea în sine;

- sunt orientate spre elev – profesorul are un rol mai puțin dominant;

- dezvoltă imaginația și creativitatea.

Se sugerează ca activitățile dramatice și muzicale, cum ar fi cântecul, jocul pe roluri, mini scenetele, spectacole de păpuși mini, improvizarile și poveștile din viața reală să fie cât mai mult utilizate în clasă, nu numai la această vârstă, ci și mai târziu.

Citirea și scrierea sunt activități opționale în clasa a doua. Având în vedere că alfabetul latin este introdus în predarea limbii sârbe în semestrul al doilea al clasei a doua, citirea poate fi oferită ca o opțiune numai pentru elevii care doresc și știu, la nivel elementar (citirea cuvintelor și a propozițiilor simple, completarea cuvintelor cu litere și altele, fără scrierea independentă și dictarea). Această activitate nu se notează și are un rol secundar la oră.

Competența socio-culturală ca un ansamblu de cunoștințe despre lume în general, despre asemănările și diferențele dintre modelele culturale și comunicative în comunitatea în care trăiește elevul și în limba română care se învață, trebuie introduse de la începutul învățării limbii române cu elemente ale culturii naționale la cei mai mici elevi, pentru că aceste cunoștințe sunt necesare pentru comunicarea competentă și cu succes în activitățile concrete de comunicare în limba țintă.

Un aspect aparte al competenței socio-culturale îl constituie *competența interculturală*, care subînțelege dezvoltarea conștiinței despre alții și cei care sunt alții, cunoașterea și înțelegerea asemănărilor și diferențelor dintre lumi, respectiv dintre comunități lingvistice cu care elevul ajunge în contact. Competența interculturală se referă și la dezvoltarea toleranței și atitudinii pozitive față de caracteristicile individuale și colective ale vorbitorilor de alte limbi, ale oamenilor care aparțin altor culturi, care sunt într-o măsură mai mare sau mai mică diferite de ale elevului însuși. Deci, introducerea treptată a conținuturilor socio-culturale la cel mai scăzut nivel (salutul, interpretarea cântecelor ocazionale de sărbătoare și altele) contribuie la dezvoltarea personalității interculturale, prin creșterea conștientizării cu privire la valoarea diferitelor culturi și la dezvoltarea capacității de integrare a experienței interculturale în propriul model cultural de comportament și convingeri.

Conținuturile gramaticale nu se abordează explicit la această vârstă. **Fenomenele gramaticale trebuie privite din punct de vedere funcțional** (prin aplicarea elementelor gramaticale necesare pentru realizarea cu succes a funcției comunicative). În procesul de predare a limbii române trebuie să se urmărească însușirea gramaticii prin activități lingvistice de audiere și vorbire, în conformitate cu scopurile clar definite, cu finalitățile și standardele de predare a limbii.

Scopul principal al predării limbii române cu elementele culturii naționale este dezvoltarea competenței comunicative la un anumit nivel al limbii, în conformitate cu statutul limbii și anul de învățare.

ПЛАНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Улога наставніка контекстуалізавац тоту програму спрам потребах конкретного оддзеленя беруци до уваги шлідующе: уровень знания русского языка, состав оддзеленя и характеристики школярох; учебнік и други наставни материал хтори буду хасновац; технічни условия, наставни средства и медіи зоз хторима школа розполага. Од наставніка ше обчекуе же би за каждую наставну єдинку, у фази планованя и писаня пририхтованьох за годину, дефиновал диференційовани обчековани резултати на трох уровнях: гевти хтори би шицки школяре требали досцигнуц, гевти хтори би векшина школярох требала досцигнуц и гевти хтори би лем даєдни школяре требали досцигнуц. На тот способ посцигуе ше индиректна вяза зоз стандардами на трох уровнях посцигнуцох школяра,

ВИТВОРЇОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

ЛИТЕРАТУРА

Основу програми литературы творя тексти зоз лектури. Лектура подзелена по литературних родох – *лирика, епика, драма* и збогацєна є з вибором неуметнічких, науковопопулярних и информативних текстох. Обязна часц лектури состої ше, углавним, зоз ділох хтори спадаю до основного национального корпусу. Выбор ділох ше у найвекшей мири фундаментує на принципе прилагодженосци гу возрасту.

Читанє – кратших руских наодних приповедкох, текстох зоз уметнічкєй творчосци, писньох, баснох, сказкох. Вежбанє чєчного читаня зоз розумєньом хторе ше приближує гу природней бєшєди. При обробку писньох треба вежбац краснє читанє и рецитованє. Од школярох того возрасту обчекує ше же би знали одредзиц цєк подїйох, главни и побочни подоби, час и место збуваня подїї, поуки у баснох поровнац зоз подїями зоз живота. Замерковїованє елементох фантастичного у сказкох и пренєшеного значєня у баснох.

Препоручує ше же би ше школяром презентовали популярни дзєцински и народни дзєцински пїснї, же би ше провадзел дзєцински часопис (писанє кратших литературних роботох за дзєцински часопис), заєднїцкє патренє, анализа и бєшєда о найменєй єднєй театралнєй прєдставї за дзєци по руски.

Язык и ортоєпия – у настави языка школяре ше оспособую за правилну усну и писану комуникацию на руским литературним языке. Нужнє же би наставнік мал на розумє прєсудну улогу прилагодзєних и систематичних вежбох, односно же наставна материя нє усвоєна докше добрє нє увєжба. То значи же вежбанє муши буц состоїна часц обробку наставнєй матерїї, применєваня, обновїованя и утвердзованя знаня.

Правописни правила ше усвоюю з помоцу систематичного вежбаня (правописни диктати, виправянє гришкох у датим тексту, тести зоз питанями з правопису итд.) У рамїку правописних вежбох требало би з часу на час уключиц ипїтаня зоз хторима ше прєвєрєє графїя (правилнє писанє буквох).

Ортоєпия – наставнік стално треба же би указовал на важносц правилнєй бєшєди хтора ше пєстує зоз запровадзованьом одредзєних ортоєпских вежбох. Ортоєпски вежби нє треба запровадзовац як окремини наставни єдинки, алє у рамїку одвитующих темох зозї граматики: интонация вирєчєня може ше з єдного боку повязац зоз культуру висловїованя, вежбаня рецитованя писньох и под. Прєйг хаснованя аудио знімкох школярох треба учиц же би репродуковали и усвоївовали правилнє вигварянє, мелодию и дикцию.

Даєдни ортоєпски вежби можу ше вїтворїовац и з одвитующим темами з литературы: напр. Артикуляцию мож вежбац з вигварьаньом язиколамкох, тєди кєд ше вони обрабюю як чо пєйц вирєчєня.

Опис – пейзажу, нукашнього и вонкашнього простору, людзох, животиньох, природних звєньох.

Диялог – директна и индиректна бєшєда. Школяре треба же би знали самостойно составиц найменєй пєйц вирєчєня хтори маю смисла о слики лебо увєжбанєй теми, и же би водзєли диялог. Почитованє интерпункції (точка, запята, знак питаня, викричнїк) асц народнєй творчосци; акцент слова, темпо, ритм, интонация вирєчєня и павзи можу ше вежбац з гласним читаньом виривка зоз текста (по выбору наставніка лебо школяра) итд. Рецитованє напамят научєних виривкох у стиху и прози (з помоцу аудитивних наставних средств) треба тиж же би ше реализовало як ортоєпска вежба.

КУЛТУРА ВИСЛОВЇОВАНЯ

Култура висловїованя – прєприповєдовїованє: од школяра ше обчекує же би знал составиц групу словох на одредзєну тему, а тиж и зложиц вирєчєня зоз датих словох. Школяре треба же би знали висловиц свою думку и особнє становиско о прєчитаним тексту (цо ше ми попачєло и чом), наєсц наслов текста, автора, главну подобу и його прикмети. Треба же би знали подзековац и замодлїц за помоц. Самостойно треба же би припивєдали (даскєльо вирєчєня) о своїому братови чи шєстри, товаришови, школскому пайташови, о живоцє у школи, о своєм дожицї, дакєй подїї у хторєй особнє участвовали. Максимально три до пєйц вирєчєня.

Опис – пейзажу, нукашнього и вонкашнього простору, людзох, животиньох, природних звєньох.

Диялог – директна и индиректна бєшєда. Школяре треба же би знали самостойно составиц найменєй пєйц вирєчєня хтори маю смисла о слики лебо увєжбанєй теми, и же би водзєли диялог. Почитованє интерпункції (точка, запята, знак питаня, викричнїк)

Драматїюация – читанє по улогох и замена улогох.

Рпзгварка – збогацованє словнїка зоз каждодньового живота у узвичаснєй конвєрзациї. Вежби зоз прєменку и дополньованьом вирєчєньох.

Читанє – читанє гласно и у себе, правилна дикция и интонация вирєчєньох. Мелодия вирєчєня.

Прєписованє – кратших вирєчєньох и текстох, записованє характеристичних словох и виразох, прєписованє зоз задатком (замена роду, числа, часу, складох...). Писанє винчованки и поволанки.

ВИТВОРЇОВАНЄ ПРОГРАМИ И ВРЕДНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

На каждой годинї наставнік треба же би вибєрал диференциини поступок, бо школяре розличного возрасту и маю розличнє язичнє прєдзнанє. Граматику треба викладац у имплицитнєй формї, место виправяня гришкох гаснує ше формованє правилнєй бєшєднєй варианты. На годинї треба створиц приємну атмосферу, хтора оможлївєє партнєрскє одношенє мєдзи наставнїком и школяром и помага же би ше звладала психична барїєра при активизациї схопносцох висловїованя. Каждє язичнє средство ше демонструє у одредзєним контексту, нє изоловано. Под час увєжбованя бєшєдних схопносцох треба же би доминофвали розлични формї диялогох у интеракциї наставнїк – школяр и школяр – наставнїк. При висловїованю ше глєда єдноставносц, природносц, схопносц и язична правилносц.

Робота каждого наставнїка состої ше од планованя, реализациї и провадзєня и вреднованя. Важнє же би наставнїк континуовано диференциино провадзел и вредновал, попри посцигнуцох школяра, и процес настави и учєня, як и себе и свою власну роботу. Шицко

цо ше укаже як добре и хасновите наставник вихаснуе и познейше у своей наставней пракси, а шицко цо ше укаже як недосц ефикасне и ефективне требало би унапредзиц.

СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Názov predmetu **SLOVENSKÝ JAZYK AKO JAZYK S PRVKAMI NÁRODNEJ KULTÚRY**

Cieľ **Cieľ** učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry je dosiahnuť taký stupeň rozvoja komunikačných zručností u žiaka, aby vedel samostatne uplatniť osvojené rečové zručnosti v štandardných i odborných komunikatívnych situáciách (a v súlade s tematickým minimom aj v písanej podobe), pestovať národnú a kultúrnu identitu, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčajov slovenského národa s osobitným dôrazom na slovenskú komunitu v Srbsku.

Ročník **druhý**

Ročný fond hodín **72**

VÝKONY Po skončení ročníka žiak bude schopný:	OBLASŤ/TÉMA	OBSAHY
<ul style="list-style-type: none"> – rozlišovať vypovedanú hlásku a napísané písmeno; vypovedané a napísané slová a vety; – ovládať základnú techniku čítania a písania; – čítať s porozumením; – aktívne počúvať a pochopiť obsah literárno-umeleckého textu, ktorý sa mu číta; – rozlišovať báseň, bájku, rozprávku a dramatický text; – vnímať osoby a ich kladné a záporné vlastnosti; – poznať hádanku; – rozlišovať hlásku/písmeno, slovo a vetu; – správne povedať krátku a úplnú jednoduchú vetu; – správne používať veľké písmeno; – utvoriť ústny odkaz so zodpovedajúcimi slovami; – prerozprávať niečo; rozprávať podľa obrázka/obrázkov a o zážitkoch; – ústne opísať veci z priameho okolia; – vyberať a používať zodpovedajúce slová pri rozprávaní; správnym spôsobom využívať nové slová a správne vyslovovať špecifické hlásky pre slovenský jazyk v každodennej konverzácii; – spamäti predniesť kratšie literárne útvary; – účinkovať v scénickom prednese textu; – zúčastniť sa v kultúrno-umeleckých podujatiach (aj ako divák, aj ako účastník) – vedieť sa poďakovať, požiadať o pomoc, počúvať hovoriaceho; – chápať pojem národnostná príslušnosť a vnímať príslušníkov iných národov; – chápať vzťah k materinskému jazyku a k jazyku iných národov; – poznať zhodu jazykových javov medzi slovenčinou a srbcinou; – predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na – sviatky alebo ročné obdobia; – zapojiť sa do vekuprimovaných detských ľudových hier a tancov; – poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu (so zameraním na svoju dedinu a dedinu svojho pôvodu) – zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými) – poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (Vianoce – koledovanie, Mikuláš a Lúcia, Veľká noc – oblievačka,) a k tomu priliehavé tradičné jedlá 	<p>ZAČIATOČNÉ ČÍTANIE A PÍSANIE</p> <p>LITERATÚRA</p>	<p>Hláska a písmeno; tlačené a písané písmená. Slová a vety ako hovorené a písané celky. Jazykové hry. Analyticko-syntetické cvičenia; lexikálne a syntaktické cvičenia; motorické cvičenia. Písanie (odpisovanie, samostatné písanie) Čítanie (splývavé/globálne čítanie, čítanie nahlas a potichu); otázky, ktorými sa overuje, ako žiaci pochopili prečítaný text. Výslovnosť hlások, s ktorými žiaci majú ťažkosti (napr. <i>dz, dž, h, ch, l</i>).</p> <p>ŠKOLSKÁ LEKTÚRA Poézia Slovenská ľudová pieseň: <i>Pokapala na salaši slanina; Kohútik jarabý; Anička maličká...</i> Výčitanky: <i>Du, du, du; Jeden, dva, tri, štyri, päť...</i> Hádky a riekanky: <i>Keď slnce zasvieti...</i> Juraj Tušíak: <i>V apríli/ Zajkove nové nohavičky</i> Pavel Mučaji: <i>1. septembra</i> Miroslav Demák: <i>Je to</i> Elena Čepčeková: <i>Žart, Prvé obrázky</i> Krista Bendová: <i>Ako Jožko Pletko pozašival všetko</i> Ján Navrátil: <i>Recept na maškrtničku abecedu</i> Štefan Moravčík: <i>Veľká noc – veľký deň</i> Pavol Štefánik: <i>Snehulienka</i> Daniela Reichstädterová: <i>Jesenný šarkan</i> Ljubivoje Ršumović: <i>Uch, ale je škola skvelá</i> Milan Lechan: <i>Ja</i></p> <p>Próza Tomáš Čelovský: <i>Miško je už veľký</i> Hana Zelinová: <i>Neviete, kedy budeme veľki?/ Čo je rodina</i> Ján Navrátil: <i>Mamine ruky</i> Mária Haštová: <i>Motýľ</i> Krista Bendová: <i>Snehový Hektor</i> Ľudová rozprávka: <i>Kocúr v čižmách, O rybárovi a zlatej rybke, Ako šlo vajce na vandrovku...</i> Ezopská bájka: <i>Korytnačka a zajac</i> Ľudové pranostiky, porekadlá a príslovia.</p> <p>Dramatické texty Detské ľudové hry: <i>Tak, tak, tak seju mak...</i> František Hrubín: <i>Červená čiapočka</i></p> <p>DOMÁCA LEKTÚRA Mária Rázusová Martáková: <i>Zatúlané húsa</i></p> <p>Vekuprimované žartíky. Bábkové divadlo pre deti. Populárne a informatívne texty: Výber z ilustrovaných encyklopédií a časopisov pre deti. Literárne pojmy: • báseň; bájka; rozprávka; hádanka. • udalosť; miesto a čas konania deja; literárna postava – zovňajšok, • detský dramatický text; detské hry; žartovný text;</p>

	JAZYKOVÁ KULTÚRA	Ústne vyjadrovanie	Tradičná slovenská ľudová kultúra. Riadený a voľný rozhovor. Osobnosť žiaka, rodina a dom, povinnosti v rodine, priatelia a spolužiaci, predstaviť svoje obľúbené zvieratko; svoju školu, školské potreby.. Formy spoločenského styku: čo kedy hovoríme, pozdravy a frázy Sviatky a rodinné oslavy. Rozprávanie, rozprávanie s obmenou a podľa obrázkov (ľudový odev, tradičné jedlá). Prednes krátko vekuprimeraného literárneho textu. Dramatické, zdramatizované texty, scénická úprava. Scénický prednes textu (dramatizácia kratších rozprávok, bájok alebo zážitkov žiakov), detské ľudové hry. Obohacovanie slovnej zásoby. Hovorové, situačné a jazykové hry. Rozhovor o počutých audio zápisoch.
		Počúvanie	Skutočné a napodobnené situácie. Audiovizuálne zápisy. Hry na rozvíjanie pozorného počúvania.
		Čítanie	Literárne texty – prednes učiteľa a audio a video zápis. Neliterárne texty: text v tabuľke, rozvrh hodín, vstupenka a iné. Informatívne texty: pravidlá správania v škole, o živote z nášho okolia, z encyklopédií pre deti.
		Písanie	Písanie písmen charakteristických pre slovenskú abecedu vo frekventných slovách a frázach. Odpisovanie s úlohou. Vypĺňanie krížoviek, hrebeňoviek, tajničiek, ... Písanie veľkého začiatočného písmena na začiatku vety a pri písaní vlastných mien. Bodka na konci vety.

Kľúčové slová: začiatočné čítanie a písanie, jazyková kultúra, ústne vyjadrovanie, literatúra

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry obsahuje vzdelávacie oblasti: začiatočné čítanie a písanie, literatúru a jazykovú kultúru. Rozdelenie hodín sa neodporúča podľa vzdelávacích oblastí, ba naopak, na každej hodine by sa mala venovať náležitá pozornosť ovládaniu čítania a písania, kultúre vyjadrovania žiakov, národnej tradícii, zvykom, obyčajom a kultúre Slovákov v Srbsku. Teda, všetky oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti.

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry založený je na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje prostredníctvom vzdelávacích oblastí tohto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry zameraný na výkony umožňuje učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností pri plánovaní vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby kontextualizoval daný program potrebám konkrétnej triedy majúcej na zreteli: poznávaciu úroveň slovenského jazyka, zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný globálny plán práce, z ktorého neskoršie bude rozvíjať svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi sfunkčenie výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Teraz má učiteľ pre každú oblasť definované výkony. Od neho sa očakáva, že pre každú vyučovaciu jednotku vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu definuje diferencované výsledky práce žiakov vzhľadom na predbežné vedomosti žiakov. Zároveň pri plánovaní treba mať na zreteli, že sa výkony rozlišujú, že sa niektoré ľahšie a rýchlejšie môžu realizovať, ale pre väčšinu výkonov (najmä v oblasti gramotnosti) potrebné je omnoho viac času, viac rozličných aktivít. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je iba vyučovacím prostriedkom a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebnice treba pristúpiť selektívne. Pritom učebnica, ako aj CD k učebnici, je len jedným z možných prameňov vedomostí a učiteľ žiakom umožňuje prehľad a vlastnú skúsenosť v používaní iných prameňov poznania. Pri plánovaní vyučovacieho procesu treba prihliadať na predbežné vedomosti, skúsenosti, intelektuálne schopnosti a na záujmy žiaka. Nevyhnutné je dať dôraz na obohacovanie slovnej zásoby a možnosti využívať jednotlivé kultúrne podujatia a sviatky, ktoré sa ponúkajú v daných prostrediach, s cieľom formovania predstáv o živote Slovákov v minulosti, o tradíciách a kultúre, ktorá slovenskú menšinu na týchto priestoroch charakterizuje. Odporúča sa porovnávať zaznamenávanie určitých sviatkov so zaznamenávaním sviatkov väčšinového národa a iných menších, ktoré žijú spolu so Slovákami v daných lokalitách.

II. REALIZÁCIA VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

ZAČIATOČNÉ ČÍTANIE A PÍSANIE

Didakticko-metodická organizácia vyučovania začiatočného čítania a písania závisí od mnohých činiteľov, z ktorých je najdôležitejší ten, ktorý sa vzťahuje na predbežné vedomosti žiakov. Učitelia si volia postup, akým budú vyučovať začiatočné čítanie a písanie – kombináciu analyticko-syntetickej metódy, globálnej alebo komplexnej metódy.

Vyučovanie začiatočného čítania a písania treba realizovať na viacerých úrovniach s uplatňovaním princípu individualizácie. Náplň, metódy a formy práce treba prispôbiť schopnostiam a potrebám žiakov uplatňujúc diferencované vyučovanie.

V tomto období žiaci majú nacvičovať čítanie zodpovedajúcich textov, správne vyslovujú všetky hlásky a dávajú správny prízvuk v slovách a správny dôraz na slová vo vetách. Treba prihliadať na individuálne schopnosti žiakov. Každé dieťa číta vlastným tempom a podľa vlastných schopností. Žiaduce je často preverovať stupeň zdolanej techniky čítania a porozumenia prečítaného. V procese nácviku čítania možno využívať hry s hláskami a so slovami, jazykové hry (rébusy, dopĺňovačky, krížovky). Žiaci takto poznajú nové obsahy, situácie a sú väčšmi motivovaní a atmosféra je príjemná a uvoľnená. Dôležité je využiť vedomosti žiakov, ktoré nadobudli na hodinách srbčiny, pri spracovaní latinky.

Písanie treba nacvičovať odpisovaním, dopĺňaním viet, tvorením viet podľa obrázka, tvorením viet podľa skupiny obrázkov, diktátov a samostatným písaním viet a kratších textov. Okrem zdolania tvaru písmen, smeru písania samého písmena, osobitnú pozornosť treba venovať priestorovej orientácii v zošite. Samostatné písanie písmen sa obmedzuje na jeden alebo dva riadky v zošite.

Nácvik čítania a písania

V tomto období žiak má mať zvládnutú základnú techniku čítania a písania. Zdokonaľovanie čítania treba precvičovať na textoch, ktoré sú krátke, dynamické, zaujímavé a vekuprimerané žiakom, a zároveň aj na textoch školskej a domácej lektúry. Osobitný zreteľ treba klásť na porozumenie prečítaných slov, viet a textov.

LITERATÚRA

Odporúčané obsahy z oblasti *Literatúra* sa spracúvajú počas celého školského roka z čítanky a CD k čítanke a pracovného zošita, ako základných vyučovacích pomôcok tak, že učiteľ ich realizáciu plánuje v súlade s individuálnymi charakteristikami žiakov a možnosťami celého kolektívu, vedený vzdelávacími výkonmi.

Pri uschopňovaní žiakov, aby za pomoci učiteľa porozumeli textom zo školskej lektúry, ale aj z populárnej tvorby, informačným textom z časopisov pre deti, encyklopédií a pod., dôležité je trvať na tom, aby sa pochopili udalosti, priestorové a časové vzťahy. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

PRÁCA S TEXTOM

Literárne žánre: rozprávky, bájky, básne, porekadlá a príslovia, hádanky, rečovníky.

Čítanie – v podaní učiteľa alebo z audio vizuálneho záznamu kratších slovenských ľudových rozprávok, textov z umeleckej tvorby, piesní, básní, bájok. Čítanie sa môže nacvičovať v skupine, pričom sa prihliada na správnu výslovnosť jednotlivých hlások, charakteristických pre slovenský jazyk. Žiakom, ktorí to dokážu, treba dať aj samostatne prečítať niekoľko viet. Pri spracovaní básní treba nacvičovať krátky umelecký prednes hlavne v skupine.

U žiakov v tomto veku treba nacvičovať postrehnúť priebeh udalosti, určiť hlavnú postavu, čas a miesto konania deja. Všímať si fantastické prvky v rozprávkach.

Odporúča sa žiakom prezentovať populárne detské a ľudové piesne, sledovať detské časopisy, spoločné pozeranie a rozbor aspoň jedného divadelného predstavenia (podľa možnosti bábkového) a filmu pre deti v slovenskej reči (podľa možnosti na námietku rozprávky).

Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu.

Učiteľ má poznať obsahy predmetu svet okolo nás, tradičnú a súčasnú duchovnú kultúru Slovákov s dôrazom na zvyky a obyčaje Slovákov v Srbsku.

Horizontálnu koreláciu učiteľ nadväzuje predovšetkým na vyučovanie srbského jazyka, sveta okolo nás, výtvarnej kultúry a hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Učiteľ má neustále poukazovať na dôležitosť správnej výslovnosti, ktorá sa upevňuje prostredníctvom určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, nadväzovať na kultúru vyjadrovania, nácvik prednesu básne a pod. Používaním auditívnych záznamov žiakov treba zvykať na správnu výslovnosť, melodicnosť, dikiu ...

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať aj pri zodpovedajúcich témach z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať pri jazykolamoch, keď sa spracúvajú ako časť z ľudovej slovesnosti; prízvuk, tempo, rytmus, intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať podľa vzoru učiteľa alebo pomocou CD nahrávok podľa výberu učiteľa alebo žiaka.

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjať jazykovú kultúru je jedna z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka s prvkami národnej kultúry. Spracovaním literárneho textu sa prispieva k pestovaniu kultúry ústneho vyjadrovania.

V tejto vekovej kategórii od žiakov treba očakávať poznanie nasledujúcich oblastí: *Rozprávanie* – o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Odporúčané témy na spracovanie: škola, rodina, moja dedina. Príbuzenské vzťahy. Osobnosť žiaka, rodina a dom, povinnosti v rodine, priatelia a spolužiaci, predstaviť svoje obľúbené zvieratko; svoju školu, školské potreby... Pracovný deň žiaka. Voľný čas. Doprava. Chráňme prírodu – zvieratá a rastliny. Láska k rodnej reči. Formy spoločenského styku: čo kedy hovoríme, pozdravy a frázy. Časopis *Mravec*. Významné sviatky: *Vianoce (Mikuláša a Lúcia)* a *Veľká noc*. Pesničky, dialógy, scény, dielne na vylepšenie konverzácie. Pexeso. Ako motiváciu na obohacovanie slovné zšoby sa odporúčajú texty ako *Modré husi na zelenej trávě* Viliama Klimáčka.

Od žiakov sa naďalej očakáva tvorenie skupiny slov na určenú tému a viet zo zadaných slov. Majú vedieť vyjadriť ústrednú postavu v texte a jej zovňajšok. Majú sa vedieť poďakovať, požiadať o pomoc. Majú samostatne porozprávať niekoľko viet o sebe, svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole (max. 3 – 5 jednoduchých viet).

Reprodukcia – Opísať obrázok alebo postupný dej pomocou členenej ilustrácie. Vedieť reprodukovať za pomoci osnovy sledovaný detský slovenský film, rozprávku alebo detské a bábkové divadelné predstavenie, scénu alebo oslavu.

Opis – ľudí, zvierat.

Dialóg – formy spoločenského styku.

Dramatizácia – kratšieho textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života.

Rozhovor – prihliadať na rozvoj slovnéj zásoby každodennej konverzácie, obohacovanie najmä aktívnej slovnéj zásoby. Frekventované vety z každodenného života. Rozličné tvary vyjadrovania. Cvičenia so zmenou a dopĺňaním viet.

Ústne vyjadrovanie sa koná cez hry a aktivity, pri ktorých sa nacvičuje komunikácia (pozdravenie v konkrétnych situáciách: *dobré ráno, dobrý deň a dovidenia*; poďakovanie, ospravedlnenie). Žiaci môžu rozprávať na základe pozorovania obrázkov. Môžu prerozprávať počutý text,

divadelné predstavenie alebo bábkové hry zreteľným prirodzeným hovorom a správnu výslovnosťou. Učiteľia majú dbať na správnu artikuláciu hlások a so žiakmi viesť rozhovor o tom, čo počuli.

Cvičenia vzťahujúce sa na pozorovanie sa vzťahujú na určovanie celku a detailov, pozorovanie predmetov, javov a okolia. Treba ich tematicky organizovať. Najprv sa pozoruje učebňa a potom sa neskoršie tá aktivita rozširuje na okolie. Žiaci môžu pozorovať predmety, ľudí, živočíchy, udalosti, obrazy, skupiny obrázkov, fotografie, objekty v okolí a pod. Žiaci pozornosť treba usmerniť na celok, potom na najdôležitejšie časti a nakoniec na menej podstatné časti. Všímajú sa: tvary, farby, vzťahy, pohyby, mimika a gesta a pod.

Nácvik počúvania začína počúvaním toho, čo hovoria učiteľia, iní žiaci, herci a hlásatelia. Vypočutý hovorený prejav sa analyzuje, aby sa určili hovorové vlastnosti hovoriaceho. Počúvanie má byť spojené s mimikou a gestami, ktoré sa vzťahujú na to, o čom sa hovorí. Závazne insistovať na podporovaní správnej výslovnosti. Počas počúvania pestovať pozornosť a koncentráciu. Počúvajú sa aj onomatopoické zvuky, šumy, artikulované a neartikulované zvuky.

Analytické cvičenia majú byť zaujímavé a povzbudzujúce, lebo sú jedným z najdôležitejších predpokladov na učenie čítania a písania. Nekoňajú sa izolovane, ale sú späté s cvičeniami počúvania a pozorovania.

Cvičenia na odstraňovanie nárečových a slangových prvkov vo vyjadrovaní sa konajú pomaly a systematicky. Učiteľia majú osobitnú pozornosť venovať výslovnosti hlások *h* a *ch*, *l* a *l'*, *dz* a *dž*.

Žiaci si majú osvojiť aktívne približne 200 slov a frazeologických spojení. Pasívna slovná zásoba má byť na každej úrovni vyššia ako aktívna.

Od žiakov očakávame, aby vedeli aspoň 4 básne, 5 piesní (slovenské ľudové a súčasne populárne detské pesničky), hádanky, riekanky, niektoré porekadlá a príslovia, predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia a 2 krátke dialógy alebo účasť v detskom divadelnom predstavení. Žiaci by sa podľa možnosti, mali zapojiť do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov, zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými), poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zaznamenávanie Mikuláša a Lucie, koledovanie, oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá.

V prvom ročníku žiaci píšú vety a kratšie texty. Zvlášť sa dbá o individuálny prístup ku každému žiakovi, teda podnecujú sa jeho schopnosti a schopnosti v písaní. Ak dieťa má ťažkosti pri písaní, treba ho postupne a pozorne uvádzať do techniky písania, kým dieťa, ktoré postupuje rýchlejšie, podnecovať adekvátnymi, dobre zvolenými požiadavkami. Žiaci písomne odpovedajú na jednoduché otázky o vlastných skúsenostiach, bytostiach, predmetoch, javoch. Taktiež, zapisujú názov obrázku ale názvy obrázkov v slede a vety na základe obrázkov alebo slede obrázkov. Pri písaní žiakov treba upozorniť na veľké začiatkové písmeno na začiatku vety a pri písaní vlastných mien a na bodku na konci vety.

Prvky národnej kultúry a tradície

Zoznamovanie detí so základmi kultúry slovenskej menšiny v Srbsku, sprostredkovanie poznatkov, ale i pestovanie emočného vzťahu k tradícii, kultúre, obyčajom a zvykom slovenskej menšiny v Srbsku (folklor, ľudová slovesnosť, divadlo, literatúra, hudba, tradičné detské hry, obyčaje...), no nie v zmysle romantického tradicionalizmu a paseizmu, ale vždy v relácii k budúcnosti, rozvoju a modernizácii. Na minulosť sa opierať, do budúcnosti sa pozerať. Snažiť sa slovenskú identitu a sebaúctu pestovať subtilne, nie prostredníctvom hesiel a fráz, ale na konkrétnych príkladoch, spájať pritom poznatky s emočným nasadením, vždy ale so zreteľom na menšinové a ľudské práva, na európsky kontext, tiež na interetnickú úctu, toleranciu a interakciu.

DIDAKTICKÉ POKYNY

Keď ide o tento predmet, musí sa mať na zreteli podstatná úloha: naučiť žiakov pekne rozprávať po slovensky a získať zručnosť v jazykovej správnosti. Musia sa mať vždy na zreteli predvedomosti žiakov a na ne sa musí vždy sústavne nadväzovať. Na každej hodine si má učiteľ zvoliť diferencovaný prístup, lebo sú žiaci vekovo zmiešaní a prichádzajú s rozličnými jazykovými kompetenciami.

Neodmysliteľné je vytvorenie príjemnej atmosféry, ktorá predpokladá partnerský vzťah medzi učiteľom a žiakom a má pomôcť prekonať psychickú bariéru pri aktivizácii získaných rečových zručností, schopností a návykov. Každý jazykový prostriedok sa demonštruje v určitom kontexte, nie izolovane. V nácviku rečových zručností majú dominovať rozličné formy dialógov v interakcii učiteľ – žiak a žiak – žiak. K požiadavkám na spôsob vyjadrovania žiadúca je jednoduchosť, prirodzenosť, spontánnosť a jazyková správnosť.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov napredovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení procesu jeho napredovania, ako aj známka. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie napredovania a získavanie spätnej informácie. Každá vyučovacia hodina a každá aktivita žiaka je príležitosťou pre formatívne hodnotenie, totiž zaznamenanie postupovania žiaka a usmerňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie diferencovane, počas vyučovacích hodín a v priebehu učenia. Výsledok takého hodnotenia dáva spätnú informáciu ako učiteľovi, tak aj žiakovi o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie, ako aj o účinnosti zodpovedajúcich metód, ktoré učiteľ uplatnil na uskutočnenie cieľa. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa postupovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené číselnou známkou.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil diferencovane, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaľiť.

		<ul style="list-style-type: none"> – uporaba omejenega števila sintaktičnih struktur in preprostih slovnicih oblik, ki pripadajo delu zapomnjenega korpusa jezikovnih enot; – razumevanje vezi med lastnim trudom in dosežki na področju jezikovne zmožnosti; – prepoznavanje novo naučenega gradiva; <p>Teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> – šola: odhod v šolo, življenje v šoli, šolske aktivnosti, dolžnosti učenca, zimske in poletne počitnice, šolski prostori in športni objekti; – družina in bližnja okolica: širša družina in sosedje, delovne obveznosti in prosti čas družinskih članov; nedelja v družini, hišni pripomočki; – jaz in moji prijatelji: novi prijatelji in druge osebe; nove otroške igre (primerne njihovi starosti); – človek: deli telesa, skrb za osebno higieno; – prehrana: dnevni obroki, osnovne vrste jedi, jedilni pribor; prehranjevalne navade Slovencev; – obutev in oblačila; oblačila in predmeti glede na vremenske razmere; – soseska. Mesto in ulica, kjer stanujem/živim; pomembne ustanove v soseski (kino, šola, gledališče, pošta, muzej, knjižnica ipd.); – ostalo: dnevi v tednu; številke do 100; osnovne računske operacije; – osnovne oblike komunikacije: medsebojno spoznavanje, naslavljanje/ogovor znane in neznanе osebe; pozdravljanje; prošnja za uslugo, opravičilo, usmerjanje pozornosti nase, izražanje hvaležnosti, čestitke; dajanje osebnih podatkov in spraševanje drugih po osebnih podatkih; strinjanje, zavračanje; vprašati za dovoljenje, dati dovoljenje; poziv k igri, sprejetje, zavračanje; izražanje sposobnosti, znanja in nesposobnosti (lahko, znam, ne znam ipd.); izražanje pripadnosti in posedovanja; izražanje prostorskih odnosov in velikosti; razumevanje in dajanje enostavnih napotkov in zapovedi; – igre, pesmi za petje in recitiranje v okviru tem predvidenih za to starostno obdobje; <p>Literatura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Malčkipalčki – N. Grafenauer: Dvojčka, Sladkosned, Trd oreh – S. Kosovel: Kje?, Burja – Ljudska: Zajček in pes – D. Zajc: Veverica pekarica – E. Peroci: Hišica iz kock – S. Makarovič: Sovica Oka – F. Milčinski: Zvezdica zaspanka – dela po izbiri učitelja
	KNJIŽEVNOST	<ul style="list-style-type: none"> – slovenske narodne lirске pesmi – slovenske basni, narodne pripovedke, legende in bajke – umetnostna besedila: zgodbe in pravljice v slovenščini – slovenska dramska besedila za otroke – slovenske otroške risanke – stripi in otroški časopisi v slovenščini – otroške ljudske igre – poslušanje slovenskih pesmi in glasbe – spoznavanje tipičnih slovenskih instrumentov – spoznavanje tradicionalnih narodnih slovenskih plesov – tradicionalna narodna kultura – javni nastop, predstavitev lastnega in skupinskega dela – pomembna mesta v Sloveniji – razvijanje spoštovanja do slovenske kulturne dediščine in razvijanje zavesti, da se ta dediščina neguje in razvija: tipične slovenske vaške hiše, specifične noše in hrana. – vzgoja v duhu miru in tolerance, kulturnih medsebojnih odnosov in medsebojnega sodelovanja;

Ključni vsebinski pojmi: jezikovna kultura, branje, poslušanje in govorjenje, književnost, tradicija.

NAVODILO ZA DIDAKTIČNO-METODIČNO UDEJANJANJE PROGRAMA

Učni program *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture* je naravnán tako, da pozitivno odgovori na različne kriterije in potrebe, sestavljajo ga predmetna področja: *jezik, književnost, jezikova kultura*, ki so osnova za uresničevanje več izhodišč udejanjanja tega programa. Po eni strani, vsebina programa zajema navedene celote, ki se ne morejo preučevati ločeno in brez prepletanja z drugimi deli programa, po drugi strani pa se program fleksibilen v meri, ki omogoča prilagajanje različnim pogojem, dodelavo in razširitev, odvisno od povratnih informacij iz prakse. V skladu s tem se priporoča, da se delitev učnih ur opravi tako, da se na vsaki uri istočasno posebna pozornost posveti pouku jezika, bogatjenju jezikovne kulture ter slovenski književnosti in kulturi Slovencev v Srbiji, s poudarkom na ljudskem izročilu, navadam in običajem. V učilnici se uporablja ciljni jezik, govor učitelja pa je prilagojen znanju in starosti učenca. Učitelj mora biti prepričan, da je učenec razumel pomen sporočila, skupaj z njegovimi kulturološkimi, vzgojnimi in socializirajoči elementi, in zato je občasna raba srbskega/drugega jezika opravičena.

JEZIK

Področje *Jezik* zajema leksiko in slovnicihne modele slovenskega jezika. V vsebinah in izhodiščih tega področja se nahaja okvirno število besed in slovnicihnih elementov, ki naj bi jih učenec obvladal v šestem razredu. Na tem področju programa je poudarek na postopnem usvajanju sistema slovenskega jezika v komunikativnem sobesedilu od 1. razreda, ko je le-to večinoma nezavedno. Od šestega razreda naprej, vzporedno z usvajanjem jezika, se prične tudi učenje tujega jezika – gre za zavedni proces, v katerem učitelj pomaga učencem, da z opazovanjem ustreznih jezikovnih in nejezikovnih pojavov ter premišljevanjem o njih, opazijo jezikovna pravila in jih začnejo uporabljati.

Da bi učenec obvladal določeno število besed in slovničnih elementov, je nujno, da jih razume in dolgotrajno vadi. Na ta način se ustvarijo predpogoji, da jih uporabi v ustrezni komunikativni situaciji. Formalno poznavanje slovničnih pravil ne zajema tudi sposobnost njihove uporabe, in zato je takšno znanje koristno samo, če prispeva k boljšem razumevanju določenih pravilnosti sistema. Oziroma, obvladanje slovničnih pravil ni samo sebi cilj. Pojasnitev slovničnih pravil, v kolikor učitelj oceni, da je koristno, mora biti usklajeno s starostjo učenca, njegovimi kognitivnimi sposobnostmi, predznanji v maternem jeziku in zoženo na ključne informacije, ki so nujne za uporabo. Učenčevo poznavanje slovničnih pravil se ocenjuje in vrednoti na podlagi uporabe v sobesedilu, brez vztrajanja na njihovem eksplicitnem opisu.

Učenec spoštuje princip individualizacije pri delu, glede na to, da je znanje jezika med učenci zelo raznoliko, vaje pa zastavi tako, da vsakemu učencu omogoči kar se da pogostejše verbalne dejavnosti. Pri učencih, ki so se začeli učiti slovenščine v prvem razredu osnovne šole, brez predznanja, je pomembno, da se razvije sposobnost razumevanja in ustvarjanja izkazov, ki vsebujejo elemente, določene s programom. V produkciji (sestavljanju in govorjenju izkazov) na tej ravni, je pomembno, da je pomen sporočila razumljiv, slovnična pravilnost pa se doseže postopoma. Na tej ravni se pričakujejo tipične napake, nastale zaradi interference in nezadostnega obvladanja gradiva. Napake niso samo znak nepoznavanja gradiva, nasprotno, kažejo, da je učenec pripravljen za začetek komunikacije, kar naj bi učitelj podprl. To ne pomeni, da napak sploh ni treba popravljati. Učitelj odloča o tem, kdaj bo, kako in katere napake popravljaj, istočasno pa mora učenca motivirati za komunikacijo ter skrbeti za to, da se napake postopoma reducirajo. V primeru, da so v razredu tudi učenci, ki so že znali slovenski jezik na določeni ravni pred začetkom šolanja, je treba pričakovati možnost hitrejšega napredovanja med šolanjem. V takšnih okoliščinah se domneva, da bodo napake manj zastopane, njihovo popravljanje pa hitreje.

Ravno ure s področja *Jezika* so primerne za usmerjeno, namensko usvajanje posameznih segmentov slovničnih elementov slovenskega jezika. Na teh urah se priporoča dinamična izmenjava različnih dejavnosti: različne oblike vaj poslušanja, preverjanje razumevanja poslušanega, ponavljanje, slovnično in besedilno variiranje modela, dopolnjevanje, preoblikovanje trdilnih v vprašalne in negirane oblike ipd. Jezikovno oblikovanje besedila zajema tudi spoštovanje pravopisnih pravil, pravilno rabo oblikoslovnih oblik besed, spoštovanje skladenjskih pravil, vzpostavljanje koherentnosti in kohezije v besedilu, ter rabo ustreznih besedilnih in stilnih sredstev.

Zaželeno je, da se pri pouku *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture* v ustreznih priložnostih uporabi prenos znanj pridobljenih na urah srbskega jezika, in o srbskem jeziku, ter na urah tujega jezika. Pouk *Slovenskega jezika z elementi nacionalne kulture* naj bo v korelaciji s poukom navedenih predmetov.

KNJIŽEVNOST

Področje *Književnost* v okviru predmeta *Slovenski jezik z elementi narodne kulture*, po povratnih informacijah iz prakse, je predvsem namenjen učencem, ki pred vpisom v šolo niso znali slovenski jezik in katerih poznavanje jezika je v šestem razredu na osnovni (elementarni) ravni. Komunikacija se zato še vedno težko udejanja v slovenščini, slovnični modeli niso obvladani, saj učenci nimajo priložnosti uporabljati slovenski jezik, njihovo besedišče ne vsebuje veliko število besed, besede zelo enostavno iz aktivnega fonda preidejo v pasivnega in se hitro pozabijo, besedišče pa se usvaja počasneje, kot pa pri učencih, ki so obvladali slovenščino na določeni ravni tudi pred šolo, interferenčne napake pa se pogosto pojavijo v tolikšni meri, da motijo razumevanje stavkov; zaradi tega razloga, naj bi naglas bil na besedišču in jezikovnih obrazcih (modelih), ki jim bodo zagotovili temelj za enostavno komunikacijo v slovenščini.

V vsakem razredu je učencem ponujenih več besedil, kot je predvideno z obvezujočim številom. Osnovni kriterij za izbor besedil je raven poznavanja jezika. Poleg izbranih besedil se obdelujejo tudi besedila po prosti izbiri, pri čemer se upošteva raven poznavanja jezika in zanimanje učencev. Poleg izvirnih knjižnih besedil je načrtovana tudi obdelava konstruiranih besedil, ki naj bi bili v funkciji bogatenja leksike, ki je potrebna za vsakdanjo komunikacijo na osnovni ravni. Predlaga se, da učitelj načrtuje najmanj tri ure za obdelavo enega besedila skozi teme. Pesmi, ki se pojejo, ne zahtevajo obvezne obravnave, slovničnih in besedilnih pojasnil jezikovnih pojavov.

Področje učnega programa *Književnost* prispeva k doseganju naslednjih komunikativnih funkcij jezika pri obdelavi adaptiranega teksta:

- usvajanje leksike določenega tematskega kroga, potrebne za vsakdanjo komunikacijo;
- branje, oziroma poslušanje besedila v funkciji vadbe razumevanja pisnega in govorjenega jezika – vadi se tiho branje in branje z razumevanjem;
- naloge v zvezi z besedilom razvijajo sposobnost razumevanja besedila, vadi se večšina pisanja, sestavljanje in pisanje stavkov, ki vsebujejo znano leksiko, ob vadbi osnovnih jezikovnih obrazcev, ter razvijanje sposobnosti sestavljanja stavkov govorjenega jezika (ob pisnih in govornih vaj se tolerirajo interferenčne napake, ki ne motijo razumevanja stavkov);
- odgovori na vprašanja (ustni in pisni) pomagajo učencu, da razvije mehanizme sestavljanja stavkov v slovenščini, oziroma predstavitev v slovenščini, ob jasni prisotnosti interferenčnih napak – dobro je, da učitelj popravlja napake, kažoč na pravilne oblike;
- reprodukcija teksta ali povzemanje razvija sposobnost uporabe jezika – učenec naj bi se izražal z uporabo več stavkov, naj bi oblikoval in razvijal govorne sposobnosti.

Književno-umetniški, adaptirani in konstruirani teksti so primerni za tolmačenje, pri čemer se izhaja iz starosti in predznanja učenca. Besedila so istočasno izhodišče za vadbo novih besed in izrazov, jezikovnih modelov, branja, pisanja, govora; zato so tri ure namenjene enemu besedilu in istočasno zajemajo obdelavo in vadbo učne snovi.

Delo z besedilom zajema:

1. Semantizacijo novih besed: semantizacija se lahko opravi s pomočjo sopomenk, ki so znane učencem, z vizualno predstavitev besed, s postavitvijo besed v kontrastne pare, z opisovanjem besed z enostavnimi stavki. Učitelj mora paziti, da stavek, s katerim opisuje neznano besedo, vsebuje učencem znane besede. Prevod je opravičen le v primeru, ko ni drugih sredstev za pojasnitev pomena besed. Priporoča se uporaba slovarja pri pouku.

2. Poslušanje ali branje besedila: svetuje se, da učitelj najprej prebere besedilo – na ta način učenci slišijo pravilen izgovor besede. Priporoča se uporaba audio-vizualnih sredstev. Zahteve, ki se v programu tičejo učenja odlomkov iz poezije in proze na pamet, spodbujajo usvajanje modela govorjenja, ter intonacijo besed in stavkov.

Dramatizacija besedil se povezuje tudi z javnim nastopom, pa tudi s pogovorom o literarnem delu, saj gre za obliko njegove interpretacije. Skozi življenje z osebnostmi dela, učenci lahko pokažejo čustva, ki jih prepoznajo v obnašanju junakov in o katerih sklepajo.

1. Kontekstualizacija nove leksike: nujno je, da učitelj nove besede postavi v stavčni kontekst, da bi vadili besedišče vzporedno s konstruiranjem stavkov. Stavki naj bodo enostavni, da bi se izognili velikemu številu napak, do katerih nujno pride v zapletenih konstrukcijah. Če stavek vsebuje preveč napak, postane nerazumljiv za slušatelja. Kontekstualizacija novih besed je pomemben element funkcionalne uporabe jezika, saj navaja učenca, da sestavlja stavke in aktivira besedišče ter jezikovne modele.

2. Vprašanja v vezi z besedilom (v pisni obliki in ustno): proces razumevanja teksta se sestoji iz več delov. Šele, ko se novo besedišče usvoji in uporabi v stavkih, se lahko preide na raven razumevanja besedila. Raven, na kateri je učenec razumel besedilo, se lahko določi z zastavljanjem vprašanj v zvezi z besedilom. Vprašanja naj temeljijo na besedišču, ki so ga prej usvojili z rabo novih besed, obdelanih v besedilu. Vprašanja naj bodo kratka. Koristno je, da je del vprašanj v pisni, del pa v govorni obliki. Pomembno je, da se najprej vadi govor, potem pa tudi pisanje.

3. Vprašanja v zvezi z besedilom (v pisni obliki in ustno): učenci vadijo in ustvarjajo komunikacijo v slovenščini, ki temelji na znanem besedišču, ob toleriranju napak, ki ne motijo razumevanja. Vprašanja naj bodo v skladu z besediščem, ki je učencem na razpolago. To je naslednja raven v procesu usvajanja jezikovnih veščin, katerih cilj je usmerjanje učenca, da ustvari komunikacijo v slovenščini. Ta cilj se pogosto zelo težko doseže, toda potrebno je usmeriti učenca, da ustno, potem pa tudi v pisni obliki uporabi določene besede ali izraze v slovenščini.

4. Pogovor o besedilu: v skladu z besediščem, ki je učencem na razpolago, pogovor temelji na prepoznavanju glavnih osebnosti, dejavnostih, ki se nanje navežejo, na poudarjanju značilnosti osebnosti iz besedila. Kot del procesa uvajanja učenca v uporabo jezika, se priporoča, da se učenci, po modelih iz besedil spodbudijo, da tvorijo stavke, potrebne v govornih situacijah. Ob obdelavi poezije se ne vztraja na literarni teoriji, temveč na doživljanju lirске pesmi. Spodbujanje učenca, da razume motive, pesniške slike in jezikovno-stilna izrazna sredstva, se poveže z ilustriranjem pomembnih posameznosti, ter z vadbo intonacije verza in opažanjem rime v pesmi.

5. Komparativni pristop: učitelj načrtuje vključevanje besedil iz srbske književnosti, ki se primerjajo s predlaganimi deli slovenske književnosti (v kolikor je to mogoče) ter s primeri, ki so navezani na film, gledališko predstavo, različne avdio-vizualne zapise; v obdelavo knjižnega dela se vključijo tudi vsebine iz likovne in glasbene kulture, strip in različne vrste iger (rebusi, križanke, asociacije...). Ob opažanju pomembnih poetskih elementov v strukturi književno-umetniškega besedila, z uporabo znanja pridobljenega pri pouku srbskega/glavnega jezika, si učitelj prizadeva, da bi učencem (v skladu z njihovimi zmožnostmi) razložil osnovne oblike pripovedovanja (naracija, deskripcija, dialog); pojem sižeja in fabule, funkcijo pesniške slike; vlogo jezikovno-stilnih sredstev in druge osnovne poetične značilnosti besedila.

6. Oblikovanje kratkega besedila v pisni obliki ali ustno na podlagi adaptiranega knjižnega besedila: ta raven rabe slovenskega jezika v govorni ali pisni obliki je glavni cilj področja Književnost. Poskus samostojnega oblikovanja krajšega besedila iz pet ali šest stavkov (v paru ali v skupini) predstavlja višjo raven v uresničevanju komunikativne funkcije jezika. Učenci razvijajo mehanizem uporabe jezikovnega gradiva in jezikovnih modelov; tvorijo stavke iz besed, upoštevajoč slovnične strukture, potem pa iz stavkov sestavijo krajše besedilo. Proces se nanaša tako na govorjeni kot na pisni tekst.

Osnovna funkcija književno-umetniških besedil, oziroma adaptacij, je, poleg usposabljanja učencev za komunikativno rabo jezika, tudi seznanjanje učencev s književnimi deli, ki so pomembna za slovensko književnost, s kulturo, zgodovino in tradicijo slovenskega naroda. To področje zajema tudi seznanjanje z drugimi vidiki slovenske kulture, npr. praznovanje pomembnih praznikov v lokalni in narodni kulturi Slovencev. Priporoča se komparativni pristop in opažanje podobnosti in razlik s praznovanjem danih praznikov (če obstajajo) pri večinskem ljudstvu in drugih narodnih skupnostih, ki živijo skupaj v določenih mestih.

JEZIKOVNA KULTURA

Realizacija učnih vsebin *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture* zajema kontinuiteto v bogatstvu jezikovne kulture učenca. Gre za eno primarnih metodičnih obveznosti učitelja. Učitelj mora oceniti sposobnosti vsakega učenca za ustrezno raven komunikativne kompetence in v skladu s tem prilagoditi jezikovno gradivo. Le-to naj bi pripeljalo do funkcionalne uporabe jezika v pouku, in v vseh ostalih življenjskih okoliščinah, v šoli in zunaj nje, kjer je kakovostno jezikovno komuniciranje pogoj za popolno sporazumevanje.

Jezikovna komunikacija zajema obvladanje receptivnih in produktivnih jezikovnih veščin, in sicer: poslušanje, branje, pisanje in govorjenje. Osnovna značilnost sodobnega metodičnega pristopa k pouku jezika in jezikovne kulture, je razvijanje sposobnosti učenca v vseh štirih dejavnostih, vzporedno z njihovim prilagajanjem kognitivnim sposobnostim in jezikovnemu okolju učenca. Izhodišča na področju *Jezikovna kultura* so koncipirana tako, da po eni strani omogočijo uresničevanje minimuma jezikovnih kompetenc, toda po drugi strani, ne smejo omejiti učence, ki so zmožni ustvariti večji napredek. Zaradi specifičnosti tega pouka, je predvidena izhodišča treba uresničiti skozi jezikovne dejavnosti, ki so, z metodičnega vidika, bolj podobni pouku tujega jezika, kot maternega.

Poslušanje je prva jezikovna dejavnost, s katero se učenci srečajo pri pouku *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture*. Omogoča učencu, da spozna melodijo jezika, potem pa tudi njegov glasoslovni sistem, intonacijo besede in stavka. Končni cilj poslušanja je razumevanje, kot predpogoj za verbalno produkcijo, oziroma – komunikacijo. Dejavnost poslušanja zajema vaje, kot so: reagiranje na zapovedi učitelja ali z avdio-zapisov, povezovanje zvočnega materiala z ilustracijo, povezovanje pojmov v priročniku, selekcija točnih in napačnih izrazov, določanje kronologije ipd.

Govorjenje je najbolj zapletena jezikovna veščina, ki zajema obvladanje vseh elementov jezika (fonetično-fonoloških, oblikoslovnih, skladenskih in besedilnih). Govorjenje se najpogosteje realizira v dialoški obliki, in zato zajema razumevanje (sogovorca). Poleg tega, je govorjenje veščina, ki zahteva določeno hitrost in pravočasno reakcijo. Kot produktivna veščina, skupaj s pisanjem, omogoča učencu, da se izrazi v slovenščini, zastavi vprašanje, interpretira neko vsebino in sodeluje v komunikaciji z drugimi. Dejavnost govora lahko zajema vaje, kot so: petje in plesi v skupini, klasificiranje in primerjanja (po velikosti, obliki, barvi in dr.); ugibanje predmeta ali osebe; «prevajanje» gest v izkaz in dr. Dejavnosti govorne in pisne interakcije zajemajo na pr. tudi: reševanje «tekočih problemov» v razredu, tj. dogovore v zvezi z dejavnostmi; skupno oblikovanje ilustriranih gradiv (albuma fotografij z izleta ali proslav, načrta tedenskih dejavnosti z izleta ali druženja ipd.); interaktivno učenje, spontani pogovor; delo v parih, majhnih in velikih skupinah (mini dialogi, igra vlog ipd.).

Branje je jezikovna dejavnost, ki zajema poznavanje grafičnega sistema jezika (črke), njihove glasovne realizacije, povezovanje glasov v besede in sestavljanje besed v stavke, spoštuječ ustrezna ritmična in prozodična pravila. Cilj branja mora biti razumevanje prebranega, saj samo tako le-to predstavlja jezikovno kompetenco, in ne samo ubeseditev črk. Dejavnost branja zajema vaje, kot je povezovanje glasov in črk, odgovarjanja na enostavna vprašanja v zvezi z besedilom, točno – netočno, izvršitev prebranih navodil in zapovedi; opažanje distinktivnih značilnosti, ki kažejo na slovnične specifičnosti (spol, število, glagolski čas, oseba ipd.).

Pisanje je produktivna jezikovna veščina, ki zajema izražanje jezikovne vsebine po pisni poti, z uporabo ustreznih črk in ob spoštovanju pravopisnih pravil. Posebno pozornost je treba posvetiti grafemom, za katere ne obstajajo ustreznice v maternih jezikih učencev, če jim slovenski jezik ni materni. Cilj pisanja je jezikovno izražanje po pisni poti, torej zajema tudi razumevanje. Dejavnost pisanja zajema, med drugim, tudi vaje kot so: povezovanje glasov in črk; zamenjava in iskanje manjkajoče besede (dopolnitev naštevanja, križanke ipd.); povezovanje krajšega besedila in stavkov s slikami / ilustracijami; izpolnjevanje formularjev (prijava na tečaj, naročnina na otroški časopis, nalepke za potovalko ipd.); pisanje voščil in razglednic; pisanje krajših besedil in dr.

Jezikovna kultura zajema tudi razvijanje splošnih strategij za jezikovno produkcijo (govorjenje in pisanje), in sicer z naslednjimi postopki: oblikovanje teme, iskanje gradiva, zavzemanje stališča, določevanje cilja govora/pisnega besedila, strukturiranje govora / teksta v skladu s temo, koncepcijo in ciljem. Strategije, ki so specifične za govorno produkcijo zajemajo tudi: stil govora (ustrezen izbor besed), memoriranje govora (pomnjenje skice), priprava za predstavitev (dihanje, modulacija glasu in dikcija), izraz obraza, gestikulacija, telesna drža.

V šestem razredu osnovne šole učenci delajo z več vrstami in tipi govorjenih in pisnih besedil, in sicer na: deskriptivnem besedilu, narativnem in informativnem, argumentativnem in regulativnem besedilu.

Navedene štiri veščine so skozi izhodišča dveh programov vertikalno povezane tako, da jasno opisujejo stopnjevanje dosežkov učenca na področju *Jezikovna kultura*. Vsebine po temah predstavljajo leksično-semantični okvir, znotraj katerega se funkcionalno realizirajo jezikovne

vsebine. Tematske enote predstavljajo realne, vsakdanje okoliščine, v katerih se uresničuje komunikacija. Za vsako tematsko enoto so predlagane tematske skupine, ki jih je treba dopolniti z ustreznimi leksiko, v okviru priporočenega števila novih besed. Tematske enote se ponavljajo tudi v vsakem naslednjem razredu, s širjenjem nove leksike in v novih komunikativnih situacijah; takšna horizontalna vrsta gradacije je uporabljena v vseh tematskih enotah.

Izbor besedišča je delno pogojen z vsebinami s področij *Jezik* in *Književnost*, odvisen pa je tudi od ocene učitelja o potrebi za ustreznimi leksiki in njihovi frekventnosti, zaradi doseganja informativnosti in naravnosti v komunikaciji. Mnoge besede niso povezane samo z eno tematsko enoto, temveč se preklapljajo in povezujejo v nova semantična zaporedja, kar naj bi učitelj spodbujal z dobro osmišljenimi govornimi in pisnimi vajami. Poleg selektivnega pristopa k leksiki, je treba paziti tudi na število leksemov, ki se usvajajo v eni učni enoti. Na eni uri ne bi bilo treba uvesti več kot pet novih besed, čigar pomen se bo pojasnil in vadil v tipičnih realizacijah znotraj stavka. Najbolj učinkovito bi bilo, da za novo besedo vsak učenec oblikuje (minimalni) kontekst, oziroma stavek. Na ta način ima učitelj vpogled v učenčevo razumevanje pomena besed, poleg novih vsebin pa tudi spodbuja rabo prej pridobljenih znanj iz leksike in slovnice, učenci pa pridobijo samozavest, saj lahko izgovorijo ali zapišejo stavke v slovenščini.

Funkcionalno in ekonomično povezovanje pod-področij predmeta *Slovenski jezik z elementi narodne kulture* (Jezik, Književnost, Jezikovna kultura) omogoča obvladovanje z njihovimi vsebinami in uresničevanje predvidenih izhodišč na naraven in spontan način, tako da ene vsebine izhajajo iz drugih, se dopolnjujejo in preklapljajo. Na izbranih delih književno-umetniških, neumetniških in konstruiranih tekstov se lahko razvijajo različne komunikativne veščine; z govornimi vajami se definirajo smernice za izdelavo pisnih sestavkov; kreativne dejavnosti v pouku pripomorejo k razvoju ustnega in pisnega izražanja, branje z razumevanjem vpliva na bogatenje leksike in fluentnost govora itn. Usklajenost izhodišč z jezikovnimi kompetencami omogoča učencu ne samo kumulativno spremljanje napredovanja vsakega učenca, temveč tudi opažanje problemov v razvijanju posameznih kompetenc, kar v marsičem olajša proces pouka in učenja jezika.

Opomba:

Premet *Slovenski jezik z elementi narodne kulture* lahko poučuje oseba, ki je uspešno zaključila štiri letni študij slovenskega jezika na Filološki fakulteti v Beogradu, ali učitelj/-ica, ki je uspešno opravil/-a strokovni izpit v okviru Lektorata za slovenski jezik na Filološki fakulteti v Beogradu. Potrdilo o usposobljenosti izdaja Center za stalno izobraževanje in vrednotenje (Centar za stalno obrazovanje i evaluaciju) Filološke fakultete Univerze v Beogradu (sklep Ministrstva za šolstvo, znanost in tehnološki razvoj št. 610-00-01740/2017-07 z dne 13.11.2017).

11. УКРАЇНСЬКИЙ ЯЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Назва предмета	УКРАЇНСЬКА МОВА З ЕЛЕМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
Мета	Метою викладання та навчання навчальної дисципліни <i>українська мова з елементами національної культури</i> є досягти учнями такого ступеню комунікативних здібностей, на якому вони зможуть самостійно вживати засвоєні навички розмовного мовлення в стандартних та професійних комунікативних ситуаціях (залежно від тематичного мінімуму та в письмовій формі), плекати національну та культурну ідентичність, етнічну самоповагу та ознайомити їх з елементами традиції, культури, звичаїв українського народу, підкреслюючи особливі риси українського мовлення в Сербії.
Клас	другий
Річна кількість годин	72 години

НАВЧАЛЬНІ ДОСЯГНЕННЯ Після закінчення класу учень:	ОБЛАСТЬ/ТЕМА	ЗМІСТ
<ul style="list-style-type: none"> – розрізняє звук, слово і речення; – правильно вимовляє слова і короткі повні речення; – оволодіє основною технікою читання та письма; – читає з розумінням; – уважно слухає і розуміє зміст літературного твору, який читається; – розрізняє вірш, казку, байку та п'єсу; – уміє виділити головних героїв твору і визначити їхні позитивні та негативні риси; – розпізнає загадку; – розрізняє звук, слово і речення; – правильно вимовляє короткі і повні речення; – правильно вживає велику літеру; – уміє сформулювати усне повідомлення за даними словами; – уміє усно переказувати; – уміє усно описувати малюнок/ малюнки та розповісти про пригоду з власного досвіду; – уміє усно називати та описувати предмети, які нас оточують; – правильно використовує нові слова в повсякденній мові; – правильно вимовляє специфічні звуки української мови в повсякденній розмові; – уміє напам'ять розказати короткі вірші; – бере участь у виставі; – бере участь у культурно-мистецьких заходах (як глядач або як учасник); – уміє ввічливо подякувати, попросити про допомогу, уважно вислухати співрозмовника; – розуміє термін <i>національна приналежність</i> і поважає представників інших народів; – шанує свою рідну мову та мови інших народів; – розрізняє подібність мовних явищ між українською та сербською мовами; – уміє інтерпретувати народні вірші, пов'язані зі святами чи порами року; – бере участь у дитячих іграх, які відповідають його віку; – знає характерні особливості українських народних костюмів (свого краю); – святкує свята (і порівнює їх з сербськими); 	ЛІТЕРАТУРА	<p>Звук та буква, друківані та писані літери. Слова і речення в розмові та на письмію Мовні ігри.</p> <p>Аналітико-синтетичні вправи, графомоторні вправи . Писання (переписання, самостійне писання).</p> <p>Читання (плавне читання, читання голосне і про себе); питання, для перевірки розуміння прочитаного тексту.</p> <p>Вимова звуків, з вимовою яких у учнів виникають труднощі: (напр: <i>з, и, я, ю, є, ї</i>)</p> <p>ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРА</p> <p>Поєзія</p> <p>Українські народні пісні: <i>Добрий вечір, зайчику;</i>; <i>Весняночка-панняночка;</i>...</p> <p>Лічилки: <i>Раз, два, три, чотири, п'ять; Їхав лис через лис;</i></p> <p>Загадки і лічилки: <i>Я кругленька, червоненька; На городі бараболя;</i></p> <p>Валерій Ясеновський: <i>Отака сімейка</i></p> <p>Леонід Глібов: <i>Бачити – не бачить</i></p> <p>Тамара Коломієць: <i>Подарунок; Тиждневна сімейка</i></p> <p>Олександр Олесь: <i>Степ; Все навколо зелені</i></p> <p>Григорій Пономаренко: <i>Розмальований метелик</i></p> <p>Грицько Бойко: <i>Бабуся і внук, Стоніжка</i></p> <p>Ганна Чубач: <i>Град городом прошумів</i></p> <p>Євген Бандуренко: <i>Чого не тоне пароплав</i></p> <p>Анатолій Костецький: <i>А що в портфелі?</i></p> <p>Галина Малік: <i>Королівство Ану</i></p> <p>Ганна Черінь: <i>Майстер гриць</i></p> <p>Проза</p> <p>Олена Пчілка: <i>Морозова кара</i></p> <p>Юлія Хандожинська: <i>Подарунок від Святого Миколая</i></p> <p>Василь Сухомлинський: <i>Як мийється колір снігу?</i></p> <p>Володимир Сутєєв: <i>Ялинка</i></p> <p>Микола Магера: <i>Сойка</i></p> <p>Народна байка: <i>Дерево до неба, Розум на щастя, Молодильна вода...</i></p> <p>Басна: <i>Орел і лис</i></p> <p>Народні прислів'я та приказки.</p>

<p>– знає традиційні українські звичаї (Різдво – різдвяні пісні, Святий Миколай, Великдень – писанки), а також традиційні народні страви</p>		<p>Драматургія Дитячі народні ігри: <i>Дуб, міст...</i> Іван Франко: <i>Оселя і лев</i> Усмішки відповідно до віку. Ляльковий театр.</p> <p>ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ Євген Шморгун: <i>Добре діло</i></p> <p>Популярні та інформаційні тексти: Тексти з ілюстрованих енциклопедій та дитячих журналів на вибір.</p> <p>Літературні тексти;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вірш; байка; казка; загадка. • подія; коли вона відбулась і де; літературний герой, його зовнішній вигляд, • дитячі п'єси; дитячі ігри; смішинки.
	<p>МОВНА КУЛЬТУРА</p>	<p>Усне висловлювання</p> <p>Традиційна українська народна культура. Уміти вести невимушену розмову. Особистість учня: сім'я і дім, сімейні обов'язки, товариші та однокласники, розповіді про свою улюблену тварину; свою школу, шкільні обов'язки, ... Форми соціальної поведінки: які слова і коли ми використовуємо, слова вітання та фрази. Свята та сімейні свята. Розмова, розповідь, розповідь за малюнком (народний костюм, традиційні страви). Переказ короткого літературного тексту, який відповідає віку учня. Драматичний текст, театральний текст, сценічна обробка. Театральна постановка (вистава і ляльковий театр), дитячі народні ігри. Збагачення словникового запасу. Мовлення, ситуативні та мовні ігри. Розмова на базі прослуханого аудіозапису.</p>
		<p>Слухання</p> <p>Реальні та симуляційні ситуації. Аудіовізуальні записи. Ігри для розвитку уваги та вміння <i>слухати</i>.</p>
		<p>Читання</p> <p>Літературні твори – виразне читання вчителя або аудіовізуальний запис. Не літературні твори: текст у таблиці, розклад уроків, квиток та багато іншого. Інформаційні тексти: правила поведінки в школі, з життя в нашому оточенні, з дитячої енциклопедії. Написання букв, характерних для українського алфавіту, у широко використовуваних словах і фразах. Переписування. Вирішення кросвордів, ребусів, головоломок ... Написання великої літери на початку речення та особистих імен людей. Крапка в кінці речення.</p> <p>Письмо</p>

Ключові слова: початкове читання та писання, мовна культура, усне висловлювання, література

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНОГО ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Програма навчання та вивчення *української мови з елементами національної культури* складається з предметних областей: початкового читання та писання, літератури та мовної культури. Розподіл навчальних годин повинен бути зроблений на основі предметних областей, але завжди, на кожному уроці, слід приділяти особливу увагу навчанню початкового читання та писання, культурі мовлення учнів та культурі українців у Сербії, звертаючись при цьому до народних традицій та звичаїв. Обидві області переплітаються між собою і жодна з них не може вивчатись окремо і без взаємодії з іншими областями.

Програма навчання та вивчення *української мови з елементами національної культури* базується на навчальних досягненнях, тобто на процесі навчання та досягненнях учня. Навчальні досягнення – це опис інтегрованої сукупності характеристик: знань, навичок, переконань та цінностей, які здобуває учень.

I. ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ ТА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Програма навчання, яка орієнтована на навчальні досягнення дає вчителю більшу свободу, більше можливостей у плануванні та розробці уроків та самого навчання. Роль вчителя полягає в тому, щоб контекстуалізувати цю програму у відповідності до: потреб конкретного класу з урахуванням: рівня знань української мови, складу учнів в класі та їхніх індивідуальних особливостей; підручників та інших навчальних матеріалів, які буде використовувати; технічних умов, навчальних ресурсів та засобів масової інформації доступних у школі; ресурсів, можливостей та вимог соціального оточення, в якому знаходиться школа. Виходячи з поданих навчальних досягнень та змісту, вчитель спочатку створює свій річний глобальний план роботи, на підставі якого він пізніше буде розробляти свої оперативні плани.

Навчальні досягнення, визначені по областях, полегшують учителю подальшу операціоналізацію навчальних досягнень до рівня конкретної навчальної одиниці. Від викладача очікується, що для кожної навчальної одиниці, на етапі планування та написання плану уроку, визначить диференційовані очікувані результати щодо трьох рівнів складності результатів навчання в залежності від попереднього знання учня. При плануванні слід також мати на увазі, що очікувані результати відрізняються, що деяких з них можна досягти легше та швидше, але для більшості з них (особливо для предметної області: мова та письмо), потрібно більше часу та різних заходів та роботи. У процесі планування та навчання важливо мати на увазі, що підручник є навчальним інструментом і не визначає зміст предмету. Тому, до змісту, наведеному у підручнику, потрібно застосувати вибіркового підхід. Крім підручника, як одного із джерел знань, вчитель повинен відкрити учням й інші джерела знань і навчити їх працювати з ними. При плануванні навчального процесу слід враховувати знання, досвід, інтелектуальні здібності та інтереси учнів.

Необхідно звернути особливу увагу на збагачення словникового запасу та використати певні культурні заходи та свята, які відбуваються в певних осередках, з метою ознайомлення учнів з життям українців у минулому, їхніми традиціями та культурою, як характерними рисами української меншини на цих просторах. Рекомендується порівнювати святкування українських свят із святкуванням цих свят іншими народами та іншими національними громадами, які живуть на цих просторах.

II. ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

ПОЧАТКОВЕ ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМО

Дидактико-методична організація уроків початкового читання та письма залежить від кількох факторів, з яких найважливішим є той, який стосується попередніх знань учнів. Викладачі обирають модель гавчання початкового читання та письма – поєднання аналітично-синтетичних методів, сілісного або комплексного методу.

Уроки з початкового читання та письма повинні бути реалізовані на кількох рівнях із застосуванням принципу індивідуалізації навчання. Зміст, методи та форми роботи повинні бути пристосовані до здібностей та потреб учнів, з використанням диференційованого навчання.

У цей період учні повинні формувати навички читання відповідних текстів, правильно вимовляти усі звуки, правильно наголошувати слова та інтонаційно виділяти в реченнях слова. Необхідно враховувати індивідуальні здібності учнів. Кожна дитина читає своїм темпом читання і відповідно до своїх здібностей. Бажано часто перевіряти рівень сформованості навичок читання та розуміння прочитаного. У процесі формування навичок читання, можуть використовуватися мовні ігри. Учні таким чином відкривають для себе щось нове, стають більш мотивованими, а атмосфера приємною і розслабленою. Важливо використати знання учня, набуте з сербської мови при засвоєнні кирилиці.

Для формування навичок писання слід практикувати переписування, доповнення речень, складання речень за малюнком, складання речень за групою малюнків, написання диктантів, самостійне написання речень та коротких текстів. Для формування навичок правильного писання букв особливу увагу слід приділити просторовій орієнтації в зошиті. Написання літер обмежується на один або два рядки в зошиті.

Формування навичок читання і писання

У цей період учні повинні сформувати базові навички читання та письма. Для вдосконалення навичок читання потрібно читати короткі, динамічні, цікаві, відповідні до віку тексти, а також тексти для шкільного та позакласного читання. Особлива увага повинна приділятися розумінню прочитаних слів, речень та текстів.

ЛІТЕРАТУРА

Рекомендований зміст з *Літератури* засвоюється протягом всього навчального року з читанки та робочих зошитів з літературного читання як основних навчальних матеріалів за планом вчителя, зробленим відповідно до індивідуальних здібностей учня, можливостей всього колективу, відповідно до запланованих навчальних досягнень.

Працюючи з учнями над розумінням творів з обов'язкової літератури, текстів на вибір з сучасної популярної літератури для дітей, інформативних текстів з енциклопедій та журналів для дітей тощо, дуже важливо щоб вчитель допоміг їм зрозуміти окремі описані в творі події, час і простір, у якому відбуваються ці події. До списку літератури для літературного читання входять переважно твори, що належать до національного корпусу, який збагачений творами сучасної літератури для дітей. Вибір творів в основному залежить від особливостей сприйняття учнем художнього твору, в залежності від його віку.

РОБОТА НАД ТЕКСТОМ

Літературні жанри: казки, байки, вірші, прислів'я, загадки, лічилки.

Читання – виразне читання вчителя або аудіозапис коротких українських народних казок, художніх текстів, віршів, байок. Розвиток навичок читання можна практикувати працюючи в групах, зважаючи на правильну вимову окремих звуків, характерних для української мови. Учні, які швидше за інших розвивають навички читання, потрібно дати можливість самостійно прочитати кілька речень. Під час опрацювання віршів слід тренувати правильну вимову, читаючи головним чином хором.

Очікується, що учень цього віку вміє визначити хід подій, головних героїв, час і місце розгортання подій. Визначення елементів фантастики в казках.

Рекомендується, ознайомлювати учнів з популярними дитячими та народними віршами, рекомендувати їм читати дитячі журнали, подивитися, проаналізувати і обговорити принаймні одну театральну виставу (бажано лялькову) та фільм для дітей (рекомендується фільм за мотивами народних казок) українською мовою.

Разом із кореляцією між художніми творами, вчителю необхідно встановити вертикальну кореляцію. Вчитель повинен бути ознайомлений зі змістом предмету *Навколишній світ*, а також знати традиційну і духовну культуру українців у Сербії та їхні народні звичаї.

Горизонтальну кореляцію вчитель встановлює, насамперед, з предметами: сербська мова та література, історія, образотворче мистецтво, музична культура, релігієзнавство та громадянське виховання.

Вчитель повинен постійно вказувати на важливість правильної вимови, яка тренується за допомогою певних ортопедичних вправ. Ортопедичні вправи не повинні виконуватись на окремих уроках, їх треба пов'язати з відповідними темами з граматики; інтонація в реченні, з одного боку, може бути пов'язана з культурою висловлювання, шляхом повторення віршів тощо. З використанням аудіозаписів в учнів потрібно розвинути навички для відтворення і засвоєння правильної вимови, мелодії, дикції ...

Деякі ортопедичні вправи можуть бути виконані при засвоєнні відповідних тем з літератури: напр. артикуляція може тренуватись за допомогою лічилок, скоромовок або мовних ігор, коли вони засвоюються як складова частина народної творчості; наголос, темп, ритм, інтонація та перерви можуть тренуватись на прикладі читання вчителя або прослуховування CD і відтворення його у *мовленні*, за вибором вчителя чи учня.

МОВНА КУЛЬТУРА

Розвиток мовної культури є одним з найважливіших завдань викладання рідної мови з елементами національної культури. Ця навчальна область повинна бути пов'язана з роботою над літературними творами, які сприяють плеканню культури усного та писемного мовлення.

Від учнів цього віку потрібно очікувати знання наступних предметних областей:

Розвиток зв'язного мовлення – розмова про пригоди з власного досвіду, того, що вони бачили, того, що вони хочуть. Рекомендовані теми для опрацювання: школа, сім'я, моє місто чи село. Родинні відносини. Особистість учня, сім'я та дім, сімейні обов'язки, товариші та однокласники, розповісти про свою улюблену тварину; свою школу. Шкільні обов'язки ... Робочий день учня. Вільний час. Транспорт. Ми бережемо природу – тварини та рослини. Любов до рідної мови. Форми соціальної поведінки: які слова і коли ми використовуємо, слова вітання та фрази. Дитячий журнал *Соловейко*. Важливі свята: Різдво, Святий Миколай та Великдень. Пісні, діалоги, п'єси, майстер-класи для вдосконалення розмовної мови. Пексесо. Для збагачення словникового запасу рекомендуються тексти українських письменників для дітей.

Учні також повинні вміти складати групи слів за значенням і складати речення з заданих слів. Учні повинні вміти визначити головного героя в тексті та описати його. Вони повинні вміти подякувати, а також попросити про допомогу. Вони повинні самостійно, в декількох реченнях розповісти про себе, про свого брата чи сестру, про свого друга / про свою подругу, про однокласників, про життя в школі (максимум 5 речень).

Відтворення – описати зображення або послідовний перебіг подій на основі ілюстрацій. Вміти переказати український дитячий фільм за задалегідь визначеним планом, розповідь або дитячу виставу, пригоду або свято.

Опис – людей, тварин.

Діалог – правила соціальної поведінки.

Драматизація – короткий текст за вибором, про пригоду або події з повсякденного життя.

Спілкування – дбати про збагачення словникового запасу для повсякденного спілкування, збагачуючи активний словниковий запас. Часті речення з повсякденного життя. Різні форми висловлювання. Вправи з заміною слів і додаванням слів у речення.

Усне вивисловлювання реалізується через ігри та творчі заходи, якими тренується спілкування (привітання в конкретних ситуаціях: *доброго ранку, добрий день і до побачення*; подяка, вибачення). Учні можуть розмовляти на основі малюнків. Можуть переказати почутий текст, виставу чи лялькову виставу, невимушеною мовою з правильною вимовою.

Вправи на спостереження – це вправи на розпізнавання цілого та його частин, спостереження за об'єктами, явищами та навколишнім середовищем. Їх потрібно розділити за темами. Перш за все розглядається класна кімната, а потім ведеться спостереження навколишнього середовища. Учні можуть спостерігати за предметами, людьми, тваринами, подіями, розглядати зображення, групи зображень, фотографії, об'єкти, що їх оточують тощо. Увага учнів повинна бути спрямована на ціле, а потім на найважливіші його частини, а в кінці – і на менш важливі частини. Спостереження ведуться за: формами, кольорами, відносинами, рухами, мімікою та жестами, тощо.

Вправи на слухання починаються з слухання того, що говорять вчителі, інші учні, артисти чи ведучі. Почуте аналізується, визначаються мовні характеристики особи, яка говорить. Слухання має бути пов'язане з мімікою та жестами, які відносяться на сказане. Обов'язково наполягати на правильній вимові. Під час слухання, зосереджувати увагу та концентрацію. Слухати ономапоетичні звуки, шум, чітку та нечітку вимову.

Аналітичні вправи мають бути цікавими та стимулюючими, оскільки вони є однією з найважливіших передумов для читання та письма. Вони не виконуються окремо, їх треба пов'язати з вправами на слухання та спостереження.

Вправи, за допомогою яких видаляються не літературні елементи з висловлювання, виконуються повільно і систематично. Вчителі повинні особливу увагу звертати на вимову голосних звуків, *я, ю, є, ї*; вимову голосного *и*; приголосного *г*; і ненаголошених голосних *е та и*.

Учні повинні активно засвоїти 200 слів і фразеологічних одиниць. Пасивний словниковий запас повинен бути більший ніж активний, на кожному рівні.

Від учня очікується, що він: вивчить напам'ять принаймні 4 вірша для декламування, 5 українських віршів (народних або сучасних популярних дитячих віршів), загадки, деякі прислів'я, декламуватиме народні вірші, пов'язані з релігійними святами або порами року, вивчить напам'ять два коротких прозових тексти в обсязі 3 – 5 речень та 2 коротких діалога або візьме участь у дитячій виставі. Учні повинні, якщо це можливо, займатись дитячими народними танцями, відповідно до їхнього віку, повинні розрізняти елементи українського народного костюму своєї громади, відзначати релігійні свята (в порівнянні з сербськими), знати традиційні українські традиції та звичаї (Різдво – Різдвяні пісні, Святий Миколай та Великдень – звичаї: писанки) та традиційні страви.

У другому класі учні записують речення та короткі тексти. Особлива увага приділяється індивідуальному підходу до кожного учня, і в залежності від його здібностей заохочувати правильно писати. Якщо у дитину виникають труднощі у навчанні письма, їй потрібно допомогти оволодіти технікою письма поступово. Дитину, яка розвивається швидше, потрібно заохочувати і ставити перед нею завдання, які б її стимулювали. Учні письмово відповідають на прості питання про особистий досвід, істоти, предмети, явища. Вони також записують назву малюнку або назви декількох малюнків, а також речення на основі малюнку або групи малюнків. При написанні речень учням слід звернути увагу на написання великої літери на початку речення, написання власних імен, а також на ставлення крапки в кінці речення.

Ознайомлення учнів з основами історії української меншини в Сербії (доселення, культурні, освітні, релігійні та економічні заходи, найвищі культурні досягнення, відповідні організації та установи ...), та з плеканням емоційного ставлення до традицій, культури, звичаїв і традицій української меншини в Сербії (фольклор, ремесла, народні прислів'я, театр, література, музика, традиційні дитячі ігри, звичаї, демонологія...), але не в сенсі романтичної традиціоналізму, а на шляху до майбутнього, до розвитку і модернізації. Покладатися на минуле, але дивитись в майбутнє. Надати учням інформації про українську громаду в Сербії (населені пункти, установи і організації, відомі особистості, імена, прізвища, походження ...), а також про зв'язки з іншими етнічними спільнотами та культурами, про внесок українців на цих теренах (в галузі освіти, культури, мистецтва, архітектури ...) прикладати зусилля, щоб українська ідентичність і самоповага виховувалась витончено, не за допомогою прислів'їв та фраз, а на конкретних прикладах, при цьому поєднати дані з емоційним спрямуванням, надаючи значення правам людини і меншин, міжетнічній повазі, толерантності і взаємодії.

ШЛЯХИ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Необхідно завжди мати на увазі основне завдання даного предмета: учні повинні добре навчити володіти українською літературною мовою та набути навичок лінгвістичної правильності. Завжди слід мати на увазі попередні знання учнів, щоб їх можна було пов'язати зі знаннями, якими вони вже опанували. На кожному уроці вчитель повинен обирати диференційований підхід, оскільки учні різного віку і мають різні мовні компетенції.

Необхідно створити приємну атмосферу, яка вимагає партнерства між вчителем/викладачем та учнями, і потрібно допомогти учням подолати психологічний бар'єр щодо мовного спілкування та мовленнєвих навичок. Кожен інструмент мови демонструється в конкретному контексті, а не ізольовано. При тренуванні мовленнєвих навичок повинні переважати різні форми діалогу в спілкуванні вчитель – учень та учень – учень. У мовленні вимагається простота мовлення, природність й спонтанність та лінгвістична правильність.

III. СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Процедура контролю і оцінювання успіху учнів ведеться для досягнення очікуваних результатів навчання, вона починається з встановлення фактичного рівня знань, на якому знаходився учень, і виходячи з цього, оцінюються його подальші навчальні досягнення, від яких залежатиме оцінка. Кожна діяльність є доброю можливістю для оцінювання навчальних досягнень та отримання зворотніх інформацій. Кожен урок і кожна діяльність учня – це нагода для формувальної оцінки, тобто реєстрації навчальних досягнень учня та його спрямовування у подальшому навчанні.

Формативна оцінка є невід’ємною частиною сучасних методів навчання та включає в себе оцінку знань, навичок, ставлення, поведінки та розвиток відповідних компетенцій протягом уроку та навчання. Як формативний вимір, вона включає в себе збір даних про навчальні досягнення учня, а найбільш поширеними є наступні методи: реалізація практичних завдань, спостереження і нотатки учнівської активності під час уроку, пряме спілкування між учнем і викладачем, реєстр для кожного учня (карта навчальних досягнень) і т.д. Результати формативного оцінювання в кінці навчального циклу повинні бути виражені підсумковою оцінкою – цифрою.

Робота кожного вчителя полягає у плануванні, досягненні результатів, спостереженні та оцінці. Важливо, щоб вчитель постійно слідкував і оцінював диференційовано не тільки навчальні досягнення учня та процес навчання, а й себе та свою роботу. Все, що виявиться хорошим і корисним, вчитель буде продовжувати використовувати в своїй практиці навчання, а все, що виявиться неефективним, потрібно буде покращити.

ХРВАТСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Naziv predmeta	HRVATSKI JEZIK S ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>Hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture</i> je njegovanje hrvatskoga jezika, očuvanje tradicije i upoznavanje kulturne baštine Hrvata i Hrvatske; razvijanje svijesti o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnog identiteta i interkulturalnosti kao načina života u suvremenom društvu.
Razred	Drugi
Godišnji fond sati	72 sata

ISHODI Obrađenom temom/područjem, učenik će moći:	PODRUČJE/TEMA	SADRŽAJI
1. Hrvatski jezik i književnost		
<ul style="list-style-type: none"> – razgovarati u skladu s jezičnim razvojem, izraziti svoje potrebe, misli i osjećaje na standardnom hrvatskom jeziku – birati i koristiti se odgovarajućim riječima u govoru; – na pravilan način koristiti se novim riječima u svakodnevnom govoru – pravilno izgovarati riječi, pazeći na mjesto naglasaka i rečeničnu intonaciju – uočiti razliku između hrvatskog standardnog jezika i zavičajnog govora – pažljivo slušati pitanja i odgovarati cjelovitom rečenicom – govoriti više cjelovitih tematski povezanih rečenica u cjelini – usmeno prepričavati; usmeno pričati prema slici/slikama i o doživljajima – usmeno opisivati stvari iz neposrednog okruženja – kazivati pjesme naizust – pažljivo i kulturno slušati sugovornike – pažljivo slušati interpretativno čitane književne tekstove radi razumijevanja i doživljavanja – vladati osnovnom tehnikom čitanja i pisanja latiničnog teksta – aktivno slušati i razumjeti sadržaj književno umjetničkog teksta koji mu se čita ili koji samostalno čita – izraziti svoja opažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnog teksta i povezati ih s vlastitim iskustvom – sudjelovati u scenskom izvodenju teksta – riječima i slikom izraziti o čemu tekst govori – odrediti glavni događaj, vrijeme (tijek događanja) i mjesto događanja u tekstu – uočiti likove i izraziti svoje mišljenje (vrednovati postupke) o ponašanju likova u književnu djelu – slušati, razumjeti i parafrazirati poruku. 	<p>Језик Pravogovor i jezično izražavanje</p>	<p>Usvajanje novih riječi i njihova značenja Cjelovita rečenica u usmenom izražavanju Vrste rečenica po značenju (izjavna, upitna, usklična) i obliku (jesna i niječna), poredak riječi u rečenici Vođeni i slobodni razgovor (telefonski razgovor, pripovijedanje prema slikama) Govorni predlošci Usmena i slušna poruka Hrvatska latinica, abeceda Pričanje, prepričavanje, opisivanje (lika, predmeta, krajolika) i izvješćivanje o događajima Kazivanje stihova Čitanje kratkih tekstova, slikopriča Igrokaz (scensko i lutkarsko izvodenje) Bogačenje rječnika: leksičke i sintaksičke vježbe Razgovorne, situacijske i jezične igre Stvarne i simulirane situacije Audiovizualni zapisi Azbijesni tekstovi: izbor iz enciklopedija i časopisa za djecu (<i>Smib</i>, <i>NIU Hrvatska riječ</i> – podlistak za djecu <i>Hrčko</i>) Obrazovni digitalni mediji.</p>
		<p>Književnost – hrvatska – zavičajna</p>

		Dramski tekstovi Anica-Ana Kraljević, <i>Dva klauna</i> Jadranka Čunčić-Bandov, <i>Zaboravljivi zeko</i> Jadranka Čunčić-Bandov, <i>Božićna želja, Uskrсни medo</i>
2. Elementi nacionalne kulture		
<ul style="list-style-type: none"> – prepoznati elemente i vrijednosti tradicijske kulture i baštine – poznavati značajne blagdane i običaje vezane uz njih – poznavati obrt/zanat značajan za očuvanje kulturne baštine i tradicije – otplesati jedan tradicijski ples i poznavati dijelove nošnje u kojoj se pleše – navesti odlike nacionalne kuhinje i poznavati načine pripremanja jela – pjevati narodne i dječje pjesme primjerene dobi – ilustrirati svoj doživljaj pročitano g teksta – različitim tehnikama izraziti svoju kreativnost na zadanu temu 	Povijest i geografija, tradicijska kultura i baština <ul style="list-style-type: none"> – blagdani i običaji – zanati/obrti – folklor i nošnja – kazalište, film – nacionalna jela 	Blagdani: Božić, Uskrs i običaji koji se odnose na ta dva najveća kršćanska blagdane. Stari zanati. Izrada predmeta od prirodnih materijala: čamac, bure, drvene klompe, papuče, tambure, zvečke, sling, slike od slame, posude itd. (jedan po izboru). Narodni ples i tradicijska nošnja po izboru (Ajde Ive, ajde Vince, kolo) Nacionalna jela po izboru iz jednog dijela Hrvatske i Vojvodine (Srbije). Stare igre i igračke Kazališna predstava ili filmsko ostvarenje po izboru (<i>Šegrt Hlapić</i>). Kulturne manifestacije u zajednici – upoznavanje s kalendarom, razgovor i posjet odabranim manifestacijama. Izbor prigodnih tekstova iz časopisa <i>Smib, Hrvatska riječ</i> – podlistak <i>Hrčko</i> .
	Glazbena kultura <ul style="list-style-type: none"> – pjevanje – slušanje 	Slušanje i pjevanje <i>Višnjica rod rodila</i> , narodna pjesma, <i>Radujete se narodi</i> , božićna pjesma <i>Srićna noć je prispila</i> , božićna pjesma <i>Proletna pjesma</i> , Zlatko Špoljar <i>Himna zadrugara</i> , Arsen Dedić <i>Ježalo dragalo</i> , bunjevačka dječja igra <i>Špenjgljarska igra, Miš mi je polje popasel</i> , hrvatske narodne pjesme <i>Maestral</i> , Ivica Stamać <i>Volim Pipu</i> , Ivan Golčić – Nevenka Videk <i>Sveti Niko</i> s. Lujze Kosinović i Mire Preisler <i>Fašnički ples</i> , Marija Matanović Bunjevačke i šokačke narodne pjesmice Slušanje <i>Božićne pjesme</i> <i>Lijepa naša</i> , Antun Mihanović (tekst), Josip Runjanin (glazba)
	Likovna kultura	Izrada i oslikavanje čizmica za Sv. Nikolu Božićni ukrasi Šaranje pisanica Izrada plakata (mozaik i dr. tehnike) Izrada maski potrebnih za igrokaz Izrada čestitki Strip Licitarsko srce (brašno, voda, šećera) Narodni običaji (slobodna tehnika) Izrada štapnih lutaka

Ključni pojmovi sadržaja: hrvatski jezik, latinično pismo, čitanje, običaji, kolo, igre i igračke

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-MEODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* čine dva velika predmetna područja: *Hrvatski jezik i književnost* te *Nacionalna kultura*. Preporučena podjela sati po predmetnim područjima je sljedeća: *Hrvatski jezik* – 30 sati, *Nacionalna kultura* – 42 sata. Područja su kompatibilna i prožimaju se, te se ne mogu proučavati zasebno.

Hrvatski jezik izučava se na sadržajima iz područja književnosti, Svijeta oko nas, tradicijske kulture, Glazbene i Likovne kulture. Preporučuje se nastavu *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* izvoditi u dvosatu, tj. dva sata uzastopno, da bi se preporučeni sadržaji mogli povezati u zaokruženu cjelinu. Preporučuje se sadržaje predmeta tematski povezati. Nakon odabira okosnice sata/teme, potrebno je povezati sve dijelove programa: sadržaje iz jezika, književnosti i sadržaje iz nacionalne kulture.

Program *Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture* usmjeren je na ishode. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje učeći ovaj predmet.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentiran na ishode, nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je kontekstualizirati program potrebama konkretnoga odjela ili skupine učenika, imajući u vidu sastav i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale kojima će se koristiti, tehničke uvjete, nastavna i medijska sredstva kojima škola raspolaže, izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od danih ishoda i sadržaja, stvara se godišnji ili globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni ili operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju dalje izvođenje ishoda na razini određene nastavne jedinice.

Pri planiranju treba imati na umu složenost ishoda (neki se ostvaruju brže i jednostavnije od drugih), ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti, kao i uporaba različitih izvora znanja (tekstovi, film, glazba itd.). U etapi planiranja nastave i učenja važno je imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo te da ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima u udžbeniku pristupiti selektivno i u skladu s predviđenim ishodima. Osim udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik učenicima treba omogućiti uvid i iskustvo korištenja i drugih izvora znanja, poput filma, glazbenog događaja, posjeta ustanovi kulture itd. Preporuka je da se učenicima ne zadaje domaća zadaća. Učenicima se mogu preporučiti književna djela za neobvezno čitanje u skladu s dobi i zanimanjima.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

HRVATSKI JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim hrvatskim jezikom, kao i za uporabu lokalnoga materinskoga govora.

Usmeno izražavanje provodi se igrama i aktivnostima kojima se vježba komunikacija, a čitanje na kratkim prigodnim tekstovima.

Pravilan govor njeguje se provođenjem različitih govornih vježbi. Učenici mogu vježbati razgovjetan govor i pravilan izgovor na sljedeće načine:

- promatrajući predmete, ljude, životinje, događaje, slike ili niz slika i govoreći o promatranom
- prepričavajući slušani tekst, odgledanu kazališnu ili lutkarsku predstavu

– mogu se koristiti različite jezične igre (rebusi, igra riječi – kojim glasom počinje ili se završava zadana riječ), situacijske igre, odnosno stvarne situacije te razgovorne igre.

Obvezno je zahtijevati uporabu riječi hrvatskoga standardnoga jezika i poticati učenike da govore cjelovitim rečenicama. Učenici tako upoznaju nove riječi, situacije i bogate svoj rječnik.

Slušanje je važna aktivnost u komunikaciji. Učenici se u razgovoru upućuju da pažljivo i kulturno slušaju sugovornike. U nastavnom kontekstu, učenici slušaju što drugi govore i to potvrđuju reproduciranjem ili parafraziranjem slušne poruke, kao i postupanjem u skladu sa zamolbama i usmenim uputama odraslih i vršnjaka. Pozorno slušanje prakticira se i u simuliranim situacijama (razgovorne i situacijske igre). Učitelji trebaju paziti na pravilnu artikulaciju glasova, s učenicima komentirati odslušano, uočavati odstupanja i razlike od hrvatskoga standardnoga jezika te ukazivati na njih.

Učenici trebaju vježbati čitanje odgovarajućih tekstova, pravilno govoriti sve glasove i pravilno naglašavati riječi i rečenice. Posebnu pozornost obratiti na razumijevanje pročitanih riječi, rečenica i tekstova. Poželjno je provjeravati stupanj ovladanosti čitanja i razumijevanja pročitane različitim metodama (odgovori na pitanja, usmeno i pismeno, zadaci s nalozima). Usavršavanje čitanja vježba se na tekstovima koji su kratki, dinamični, zanimljivi i primjereni dobi učenika.

Pisanje vježbati dopunjavanjem rečenica, sastavljanjem rečenica na osnovu slike, sastavljanjem rečenica na osnovu niza slika i samostalnim pisanjem rečenica te kraćih tekstualnih cjelina.

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine predloženi kratki tekstovi. Program dopušta nastavniku dopunjavanje ili zamjenu jednog njegovog dijela (30%) predloženih tekstova za obradu s tekstovima po vlastitu izboru. Izbor tekstova treba biti prilagođen dobi učenika. Tako osmišljen program omogućava fleksibilan i kreativan pristup književnim sadržajima. Učitelj planira njihov ostvaraj u skladu s individualnim karakteristikama učenika radi dostizanja ishoda učenja. Predloženi sadržaji iz književnosti služe razvijanju ljubavi i njegovanja materinskoga jezika, te poticanju učenika na jezično izražavanje. Oni su okosnica usmene komunikacije koja se odvija na satu. Služe bogaćenju rječnika i jezičnog izraza učenika, te upoznavanju, razvijanju, čuvanju i poštivanju kulturnog identiteta te kulturne baštine.

Osim korelacije između tekstova i sadržaja iz različitih područja programa, neophodno je uspostaviti i vertikalnu korelaciju. Nastavnik mora biti upoznat sa sadržajima predmeta *Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture* prethodnih i narednih razreda radi poštovanja načela postupnosti i sustavnosti. Horizontalna korelacija uspostavlja se s nastavom Svijeta oko nas, Likovne kulture, Glazbene kulture i vjerske nastave. Korelativnost se postiže prikladnim kombiniranjem sadržaja (obveznih i odabranih po vlastitu izboru, u skladu sa zanimanjima skupine učenika).

Mogući primjeri funkcionalnog povezivanja programskih sadržaja iz književnosti, Svijeta oko nas, Likovne kulture, Glazbene kulture i vjerske nastave su sljedeći:

- tema Godišnja doba, Ljeto i more može obuhvaćati: Nada Zidar-Bogadi, *Pismo s mora*, slušanje i pjevanje pjesme Ivica Stamać *Maestral*, pravljenje 3D plakata na temu *Morske dubine*
- tema Narodni običaji i vjerovanja može obuhvaćati: Anica-Ana Kraljević *Dva klauna*, pjevanje pjesme Marije Matanović *Fašnički ples*, izrada maski za maskenbal i upoznavanje običaja koji se odnose na blagdan Poklada. Na Valentinovo se može obraditi tekst Nade Mihoković-Kumrić *Zaljubljeni semafor*; pjevanje pjesme Ivana Golčića – Nevenke Videk *Volim Pipu*, izrada licitarskih srca. Izbor „kraljičkih” pjesama, nošnja i običaj koji se odnosi na blagdan, elementi i vrijednosti tradicijske kulture i baštine, izrada i oslikavanje čizmica za Sv. Nikolu, *Bajke* (izbor iz sakupljačkog opusa Balinta Vujkova – *Razlinkavi zec*), *Sveti Nikola* Darka Cindrića, *Sveti Niko* s. Lujze Kosinović i Mire Preisler
- tema Blagdani može obuhvaćati: razlikovanje i korištenje hrvatskoga standardnoga jezika i zavičajnoga govora, slušanje i pjevanje hrvatskih božićnih i uskrasnih pjesama, izradu božićnih i uskrasnih ukrasa, božićne i uskrasne običaje u zavičaju i u Hrvatskoj.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U svrhu dostizanja ishoda prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na daljnje aktivnosti. Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanje odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Rezultat takva vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno ocjenjivanje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: ostvarivanje praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, neposredna komunikacija učenika i nastavnika, dosje učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno – brojčanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim treba se koristiti i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

ЧЕШКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Název předmětu **ČESKÝ JAZYK S PRVKY NÁRODNÍ KULTURY**

Cíl Cílem učení žáků Českého jazyka s prvky národní kultury je, postupně a systematicky zvládnout základní zákony českého literárního jazyka pro správně ústní projev, podporující vědomí o významu role jazyka při zachování národní identity; vyškolená žáky pochopit vybrané literární a jiné umělecké díla z české kulturní dědictví, kvůli zahování tradice a kultury českého národa a rozvoji interkulturality.

Třída **druhá**

Roční fond časů **72 hodiny**

VÝSLEDKY	OBLAST/TÉMA	OBSAHY
Na konci školního roku žák bude schopen:		
<ul style="list-style-type: none"> – rozlišuje mluvený hlas a napsané písmeno: mluvené a psané slova a věty; – ovládá základní čtecí techniku a psaní cyriliských textů – porozumí tomu co čte; – rozlišuje písmeno, slovo a větu – správně vyslovuje a píše krátkou a úplnou větu jednoduché struktury s vhodnou intonací; s interpunkčním znaménkem na konci; – správně používá velké písmeno; – používá základní pravidla pravopisu; – píše čitelně a úhledně; – na otázky písemně odpovídá; – spojuje více věty v celku; – píše věty, když jsou diktovány pomocí základních pravidel pravopisu; – hlasitě čte (v sobě) s porozuměním čteného; – nalezne informace explicitně mluvené v textu; – rozpoznává hlasy v řeči, přízvuk, rytmus a intonaci naučených slov a výrazů; – řeč chápe trochu a pečlivě, s delšími přestávkami a formou neverbální komunikace, které pomáhají porozumět významu; – přijímá předpokládané jazykové struktury, nejzákladnější formy komunikace a lexikální fond s 200 slov a výrazů aktivně v řeči; – porozumí ve slovním projevu pořadí pěti, šesti vět, které tvoří souvislý celek v předmětu; – aktivně poslouchá a porozumí obsahu literárního textu, který se čte; – pečlivě a kulturně poslouchá partnery; – poslouchá interpretační čtení a mluvení literárních textů pro pochopení a prožívání; – správně vyslovuje krátkou a úplnou větu jednoduché struktury s vhodnou intonací; – porozumí dialog v vztahu učitel – žák, žák – žák; – klázení otázek a odpovídání, aby věděl nebo věděla krátké dialogy; – s pomocí učitelů stručně představuje učební materiály (čtyři až osm vět, které tvoří celý) ; – výslovně vyslovuje hlasy, dosahuje rytmu, intonace a přízvuk naučených slov a výrazů; – jmenuje věci z bezprostředního okolí ve vztahu k tématům, které jsou zpracovávány; – sám nebo ve skupině reprodukuje krátké recitace a zpívá známé písně; – ústně mluví o obrázku / obrázcích a zkušenostech; – vybírá a používá odpovídající slova v řeči; – správně používá nová slova v každodenním projevu; – podílí se na jevištním představením textu; – uznává básně, příběh a dramatický text; – vidí postavy a rozlišuje jejich pozitivní a negativní vlastnosti; – vyjadřuje svůj názor na chování postav v literární tvorbě; – rozpoznává hádanku a rozumí jejímu významu; – rozpoznává a rozlišuje básně a rozumí jejímu významu; – zná materiální a duchovní kulturu svých lidí na úrovni přízpůsobenému věku; – zná základní české folklorní texty (pohádky, legendy, příběhy, písně, přísloví); – zná český dětský folklor (hry a krátké textové formy, jakou jsou hádanky, ukolébavky a další); – zpívá české lidové populární dětské písně vhodné pro daný věk; – poznává a rozlišuje základní české svátky (národní a místní kultury), které jsou důležité v životě jednotlivce a kolektivů, jakož i mravy související s těmito svátky; – porovnává české svátky a mravy s mravy většinového národa, jakož s mravy jiných národních komunit, které žijou spolu v dané oblasti; – pochopí význam českého jazyka jako prvky své národní identity. 	<p>ČTENÍ A PSANÍ</p> <p>JAZYK Gramatika, pravopis a soubor pravidel, které určují správnou výslovnost</p> <p>JAZYKOVÁ KULTURA Čtení</p> <p>Psaní</p>	<ul style="list-style-type: none"> – česká abeceda; – hlas a písmeno; – tištěné a napsané písmena českého jazyka; – samohlásky, souhlásky; vokální r, l; pravopis; – přízvuk, literární vmluva; – výslovnost cizích slov; intonace věty; – slova a věty jako mluvené a psané celky; – texty se zpracovávány písmeny / texty pro globální čtení; – všechny typy textů, napsány tištěnými nebo písemnými písmenem; – jazykové hry – analytické syntaktické cvičení; lexikální a syntaxní cvičení; – psaní (přepisování, nezávislé psaní a diktát); – čtení (čtení textu častěji / globálně čtení, hlasitě a tiché čtení); otázky, které kontrolují chápání; – výslovnost a psaní hlasitě; které způsobují problémy (například: á, d', é, ě, ch, í, n', o, ř, t', ú, ů, ý, q, w, x, y); – věta; slovo; písmeno; – hlasová role / písmena v rozlišování významů mluvené nebo napsané; – věta jako oznámení, otázka a příkaz; – velké písmeno na začátku věty, v psaní osobních jmen a příjmení, nazvy sídel a jména města a ulic, ve kterých žák žije, také název školy, kterou navštěvuje; – správně se podepíše (jméno, potom příjmení); – tečka na konci věty: místo a funkce vykřičníku a otázníku ve větě. – osobní zájmena: já, ty... ; – přídavná jména přivlastňovací: můj, tvůj... – zájmena ukazovací – ten, tehle... ; – slovesa – být, mít – přítomný čas; – otázky – kdo, co, kolik, kam... ; – základní číslovky 1 – 100; – imperativ nebo rozkazovací způsob; – správně množné číslo podstatných jmen; – používá přítomný čas pro popis aktuální akce; – příslovce a předložky pro vyjádření prostorových vztahů: zde, tam, v, na, pod... ; – literární texty; – texty pro praktické použití: pozvání, pokyny, nákupní seznam a další; – nelineární texty: text v tabulce, časový plán, rozvrh hodin, komiks, vstupenka a další; – informativní texty: <ol style="list-style-type: none"> 1. učebnice: jako texty o slovních osobnostech české kultury; 2. texty, které nejsou učebnicemi: o pravidlech dobrého chování (bonton) ; o bydlišti žáků, o zvířatech, atd.; – otázky o vlastní zkušenosti bytostech, oběktech, jevech, obrazcích, otázky literárních a neliterárních textech; – písemná zpráva; – krátký textový celek: o osobní zkušenosti, o zkušenosti, o obrázcích, při příležitosti literárního textu; – věty / krátký text vhodný pro diktování; – uznání hlasové struktury českého jazyka na elementární úrovni; – mluvení, přesvědčování a popis (textu, obrazu, představení nebo filmu; vlastní výklad o zkušenostech, událostech); – jmenování objektů a bytostí, prohlášení o činnostech, charakteristika objektů a bytostí, prohlášení o předmětech, prostorové vztahy, jakož i požadavky a příkazy; – vyjádření omezeného repertoáru výrazu a slov, a porozumění s určitým úsilím, původního mluvčího, který již zažil podobnou situaci; – používání jazyků v souladu s formálními podmínkami komunikační situace (např. formou občanské způsobilosti); – použití jednotlivých elementárních slov a hotových lexikálních výrazů, skládajících se z několika slov, naučených a užívaných společně ve zvláštních souvisejících situacích (Ahoj!, Dobré ráno/ dobrý den/ Dobrý večer! Jsem v pořádku, děkuji!, Jak se máš? Nashledanou! Uvidíme se (později / zítra). Přeji vám příjemný den / víkend! Děkuji, také! a podobně); – použití omezeného počtu syntaktických struktur a jednoduchých gramatických forem patřících do paměťových korpusů jazykových jednotek; – pochopení souvislosti mezi vlastním úsilím a dosaženými výsledky v jazykových aktivitách; – uznání toho, co bylo učeno;

	<p style="text-align: center;">Poslouchání a mluvení</p>	<p>Tematika:</p> <ul style="list-style-type: none"> – škola: cesta do školy, život ve škole, školní činnosti, povinnosti žáku, zimní a letní dovolená; školní prostor a sportoviště; – rodina a blízké prostředí: širší rodina a sousedy; pracovní povinnosti a volný čas členů rodiny, neděle v rodině, domácí spotřebiče; – moji přátelé a já: noví přátelé a osoby; nové dětské hry (v souladu s obdobím) ; – člověk: části těla; udržování osobní hygieny; – výživa: denní jídlo, základní druhy jídla, jídelní přístroj, stravovací náviky v České republice; – oděvy, obuvi: oblečení ve vztahu k počasí; – prostředí: město a ulice, kde žijí (kino, škola, divadlo, pošta, muzeum, knihovna a podobně); – jiné: dny v týdnu, čísla do 100, základní účetní operace; – nejzákladnější formy komunikace: vzájemné seznámení, oslovení známé nebo neznámé osoby, výprávení jmen a adres, pozdravů; – žádost, ospravedlnění, přilákat pozornost; poděkovat; – vyhledávání a poskytování základních informací o sobě; souhlas, odmítnutí; vyhledávání a poskytování povolení, volání pro hře, přijetí, vyjádření schopnosti, dovednosti a neschopnosti (můžu, nemůžu, nesmím a podobně), vyjádření vlastnictví a příslušnosti, vyjádření prostorových vztahů a velikostí, pochopení a dávání jednoduchých instrukcí a příkazů; – hry, písně pro zpěv a recitování s tématy blízko tohoto věku. <p>Literatura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví / Václav Cvrček a kolektiv. Praha : Karolinum, 2010. – 353 str. – Remediosová Helena, Do you want to speak Czech? : workbook, volume 1 = Wollen Sie Tschechisch sprechen? : Arbeitsbuch zum 1. Teil / Helena Remediosová, Elga Čechová, Harry Putz ; [ilustrace Ivan Mraček-Jonáš]. – 2. vyd. – Liberec : H. Putz, 2001. – 224 str. – M. Hádková, J. Linek, K. Vlasáková, Čeština jako cizí jazyk = Češki jezik kao strani jezik, Úroveň A1 = nivo A1, Univerzita Palackého v Olomouci, TAURIS, 2005. – 320 str. – Koprivica Verica, Česko-srpski, srpsko-češki rečnik = Česko-srbský, srbsko-český slovník : [izgovor, gramatika] / [priredila] Verica Koprivica. Beograd: ZUNS, 2017; – Můj první obrázkový slovník: vydalo nakladatelství pro děti v Ostravě / ECP (Czech) s.r.o. 2001. – Jeníková Anna, Srpsko-češki, češko-srpski rečnik = Srbsko-český, česko-srbský slovník / vydalo nakladatelství LEDA spol. s.r.o. – vydání první, Voznice (Czech), 2002. – 592 str. – Marie Kozlová, Jitka Halasová, Paval Tarábek, Slabikář pro 1. Ročník základní školy = Bukvar za 1. razred osnovne škole / nakladatelství DIDAKTIS spol. s.r.o. – Brno (Czech), vydání první, 2002.– 120 str.
	<p style="text-align: center;">LITERATURA</p>	<ul style="list-style-type: none"> – české národní lyrické písně; – české bajky, národní příběhy, legendy a pohádky v češtině; – umělecké příběhy a pohádky v českém jazyce; – divadelní dramata pro děti v češtině; televizní a rozhlasové dramata; – české kreslené filmy; – komiksy a dětské časopisy v češtině; – dětské lidové hry; – poslouchání českých písní a hudby; – seznámení s specifickými českými nástroji; – seznámení s českými národními tanci; – tradiční národní kultura; – veřejné vystoupení, prezentace vlastní a týmové práce; – významná místa a turistická centra v České republice; – významné data z historie Čech a jejich formování; – rozvoj úcty k českému kulturnímu dědictví a potřeby vychovat a zlepšit ji: specifické domy v českých vesnicích, specifické kroje a jídla u Čech; – vychování v duchu míru, tolerance, kulturních vztahů a spolupráce mezi lidmi. <p>Doporučená literatura:</p> <p>Já písnička – Když jsem já sloužil to první léto; Okolo Frýdku cestička; Jede, jede poštovský panáček; Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, cos to Janku, cos to sněd; Holka modrooká; Vánoční koledy; Masopustní písně; Komáři se ženili; Zpívanky s Pájou;</p> <p>Já do lesa nepojedu; Sla Nanyňka do zelí; Jede sedlák do mlejna; Travička zelená.</p> <p>Knihy pro děti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Říkadla Josefa Lady – filmy, texty, kresby (Vrány, Liška, Zima, Ježíšek, Kučero, Honza, Kráva, Na houby, Vrabc, Jarní, Žába, Prásaci, Bába, Vlč, Když jsem šel přes Pražský most); – Josef Čapek – Povídání o pejskovi a kočičce – poslech, dramatizace, kresby; – František Hrubín – Dvakrát sedm pohádek – poslech, dramatizace, kresby; – Karel Jaromír Erben – Pohádky (Hádanka, Almužna, Pták ohnívak a Liška ryška). Prostonárodní české písně a říkadla (Sirotek, Zakletá dcera);

		– Božena Němcová – Pohádky (O Perníkové chaloupce, O Smolíčkovi, O kohoutkovi a slepičce, vtipné pohádky: Jak se Honzík učil latinky, zfilmované: O Princezně se zlatou hvězdou na čele, O Slunečniku, Měsíčníku a Větrníku, Sedmero krkavcu, O Popelce); – Karel Svoboda – Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách (Járo, Zima)
--	--	--

Klíčové pojmy obsahu: jazyková kultura, čtení, psaní, poslouchání a mluvení, literatura, tradice.

INSTRUKCE PRO DIDAKTICKO–METODICKOU REALIZACI PROGRAMU

Výukový program předmětu Český jazyk s prvky národní kultury v prvním ročníku základní školy skládá se z oblastí, které pokrývají kulturu českého jazyka (poslechové a mluvicí činnosti) i literatury, se zpracováním prvků z české tradice. Doporučená hodinová dotace obsahových okruhů je následující: Jazyková kultura – 58 lekcí, Literatura – 14 hodin. Všechny oblasti se proplétají a žádná oblast se nemůže naučit samostatně a bez spolupráce s ostatními.

JAZYKOVÁ KULTURA

Oblast *Jazyková kultura* v prvním ročníku základní školy zahrnuje rozvoj základních komunikačních schopností studentů prostřednictvím činností poslechu a mluvení. Tyto programovací oblasti jsou zaměřeny na podporu jazykové kultury řeči a pečlivého poslechu naslouchání a zároveň představují základy fonologického systému českého jazyka a obohacování slovní zásoby. V širším smyslu, zahrnují rozvoj kognitivních a intelektuálních schopností žáků, získání pozitivního přístupu k jinému jazyku, než mateřskému, lišování českého jazyka od ostatních jazyků, a respektování rozdílů.

Na této úrovni žáci vědomě nepřijímají gramatické struktury. V počáteční fázi výuky cizího jazyka důraz se kládá na řeč a porozumění, protože je přirozeným způsobem mluvení mezi dětmi a není třeba trvat na plných odpovědích nebo na celou větu.

Mluvení žáků se uskutečňuje v rámci řízené a volné konverzace, při nichž učitel žákům pomáhá se správnou intonací vyslovovat hlásky v krátkých smyslu plných celcích, reprodukovat krátké části dramatického textu, recitovat básně a rýmováčky. V rámci řízené konverzace na známé téma žáci odpovídají na otázky, pokládají otázky, vyjadřují potřeby, zájmy, záliby, schopnosti a možnosti něco udělat.

V rámci volné, resp. společenské konverzace, jež je základem konverzace každodenní, je potřeba žáky naučit, jak mají slušně konverzaci zahájit, jak si vyměňovat informace a jak používat základní zdvořilostní formy. Během konverzace se mohou objevovat řečové šablony, jež se používají v každodenních situacích a které jsou zároveň nejjednoduššími větnými modely austálenými frázemi.

Doporučenými formami ústního vyjadřování v rámci obsahu tohoto programu jsou: pojmenování, mluvení, převyprávění a popisování. Žák se postupně orientuje v ústním vyjadřování. Doporučenými druhy ústního vyjadřování jsou: povídání o obrázku nebo o řadě obrázků (příběh v obrázcích), povídání o zážitcích a událostech, učení se nazpaměť, vyslovování rýmováček a recitování krátkých básní nebo částí dramatického textu, které by měly být pečlivě vybrány (s ohledem na věk žáka a uměleckou hodnotu textu).

Poslech je důležitá komunikační činnost. Žáci se učí pozorně a trpělivě poslouchat mluvčí. Během výuky poslouchají, o čem ostatní mluví, což potvrzují jak opakováním slyšené zprávy, tak i jednáním podle ústních pokynů dospělých a svých vrstevníků. Pozorné poslouchání se také používá při simulovaných situacích (konverzační a situační hry), kdy žáci poslouchají to, co učitelé, vrstevníci či hlasatelé čtou.

U žáků by se mělo rozvíjet rozpoznávání hlásek (zvláště těch, které neexistují v jejich mateřštině, pokud jejich mateřština není čeština) a porozumění významu slov v cizím jazyce.

Také by se mělo rozvíjet, aby žáci v rámci osvojeného lexika a struktur byli schopni splnit úkoly, zadané učitelem; úkoly pomáhají vybudovat v žácích sebejistotu a ulehčit jim učení. V hodině by se měl používat cizí jazyk kdykoli je to možné, neboť jde o jedinou příležitost, kdy se cizí jazyk používá přirozeně a spontánně. Žáci nemusí porozumět každému vyslovenému slovu, pokud však znají kontext, mohou vytušit jeho význam.

Tematika v průběhu ústní výuky by měla být žákům blízká a pro ně zajímavá. Také by se měla týkat jejich bezprostředního okolí: členové rodiny, soudruzi, oblíbené hračky, dům, škola, školní potřeby, části těla, oblečení, každodenní jídlo, zvířata / oblíbené zvíře atd. Žák by měl umět, sám nebo s pomocí učitele, říct několik krátkých vět se správnou výslovností a intonací a klást jednoduché „ano/ne“ otázky.

Zřetelné vyjadřování se uplatňuje díky *bohaté slovní zásobě*: používáním vhodných slov během projevu, osvojením si a používáním nových slov. Část hodiny věnovaná novému lexiku by měla být dostatečně dlouhá, aby se žáci mohli seznámit s novými slovy a strukturami. Žákům se doporučuje, aby ze své aktivní slovní zásoby používali slova, která co nejpřesněji vystihují zamýšlenou informaci a aby jejich projev byl co nejrozmantější.

Jazyková kultura žáků se rozvíjí prostřednictvím *didaktických her*. Herní aktivity by měly být vybrány podle zájmů žáků, nebo v souvislosti s výukovým obsahem. V rámci zahřívacích aktivit je možné zopakovat látku probranou předchozí hodině, a to skupinovým zpíváním, hrou nebo pohybem, rozřazováním objektů do skupin a jejich srovnáváním (podle velikosti, tvaru, barvy aj.).

Zahřívací aktivity, které by neměly trvat déle než 10 minut, žáky motivují, uvolňují, posilují jejich sebevědomí a podporují je, aby samostatně nebo s pomocí učitele využívali to, co se v předchozí hodině učili.

Učitel může do výuky zařadit konverzační hry, např. rozhovor s neposlušnou panenkou nebo s literárním hrdinou, či situační hry, tj. reálné situace jako např. rozhovor v obchodě nebo u doktora. Učitel může využít rovněž anagramy, rébusy, palindromy, řetězení slov, doplňovačky a jednoduché křížovky.

Hry rozvíjející sluchovou pozornost využívají ve výuce: pozorné poslouchání se zadáním, např. *Rozpozněj, kdo mluví, Poslouchej, jak mluví* (potichu, rychle), *Slyším hlásku m...* Při výuce cizího jazyka v mladším školním věku je malování další důležitou činností, stejně jako další zadané manuální činnosti: vybarvování, střihání, výroba předmětů z hlíny nebo těsta, výroba plakátů, přání apod.

K těmto činnostem se přistupuje až poté, co si žáci dané lexikum osvojí, neboť představují pomocný metodický postup jak pro osvojení a vytváření lexikálních a morfo-syntaktických struktur, tak pro vyvolání pocitu spokojenosti a uvolnění.

LITERATURA

Doporučené obsahy v tomto okruhu si žáci osvojují během celého školního roku, a to pomocí slabikáře a čítanky jako základních učebních materiálů, jejichž využití učitel plánuje v souladu s individuálními schopnostmi žáků a celkovými možnostmi kolektivu, přičemž se řídí závěry vyplývající z výuky.

Literatura se nevyučuje na teoretické úrovni a samotný doporučený obsah je používán tak, aby učitelé rozšířili slovní zásobu žáků. Dovednost porozumění literárnímu textu, který žáci poslouchají, souvisí se závěry vyplývající z předmětu *Jazyková kultura*. Tabulka obsahuje výběr literárních textů, které učitelé mohou použít (v případě potřeby je přizpůsobit a zkrátit) a případně je doplnit o populárníinformativní texty z dětských

časopisů, encyklopedií apod.

Vzhledem k tomu, že na této úrovni žáci stále neumějí číst, literární texty poslouchají prostřednictvím audio nebo video-záznamů, anebo poslouchají přímo učitelovo čtení. Výklad textu v tomto věku má rysy spontánního a volného rozhovoru s žáky o podstatných časových, prostorových, tematických aj. podrobnostech, o postavách a jejich emocionálních stavech (radost, smutek, smích apod.) a o rozlišování dobra od zla. Do výuky se zařazuje i čtení textu na pokračování, což znamená, že učitel podle plánu, který sám vytvořil, a s odpovídající dynamikou, čte literární text po částech a mluví o něm s žáky během několika plánovaných hodin.

Při poslechu lyrických básní se žáci učí prožívat jejich melodičnost a správně recitovat (dle výběru). Při rozebírání dětských dramatických textů jsou žáci motivováni k celé řadě tvůrčích aktivit, které vznikají v souvislosti s dílem, jako např. komentování dramatisovaných úryvků (divadelní představení, drama, loutkové divadlo, dramatické dialogy, sledování divadelních představení dětí, nahrávání a komentování dramatických výňatků). S aktivním nasloucháním jsou žáci vyškoleni, aby zahrnovali obsah ve spojení s ilustracemi, které doprovázejí literární, populární nebo informativní texty.

Co jde o aktivity vázané za výuku literatury a národní kultury a tradice, praktické metody v této části učebních osnov, zahrnuje kontakt s předměty, které tvoří významnou část tradiční kultury, ať už jsou vyrobeny podle současných modelů, anebo se s nimi seznámíme v autentickém prostředí. Výběr obsahu je ponechán na učiteli, a doporučuje se, aby obsah této části učebního plánu byl realizován prostřednictvím hudby a tance (poslech českých písní, učení o nástroji, lidové tance), karikatury, filmy, příběhy, pohádky, legendy, významné osobnosti a události z českých dějin, zvyků a jejich prezentace jak ve škole, tak na školních akcích a podobně.

Výuka *Českého jazyka s prvky národní kultury* se zaměřuje především na žáky: žáci se považují za odpovědné, kreativní a aktivní účastníky ve vyučováním procesu, a doporučuje se, aby se rodiče a ostatní členové rodiny zapojili do práce, co nejvíce. Například, děti aktivně zapojují do rozhovoru v rodině, nebo schraňují informace o celé rodině temát souvisejících s lidovou tradicí, zejména od starších členů své rodiny (prarodičů).

Učitel by měl přimět žáky k tomu, aby se aktivně zapojili do shromažďování materiálů, které se vztahují k určité lekci (pohlednice, obrázky, články z novin atd.).

Nový program je založen na větší souvztáznosti literárních a neliterárních děl. Souvztáznost je umožněna adekvátní kombinací povinných a výběrových děl. Kromě souvztáznosti mezi texty a okruhy tohoto předmětu učitel stanoví vertikální souvztáznost mezi obsahem předmětu *Český jazyk s prvky národní kultury* a obsahem stejného předmětu z vyšších tříd tak, aby respektoval systematické a postupné zavádění učiva, k čemuž přispívají jak učitelovy znalosti o obsahu předmětu *Příroda a společnost* pro 2. třídu, tak i jeho vědomosti o tradiční a duchovní kultuře Čechů s důrazem na obyčejy Čechů v Srbsku, stejně tak i vědomosti o tradiční a duchovní kultuře většinové společnosti a jiných menšinových společnostech v regionu.

Učitel vytváří horizontální souvztáznost mezi výukou předmětů *Srbský jazyk a literatura*, *Svět kolem nás*, *Umělecká kultura*, *Hudební kultura*, *Občanská výchova* a *Náboženská výchova*.

МАКЕДОНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

Назив на предметот **МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК СО ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА**

Цел **Целта на учењето на македонскиот јазик со елементи на национална култура** е учениците да овладеат со основните карактеристики на македонскиот литературен јазик заради правилно усно и писмено изразување, негувајќи ја важноста на улогата на јазикот и националната култура во зачувувањето на националниот идентитет; да се оспособат за интерпретација на одбрани книжевни и други уметнички дела од македонското и светското килтурно наследство заради негувањето на традицијата и културата на македонскиот народ и развивањето на интеркултуралноста.

Одделение **Второ**
Годишен фонд на часови **72 часа**

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	СОДРЖИНИ
По завршеното одделение ученикот ќе биде во состојба да:		
<ul style="list-style-type: none"> – правилно гласно чита; – ги разликува книжевни видови: песна, расказ, басна, бајка, драмски текст; – го одреди главниот настан, времето и местото на настанот во прочитаниот текст; – го одреди редослед на настани во текст; – ги воочи главните и споредните ликови и да ги разликува нивните позитивни и негативни карактеристики; – разликува стих и строфа; – ги воочи стиховите кои се римуваат; – го објасни значењето на поговорката и поуката што ги воочува во басната; – наведе едноставни примери за споредување од текстовите и секојдневниот живот; – чита текст почитувајќи ја интонацијата на реченицата/стихот; – изразно рецитира песна; – чита драмске текстове (по ликови); – изнесува свое мислење за текстот; – разликува глас и слог и препознава самогласки и согласки; – ја пее химната на Република Македонија, ги препознава знамето и грбот; – ги наброи националните празници на Македонија; – препознава градови на слика врз основа на особеностите на градовите; – ги препознава основните релјефни и природни карактеристики на Република Македонија; – препознава македонски народни песни и ора; – пее детски песни од детски фестивали; – разликува видови на зборови во типични случаи; – бира и користи соодветни зборови во говорот; 	КНИЖЕВНОСТ	<p>ШКОЛСКА ЛЕКТИРА</p> <p>Поезија Ванчо Николески: <i>Татковина</i> Милутин Бебековски: <i>Македонија</i> Ристо Василевски: <i>Училиште</i> Ацо Шопов: <i>Лист</i> Ванчо Николески: <i>Родната куќа</i> Стојан Тарапуза: <i>Добра ноќ, дете</i> Душко Радовиќ: <i>Страшен лав</i> Љубивоје Ршумовиќ: <i>Десет лути гусари</i> Александар Кујунџиски: <i>Љубов биди вечна</i> Рајко Јовчевски: <i>Дванаестте месеци</i></p> <p>Проза Избор на кратки народни умотворби (гатанки, поговорки, броенки, разбројалки...) Вера Бужарова: <i>Торба со златници</i> Борис Бојаџиски: <i>Само слободата таква песна пее</i> Горјан Петревски: <i>Болеиот врабец</i> Народна приказна: <i>Косот и грозјето</i> Езоп: <i>Мазаре, лисица и лав</i> Оливера Николова: <i>Поклон за Јанко</i> Народна приказна: <i>Камен и змија</i> Александар Поповски: <i>Развигорец</i></p> <p>Драмски текстови Ристо Давчевски: <i>Иерата на Славка и Славчо</i></p> <p>Популарни и информативни текстови Избор од илустрирани енциклопедии и списанија за деца (<i>Росица, Другарче, Сунџа</i> и др.); интернет – избрани текстови.</p>

<ul style="list-style-type: none"> – ги користи на правилен начин новите зборови во секојдневниот говор; – ги одредува основните граматички категории на именките и глаголите; – ги разликува речениците според обликот и значењето; – ги почитува и применува основните правописни правила; – владее со основната техника на читање и пишување на текст пишувачки со латиница; – користи различни облици на усно и писмено изразување: прераскажува, раскажување и опишување; – состави правилно подолга и потполна реченица и состави повеќе реченици во куса целина; – учествува во разговор и внимателно да го слуша соговорникот; – разликува основни делови на текстот (наслов, пасус, име на автор, содржина); – изразно чита кириличен текст. 		<p>ДОМАШНА ЛЕКТИРА Ханс Кристијан Андерсен: <i>Принцезата на зрно грашок</i> Славко Јаневски: <i>Шеќерна приказна</i> Киро Донов: <i>Ајде да се запознаеме</i></p> <p>Книжевни поими: – стих, строфа, рима; – басна; – бајка; – тема, место и време на настан, редослед на настани; – главен и спореден лик (изглед, основни карактеристики и постапки); – лица во драмски текст за деца.</p>
	<p>ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА</p>	<p>Основни обележја на Република Македонија (химна, знаме, грб). Национални празници на Република Македонија. Поздрав од Македонија (разгледница) градови во Македонија: Скопје, Охрид, Битола, Прилеп. Бројност на населението, национален состав и Македонците надвор од границите на Република Македонија. Релјефни карактеристики на Република Македонија. Природни убавини на Македонија. Од македонското минато (од Самоиловата држава до падот под османлиска власт). Пеење: детска песна, народна песна. Слушање на музика: народни песни и ора, забавна музика.</p>
	<p>ЈАЗИК ГраMATика, правопис и ортоепија</p>	<p>Глас, слог, збор. Видови на зборови: именки (сопствени и општи); род и број кај именките; глаголи; глаголски времиња: минато, сегашно, идно време; потврдни и одречни глаголски облици; придавки (општни); броеви (основни и редни). Реченици: расказни, прашални и извични. Потврдни и одречни реченици. Пишување на голема буква. Пишување на кратенки: (мерни единици и општи кратенки <i>ОУ, бр., итн., стр. и нпр.</i>).</p>
	<p>ЈАЗИЧНА КУЛТУРА</p>	<p>Латиница: печатни и ракописни букви. Разбирање на прочитаното со одговори на прашања. План за прераскажување на куси текстови (лирска, епска, драмска) составен од воопштени прашања. План за опишување врз основа на непосредно набљудување. Правописни вежби: препишување, диктат и самостојно пишување. Јазички вежби: гатанки, ребуси, крстозборки, осмосмерки, асоцијације, составување на реченици, проширување на зададени реченици. Лексичко-семантички вежби: дополнување на реченици, опишување на суштества и предмети. Сценско прикажување на драмски/ драматизиран текст. Медиумска култура: Детски филм или претстава Претставување на релјефот, градовите, и природните убавини и културните знаменитости...</p>

Клучни поими на содржината: книжевност, национална култура, јазик, јазична култура, усвојување на латиницата.

УПАТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРОГРАМАТА

Програмата на настава и учење по предметот *Македонски јазик со елементи на национална култура* во второ одделение во основното училиште се состои од четири предметни области: Книжевност, Елементи на национална култура, Јазик и Јазична култура.

Програмата на настава и учење по предметот *Македонски јазик со елементи на национална култура* заснована е на исходите, односно на процесот на учење и ученичките постигања. Исходите претставуваат опис на интегрирани знаења, вештини, ставови и вредности што ученикот ги гради, проширува и продлабочува низ сите предметни области на овој предмет. Во процесот на наставата треба да се појде од тоа дека ученикот е во центар на воспитно-образовната работа, дека наставата е насочена кон ученикот.

I. ПЛАНИРАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

Планирањето на наставата и учењето опфаќа креирање на годишните и оперативните планови, како и развивање на подготовките за час/ден/седмица. Планирањето треба да биде во координација со планот и програмата на наставата и учењето и да ги опфаќа сите програмски подрачја. *Годишниот план* се креира во форма на гантограм и го содржи бројот на часовите по областите распредени по месеци, а во согласност со школскиот календар, планираниот фонд на часови по областите и годишниот фонд на часови. Препорачената дистрибуција на часовите по предметните области е: Книжевност – 25 часа, Елементи на национална култура – 15 часа, Јазик – 18 часа и Јазична култура – 14 часа. Сите области се преплетуваат и ни една не може да се изучува изолирано и без содејство со другите области. Меѓутоа, на секој час треба да им се посвети посебно внимание на културата на изразувањето на учениците и на културата на Македонците со нагласок на народната традиција, навиките и обичаите. Програмата овозможува корелација со предметите *Српски јазик, Ликовна култура, Музичка култура и Светот околу нас*.

Оперативниот план содржи рубрика со операционализирани исходи, дефинирани со наставните единици, рубрика за планираната меѓупредметна поврзаност и рубрика за евалуација на квалитетот на испланираното, како и други елементи според проценката на наставникот. При креирањето на годишниот и оперативните планови неопходно е да се води сметка за школскиот календар и активностите кои го следат животот на училиштето. *Подготовката за час* подразбира дефинирање на целта на часот, дефинирање на исходите во однос на целта на часот, планирање на активностите на учениците и наставникот во однос на целта и дефинираните исходи, планираните начини за проверка на оствареноста на исходите, изборот на наставните стратегии, методите и постапки на учење и подучување.

II. ОСТВАРУВАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

КНИЖЕВНОСТ

Во наставата по книжевност најважно е кај учениците да се развива љубовта кон читањето, да се гради чувството за убаво и вредно, да се воспитуваа вкусот. Со читањето на книжевноуметнички текстови и со разговорот за нив на часот се гради критичкото мислење. Со дидактичките постапки треба учениците да се оспособуваат да донесуваат суд за постапките и карактеристиките на ликовите, како и за различни настани во текстот. Наставата по книжевност го зајакнува националниот и културниот идентитет кај учениците, со запознавање на својата книжевност и култура, како и со книжевноста и културите на другите народи.

Препорачаните содржини од областа *Книжевност* се совладуваат во текот на целата учебна година, од учебникот *Македонски јазик со елементи на национална култура* како основно наставно средство, така што наставникот ја планира нивната реализација во согласност со индивидуалните карактеристики на учениците и вкупните можности на колективот, раководејќи се со исходите на учењето.

При оспособувањето на учениците со помош на наставникот да ги разбираат текстовите од школската лектира, но и популарните, информативните текстови од списанијата за деца, енциклопедиите и слично, важно е да се настојува учениците да се оспособуваат за самостојно одредување на структурата на содржината (планот на текстот), главните и споредните ликови, нивните карактеристики и описите; исто така да ги воочат настаните, просторните и временските односи и битните поединости во описите на суштествата и природата. Бидејќи текстовите од школска лектира се користат за усовршување на читањето, пишувањето и воведувањето на учениците во основните поими за книжевноста, така учениците се поттикнуваат да ги воочат ликовите во книжевното дело, нивните карактеристики и постапки; нивните емоционални состојби (радно, тажно, смешно) и да ги разликуваат поимите добро и зло.

Обвргителниот дел на лектирата се состои, во главно, од дела кои ѝ припаѓаат на македонската литература, дела на творци Македонци кои живеат и творат во Република Србија, но и на српската и светската литература. Изборот на дела во најголема мерка е заснован на принципот на прилагоденоста на возраста на учениците. Корелацијата со *српски јазик* овозможува полесно да се реализира наставата по литература, пред сè, кај литературните родови и видови и нивните одлики.

Ученикот треба да ги воочи формалните разлики на поезијата, прозата и драмскиот текст (разликување на стих од прозен и драмски текст напишан по улоги).

Ученикот треба да ја разликува песната од расказот (басната) и драмскиот текст, но без воведување на дефиниции на книжевнотеориските поими. Подеталното термилошко определување се воведува постапно во понатамошните одделенија.

Ученик треба да се оспособува да разликува стих од строфа и да научи што е рима. Кај кратките народни умотворини треба да се оспособува да разликува поговорки од гатанки. Ученикот треба да биде во состојба да го разбере пренесеното значење на гатанките без формулирање на постоечките стилски постапки во неа; да го препознае жанрот на бајката; жанрот на басната како расказ со пренесено значење, да биде во состојба да го разбере нејзиното пренесено значење и да ја најде нејзината поука.

Учениците се оспособуваат да ги воочат непознатите и помалку познатите зборови во текстот и да го прашаат наставникот за нивно објаснување како би го разбрале што подобро значењето на текстот. Водени со прашањата учениците се оспособуваат ја откријат тематско-идејната основа на текстот (за што се говори во текстот/книгата) зависно од индивидуалните способности. Во текот на обработката на книжевните текстови учениците стекнуваат први литературно-естетски искуства и формираат свои ставови за делото што го слушаат или читаат. Наставникот ги поттикнува учениците да ги искажуваат своите ставови.

При читањето на лирските песни учениците постапно учат да ја препознаваат и доживеат мелодичноста на песните и изразно да ги читаат и рецитираат (по избор).

При обработката на драмските текстови за деца учениците се мотивираат на многу творечки активности кои се случуваат по повод на делата (сценски настап, драмска игра, куклена игра, драмски дијалози, гледање на детски театарски претстави, снимање и коментирање на драматизирани извадоци). При тоа учениците ги усвојуваат и правилата на однесувањето во театар во рамките на воспитната дејност на училиштето. Со активно слушање, а потоа и со самостојно читање на поедноставни книжевни и други видови на текстови учениците се оспособуваат да ги доведуваат содржините во врска со илустрациите кои ги следат книжевниот, популарниот и информативниот текст.

Со содржините на програмата се сугерира систематско и постапно усвојување на книжевните поими, а на наставниците им се препорачува континуирано да воведуваат нови зборови во речничкиот фонд на ученикот, како тој би се обогатил. Усвојувањето на книжевните поими не подразбира учење на нивните дефиниции, туку нивно именување и описно образложување на поимот, воочување на неговата улога во книжевноуметничкиот текст.

Текстовите од домашната лектира придонесуваат да се стекнуваат читачки навики. Со намера учениците да се навикнуваат на читање на лектира од обвргителниот дел и по слободен избор, се воспоставува соработка со училишниот библиотекар, а неколку часа во текот на годината можат да се реализираат во училишната библиотека.

Вештината на читање и разбирање на прочитаното се стекнува во рамките на *Јазичната култура* и при обработката на книжевноуметничките текстови. Учениците се поттикнуваат да читаат текстови во сликовници (на пример, басни, бајки и раскази).

Елементи на национална култура и традиција

Запознавање на учениците со основите на културата и традицијата на македонскиот народ се врши континуирано – со основните обележја: знаме, химна; детски песни, народни умотворби, авторски уметнички дела. Учениците треба да се запознаваат со историјата на македонскиот народ, релјефните карактеристики на Република Македонија, со природните убавини, градовите и знаменитостите користејќи го учебникот, слики и документарни филмови. Континуирано треба да се негува емотивниот однос кон традицијата, културата, обичаите и навиките на македонската малцинска заедница во Србија (фолклор, народни умотворби, литература, музика, традиционални игри, обичаи, обележување на празници, следење и учествување на манифестации...) и да се поттикнуваат врските со другите етнички заедници и култури. Македонскиот идентитет и самопочитувањето треба да се негуваат на конкретни примери, давајќи им важност на малцинските и човековите права, мултикултуралноста и толеранцијата.

Оваа подрачје се преплетува и со подрачјето литература, со читање на книжевни дела учениците создаваат за животот на македонскиот народ во минатото и за нивните обичаи. Оваа подрачје има корелација со предметите *Светот околу нас*, *Ликовна култура* (каде што е можно со цртање и бојење да се усвојат знаења низ игровни активности), *Музичка култура*, *Граѓанско воспитување* и *Верска настава*.

Со употреба на различни видови на дидактички игри, со слушање на песни на македонски јазик и со изучување на македонски народни ора се придонесува да се развијат љубопитноста и љубовта кон историското минато, литературата и културата на македонскиот народ. Прочитаното, слушаното и доживеаното можат да се илустрираат со цртеж или слика, во корелација со *Ликовна култура*.

Посебно е важно методите, што се применуваат, да бидат интерактивни, учениците активно да учествуваат во наставата. Се препорачува на учениците да им се презентираат песни од детските фестивали „Златно славјече“, „Потоциња“, „Супер ѕвезда“...

ЈАЗИК

Во наставата од областа *јазик* учениците се оспособуваат правилно усно и писмено да комуницираат на македонски литературен јазик. Програмата е насочена на развивање на исходите и ученичките компетенции за примена на граматичките правила во пишаната и говорната комуникација.

Грамматика

Разликувањето на глас и слог во изговорна смисла се усвојува со вежбање за одредување на бројот на слоговите врз основа на типични примери со самогласка на крајот на слогот, други примери се увежбуваат и усвојуваат во понатамошните одделенија. Пожелно е да се направи корелација со наставата по српски јазик и музичка култура да им се укажува на тоа дека песните се пеат така што се делат зборовите на слогови).

Од областа морфологија се развиваат основните знаења за именките, глаголите, придавките и броевите. За секој вид на зборови најнапред се воведува поимот, а потоа разликувањето на подвидови. Нпр. најнапред треба да се работи на сфаќањето на поимот именка како вид на зборови и тоа на типични примери на сопствени и општи именки. Придавките да се одредуваат во типични примери, како зборови кои стојат до именките и ги одредуваат. Во врска со глаголите, најнапред се обработува глаголот како вид на зборови, а потоа се воведува разликувањето на категоријата време. Броевите како вид на зборови треба да се поврзат со наставата по математика.

Синтаксичките знаења се надворзуваат на веќе наученото и се прошируваат со разликувањето на речениците по облик и значење.

Правопис

Правописните правила учениците ги усвојуваат постепено, со повторување и вежбање на веќе наученото и со запознавање со нови содржини, и тоа по пат на различни вежбања како на ниво на зборови така и на ниво на реченици и текстови. Пожелно е да се направи корелација со наставата по математика во врска со пишувањето на кратенките за мерни единици. Потребно е учениците да усвојат правилно пишување на општите кратенки кои секојдневно се користат, и тоа само пет: *ОУ, бр., итн., стр. и нпр.*

Учениците треба да се оспособат правилно да ја употребуваат големата буква при пишувањето на сопствените имиња и презимиња, географските поими и празниците. Правописните вежби им овозможуваат на учениците посебно да обратат внимание на правописните барања и на нивната улога во текстот. Правописните вежби претставуваат најдобар начин правописните правила да се научат, проверат, како и воочените недостатоци да се отстранат. Во оваа возраст би требало да се применуваат прости правописни вежби кои се погодни да се совлада само едно правописно правило од една правописна област. Потребно е да се подготват правописните вежби и при тоа да се почитува принципот на постапност, систематичност, единството на теоријата и праксата. При совладувањето на правописните начела можат да бидат погодни следните правописни вежби: *препишување, диктат и самостојно пишување.*

ЈАЗИЧНА КУЛТУРА (УСНО И ПИСМЕНО ИЗРАЗУВАЊЕ)

Развивањето и унапредувањето на јазичната култура кај учениците претставува една од најзначајните задачи на наставата по македонски јазик. Нејзина крајна цел е учениците да бидат оспособени квалитетно и целисходно усно и писмено да комуницираат.

Основни облици на усно и писмено изразување се прераскажување, раскажување и опишување.

Прераскажување – потребно е да се поттикнуваат учениците да воочат што е битно, а што може да остане неспомнато кога прераскажуваат, да не се случи прераскажаниот текст да биде подолг од оној што го прераскажуваат. Потребно е, исто така, да се вреднува прераскажувањето, то ест на учениците да им се укаже на помалку или повеќе успешните сегменти на овој облик на изразување.

Раскажување – опфаќа раскажување на настани, раскажување врз основа на слики или низа на слики и според зададени зборови. Учениците треба постепено да се оспособуваат да зборуваат/раскажуваат на теми по сопствен избор, како и да осмислуваат крај на расказ со даден почеток.

Опишување – на овој вид на јазично изразување потребно е да му се пристапи посебно одговорно и да се почитуваат принципите на наставната условност и постапност при поставувањето на барањата: учениците да се оспособуваат внимателно да набљудуваат, воочуваат, откриваат, забележуваат, споредуваат, па после тоа дадената предметност мисловно да ја заокружат и јазички да ја вообличат. Опишувањето треба да се поврзе со обработката на книжевните дела, како спонтано би ги усвојувале техниката на опишување како вештина, потребно е постојано да се насочува вниманието на учениците на оние места во такви видови на текстови кои изобилуваат со описни елементи (опишување на природа, годишни времиња, предмети, растенија и животни, книжевни ликови...).

Јазичната култура кај учениците се негува и низ игровни активности, посебно со јазични игри. Видовите на игрите потребно е да се изберат според интересирањата на учениците или во контекстот на наставната содржина. Тоа можат да бидат разговорни игри, на пример, разговор со книжевен лик, потоа ситуациjsки игри, односно вистински ситуации, на пример, разговор во продавница, разговор кај лекар. Можат да се изберат и ребуси, гатанки, броенки, разбројалки, дополнувалки, едноставни крстозборки, осмосмерки, асоцијации, составување на реченици, проширување на зададени реченици.

Лексичко-семантичките вежби служат да се богати речникот на учениците и да им се укаже на различните можности при изборот на зборови и изрази и да се упатат на нивна поцелисходна употреба. Видот на овие вежби, исто така, треба да се усогласи со интересирањата на учениците и наставните содржини. Смеслата за прецизно изразување и разбирање на значењата на зборовите и изразите се развива со различни вежби, на пример *опишување на растенија и предмети*, а за учениците на оваа возраст предизвикувачки можат да бидат и вежби со *дополнување на реченици* (на пример, да се дадат реченици во кои недостасува глагол).

Учење на латиница

Усвајувањето на латиницата најчесто се планира за второ полугодие, бидејќи учениците во прво одделение ја совладале кирилицата, но потребно е добро да се утврди читањето и пишувањето на кирилицата и да се работи на што подобра техника на читање.

При учењето на ракописните букви на латиница посебно внимание треба да му се посвети на графичкото поврзување на буквите во зборовите. Пишувањето може да се вежба во сите предметни области, со препишување, дополнување на реченици, составување на реченици врз основа на слика, составување на реченици врз основа на низа од слики, како и со диктати и со самостојно пишување на реченици и куси текстуални целини.

Начин на реализирање на програмата

Треба секогаш да се има во вид суштинската задача на овој предмет: учениците да научат да зборуваат на македонски литературен јазик, убаво да пишуваат, изразно да читаат и да стекнат вештина во јазичната исправност, пред сè, да ја почитуваат и вреднуваат традицијата на својот народ и да го сочуваат сопствениот идентитет. Наставата мора да биде насочена кон ученикот, треба да доминираат разни облици на дијалог во интеракции: наставник – ученик, ученик – наставник и ученик – ученик.

Наставата треба да се креира и презентира на интересен начин, да им се прилагоди на учениците, како без потешкотии би ја усвојувале во функционално знаење што ќе им користи во понатамошното школување. Наставникот мора функционално да применува различни методи: набљудување, забележување, метод со илустрации, текст метод, дијалогски, монолошки, компаративни, аналитичко-синтетички метод...

Потребно е да се применуваат и различни облици на работа: фронтален, индивидуален, работа во пар, работа во групи, работилничка работа. Наставата треба да се конципира така да ги развива интересирањето и љубовта кон читањето; негувањето на националната култура и традицијата, како и толеранцијата и почитувањето на другите народи, култури и традиции.

Корелација се воспоставува, пред сè, со наставата по *Српски јазик, Ликовна култура, Музичка култура, Светот околу нас, Верска настава и Граѓанско воспитување*.

III. СЛЕДЕЊЕ И ВРЕДНУВАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

Следењето на напредувањето и оценувањето на постигањата на учениците е формативно и сумативно и се реализира согласно со *Правилникот за оценување на учениците во основното образование и воспитување*. Процесот на следење и вреднување на еден ученик треба да се започне со иницијална проценка на нивото на кој се наоѓа ученикот. Иницијалната проценка, следењето и вреднувањето на резултатите на напредувањето на ученикот се во функција на постигнувањето на исходите. Секоја активност е добра можност за проценка на напредувањето и давање на повратни информации, а учениците треба да се оспособуваат и охрабруваат да го проценуваат сопствениот напредок во остварувањето на исходите на предметот, како и напредокот на другите ученици. Секој наставен час и секоја активност на ученикот е можност за формативно оценување, односно регистрирање на напредокот на ученикот и упатување за понатамошните активности поради напредување. Наставникот во текот на процесот на настава и учење континуирано и на примерен начин му укажува на ученикот на квалитетот на неговите постигања така што повратната информација треба да биде прилагодена, доволно јасна и информативна како би имала улога на поттикнувачка повратна информација.

Формативното вреднување е составен дел на современиот пристап на наставата и подразбира проценка на знаењата, вештините, ставовите и однесувањето, како и развивање на соодветни компетенции во текот на наставата и учењето. Формативното мерење подразбира прибирање на податоци за постигањата на ученикот и изработка и водење на портфолио на ученикот, што подразбира:

- собирање на показатели (активности на ученикот, непосредна комуникација, реализација на задачи, детски изработки, творби, искази, опишувања, раскажувања, прераскажувања и сл.) за секој ученик посебно;

- однапред подготвени евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна активност или студии на случај, при што наставникот ја бележи фактичката состојба;

- инструменти кои се однесуваат на секое програмско подрачје поединечно и во кои наставникот внесува податоци за постигањата на ученикот во однос на сите развојни аспекти (интелектуалните, емоционалните и психомоторичките) кои се поттикнуваат со програмата и насочени се кон проверката на остварените исходи.

Проверувањето на знаењето треба да се реализира со разни постапки и форми: усно, преку говорни, писмени, сликовно-писмени вежби, вежби со подвлекување, заокружување; практично преку презентација и сл.

Врз основа на сите податоци добиени со следењето на постигањата и формативното оценување, наставникот ја опишува развојната состојба за секој ученик одделно, во рамките на секое програмско подрачје, а на крајот на првото и второто полугодие со сумативно вреднување, со описна оценка.

Портфолиото треба, во текот на целата година, да им биде достапно на родителите за да можат да го следат напредувањето и постигањата на своите деца.

Работата на секој наставник се состои од планирање, реализирање, следење и вреднување. Важно е наставник континуирано да следи и да вреднува диференцирано, освен постигањата на учениците, и процесот настава и учење, како и себе си и сопствената работа. Сè што ќе се покаже како добро и корисно, наставник и понатаму ќе го користи во својата наставна пракса; сè што ќе се покаже као недоволно ефикасно и ефективно, би требало да се унапреди.

Назив предмета	МАКЕДОНСКИ ЈЕЗИК СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ
Циљ	Циљ учења <i>македонског језика са елементима националне културе</i> је да ученици овладају основним законитостима македонског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући значај улоге језика и националне културе у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из македонске и светске баштине, ради неговања традиције и културе македонског народа и развијања интеркултуралности.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	72 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно гласно чита; – разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; – одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни; – наведе једноставне примере поређења из текстова и свакодневного живота; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитије песму; – чита драмске текстове (по ликовима); – износи своје мишљење о тексту; – разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – пева химну Републике Македоније, препознаје заставу и грб; – наброји националне празнике Македоније; – препознаје градове са слика на основу особености градова; – препознаје основне рељефне и природне карактеристике Републике Македоније; – препознаје македонске народне песме и кола; – пева дечје песме са дечјих фестивала; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – бира и користи одговарајуће речи у говору; – на правилан начин користи нове речи у свакодневном говору; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола; – разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила; – влада основном техником читања и писања латиничког текста; – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у краћу целину; – учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника; – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); – изражајно чита ћирилички текст. 	КЊИЖЕВНОСТ	<p>ШКОЛСКА ЛЕКТИРА</p> <p>Поезија Ванчо Николески: <i>Отаџбина</i> Милутин Бебековски: <i>Македонија</i> Ристо Василевски: <i>Школа</i> Ацо Шопов: <i>Лист</i> Ванчо Николески: <i>Родна кућа</i> Стојан Тарапуза: <i>Добра ноћ, дете</i> Душко Радовић: <i>Страшан лав</i> Љубивоје Ршумовић: <i>Десет љутих гусара</i> Александар Кујунџиски: <i>Љубави, буди вечна</i> Рајко Јовчевски: <i>Дванаест месеци</i></p> <p>Проза Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, разбрајалице...) Вера Бужарова: <i>Торба са златницима</i> Борис Бојаџиски: <i>Само слобода такву песму пева</i> Горјан Петревски: <i>Болесни врабац</i> Народна прича: <i>Кос и грошче</i> Езоп: <i>Магарац, лисица и лав</i> Оливера Николова: <i>Поклон за Јанка</i> Народна прича: <i>Камени змија</i> Александар Поповски: <i>Развигорац</i></p> <p>Драмски текстови Ристо Давчевски: <i>Иера Славке и Славчета</i></p> <p>Популарни и информативни текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу (<i>Посица, Другарче, Зуница</i> и др.); интернет – избрани текстови.</p> <p>ДОМАЋА ЛЕКТИРА Ханс Кристијан Андерсен: <i>Принцеза на зрну грашка</i> Славко Јаневски: <i>Шећерна прича</i> Киро Донеv: <i>Хајде да се упознамо</i></p> <p>Књижевни појмови: – стих, строфа, рима; – басна; – бајка; – тема, место и време збивања, редослед догађаја; – главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци); – лица у драмском тексту за децу.</p>
	ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ	<p>Основна обележја Републике Македоније (химна, застава, грб). Национални празници Републике Македоније. Поздрав из Македоније (разгледница) Градови у Македонији: Скопље, Охрид, Битољ, Прилеп. Бројност становништва, национални састав и Македонци ван границе Републике Македоније. Рељефне карактеристике Републике Македоније. Природне лепоте Македоније. Из македонске прошлости (од Самуилове државе до пада под османску власт). Певање: дечја песма, народна песма. Слушање музике: народне песме и кола, забавна музика.</p>
	ЈЕЗИК ГраMATика, правопис и ортоепија	<p>Глас, слог, реч. Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни). Реченице: обавештајне, упитне и узвичне. Потврдне и одричне реченице. Писање великог слова. Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице <i>ОШ, бр., итд., стр. и нпр.</i>).</p>

	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	<p>Латиница: штампана и писана слова. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања. План описивања на основу непосредног посматрања. Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета. Сценско приказивање драмског / драматизованог текста. Медијска култура: Дечји филм или представа Представљање рељефа, градова, природних лепота и културних знаменитости...</p>
--	------------------------	---

Кључни појмови садржаја: књижевност, национална култура, језик, језичка култура, усвајање латинице.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења предмета *Македонски језик са елементима националне културе* у другом разреду основне школе чине четири предметне области: Књижевност, Елементи националне културе, Језик и Језичка култура.

Програм наставе и учења предмета *Македонски језик са елементима националне културе* заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све четири предметне области овог предмета. У процесу наставе треба поћи од тога да је ученик у центру васпитно-образовног рада, да је настава усмерена ка ученику.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Планирање треба бити у координацији са планом и програмом наставе и учења и да обухвата сва програмска подручја. *Годишњи план* креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планираним фондом часова по областима и годишњим фондом часова. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 25 часова, Елементи националне културе – 15 часова, Језик – 18 часова и Језичка култура – 14 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може излучавати изоловано и без садејства са другим областима. Међутим, на сваком часу треба посветити посебну пажњу култури изражавања ученика и култури Македонаца са нагласком на народну традицију, навике и обичаје. Програм омогућава корелацију са предметом *Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура и Свет око нас*.

Оперативни план садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност и рубрику за евалуацију квалитета испланираног, као и друге елементе према процени наставника. Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе. *Припрема за час* подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КЊИЖЕВНОСТ

У настави књижевности најважније је код ученика развијати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавајући укус. Читањем књижевноуметничких текстова и разговором о

њима на часу гради се критичко мишљење. Дидактичким поступцима треба оспособљавати ученике да доносе суд о поступцима и особинама ликова, као и о различитим догађајима у тексту. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа.

Препоручени садржаји из области *Књижевност* савладавају се током целе школске године, из уџбеника *Македонски језик са елементима националне културе* као основно наставно средство, тако што наставник планира њихову реализацију у складу са индивидуалним карактеристикама ученика и укупним могућностима колектива, руководећи се исходима учења.

Приликом оспособљавања ученика да уз помоћ наставника разумеју текстове из школске лектире, али и популарне, информативне текстове из часописа за децу, енциклопедија и слично, важно је настојати да се ученици оспособљавају за самостално одређивање структуре садржаја (план текста), главних и споредних ликова, њихових особина и описа; такође да уоче догађаје, просторне и временске односе и битне појединости у описима бића и природе. Како се текстови из школске лектире користе за усавршавање читања, писања и увођење ученика у основне појмове о књижевности, тако се ученици подстичу да уоче ликове у књижевном делу, њихове особине и поступке; њихова емоционална стања (радосно, тужно, смешно) и да разликују појмове добра и зла.

Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају македонској књижевности, дела стваралаца Македонаца који живе и стварају у Републици Србији, али и српске и светске књижевности. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту. Корелација са *српским језиком* омогућава да се лакше реализује настава књижевности, пре свега, код књижевних родова и видова и њихових одлика.

Ученик треба да уочи формалну различитост поезије, прозе и драмског текста (разликовање стиха од прозног и драмског текста писаног по улогама).

Ученик треба да разликује песму од приче (басне) и драмског текста, али без увођења дефиниција књижевнотеоријских појмова. Детаљније термилошко одређивање уводи се поступно у старијим разредима.

Ученик треба да се оспособљава да разликује стих од строфе и да научи шта је рима. Код краћих народних умотворина треба да се оспособљава да разликује пословице од загонетки. Ученик треба да буде у стању да разуме пренесено значење загонетке без формулисања у њој постојећих стилских поступака; да препознаје жанр бајке; жанр басне као приче са пренесеним значењем, да буде у стању да разуме њено пренесено значење и издвоји њену поуку.

Ученици се оспособљавају да уоче непознате и мање познате речи у тексту и да питају наставника за њихово објашњење како би што боље разумели значење текста. Вођени питањима ученици се оспособљавају да открију тематско-идејну основу текста (о чему се говори у тексту/књизи), зависно од индивидуалних способности. Током обраде књижевних текстова ученици стичу прва литерарно-естетска искуства и формирају своје ставове о делу које слушају или читају. Наставник подстиче ученике да своје ставове и истражују.

Приликом читања лирских песама ученици поступно уче да препознају и доживе мелодичност песама и да их изражајно читају и рецитиују (по избору).

Приликом обраде драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела (сценски наступ, драмска игра, луткарска игра, драмски дијалози, гледање дечје позоришне представе, снимање и коментарисање драматизованих одломака). Притом ученици усвајају и правила понашања у позоришту у оквиру васпитног деловања школе. Уз активно слушање, а потом и самостално читање једноставних књижевних и осталих типова текстова ученици се оспособљавају да садржаје доводе у везу са илустрацијама које прате књижевни, популарни и информативни текст.

Садржајима програма се сугерише систематично и поступно усвајање књижевних појмова, а наставницима се препоручује да континуирано уведе нове речи у речнички фонд ученика, како би се он обогатио. Усвајање књижевних појмова не подразумева учење њихових дефиниција, већ њихово именовање и описно обрађивање појма, учовање његове улоге у књижевноуметничком тексту.

СТИЦАЊУ ЧИТАЛАЧКИХ НАВИКА ДОПРИНОСЕ ТЕКСТОВИ ДОМАЋЕ ЛЕКТИРЕ. У намери да се ученици навикавају на читање лектире у обавезном и слободном избору, успоставља се сарадња са школским библиотекарком, а неколико часова се током године може реализовати у школској библиотеци.

Вештина читања и разумевања прочитаног стиче се и у оквиру *Језичке културе* и при обради књижевноуметничких текстова. Ученици се подстицху да читају текстове у сликовницама (на пример, басне, бајке и приче).

Елементи националне културе и традиције

Упознавање ученика са основама културе и традиције македонског народа врши се континуирано – основним обележјима: застава, химна; упознавање са дечјим песмама, народним умотворинама, ауторским уметничким делима. Ученике треба упознавати са историјом македонског народа, рељефним карактеристикама Републике Македоније, природним лепотама, градовима и знаменитостима, користећи уџбеник, слике и документарне филмове. Континуирано треба неговати емотивни однос према традицији, култури, обичајима и навикама македонске мањинске заједнице у Србији (фолклор, народне умотворине, књижевност, музика, традиционалне игре, обичаји, обележавање празника, праћење и учествовање на манифестацијама...) и подстицати везе са другим етничким заједницама и културама. Македонски идентитет и самопоштовање треба неговати на конкретним примерима, дајући значај мањинским и људским правима, мултикултуралности и толеранцији.

Ова област преплиће се са облашћу *књижевност*. Читањем књижевних дела ученици сазнају о животу македонског народа у прошлости и о њиховим обичајима. Ово подручје има корелацију са предметима *Свет око нас*, *Ликовна култура* (где је могуће да цртањем и бојењем усвоје знања кроз игроне активности), *Музичка култура*, *Грађанско васпитање* и *Верска настава*.

Употребом различитих врста дидактичких игара, слушањем песама на македонском језику и изучавањем македонских народних кола доприноси се развијању радозналости и љубави према историјској прошлости, књижевности и култури македонског народа. Прочитано, слушано и доживљено могу се илустрирати цртежом или сликом, у корелацији са *Ликовном културом*.

Посебно је важно да методе које се примењују буду интерактивне, да ученици активно учествују у настави. Препоручује се да се ученицима презентују дечји филмови, документарни филмови прилагођени узрасту, песме са дечјих фестивала „Златни славуј”, „Поточићи”, „Супер звезда”...

ЈЕЗИК

У настави језика, ученици овладавају писаним и усменим стандардним македонским језиком. Програм је усмерен на разви-

јање исхода и ученичких компетенција за примену граматичких правила у писаној и говорној комуникацији.

Граматика

Разликовање гласа и слога у изговорном смислу усваја се вежбањем за одређивање броја слогова на основу типичних примера са самогласником на крају слога; други примери се увежбавају и усвајају у вишим разредима. Пожељно је направити корелацију са наставом српског језика и музичке културе (указати им на то да песме певају тако што деле речи на слоге).

Из морфологије се развијају основна знања о именицама, глаголима, придевима и бројевима. За сваку врсту речи најпре се уводи појам, а затим разликовање подврста. Нпр. најпре треба радити на схватању појма именице као врсте речи и то на типичним примерима властитих и заједничких именица. Придеве одређивати у типичним примерима, као речи које стоје уз именице и одређују их. У вези са глаголима, најпре се обрађује глагол као врста речи, а онда се уводи разликовање категорије времена. Бројеве, као врсту речи, треба повезати са наставом математике.

Синтаксичка знања се надовезују на већ научена и проширују разликовањем реченица по облику и значењу.

Правопис

Правописна правила ученици усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ научног и уз упознавање са новим садржајима, и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченица и текстова. Пожељно је направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице. Потребно је да ученици усвоје правилно писање општих скраћеница које свакодневно користе, и то само пет: *ОШ*, *бр.*, *итд.*, *стр.* и *нпр.*

Треба оспособити ученике да правилно употребљавају велико слово при писању властитих имена и презимена, географских појмова и празника. Правописне вежбе омогућавају ученицима да посебно обраде пажњу на правописне захтеве и на њихову улогу у тексту. Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. У овом узрасту требало би примењивати просте правописне вежбе које су погодне да се савлада само једно правописно правило из једне правописне области. Правописне вежбе је потребно припремити и притом поштовати принцип поступности, систематичности, јединства теорије и праксе. Приликом савлађивања правописних начела погодне могу бити следеће правописне вежбе: *преписивање*, *диктат* и *самостално писање*.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (УСМЕНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ)

Развијање и унапређивање језичке културе ученика представља један од најзначајнијих задатака наставе македонског језика. Њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени да квалитетно и сврсисходно усмено и писмено комуницирају.

Основни облици усменог и писменог изражавања су препричавање, причање и описивање.

Препричавање – потребно је подстицати ученике да уоче шта је битно, а шта може остати непоменуто када препричавају, како се не би догодило да препричани текст буде дужи од оног који препричавају. Потребно је, такође, вредновати препричавање, тј. указати ученицима на мање или више успеле сегменте овог облика изражавања.

Причање – обухвата причање догађаја, причање на основу слике или низа слика и према задатим речима. Ученике треба постепено оспособљавати да причају на теме по сопственом избору, као и да осмишљавају крај приче са датим почетком.

Описивање – овој врсти језичког изражавања потребно је приступити посебно одговорно и поштовати принципе наставне условности и поступности приликом постављања захтева: оспособљавати ученике да пажљиво посматрају, уочавају, откривају, запажају, упоређују, па тек онда дату предметност да мисаоно заокруже и језички уобличе. Описивање треба повезати са обрадом

књижевних дела, како би спонтано усвајали технику описивања као вештину, потребно је стално усмеравати пажњу ученика на она места у овој врсти текстова која обилују описним елементима (опис природе, годишњих доба, предмета, биљака и животиња, књижевних ликова...).

Језичка култура ученика негује се и кроз играње активно-сти, посебно кроз језичке вежбе. Врсте игара потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. То могу бити разговорне игре, на пример, разговор са књижевним ликом, затим ситуационе игре, односно стварне ситуације, на пример, разговор у продавници, разговор код лекара. Могу се одабрати и ребуси, загонетке, брзалице, разбрајалице, допуњавања, једноставне укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица.

Лексичко-семантичке вежбе служе да се богати речник ученика и да се укаже на различите могућности приликом избора речи и израза и упуту на њихову сврсисходнију употребу. Врсте ових вежби, такође, треба усагласити са интересовањима ученика и наставним садржајима. Смисао за прецизно изражавање и разумевање значења речи и израза развија се кроз различите вежбе, на пример *опис бића и предмета*, а за ученике овог узраста изазовне могу бити и вежбе *допуњавања реченица* (на пример, дати реченице у којима недостаје глагол).

Учење латинице

Усвајање латинице планира се најчешће за друго полугодиште јер су ученици у првом разреду овладали ћириличком писмом, али је потребно добро утврдити читање и писање ћириличног писма и радити на што бољој техници читања.

Код учења писаних слова латинице посебну пажњу треба посветити графичком увезивању слова у речима. Писање се може увежбавати кроз све предметне области, преписивањем, допуњавањем реченица, састављањем реченица на основу слике, састављањем реченица на основу низа слика, као и диктатима и самосталним писањем реченица и краћих текстуалних целина.

Начин остваривања програма

Треба се увек имати у виду суштински задатак овог предмета: да ученици науче да говоре македонским књижевним језиком, да лепо пишу, изражајно читају и да стекну вештину у језичкој исправности, пре свега, да поштују и вреднују традицију свог народа и очувају властити идентитет. Настава мора бити усмерена ка ученику, треба да доминирају разни облици дијалога у интеракцији: наставник – ученик, ученик – наставник и ученик – ученик.

Настава треба да се креира и презентује на занимљив начин, да се прилагоди ученицима како би је без потешкоћа усвајали у функционално знање које ће им користити у даљем школовању. Наставник мора функционално примењивати разноврсне методе: посматрање, опажање, илустративна метода, текст метода, дијалогска, монолошка, компаративна, аналитичко-синтетичка метода...

Потребно је примењивати и различите облике рада: фронтални, индивидуални, рад у пару, рад у групама, радионички рад. Настава треба да се конципира тако да развија интересовање и љубав према читању, неговању националне културе и традиције, те да негује и развија толеранцију, поштовање других народа, култура и традиција.

Корелација се успоставља, пре свега, са наставом *Српског језика*, *Ликовне културе*, *Музичке културе*, *Верске наставе* и *Грађанског васпитања*.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Иницијална процена, праћење и вредновање резултата напредовања ученика у функцији су постизања исхода. Свака активност је добра прилика

за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Сваки наставни час и свака активност ученика је прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности ради напредовања. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације.

Формативно вредновање је саставни део савременог приступа настави и подразумева процену знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима и израда и вођење портфолија ученика, што подразумева:

- прикупљање индикатора (активности ученика, непосредна комуникација, реализација задатака, дечји радови, стваралаштво ученика, искази, описивања, причања, препричавања и сл.) за сваког ученика посебно;

- унапред припремљене евалуационе листе за сваког ученика, који се попуњавају после конкретне активности или студијом случаја, при чему наставник бележи фактичко стање;

- инструменте који се односе на свако програмско подручје појединачно и у које наставник уноси податке о постигнућима ученика у односу на све развојне аспекте (интелектуалне, емоционалне и психомоторичке) који се подстичу програмом и усмерени су ка провери остварених исхода.

Проверавање знања треба да се реализује различитим поступцима и формама: усмено, преко говорних, писмених, сликовно-писмених вежби, вежби са подвлачењем, заокруживањем; практично преко презентације и сл.

На основу свих података добијених праћењем постигнућа и формативног оцењивања, наставник описује развојно стање за сваког ученика појединачно, у оквиру сваког програмског подручја, а на крају првог и другог полугодишта сумативним вредновањем, описном оценом.

Портфолио треба у току целе године да буде доступан родитељима како би могли да прате напредовање и постигнућа своје деце.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Осим постигнућа ученика, важно је да наставник континуирано прати и вреднује процес наставе и учења, себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним, наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно и ефективно, требало би унапредити.